

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Gemt og Glemmt

Minder fra gamle Dage

Udgivet af Louis Bobé og Carl Dumreicher

III

Selbbiografi

af

Christian Carl Pflueg

vs

Angdoms Minder

af

Ove Malling

H. HAGERUPS FORLAG
KØBENHAVN

Gemt og Glemmt

GEMT OG GLEMT

MINDER FRA GAMLE DAGE • UDGIVET AF
LOUIS BOBÉ OG CARL DUMREICHER

- I. *Frederik Christian Agre: Reisen til
Kiøge eller Maanederne August og
September 1807. — C. L. Strøms
Ungdomserindringer. 4.00, ib. 6.00.*

- II. *Knud Lyne Rahbek — Jens Baggesen
— Adam Oehlenschläger. 5.00, ib. 7.00.*

Gemt og Glemmt

MINDER FRA GAMLE DAGE

UDGIVET AF

LOUIS BOBÉ OG *CARL DUMREICHER*

III

H. HAGERUP'S FORLAG
KØBENHAVN

De to Bidrag til dansk Kultur- og Personalhistorie i anden Halvdel af det 18de Aarhundrede, der her forelægges, er Ingenieur-Major CHRISTIAN CARL PFLUEGS Selvbiografi og Statsminister OVE MALLINGS Barndomserindringer.

Pfluegs Biografi blev nedskrevet 1807—08 i Forfatterens 80de Aar. Originalen kendes ikke, men en Afskrift opbevaredes i mange Aar paa den fynske Herregaard Rønningesøgaard, som Pflueg baade ved Slægtskab og Giftermaal var knyttet til, og i Militært Tidsskrift (XXI) 1892 er givet et Uddrag af den, der imidlertid udelukkende er foretaget fra et militærhistorisk Synspunkt med saa betydelige Udeladelser, at knap en Trediedel af Stoffet er meddelt.

Det laa da nær i sin Helhed at udgive denne Selvbiografi, der øjensynlig skyldes en baade dygtig, sympatisk og arbejdsivrig Officer og rummer en Række Tidsbilleder saavel af Forfatterens Oplevelser under den store Syvaarskrig, hvori han 1759—61 deltog og kom i nær Berøring med fremtrædende Hærførere dels ved det preussiske og dels ved det franske Hovedkvarter, som af hans senere Virksomhed i Danmark, hvor han blev Leder af forskellige større Foretagender af industriel eller bygningsteknisk Art, deriblandt Opførelsen af Sølvgadens Kaserne og Indretningen af Invalideanstalten Christians Plejehus.

Udgivelsen er foretaget efter den omtalte Afskrift, der nu er i Landsarkivet i Odense.

Hertil er føjet nogle paa det kgl. Bibliotek beroende og hidtil utrykte Ungdomsminder af Historikeren, Gehejmestatsminister Ove Malling. De standser ved Studenteraarene — nogen Fortsættelse har ikke kunnet opspores — men giver indenfor den, bevidst kortfattede, selvbiografiske Ramme værdifulde og ejendommelige Skildringer af Livet i det afsides Salling, der var Mallings Fødeegn, og Viborg, hvor han gik i Skole, samt af den jyske Bondestands daværende Samfundsforhold. Som Afslutning er gengivet nogle ligeledes af Malling forfattede og hidtil uudgivne Karakteristiker af danske og med ham samtidige Statsmænd.

UDGIVERNE.

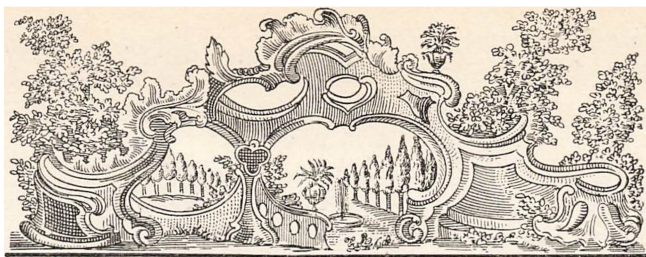
BIOGRAPHIE
AF
CHRISTIAN CARL PFLUEG
MAJOR
SAMLET OG BESKREVEN AF HAM SELV
IGIENNEM ET TIDSRUM AF
OVER 80 AAR

RØNNINGESØGAARD

Endskjøndt denne *Levnetsbeskrivelse* ikke egentlig indeholder noget *besynderligen mærkværdigt*, kan det dog være, at en eller anden *Livets Omstændighed* vil kunde findes ikke aldeles uinteressant, især for *Slægtninge og Venner*, som have taget, og mueligen endnu tage *Deel* i *Forfatterens personlige Situation*.

Igjennem den lange Række af Aar, som Forfatteren hidtil har oplevet, ere vist nok afvejlende Omstændigheder og Tilfælde for ham indtrufne, som have været foranderlige og viist sig saavel fra en mørk som lys Side; men Forsynets Veje ere urandsagelige og stedse tilbedelseværdige.

Forfatteren, Major *Christian Carl Pflueg*, er født 1728 d. 19de Julii paa Herregaarden Uggerslefsgaard, under Grevskabet Gyldensteen i Fyen. Hans Forældre vare Major *Bendix Ludevig Pflueg*, og Frue *Hedevig*, fød *Munk*. Disse hans Forældre vare almindeligen ærede og elskte, hvilket de ogsaa fortjente i enhver Henseende, deels for deres Retskaffenhed og værdige Forhold, saavel i det huuslige og private, som offentlige Liv.

Faderen var allerede temmelig ung kommen i Kongelig Krigstjeneste, bivaanede hele den svenske Krig, og blev omsider Major ved det Fyenske National-Regiment, hvorfra han efter 40 Aars Tjeneste tog sin Afsked, da hans Helbred ved Strabatser, fornemmelig i de 4 Aar han var paa den Kongelige Krigsflaade, befandt sig overmaade svækket, som dog forandrede sig meget i den senere Tid, saa at han oplevede en Alder af henimod 77 Aar. En, for sin Tidsalder, vel dyrket Forstand, et vakkert og værdigt Udseende, udmærket Duelighed, endog i flere Fag, foreenet med den Gave, at gjøre sig yndet af alle Foresatte og Undergivne, tilligemed en ædel Tænkemaade, udgjorde Hovedtrækkene i hans Karakteristik.

Moderen, en ligeledes fortræffelig Kone og Huusmoder; hun havde, foruden en smuk og fiin Skabning, et overmaade lyst Hoved og ypperlige Sjæle-Evner, som vare ualmindeligen vel dyrkede; herforuden forestod hun et Huus-Væsen med Indsigt og uafbrudt Flid; hendes dydige og blide Karakter udbredte en Ynde over hendes hele Væsen, som forhøjede hendes naturlige Tækkelighed.

I Aaret 1725 d. 26de September blev disse værdige Personers Bryllupshøjtid holdt paa Gaarden Biskopstaarup, tilhørende Brudens Moder, Frue *Hedevig Langhaar*, Enke efter

afgangne Regimentsskriver og forhen, i Krigens Tid, værende Deputeret i det danske Feldt-Kommissariat, *Andreas Munk*.

I en Tid af 15 Aar avledes af forberørte ægteskabelige Forbindelse 15 levende Børn, hvoraf den ældste, den endnu levende Generalkrigskommissair *Friderich Andreas Pflueg*, blev født 1726, og den yngste, Oberst *Nikolas Hendrik Pflueg*, der for faa Aar siden døde, blev født 1742. Af alle disse Børn leve i dette Aar, 1807, ikkun fire, nemlig den ældste, forbemældte General-Krigskommissair, der nu er i sit 81de Aar; den næstældste, Major *Christian Carl*, der nu gaer i sit 80de Aar; en Datter, *Anna Rebekka*, givt anden Gang med Kammerherre Stiftamtmand *Gersdorf*, og gaer nu i sit 73de Aar; og endelig *Bendix Ludevig*, der har Afsked som Lieutenant, og gaer i sit 71de Aar. Af Børnebørn leve ikkun sex, og af Børnebørns Børn tolv. Dette maa foreløbigen være nok om Familiens almindelige Beskrivelse; nu ville vi vende os til Major *Christian Carl Pfluegs* Levnets Historie igjennem det Tidsrum fra hans Fødselsdag, d. 19de Julii 1728, til samme Dag 1807, da han opfyldte sit 79de Aar.

Han var sine Forældres andet Barn, og blev født, efterat de vare henflyttede til Uggerslevgaard, der ligger under Grevskabet Gyldensteen, som tilhørde Greven af Gyldensteen, og blev tilbudet til Beboelse og Afbetjening tilligemed dens Jorder og det tilliggende Hoveriegjørende Bøndergods, imod 600 Rdl. aarlig Forpagtnings Afgivt. Anledning til dette Forslag var en Indretning, som paa samme Tid havde Sted ved de da nylig oprettede Nationale Regimenter, at Proprietærene vare forpligtede til at forskaffe de Compagnie-Chefer, hvis Compagnie-Distrikter faldt paa deres Godsers Territorium, en anstændig Boepæl. Som en Følge heraf gjordes da værende Capitaine Pflueg forberørte Tilbud, som han modtog med saa megen mere god Villie, som han forstod sig got paa Landvæsenet, saa at han med en talrig Familie levede anstændig i 22 Aar paa dette Sted og fandt Udveje til at forskaffe sine Børn en sømmelig Opdragelse og Underviisning.

Christian Carl Pflueg var, som mældt, sine Forældres andet og næstældste Barn. Vel kom han frisk og sund til Verden; men da han var bleven to Aar gammel, angreb den saa kaldte engelske Syge ham med Heftighed og Smerte, saa at baade hans Skinnebeen og Laarbeen trak sig ganske

krumme, og denne Sygdom betog ham al Kraft og Styrke til at gaae; han maatte altsaa bæres i endeel Aar paa Armen, ved hvilken Lejlighed det Uheld indtraf, at Opvartersken af Uforsigtighed lod ham falde ned af et Vindue, men mærkede ikke, at han ved Faldet havde brækket det venstre Laar og leed stor Pine uden at kunne forklare, hvori den bestod. Han var da omtrænt 4 Aar gammel, og hans Forældre, som unge Folk, kjendte intet til den engelske Syge, og anede intet mindre end at hans Laarbeen var brækket. Saaledes hengik næsten et heelt Aar, indtil Provincial-Lægen Doktor *Musæus* hændelsesviis kom til Uggerslevgaard, og Forældrene taledes om dette deres Barns Svaghed og ynkkelige Skrigen. Lægen lagde nu Barnet paa et Bord og saae strax, at det ene Been var kortere end det andet; han undersøgte og befølede meget skarpt begge Laar og Been og fandt, at det ene Laar ej aleene havde været brækket, men at endog en saa kaldet *callus* havde sat sig omkring det beskadigede Sted, hvor det overbrækkede Laarbeen ej var kommen lige for, men havde forskudt sig, den ene Deel over den anden, hvilket da atter, efter meget Overlæg, blev brækket fra hinanden, at ikke Barnet for bestandig skulde halte. Efter denne smertelige Operation blev Skaden vel lægt, men Barnets Gang og Førlighed var dog i endeel Aar meget, ja endog saa svag, at det fire Aar derefter, ved at staae hastig op fra en liden Stol, faldt om paa Stuegulvet og brækkede det andet Laar. Moderen, som var i Nærværelsen, hørde Faldet og Barnets Skrigen, kom løbende og mærkede strax, at Barnet havde brækket Laaret. Ufortøvet sendtes Bud efter en Saarlæge, som paa den Tid ikke var saa let at finde, især paa Landet; dog fik man endeligen en, der paatog sig Curen, efter da brugelig, mere haandværksmæssig end videnskabelig Maade. Nok, Barnets Laar blev kureret, endskjønt langsomt og med megen Smerte, fordi de brugte Forbindingsbandager og Skinner vare overmaade stive og haarde, og bleve dertil saa haardt ombundne, at Forbindingen næsten var mere smertende end Bruddet selv; der fulgde desuden saa mange og mangeslags Sygdoms Tilfælde efter dette Laarbrud, at Barnet leed utrolig meget og blev forknyttet i sin hele Vext.

Foruden de sædvanlige Barnesvagheder, saasom Smaakopper, Mæslinger og deslige, tilsloges endnu flere tildeels

ukjendte Tilfælde, nemlig dette, at hele Hovedet pludselig [blev] tæt besat overalt med utallige Vorter, siden efter med en Skorpe af det styggeste Udslet, der endog udbredte sig over Ansigtet, kort sagt, en Mængde flere Sygdoms Tilfælde maatte dette Barn udholde, saa at det med Sandhed kunde siges, at fra Fodsaalen indtil Hoveds Issen fandtes intet sundt paa dette Barns Legeme. Saa svagt det var paa Legemet, saa svagt tegnede sig endog dets Aands og Sjæls Evner indtil en vis opnaaet Alder, da begge Dele syntes at faae Fremvæxt til Forbedring, som dog skedte langsomt, og det besynderlige derved var, at han i det 14de Aar blev pludselig saa slet, at han hverken kunde gaae eller staae paa sine Been af Smerte og Kraftløshed; et Tilfælde, som gjorde Forældrene paa ny meget bekymrede; skjøndt nogle vilde trøste dem med det Haab, »at, da et Menneskes Legeme sædvanligen hvert syvende Aar underkastes en periodisk Forandring, var det rimeligt, at en saadan Forandring til det bedre nu vilde skee med Barnet, allerhelst da man vilde paastaae, at Grunden til den engelske Sygdom bestod egentligen deri, at et Barns Skinnebeen og Laarbeen kunde voxe stærkere hos nogle end Seenerne, og at Beenene, der endnu ikke havde tilbørlig Fasthed, maatte bøje sig og blive krumme, fordi Seenerne spændte og gave ikke noksom efter. Man troede derfor, at det andet Septennarium, som Barnet nu oplevede, vilde bringe Skinnebeenenes og Laarbeenenes saavel som de spændende Seeners Væxt i saadan Ligevægt, at Beenene kunde rettes, hvilket vel ikke skedte uden en vis Smerte, der dog kun blev af kort Varighed.« I øvrigt fejlede dog den skønne Gisning meget i dens væsentlige Deele. Vel forsvandt Smerterne, Kræfter til at staae og gaae indfandt sig ogsaa efter nogle Dages Forløb; men Been og Laar vare og bleve for bestandig krumme, dog ikke saa aldeles vanskabte som i Begyndelsen.

At anføre videre og nøjere alle enkelte Tilfælde ved dette Barns physiske Beskaffenhed vilde maaskee kjede de fleste Læsere. Saameget kan blot tilføjes, at næsten ingen Sygdom er at nævne, som jo har angrebet samme fra dets spædere Alder indtil det 15de Aar; da først syntes dets Natur at være bleven luttret og, saa at sige, igjennødt, saa at mange paafølgende Aars befæstede Sundhed afløste Barnealderens sygelige Tilstand, hvorved dog den eengang forknyttede Væxt ikke fuldkommen lod sig retablere, men blev i det

Middelmaadige. Dog Forsynet være priset, da det bør erkjendes, at Herren herudi gjorde det altsammen vel.

Nu ville vi gaae over til Barnets moralske Opdragelse, der skulde danne det indvortes Menneske. Legemets sygelige Tilstand havde, som ovenfor er anmærket, Indflydelse paa Barnets Aands- og Sjælekræfter; dets Nemme og Fattelige Evne var saare svagt og udviklede sig meget langsomt. Den ældre Broder, som forblev hos Mormoderen indtil sit syvende Aar, kom hjem til Forældrene for at undervises og ydermere opdrages, da man dertil havde antaget en egentlig Huuslærer, ved Navn *Christian Undal*, hvis Fader var Stiftamtmand i Bergen. Denne *Undal* var en studeret Mand og skulde gjøre Begyndelsen med at undervise Børnene i det latinske Sprog, hvori dog blot den ældste og næstældste Søn for det første kunde tage Deel, og endda var den ældre dertil mere skikket end den yngre, hvilket viste sig i begges ulige Fremgang.

En vis Grad af Undervisning gave Forældrene deres Børn allerede i den tidligste Alder; at læse inden i en dansk og tydsk Bog havde Børnene rigtig nok lært; men dertil var for det meste valgt Bønnebøger, Luthers Katekismus og Bibelen i Folio-Format; saavel som Kingos Psalmer. Men nu skulde der læres at læse Latin, og dette Sprogs første Regler læres af en saa kaldet Donat og Grammatik, hvilke Regler foruden en stor Mængde Gloser maatte læres udenad, hvortil udfordredes især Hukommelses-Evner og samlet Eftertanke hos Lærlingene; der udfordredes tillige den rette Methode og Gave hos Læreren, for at tydeliggjøre hver Deel især for de Unge, uden at angribe deres endnu uøvede Tænkraft over Evne: en saare vanskelig Ting, som paa de Tider, omtrent i det tredie Decennium af det attende Aarhundrede, sjelden fandtes hos Lærere af akademisk Dannelse, og for det meste var mere mekanisk end virkeligen videnskabelig. Haard og streng var Læremethoden, som herskede i de fleste Akademiskoler, fornemmeligen i de lavere Klasser, hvorigjennem Disciplene møjsommeligen maatte tilbringe undertiden 8 à 9 Aar. Studenter, som selv vare dannede i offentlige lærde Skoler, hvor Læremaaden var mere skikket til at qvæle end til at opmuntre Virkelysten hos Lærlinge og Børn, bragte denne tyranniske Tone med som Docenter i private Huse, og saaledes var Tilfældet med de to første Informatorer eller saa kaldte Hovmestere for de

tvende ældste Sønner; men den tredie Lærer var noget mere human, og under hans Manuduction lærde de ogsaa mere end under de førstes.

Den ældste Søn, den nu værende General-Krigskommissair, havde imidlertid opnaaet den Alder, at han skulde til Konfirmation, og, da han havde en god Væxt, blev han ansat som Volontair ved Garden til Fods og da værende Major v. *Hobens* Kompagnie. Den næstældste Søn, nu værende Major Christian Carl, havde ikke den fordeelagtige Væxt, var ogsaa syv Fjerdingaar yngre, trængde altsaa til end mere Underviisning, og syntes ikke at vorde skikket til det militaire Fag; men en Lejlighed aabnede sig for ham til en nærmere videnskabelig Underviisning.

En Moster af ham kom i Ægteskab med Cancellie-Assessor *Johan Caspar Rasch*, som ejede Herregaarden Rønningesøegaard i Fyen, men var Enkemand med syv Børn; hans fortreffelige Moder havde i endeel Aar efter Konens Død bestyret hans hele Huusvæsen; men omsider følede hun, at hendes Levetid var saa godt som udrunden, og raadede derfor selv denne sin Søn, ej længer at hensidde ugivt, da hans Huus og fornemmeligen hans Børn alt for meget vilde tabe derved; hun raadede ham tillige at henvende sig til Frue Munk, for at faae hendes endnu hjemmeværende Datter *Mette Sophie Munk* til Kone. Han fulgte sin Moders Raad, og levede lykkelig med denne sin anden Kone, der blev en god Moder saavel for hendes Stedbørn som egne Børn.

Ovenmældte Cancellie-Assessor Rasch, der var en studeret Mand og havde taget alle tre Examina ved Universitetet, forlod siden Bogen og købte Herregaarden af Gehejmerraad *Sehestedt*, dansk Gesandt ved det franske Hof. Hans muntre og godlidende Væsen gjorde ham yndet og forskaffede ham, efter endeel Aars Forløb, Titel som virkelig Justitsraad. Hans ældre ugifte Broder, *Peder Rasch*, der var en meget lærd Mand, havde rejst endeel Aar udenlands og, foruden de lærde Sprog, havde videnskabeligen dyrket Mathematiken og Astronomien tilligemed flere grundige saavel som skjønne Videnskaber, forfærdigede endog med egne Hænder adskillige mathematiske, astronomiske og optiske Instrumenter; herforuden besad han den fortræffeligste moralske Karakter og et saare takkeligt Væsen. I nogle Aar

havde denne sjældne Lærde opholdt sig hos Broderen paa Herregaarden; men indlod sig i Ægteskab med en Jomfrue *Ebbesen* og besluttede at tage sig en egen Bopæl, hvilken hans Broder overlod ham af de Gaarde og Ejendomme, han havde tilforhandlet sig af sin Svigermoder Frue Munk, der selv havde beboet Gaarden Biskopstaarup, som laae omtrent en halv Miil fra Rønningesøegaard.

Svenskabet imellem de to Familier, Pflueg og Rasch, gav Anledning til, at den nysnævnte ædle og lærde Assessor Peder Rasch modtog den unge Christian Carl Pflueg i sin nykjøbte Gaard paa meget kjærlige Vilkaar. Fra 1744 til 1747 nød Pflueg der en venskabelig Omgang tillige med en frugtbar og grundig Underviisning i endeel nyttige Kundskaber, især i Matematikens forskjellige Deele; endog det latinske Sprog, forhen under en barsk Methode med Modbydelighed lærte, første Grunde bleve nu fattede og med Lyst paa ny gennemgaaede og udvidede ved den blide og opmuntrende Tone, hvori samme nu bleve foredragte, og deres gavnlige Anvendelse ved lærerige Exempler blev oplyst. Paa denne Maade mærkedes snart, at den unge Lærling virkeligen vidste mere end han selv tænkte; kun vidste han ikke at gjøre Brug af de Regler, som hans forrige Lærere havde, saa at sige, pryglet ind i hans Hukommelse. Vel havde han lært *Langes* latinske Grammatika, gjort adskillige latinske Stile, læst *Phædri* Fabler, *Cornelius*, *Curtius*, *Terentius* og lært at tage Constructionen; men alt dette var dog kun et tørt Hukommelsesværk uden sandt Begreb eller Indsigt i Sprogets Aand. Anderledes var det imidlertid med den Begyndelse han havde gjort i det franske Sprog; Læreren, en ung Student, var selv en Begynder i Sproget og maatte, for at kunde undervise andre, studere sig ind i Sprogets Regler; tilmed var han virkelig af en blidere Karakter end de forrige Lærere, og da denne Information var en Slags Nyhed for Børnene, opvakde det hos dem ny Lyst til at lære dette fremmede Sprog, saa at Læreren endog havde Umage med at beholde saa meget forud for dem, at de ej skulde mærke hans svage Side.

Nu kom Aaret 1743, der gjorde en Slags Hovedforandring i Familien for saavidt at den ældste Søn kom ud af Huset og blev ansat som Volontair ved Garden til Fods; den næstældste Søn kom samme Aars Michelsdag til Con-

firmation, og den sidste Huuslærer kom bort. Aaret derefter blev den næstældste Søn, Christian Carl, henbragt til Biskopstaarup hos den værdige Assessor Peder Rasch, for, som ovenfor er sagt, at manuduceres i nyttige Videnskaber, hvori han gjorde heldig Fremgang.

Visse Statsbegivenheder indtraf ogsaa ved samme Tid, der syntes at bebude en Slags Attraa hos Naboeffolket til at vælge den danske Kronprinds til dets succederende Monark. Der blev virkeligen samlet et betydeligt Troppe-Corps ved Kjøbenhavn; men Aaret derefter forandredes hele denne Sag, og de danske Tropper gik tilbage i deres Garnisoner, ligesom og det fynske National-Regiment kom tilbage fra Rendsborg, hvorhen det var bleven beordret.

Vi vende os, efter denne Digression, igjen til den unge Christian Carls Historie. Han kom hjem til sine Forældre 1747 og medbragde adskillige gode Kundskaber, som han videre blev ved at dyrke, da han havde Tilladelse af den lærde Assessor Rasch at raadspørge sig hos ham hver Gang han behøvede en eller anden Underretning og Oplysning, et Tilfælde, som ikke sjælden indtraf, og stedse nød den ædelste og meest fyldestgjørende Modtagelse.

Stolende paa sine erhvervede Indsigter begyndte den unge Pflueg allerede at ville være Author, sammenskrev en, efter egen Mening, lærd og grundig Afhandling om Perspektiv-Tegning, og foran samme, som en Slags Indledning, saa meget af Trigonometriens, Optikens, Diopetikens og Catoptrikens første Grunde, at han troede derved at have gjort Læren om Perspektiven fatteligere og forstaaeligere, og havde tillige vedføjet de behøvende Tegninger. Dette Manuskript tog han med sig, da han 1747 reiste til Kjøbenhavn for at søge en eller anden Employ. Han tilbød Boghandler *Mumme* samme. Denne beholdt Manuskriptet vel en Tid, men vilde dog ikke betale det som Pflueg ønskede, hvorfor han tog det tilbage igjen. Han var ej heller lykkelig i sine Ansøgninger om Employ, og saae sig nødt til at reise tilbage med uforrettet Sag i Begyndelsen af Aaret 1748. Ved Opholdet i Kjøbenhavn fik Pflueg Lyst til at tegne den indvendige Slotsgaard i Perspektiv, hvilket var hans Yndlingsarbejde, men var ikke saa let at udføre. Imidlertid gik han en Søndag Eftermiddag op ad Marmortrappen og fandt hændelsesviis en Glasdør aaben, hvorigennem man kunde komme ud

paa Altanen. En Flok forvildede Pager kom løbende til bemældte Glasdør og saae tillige det unge Menneske staae paa Altanen med Papir og deslige i Haanden, sprang hen og slog Døren i Laas. Der stod Pflueg i Arrest og var hensemod 3 Timer i stor Forlegenhed, indtil omsider en fornem Herre blev ham vaer og spurgde, hvorledes han var kommen derud og hvad han foretog sig. Pflueg fortalde alting aabenhjertig og viste hvad han havde tegnet, hvorpaa Herren klappede ham paa Kinden og lukkede op for ham, saa at han slap ud. Saa liden Interesse denne Anekdote end synes at have for samme Øjeblik, saa blev den dog endeel Aar derefter Anledning til virkelig Fordeel for den unge Pflueg, der fik en Velynder i bemældte ham dengang ubekjendte fornemme Herre.

Adskillige Forandringer vare imidlertid indtrufne i Familien, da han kom hjem igjen. Forældrene besluttede at ville boe i Kjøbstæden Bogensee, hvor en Kjøbmand propo-nerede Faderen at indskyde en Kapital [i] en Tømmer- og Kornhandel, han havde paa Norge, hvorom han søgte med sine Bøger at bevise hvad Fordeel deraf kunde ventes. I Begyndelsen syntes det vel, at Sagen var gjørlig; men Kjøbmanden var intet mindre end velhavende, endskjøndt han havde dreven denne Handel i mange Aar; det lod endog til, at Bøgerne ikke vare ret tilforladelige, tilmed var dette et for Pfluegs Fader fremmed Fag, hvorimod han havde større Lyst og Indsigt udi Landvæsenet; betimelig søgte han derfor at rive sig løs fra Handelsforbindelsen med sin Kjøbmand, og fandt Lejlighed til, efter et Par Aars Forløb, at tilforhandle sig et Jordegods.

I den Tid, da Pfluegs Forældre boede i Bogensee, blev han ved at studere Mathematiken og lagde sig især efter Mekaniken, og, da han hos den lærde Assessor Rasch, som nogen Tid efter blev Professor ved Gymnasium i Odense, havde lært adskilligt Haandarbejde i Staal og Messing, saa at han endog gjorde matematiske Instrumenter, søgte han, hvor han kunde, at faae Bekjendtskab med Mænd af Talenter i dette Fag. Selv lagde han sig efter at forfærdige Uhre og deslige mekaniske Maskiner, hvorved han lærde at kjende en Klokker ved Kirken i Bogense, som havde en aaben Hjerne, meget Genie, men ingen Theorie. Foruden denne Mand boede ligeledes der i Byen en konstig Smed, der var

rig paa Opfindelser og forstod endog det Fine af sin Profession. Jevnlig at komme til disse to Mænd forøgede den unge Pfluegs praktiske Indsigter i Maskinvæsenet, og han faldt derved paa den Grille et gjøre et Perpetuum-Mobile. En Tid lang søgte han ved theoretiske Grunde at udfinde Mueligheden, for omsider ved en derpaa grundet Praxin at udføre hele Ideen. Til et saadant Experiment valgde han et Stueuhr, hvis Indretning skulde være saaledes, at det trak sig selv op hver Gang 15 Minuter vare udrundne, hvilket skulde skee formedelst tvende Lodder og tvende Hævestænger. Tegningen og Beregningen syntes rigtignok at vise Tingen var gjørlig. Professor Rasch undersøgte selv de angivne theoretiske Grunde og fandt dem rigtige; men Udførselen havde dog den Vanskelighed, at Pflueg ikke fuldkommen kunde udarbejde de paa hinanden virkende Stykker med tilbørlig Nøjagtighed og Fiinhed, saa at Rivningerne bleve betydeligen større end de burde være; herforuden maatte Arbejdet afbrydes, da den unge Pflueg af sin Fader blev brugt ved det meget Skriverie, som forefaldt ved Jordegodsets Tiltrædelse, der skedte 1750.

Nu indtræffer en Epoke, der ganske uventet forandrer den unge Pfluegs hele Stilling. En Cousine af ham, en Frøken *Sehested*, var som Selskabs-Frøken i Huset hos en aldrende Frøken *Sehested* i Friderits, og plejede at komme i Besøg hos Pfluegs Forældre. Det traf sig at hun i Aaret 1751 aflagde et saadant Besøg med sin sædvanlige Munterhed, som gjorde hendes Selskab meget behageligt; meget rosende hun den aldrende Frøken *Sehesteds* og hendes Families ypperlige moralske Karakter, fortalte derhos, at Frøkenens Broder, Oberst-Lieutenant *Sehested*, som ejede en Herregaard, tillige med hans Familie vare fortræffelige Mennesker, at hele Huset var et saare muntert og fornøjeligt Sted, at der vare fire Børn, hvoraf den ældste Søn studerede paa Sorøe Akademie under Vejledning af Major *Duncans* Søn, en lærd og værdig Mand; at en yngre Søn endnu var tilbage, som behøvede en god Anfører, hvortil Forældrene vel ikke ønskede en Student af det almindelige Slags, men en Mand, med hvis Selskab de kunne finde sig fornøjede, og deres Søn tillige af hans Omgang og Kundskab kunde høste Fordeel. Disse Cousine *Sehesteds* Udladelser opvakde en egen Lyst hos den unge Pflueg til at komme i Huset hos en saa ædel

Familie, allerhelst han i en Alder af 24 Aar, og under meget streng daglig Omgang og Behandling, syntes at føle det for haardt, bestandig at være udsat, endog i Bønders og Tjenestefolks Paahør, for beskjæmmende og nærgaaende Tiltale, selv naar han fik saadanne Ting at udrette, hvor han ej kunde betragtes som Dreng eller Barn. Han tog da den Beslutning at anmode ovenmældte sin Cousine om underhaanden at fornemme hos den Sehestedske Familie, om der kunde være Udsigt for Pflueg at komme der i Huset. Et Par Maaneder derefter kom virkelig et meget artigt Brev fra Oberst-Lieutenant Sehested til den unge Pflueg, med Forespørgsel, om han vel havde Lyst at komme til Rodsteens-Eje, deels for at være ham og hans Familie til Selskab, deels og for at vejlede hans hjemmeværende Søn i nyttige og for ham passende Kundskaber efter eget Tykke og Velbehag. Dette med Posten indløbne Brev kom først i Pfluegs Forældres Hænder. Jo mere uformodentlig det var for dem, jo mere Sensation opvakte sammes Indhold, og det paadrog den unge Pflueg haarde Bebrejdelser, da han maatte tilstaae, hvorledes Sagen var tilgaaen. Pligt var det imidlertid at afgive et anstændigt Svar paa Brevet; dette tilstode Pfluegs Forældre selv; men nødigen vilde de give deres Samtykke til Propositionen, og undsaae sig ved aldeles at afslaae den; tilmed var det egentlig den unge Pflueg, til hvem Brevet var adresseret, følgelig var det ham selv, der burde besvare det. Efter mange Ventilationer fik han da endelig Tilladelse at svare og at modtage det ham gjorte Forslag, hvilket han gjorde og bestemte Dagen, naar han kunde være i Friderits, hvor han, efter Indbydelse, skulde logere i den aldrende Frøken Sehesteds, Oberstlieutenant Sehesteds Søsters Huus.

Overmaade smigrende for Pflueg var Modtagelsen, da han nogle Dage efter Pindsedag ankom i denne ædle Dames Huus, hvor man beviste ham udmærket megen Agt og Godhed. Efter et Par Dages Forløb kom Vognen til hans Befordring fra Rodsteens-Eje, og han begav sig paa Rejsen didhen den næste Dag. Igjennem en skøn Egn kom han til Kjøbstæden Weile, hvor Kudskene agtede at opholde sig Natten over; og, da man fortalte, at en meget konstig Uhrmager boede sammesteds, gik Pflueg derhen for at gjøre Bekjendtskab med denne Mand, i Haab om at faae en eller anden Mærkværdighed at see, og han fandt virkelig i denne

Uhrmager en Mand af sjældent Genie og vel øvede Hænder. Mange smukke Opfindelser af konstige Maskiner saae man hos ham; men Theorien manglede ham, derfor vilde Virkningen af de fleste Maskiner næsten aldrig falde ud efter hans Forventning. Iblandt flere Ting foreviste han en Vinkelmaaler eller Astrolabium, hvormed Grader, Minuter og Sekunder *skulde kunde nøjagtigen udmaales. Instrumentet var gjort med stor Flid; det bestod af nogle smaa Hjul og Drev, der selv satte Visere i Bevægelse paa forskjellige Sirkler, som vare inddeelte, enhver især, i 60 lige Dele, hvoraf nogle tilkjendegave de enkelte Minuter, andre de enkelte Sekunder, naar den store Hoved-Sirkel blev omdrejet fra Grad til Grad. Under Samtalen angaaende dette Instrument kørde en Karet med 6 Heste forbi, og Uhrmageren sagde, at Oberstlieutenant Sehested fra Rodsteens-Eje sad i Vognen tilligemed Fruen og deres tvende Døttre; de kørde til Apoteket, hvor de plejede at logere. Pflueg fandt det altsaa passende at gaae didhen, for at blive kjendt af denne ædle Familie, der imodtog ham med al forekommende Godhed, som allerede var meget opmuntrende for Pflueg, saa at han deraf gjorde sig den ønskeligste Forestilling om Fremtiden, hvori han ikke heller fandt sig skuffet. Efter et Par Timers behagelige Conversation tog nu Pflueg Afsked, og fortsatte Dagen efter Rejsen til Rodsteens-Eje.

Den skønne og næsten romantiske Egn omkring denne Gaard var overmaade yndig og til Beundring henrivende. Gaarden selv havde et meget smukt Udseende; og Pflueg saae strax, ved at stige ned af Vognen, den yngre hjemmenværende *Sehested*, og en saare værdig Huusjomfrue komme sig imøde og gelejde ham op i Værelserne, hvor Alt vidnede om Orden og Velstand. En foreløbig Idee om hele Husvæsenets daglige Beskaffenhed og Gang erholdt Pflueg ved nogle givne Vink af den forstandige Jomfrue *Wandall*, som bestyrede Huset i hendes Herskabs Fraværelse, og de af hende givne Vink vare tillige underrettende om de forskjellige Individuers Karakter, Smag og daglige Adfærd; hvilket alt tjente til nyttig Vejledning for Pflueg, der fik Lejlighed til at studere og overveje disse Ting i de 8 Dage, den Sehestedske Familie var paa Rejsen; og, da den kom hjem, fandt Pflueg den Fornøjelse, at Jomfrue Wandalls givne Vink vare fuldkomne efterretlige.

Strax ved denne ædle Families Hjemkomst udbredde sig næsten en ny Ynde over det hele Hus; Oberst-Lieutenant *Sehested*, som efter faa Uger erholdt Karakter som Oberst, var vel en aldrende, svag og podagrisk Mand, var ej heller af en egentlig munter Gemyts-Stemning; men desuagtet havde han gjort sig det til Maxime, at vise sig særdeles deeltagende i andres Glæde og Fornøjelse, endog da, naar han udstod de haardeste podagriske Smerter. Mærkede han, at en eller anden forundrede sig derover eller ansaae det for Letsindighed, plejede han at sige: »Dersom jeg vilde paabyrde andre Følelsen af mine Lidelser, gjorde jeg dem det ikkun ubehageligt at være hos mig, og mine Smerter formindskedes ikke ved at andre vare hos mig med Ulyst; ej engang kunde enten forstilt eller virkelig Medlidenheds Yttring gavne mig, naar jeg idelig udbrød i Klager og Jammersang. Derimod tjener Venners Munterhed og Nærværelse mig til en Slags vederqvægende Lise og de smertelige Følelsers Adspredelse.« Ved denne ham egne Stoicisme beroligedes han meget, saa at endog glade Forsamlinger vare ham kjærkomne i det Værelse, hvor han laae.

Oberstinde *Sehested*, en født *Ranzau*, var Glæden selv, og hendes Munterhed udbredte Glæde over hele Huset, som gjorde den huslige Sirkel overmaade interessant og behagelig. Beslægtet og besvogret var den *Sehestedske* Familie med de bedste adelige Huse i Jylland, hvilket gav Anledning til megen Sammenkomst og mangeslags Forlystelser; jo flere Slags man kunde opfinde, jo kjærkomnere var det; og Pflueg bidrog endog ikke sjelden dertil, især ved Poesie og Musik, som han havde temmelig heldig Anlæg til. Fornemmeligen vandt han fortrinlig Yndest ved et lidet drammatisk Arbejde i Form af et Hyrdestykke, der fornøjede et stort Selskab, da det uventet blev udført paa en højtidelig Geburtsdag af mange unge endog fornemme Damer og Cavalierer.

Tonen i denne hele selskabelige Sammenkomst var egentlig saaledes: Een Familie drog hen til en anden Familie, var der i nogle Dage, og begge droge hen til en tredje Familie, og disse tre Huse droge dernæst hen til det fjerde, saa at undertiden over 60 herskabelige Personer, 20 Domestiker, med flere end 40 Heste, forsamledes paa een Herregaard, til en følelig Bekostning, især for det sidste

Sted. Den sædvanlige Tidsfordriv, man gjorde sig, var at spille Kort baade Formiddag og Eftermiddag, hvorhos nogle andægtige Damer havde den Skik, ved et vist Klokkeslet at forlade Spillebordet for at gaae i Bøn, enten i deres Lønkammer eller og i et Kapelle, som fandtes paa en eller anden Gaard, og, saasnart Bøntimen var til Ende, forføjede man sig til Spillepartiet igjen. Flere deslige Særheder vare i Brug endog midt i forrige Seculo i adskillige adelige Familier, fornemmeligen der, hvor Arv havde forplantet Forfædres huslige Skikke og Indretninger. Besynderligen paafaldende var det paa en Herregaard, hvis Ejer var en i enhver Henseende overmaade agtværdig og veltænkende adelig Familie, men steds lod give raadden Kost til sine Tjenestefolk, hvorved endog var den Ubehagelighed, at den ildeluktende Mad blev baa-ren igjennem Herskabets eget Spise-Gemak, og enhver saae sig nødt til at holde Salveten for Næse og Mund. Denne Uskik var nedarvet igjennem adskillige Led paa Damernes Side.

En vis Adelstolthed lod sig ligeledes tilsyne, endog ved ellers nedladende godmodige Egenskaber, og rejste sig af Fødselsfordomme. Et Beviis herpaa: En meget agtværdig anseelig Herre, der var Oberst i et Kongelig Garderegiment, smuk af Skabning, af en respektabel Familie og tillige af fin Levemaade, men ikke egentlig af gammel jydsk Adel, var bleven forlovet med en adelig Enke, der ejede en Herregaard, og hvis Mand havde været Major; ved et Greveligt Taffel blev man vaer, at denne Dame havde sin forlovede Kjærestes Portrait hængende paa Brystet, malet *en mignatur* i en Prætension; strax ønskede de fleste at betragte det, hvorved nogle Gjester udbrøde med et haanligt Smil: »c'est bien beau, mais il lui manque l'air noble.« Ikke destomindre blev bemældte Herre omsider General-Lieutenant og Ridder af Dannebrog-Ordenen.

Pflug vovede atter et nyt Forsøg paa at finde Employ, da han fik at vide, at en Ingenieur ved Døden var afgaaen i Kjøbenhavn, og troede at besidde de fornødne Videnskaber, hvori han endog havde ladet sig examinere og erholdt de fordeelagtigste Vidnesbyrd. Udrustet hermed rejste han fra Rodsteens-Eje til Kjøbenhavn. Han mældede sig vel strax ved Chefen, Oberste *Gjedde*, men fik ikke Løvte paa noget; dog var denne værdige Chef godmodig og blid,

opkastede adskillige Qvæstioner, som Pflueg besvarede, og maatte tillige vise Prøve paa Tegning og Skrivt; i øvrigt gav Obersten ham intet videre Haab, saa at han mismodig maatte rejse til Jylland igjen; dog lovede hans ældre Broder, der var Lieutenant ved da værende Kronprindsens Regiment, at give Vink, saasnart nogen for ham tjenlig Lejlighed aabnede sig.

Oberst Sehested havde imidlertid været betænkt paa at gjøre et Skridt til Fordeel for Pflueg, og at see ham bragt i en anstændig Vej, hvortil en Lieutenants Afgang fra det Sønderjydske National-Regiment skulde give Anledning. Den afgaaende Lieutenant skulde have 900 Rdl. for sin Plads; heraf vilde Oberst Sehested betale 500 Rdl., naar Pfluegs Fader vilde betale 400 Rdl. Pflueg tilskrev sin Fader derom, men fik til Svar, at Sagen ej lod sig gjøre, da de endnu havende uforsørgede Børn ikke tillode ham at afgive saadan Kapital til blot en af hans Sønner, som dog ikke af Lieutenants Gagen kunde tilbagebetale noget deraf, det altsaa var en Ubillighed, at de øvrige Sødskende skulde fornærmes, for at sætte een Broder i en Slags Vej. Følgelig gik den hele Handel overstyr, hvilket gjorde Pflueg meget bedrøvet. Oberst Sehested selv blev noget fortrydelig; men han kjendte ikke Pfluegs Faders økonomiske Forfatning, efter hvilken han unægteligen handlede retfærdig i denne Sag.

Efter et Par Maaneders Forløb bragde Postbuddet et Brev til Pflueg, med den Udskrivt: Officier Ingenieur. Vel kjendte Pflueg sin Broders Haand og Signet; men den Titel: Officier Ingenieur var ham aldeles fremmed og ubekjendt, saa at han neppe dristede sig til at aabne Brevet af Frygt for, at Adressen kunde være urigtig. Under denne Pfluegs Ubestemthed kom Oberstinden løbende med en glad Mine og spurgde, om hun turde gratulere til noget ønskeligt Budskab, og selv ansporede hun Pflueg til uden videre Betænkelse at aabne Brevet. Han gjorde det; og da baade Fruens og hans egen Nysgjærrighed var overmaade spændt, læste han Brevet højt, hvis Indhold var: at Pflueg, ved Condukteur *Lønborgs* dødelige Afgang, var ansat som *Werkbase* ved det danske Ingenieur-Corps, med 79 Rdl. aarlig Gage.

Denne uventede Tidende gjorde en egen, næsten kontrasterende Virkning saavel paa den ædle Sehestedske Familie, som paa Pflueg selv. Man glædede sig vel over den Udsigt til Forfremmelse, hvortil Pflueg nu gjorde det første

Skridt; men hans Person var bleven hele Huset saa kjær, at man nødigt saae hans Afrejse imøde, og man interesserede sig saa meget for ham, at dette af ham gjørende første Skridt ikke syntes dem synderlig fordeelagtig. Pflueg selv fandt sig i en besynderlig Stemning. Den Lykke og Ynde, han nød paa Rodsteens-Eje, fyldte hans hele Sjel med ærbødig Taknemmelighed og med Ønsket: ikke at skilles fra en ham saa bevaagen og ædel Familie. Hertil kom den Betragtning, at den aarlige Løn var saa saare liden, at det næsten blev umueligt at kunde leve deraf i Kjøbenhavn. Imidlertid var her intet videre Valg at gjøre, da det vilde have været ufornuftigt at forkaste en Employ, der, hvor liden den end syntes at være, dog var et virkeligt Skridt til Forfremmelse i Tiden. Pflueg indsaae Nødvendigheden, under nærværende Omstændighed at følge det Kald, han havde faaet. Han begav sig altsaa paa Rejsen til Kjøbenhavn i Begyndelsen af November Maaned 1753.

Nu befandt Pflueg sig da i den forandrede Stilling, at være, paa en vis Maade, Videnskabsdyrker, og tillige paa en vis Maade Krigsmand; begge Dele bleve altsaa hans Hovedstudia, hvorved han skulde søge sin videre Lykke og Forfremmelse. Da han var kommen til Kjøbenhavn, drog han ind til sin ældre Broder, den nuværende General-Krigskommissair Pflueg, og strax Dagen efter mældte han sig hos sin Chef, Oberst *Gedde*, der imodtog ham med den ham karakteristisk egne Værdighed og Godhed. Denne i enhver Henseende fortreffelige Herre var Chef for den danske saa kaldte Fortifications-Etat, som efter da værende Indretning bestod af 1 Chef, 1 Premiermajor, 2 Ingenieur-Capitainer, 3 Over-Conduktører, 5 Conduktører, 3 Under-Conduktører og 1 Verkbasse. I Norge var et Ingenieur-Corps af samme Størrelse og Indretning, hvis Chef var Oberst og Kammerherre *Scheel*. I Holsteen var ligeledes et Ingenieur-Corps af samme Størrelse og Indretning, hvis Chef var Oberst *de Feignet*. Alle fornævnte tre Corps havde hvert især sin egen Chef, hvilket gav en Slags Disharmonie og Usammenhængenhed i det Heele, da hver Chef handlede efter sine egne Grundsætninger og Indsigter, som ikke frembragde den bedste Virkning, hvilket ligeledes var Tilfældet med Artillerie-Corpsset i Danmark, i Norge og i Holsteen, der ogsaa stode hvert under sin Chef. Ved en saa væsentlig

Fejl maatte nødvendig, ved flere Tilfælde, opstaae en Forvirring og Vanskeligheder i mange militaire Arbejder, der end ikke af Regjeringen selv kunde hæves, da den herudi manglede en Overbestyrer, som var hele Krigsvæsenet voxen og ikke stod Fare for at vorde undermineret af Uvidenhed og Ondskab i sine retsindige Forretninger, men besad Talenter og Erfarenhed, der gik frem med Tidernes, og ej stod et halvt Sekulum tilbage for andre Nationer. — For denne Digression haaber Forfatteren Tilgivelse, da den kan tjene til et Slags forberedende Indsigt i Aarsagen til de mange forandrede Omstændigheder, som ere indtrufne ved den Danske Land-Krigs-Etats Indretning og Bestyrelse. Nu vende vi os igjen til Pfluegs eget Levnetsløb i sin nu værende Virksomhedsbane.

Det var befalet, at forfatte Tegninger, efter en vis bestemt Maalestok, af Kjøbenhavn, dens Fæstningsværker og alle militære Bygninger, saavel i Grundrids, som Opstalt og Profil, hvoraf tre fuldstændige Exemplarer skulde indleveres. Dette blev Pfluegs første Arbejde og blev hver Dag fortsat i Chefens Vaaning og under hans eget Tilsyn. Der var antaget en særskilt Maneer til hvert Slags Tegning, som Pflueg maatte gjøre sig bekjendt [med], og var i det Heele saa heldig at vinde sin Chefs Yndest og Tilfredshed i den Grad, at Chefen tilbød ham sit Huus, Bord og videre Agreements, naar han vilde vejlede hans Søn, der allerede var Under-Conduktør, i en og anden mathematisk Videnskab, der endnu manglede ham. Med Glæde modtog Pflueg dette Tilbud og flyttede ind i Oberstens Huus ved Paasketider 1754, hvor han fik den nu værende Ingenieur-Chef, General-Major *Gedde*, til Contubernal. Ved denne Lejlighed maatte det tillades Forfatteren at anmærke den Methode, som brugdes paa de Tider ved at studere Ingenieur-Videnskaben. Man betjente sig af et skrevet Cursus, der indeholdt nogle Sætninger af Geometrien, dog ikke med Fuldstændighed eller fornødne Beviser; dernæst handlede det om tildeels almindelige Sætninger og nogle Regler angaaende Fæstningers Anlæg, dog uden theoretiske Grunde, og end videre fandtes deri anbragte forskjellige Tegninger, der forestillede nogle Fæstningsværker i Grundrids, Profil, ja vel og i en saa kaldet Elevation, og herudi bestod det meste af de Videnskaber, man i Almindelighed studerede. At vide mere, eller at kunne demonstrere

hvad man vidste, ansaaes undertiden for unyttig Forfængelighed, hvorfor endog Pflueg med Forundring hørde en og anden Gang, at man *ironice* kaldte ham Professor-Ingenieur, fordi han taledede om Kubik-Rod og andre Digniteter og algebraiske Opløsninger. En ung Ingenieur savnede megen Lejlighed til at dyrke og udvide sine Kundskaber; at anskaffe sig gode Bøger, matematiske og til hans Fag hørende Skrivter, Tegninger, Instrumenter m. v., dertil var hans Gage ganske utilstrækkelig; han kunde end ikke overkomme at antage nogen Manuduktør i Sprog og de ham nødvendige Videnskaber, tilmed havdes dertil neppe nogen Tid for andre og mest løbende Forretningers Skyld, der i Grunden vare mere haandværksmæssige end videnskabelige, hvilket vel og kan siges om Karters og Tegningers blotte Afkopiering, der borttog megen Tid og gav ingen videnskabelig Theorie. Disse Mangler og deres skadelige Følger, til Tab for Kongens og Statens Tjeneste, bleve rigtig nok indseete, det blev endog besluttet at afhjælpe dem, saa at en Ingenieurs Vilkaar kunde hensigtsmæssigere forbedres uden betydeligt Tilstød af Kongens Kasse. Det blev altsaa foreslaet, at tre Ingenieurer, 1 Capitain, 1 Premier- og 1 Sekund-Lieutenant skulde ansættes ved hvert geworben Infanterie-Regiment, og da nyde halv Gage som Ingenieur og fuld Gage som Infanterie-Officier. Ved saadan Indretning tillagdes en Capitain i halv Ingenieur-Gage 114 Rdl. 6 Sk. til den fulde Capitains-Gage i Regimentet, og saaledes var det og bestemt ved Subalterne-Klassen; en Premier-Lieutenant skulde have i alt 205 Rdl. 80 Sk., og en Sekund-Lieutenant 171 Rdl. 3 Sk.; men for saadan Forhøjelse i Gagen skulde en Ingenieur-Officier, der tillige var ansat ved et Regiment, forrette Regiments- og Garnisons-Tjeneste fra 1ste October til 14de April, følgelig anskaffe sig det Regiments Mundering, hvorved han var bleven ansat, saavel som Esponton, Skjerv, Telt, Infanterie-Reglement og øvrige Befalinger, som angik Garnisons-Tjenesten og Ceremoniellets Forskrivter. Dette blev altsaa et nyt Studium, som medførde endeel Vanskeligheder for en dertil ubevant Ingenieur, der stedse var uvelkommen i ethvert Regiment, hvor han betragtedes som en indskudt Hindring i Regimentets egen Fremmelse. Allerede denne Omstændighed kunde give Anledning til Fortrædeligheder paa alle Sider, som især tørnede

paa Ingenieuren fra Regiments-Chefen ned efter til den yngste Lieutenant.

Paa den Tid, da Pflueg kom ind i Ingenieur-Corpset, var den ny Indretning allerede begyndt, men endnu ikke synderlig fremmet. Imidlertid avancerede Pflueg til Under-Condukteur 1755, og blev tillige Sekund-Lieutenant i det da værende Falsterske Infanterie-Regiment, hvis Chef var General-Lieutenant *Numsen*, der laae i Citadellet med den første Bataillon; men den anden Bataillon, hvorved Pflueg var ansat, laae paa Christianshavn under Commando af da værende Oberst *Hauch*, som var Kongelig General-Adjutant og havde været baade ved den Østerrigske og ved den Russiske Armee som Volontair, hvorfra han havde medbragt gode militaire Kundskaber, som bleve anvendelige, fordi han i en meget rørig ung Alder allerede var Oberst af Karakter og kunde med mere Vægt tale Sandhed, end en Subaltern-Officier, om han endog udenlands havde gjort sig bekendt for udmærkede Talenter, og dog ved Hjemkomsten, efter Anciennitetens Love, maatte blive staaende i den Klasse og Stilling, hvorfra han var udrejst, og da ikke sjælden snarere indhøstede Misnøje end Fordeel af sine medbragte større Kundskaber, naar han maatte give efter for Vankundige men Ældres Paastand og Befaling. Dette Tilfælde har Forfatteren ofte været Vidne til, som ikke er en liden Krænkelse for et ærekyært Gemyt, og som mest træffer Landmilitair-Etaten, da Søe-Krigs-Etaten og Civil-Etaten ikke er saa strængt bundne til hine Tjeneste-Alderens og Subordinations-Lovene. Forfatteren maatte selv, i saadan Anledning, modtage en Irettesættelse, som med megen Værdighed blev ham given 1762 af da værende General-Feldtmarschal Greven af *St. Germain*, som meget vel kjendte og paaskjønnede, at Pflueg havde Retten paa sin Side i Sagen selv, men fejlede i Maaden at gjøre den gjældende, hvorfor han og fik den advarende Erintring: »Je vous prie, Monsieur, de ne jamais oublier que la subordination est la première vertu militaire; et que quelques talents que l'on aye, on n'est jamais dispensé d'obeir aveuglement aux ordres de son chef.« Enhver maa tilstaae, at denne Advarsel er given med al den Værdighed og Fynd, som saa træffende karakteriserer den hos os da værende, og selv i Frankrig siden efter tjenende, saa meget miskjendte og bagvaskede Minister, om hvilken en værdig og kompetent

Dommer sagde: »il porte son coeur dans ses mains«. — Sanddruhed var virkeligen ogsaa en med af denne Krigsministers Egenskaber.

Vi vende os igjen til Aaret 1755, hvor Pflueg strax i Foraaret fik Befaling at begive sig til Frideriksborg med en Kommando af 60 Soldater og behøvende Underofficerer, og efter Amtmandens Geheimeraad Grams Paavisning at nivelere og ved AfledningsGrøvter at befrie en betydelig Strækning Land fra det overflødige Vand, der havde gjort det hele Terrain til en sumpig Morads, som hverken kunde bære Korn eller Græs, ja ej engang indeholdt Tørvegrund. Dette Arbejde varede hele Sommeren og svarede med temmeligt Held til Hensigten. I November Maaned kom Pflueg til Kjøbenhavn og afleverede Mandskabet til vedkommende Regimentér, tilligemed Regnskabet over udbetalte Lehnings- og Arbejdspenge.

Kort Tid efter var det bleven besluttet at anlægge en befæstet Havn til Gallejer og deslige Krigs-Fartøjer paa den Sjællands Kyst omtrent lige over for den i samme Hensigt nylig anlagte Gallej-Havn, Landskrona, paa den svenske Kyst. Sø-Etaten havde allerede med god Fremgang arbejdet paa de Værker imod Søen, som skulde indslutte Havnen og forsvare Indløbet dertil; men fra Landsiden skulde ligeledes anlægges Fæstningsværker, som svarede til Sø-batterierne og sikrede Havnen for Angreb fra Landet. Til saadan Land-Fortification havde Oberst Gjedde gjort Forslag, Tegning og Overslag, som skulde udføres af Oberst de *Lougueville*. Da alt dette var udført i det tydske Sprog, hvilket han ej synderlig forstod, derhos ej heller kunde forstaa Dansk, saa blev Pflueg beordret at arbejde hos ham hele Vinteren og at oversætte Alting paa Fransk, et Arbejde, som havde sine Vanskeligheder; thi Pflueg kunde vel tale og ganske korrekt skrive Fransk, men var ikke beløben i alle Krigs-Talemaader, fornemmelig i Professionisternes Sprog og Udtryk. Dog alligevel skilde han sig derved til Oberstens Fornøjelse, og havde Løfte paa at bruges ved Verkets Udførelse; men hvad skedte? Efter mange anvendte Bekostninger paa Sø-Batterier og Mouiller, fandt man, at Stedet Nivaae ikke var passende eller skikket til saadant Anlæg, men at det bedre kunde gøres ved Frideriksværn paa den

norske Kyst. Arbejdet ved Nivaa blev altsaa nedlagt, og Stedet selv kom siden efter i Privates Hænder.

Pflueg, der som Ingenieur-Officeer boede i Kjøbenhavn i Nærheden af sin Chef, Oberst Gedde, men som Infanterie-Officeer maatte gjøre Regiments- og Garnisons-Tjeneste paa Christianshavn, var ofte ilde tilmode ved den lange Vej, som han om Vinteren maatte gaae, og undertiden hindrede, at han ej kunde komme til det præcise Klokkeslet; dette indtraf især eengang, da han skulde møde i en Krigsret hos Major *Diederichsen*, som præsiderede i Retten. Knippelsbroe var optrukken, og dette forvoldte, at Pflueg maatte gjøre den lange Omvej over den saakaldte Langebroe, hvorved han kom næsten en halv Time for silde, og maatte betale 2 Rdl. i Mulct til Protokollen. Undskyldningen af Forsinkelsen ved den optrukne Knippelsbroe blev ikke antagen. Auditøren, *Gørts*, stak med Glæde Pengene i Lommen, hvor snart det end var for Pflueg paa saadan Maade at berøves disse Penge, og hvor ubilligt det end forekom ham, efter forberørte Omstændighed, at betale saadan arbitrair Mulct.

En besynderlig Opmærksomhed anvendte Regjeringen i disse Tider paa Fæstningen Frideriksstad i Norge, ved hvis første Anlæg rimeligen havdes den Hensigt at forsvare Indløbet til den store Elv, Glaamen kaldet, men i en seenere Tid har man vildet udvide den saaledes, at hele Omegnen, ved fjendligt Indfald, kunde bringe sit Gods i Sikkerhed paa dette Sted.

En egen Omstændighed har ellers gjort denne Fæstnings Anlæg saare vanskeligt, da det hele Jordsmon er saa slibrig og kan, næsten som Sæbe, opløses i Vand og Fugtighed, hvorimod det er haardt som Steen i Tørke. Denne sælsomme Beskaffenhed har forvoldet, at Fæstningsvoldene næsten aldrig kunde opføres til den behøvende Højde, førend de igjen sank ned, og ikke kunde opnaae nogen Fasthed. Som Aarsag til dette Phœnomen faldt man omsider paa den ikke usandsynlige Gisning, at dybt nede under Vandhorizonten maatte ligge en skraa og ujevn Fjeldmasse, hvorpaa Trykningen af en svær Jordvolds Tyngde ikke fandt nogen horizontal Hvilepunkt, men maatte skyde ned ad Fjeldmassens Skraahed; det Vanskelige derved var, at faae sammes egentlige Figur at vide med Sikkerhed, hvilket vel paa en Maade kunde skee ved overmaade mange Lodninger og

derefter gjørende Profiltegninger; men foruden dette Arbejdes Vanskelighed, stod endnu tilbage at udfinde hvorledes et horisontalt, suffiçant og varigt Underlag kunde befæstes under Vandet. Mange Forslag dertil vare gjorte saavel indenlands som udenlands; men Hovedsagen kom an paa at iværksætte Tingen med Tryghed. Foruden denne Omstændighed maatte ligeledes tages Hensyn paa Fæstningens Beliggenhed i Henseende til hele Omegnen, da større og mindre Fjeldstrækningers, deels nærmere, deels fjærnere Beliggenhed kunde skjule Tilgangene til Fæstningen, hvilket alt maatte tages i Betragtning og Fæstningsværkerne derefter disponeres. Den Danske Fortifikations-Chef, da værende Oberst Gedde, havde allerede gjort Planer og Tegninger til Friderikstads forbedrede Fortification og Fæstningsværkernes Udvidelse; der var endog gjort Begyndelse med et Par Polygoners Anlæg. Imidlertid havde ogsaa Chefen for den norske Fortifications-Etat, Kammerherre og Oberst *Scheel* forfattet og indleveret en anden Plan og Tegning til Friderikstads Befæstning. En tredje saadan Plan kom ogsaa fra Oberst *Feignet*, Chef for den Holsteenske Fortifications-Etat, som atter var anderledes end de tvende første. Nu blev Spørgsmaalet, hvilken Plan var det raadeligst at følge? Regeringen, som altid vil det bedste, var i en ikke liden Forlegenhed, den besluttede altsaa at indhente en dertil sammekaldet Kommissions Betænkning, hvis Medlemmer vare: Feldtmarskalk *Arnold*, kommanderende General i Norge, som Præsident; Oberst *Longueville*, Premiermajor ved den Danske Fortifikations-Etat; Oberstlieutenant *St. Guedal* og Major *Dilleben*, begge af den Holsteenske Fortifications-Etat. Hver af disse tre Stabs-Officerer havde en Subaltern Officeer med sig; *Pflueg* var hos Oberst de *Longueville*, *Gottberg* var hos Oberst-Lieutenant *St. Guedal*, og *Peymann* var hos Major *Dilleben*. Med de fornødne Instructioner sejlede disse Officerer til Christiania i Norge, hvor de mældede sig hos Kommissionens Præsident, og derpaa droge de videre til Friderikstad, hvor Kommandanten, General-Lieutenant *Ulrichsdal* allerede var underrettet om Kommissionens Komme og anmodet om at give den al fornøden Hjælp af Garnisonen. De egentlige Fæstningsværker laae imod Landsiden i Form af en Halvmaane, men imod Vandsiden var blot en Muur, der havde nogle ud- og indgaaende Vinkler, hvorfra ej kunde

haves nogen Defension af Betydenhed; men Elven Glaamen havde her en saa striid Strøm tæt op til Muuren, at man ventelig har holdt Fæstningen uangribelig fra denne Side.

Kommissionen begyndte strax at lade opmaale hele Fæstningen og forfatte et Situations-Charte derover, saavelsom over en Strækning uden om samme næsten paa en Miils Afstand. Dette Arbejde tilfaldt de tre Subalterne Officerer, og Pflueg, som den ældste, der tillige var mest øvet i Pennen og det franske Sprog, maatte forrette Skriveriet og føre Korrespondentsen imellem Kommissionen, Krigs-Cancelliet og General-Commissariatet; han maatte ogsaa oversætte de til Kommissionen indløbne Ordres og Breve paa Fransk, især for Oberst-Lieutenant St. Guedal, der slet ikke forstod Tydsk eller Dansk, hvilket næsten ligeledes var Tilfældet med Oberst Longueville; de vare begge Franske, og den første havde i mange Aar været Capitain i det franske Ingenieur-Corps; han var ogsaa den, som havde de solideste baade praktiske og theoretiske Kundskaber i Krigsbygningskunsten, saa at han vægrede sig ved ligefrem at bitræde og underskrive hvad de andre to Herrer havde foreslaet; han gjorde altsaa en nøjagtig og fuldstændig Plan, med tilføjet udviklet Beskrivelse af 5 muelige Angreb og Maaden at forsvare sig imod samme. Han havde understøttet sin Plan med saa sunde og grundige Raisonnements, at de andre Herrer ikke fandt noget derimod at indvende, men beqvemmede sig til at underskrive den, endskjøndt derved forefaldt endeel hæftige Debatter, som vare ubehagelige og tjente blot til Tidsspilde. Yderst kjedsommelig var det at høre visse Modsigelser, som bleve frembragte og havde ingen Grund, men forhalede hele Forretningens Afslutning. Under saadan Omstændighed troede Pflueg, at det tjenligste var, underhaanden at tilmælde Over-Krigs-Sekretairen, at Kommissionens Arbejde virkelig var færdig paa Underskrivten nær, og at en liden Erindring fra Krigs-Cancelliet vilde være saare tjenlig til Kommissions-Forretningens Tilendebringelse. Erindringen kom; den opvakte vel nogen Sensation, men virkede dog saa meget, at man eenedes om at underskrive hele Forretningen uden nogen slags Reservation, og strax derpaa begav sig paa Hjemrejsen igjennem Sverrig 1758, paa en Tid, da dette Rige var kommen i Krig med Preussen, som oversvømmede Pommern tilligemed Meklenborg.

Da Pflueg, tilligemed Kommissions-Herrerne, var kommen til Kjøbenhavn i Julii Maaned 1758, gjorde han sin Opvartning hos Over-Krigs-Sekretairen, Grev *Ahlefeldt*, fornemmelig i den Hensigt at erfare, hvorledes den til ham underhaanden givne Efterretning var bleven optagen, og han erfarede af Greven selv, at han var vel tilfreds dermed, hvilket var glædeligt for Pflueg. Han vovede altsaa paany at ansøge om Kongelig Tilladelse at rejse udenlands til en af de krigførende Armeer; men til saadan Tilladelse fik Pflueg endnu denne Gang intet Haab; derimod blev det overladt til ham selv, enten at forblive i Kjøbenhavn ved Ingenieur-Korpset, eller at begive sig til det Falsterske Regiment i Rendsborg, hvorved han var ansat, og der at gjøre Infanterie-Tjeneste, men tillige gjøre sig kjendt af Oberst *Feignet*, der var Chef for det Holsteenske Ingenieur-Corps. Pflueg valgde det sidste og derved fik den behagelige Lejlighed at komme til Fyen, hvor han besøgte sine Forældre, Sødskende og Venner, som han i en Tid af 6 Aar ikke havde seet. I October Maaned 1758 kom han til Rendsborg, hvor han mældede sig ved Regimentet for at gjøre Tjeneste og havde den Fornøjelse at logere tilligemed sin ældste Broder, som stod ved da værende Kongens Regiment, i et Lieutenant *Sower* tilhørende Huus. Det Falsterske Regiment blev paa samme Tid kommanderet af Oberst-Lieutenant Kammerherre *Trolle*, da dets egentlige Chef, Oberst v. *Hoben*, var ansat ved Feld-Commissariatet tilligemed de tvende Herrer *Braem* og *Schultze*. Nu gjorde Pflueg altsaa den hele Vinter Infanterie-Tjeneste, men forsømde derhos ikke at mælde sig ligeledes ved det der værende Ingenieur-Corps's Chef, Oberst *de Feignet* og tilbyde sin Tjeneste som Ingenieur, hvilket blev meget vel optagen. I denne Herre fandt Pflueg en Mand af store Talenter og udbredte Kundskaber; han var en meget lærd og vel studeret Ingenieur, der endog selv havde bivaanet Belgrads og flere Fæstningers Belejring, og havde sammenskrevet adskillige lærde Afhandlinger i denne Materie, men indstrøet en saa stor Mængde latinske, endog græske Perioder, at en ustuderet neppe kunde benytte sig deraf. Man kunde imidlertid lære meget i Omgang med denne Herre; kun Skade, at han havde en tung og svag Hørelse, der gjorde al Samtale med ham besværlig. Han var kommen herind af Kejserlig Østerrigsk Tjeneste som Capi-

tain, og var dertil bleven formaaget af den Danske Officer *Vibe Osten*, som havde gjort Bekjendtskab med ham i Wien, og var selv en studeret Mand.

En Dag, da Pflueg havde Vagt ved Under-Eyderen, kom en Officer af det Danske Ingenieur-Corps, ved Navn *Delille*, til ham paa Vagten for at sige ham Farvel, og at mælde ham tillige, at han med Kongelig Tilladelse og Stipendio rejste til den Franske Armee, en Tidende, der krænkede Pflueg, saa meget mere, som han adskillige Gange forgjæves havde søgt derom; han gjorde endog det vovelige Skridt at yttre sin Misfornøjelse i et Brev til Oberst Longueville, som var hans store Velynder. I dette Brev gjorde Pflueg en Sammenligning imellem sig og hin *Delille* saaledes: *Delille* er en uægte Søn af forrige Restaurateur *Madorée*, og kom i Tjeneste i den franske Boghandlers *Philiberts* Boglade, hvor han vel blev bekjendt med endeel Bøgers Titler, men ikke med nogen Videnskab. Ved at bringe Bøger til den Franske Minister *Ogier*, tilsneg han sig denne Herres Recommendation og opnaaede at blive ansat i Ingenieur-Corpsset med Gage af Kongens Chatol, og med to Aars Frihed for Arbejde, for at lære det tydske Sprog, da han ej forstod andet end Fransk og var blottet for al Kundskab i Mathematik og Fortification, men desuagtet strax havde faaet Stipendium og Tilladelse at rejse. — Pflueg derimod var en Søn af Major Bendix Ludvig Pflueg, som næsten i 50 Aar og i hele Svenske Krigens Tid havde staaet som Officer i Kongelig Tjeneste, hvor han endog ved en og anden Lejlighed havde udmærket sig, især efter Slaget ved Gadebusch, da han tog en Svensk Artillerie-Officer fangen med de i den Danske Armee dengang endnu ubekjendte, gesvint fyrende Kanoner. Han havde end videre, ved et maadeligt Indkomme opfødt og opdraget en talrig Flok Børn og sørget for at give Sønerne en saadan Underviisning og Dannelse, at de kunne blive duelige til Kongens og Statens Tjeneste. Denne med Varme gjorte Forestilling blev saaledes understøttet af den værdige Oberst Longueville, at den udvirkede den ansøgte Tilladelse for Pflueg at rejse udenlands og med Kongeligt Stipendium, hvoraf han da og benyttede sig strax efterat have bivaanet den store Maneuvre ved Borgsted i Egnen af Rendsborg, hvor han afstak det hele Maneuvre, og siden,

som Adjudant hos Grev *Ysenborg*, førde den ene Infanterie-Colonne.

Nu indtræffer en ny Epoke i Pfluegs Liv og Levnet, han staaer i Begreb med at komme i en større Cirkel af Mennesker, at træde i nye Forbindelser med Personer af flere og fremmede Nationer, deres Indretninger, Karakter og Væsen, saavel i det borgerlige som militaire Fag, da han haabede, i Fremtiden og ved Hjemkomsten i Fædrelandet, at have Nytte af enhver i Udlandet indsamlet brugbar og gavnlig Kundskab. Den første Udflugt besluttede Pflug at gjøre til den saa kaldte allierede Armee, der stod under den Preussiske General, Hertug *Ferdinand* af Brunsvigs Kommando, hvilken den store Konge af Preussen havde ladet komme i Engelsk Tjeneste, efterat Armeens forrige Anfører, Hertugen af Cumberland, havde tabt det store Slag ved Hastenbek, og den ufordelagtige Convention ved Kloster-Sewen, som en Følge deraf, var bleven indgaaet. Hin Convention indeholdt en Art af Vaabenstilstand, der dog forbandt den allierede Armees forskjellige Corps at adskille sig og forføje sig hver til sit Hjem. Den Franske Armee stod i den lange Strækning fra Rhinstrømmen ned til Elben og havde indtaget Harborg. Denne Stilling, forbunden med Indholden af den ved Kloster-Sewen afsluttede Convention, foruroligede Kongen af Preussen, og, da han ved Rosbach havde sejret over den Soubisiske og Rigs-Armeen, saae han sig istand til med en betydelig Deel af sin Armee, under Hertug Ferdinands Kommando, at gaae over Grændsen til den slagne allierede Armees Undsætning, og uanseet den afsluttede Convention, at samle den adspredte allierede Armee og at angribe den hele Franske Cordon stykkeviis i Aaret 1758, ja forfølge den endog over Rhinstrømmen. Den Franske Regjering forbausedes over denne Sagernes forandrede Beskaffenhed, der var en Virkning af Hofkabalers Indflydelse ved at ansætte kommanderende Generaler, indsaae, at der maatte en anden General i den da værendes Sted, og nu valgtes den duelige Marskalk *Contades*, som virkelig manøvrerede den allierede Armee tilbage igjen over Rhinstrømmen.

I Begyndelsen af 1759 foretog Hertug Ferdinand sig at aabne Feldttoget med en vigtig Operation; han gjorde en skjult Bevægelse med en Armee af omtrent 50000 Mand, for

at angribe den hele højre Fløj af den Franske Armee under Commando af General-Lieutenant *Broglie* i Egnen af Frankfurth am Majn; men dette Angreb mislykkedes, uagtet det blev igjentagen fire Gange; den Allierede Armee tabte Slaget og maatte vige. Dette vundne Slag ansaaes saa vigtigt for det tydske Rige, og især for Staden Frankfurth, at den Romerske Kejser gjorde *Broglie* til Rigsfyrste.

Imidlertid forandrede Hertug Ferdinand sin Operationsplan saaledes, at han stedse beholdt Fjendens Bevægelser i Sigte og ofte vandt betydelige Fordele. I denne Tid kom Pflueg til Armeen henimod Slutningen af Julii-Maaned. Han mældede sig i Hoved-Quarteret og afleverede de medhavende Anbefalingsbreve. Kort Tid derefter forefaldt det store og afgjørende Slag ved Minden, hvor den franske Armee leed et stort Tab, kom i største Uorden paa alle Kanter og tabte alle forhen vundne Fordele. Ideligen blev den forfulgt indtil paa hin Side Lahn-Strømmen, der gjorde Skilsmisse imellem begge Armeer henimod Feldtogets Slutning.

Ved denne Tid, da Hovedquarteret var i Crofdorf, fik Pflueg Befaling at begive sig til Fæstningen Hameln ved Weeser-Strømmen, for at undersøge sammes Tilstand. Efter Ankomsten der mældede Pflueg sig hos Kommandanten, General *Braun*, og hos General *Freudemann*, der egentlig befattede sig med Fortifikations-Væsenet, men var en meget gammel og udlevet Herre, og blot skulde betjene sig af en Ingenieur-Lieutenant, ved Navn *Feska*, som Underbestyrer af Fæstnings-Arbejdet. Pflueg mærkede strax, at der herskede den største Misforstaaelse imellem begge Generaler, og at Ingenieur-Officeren havde saare liden Kundskab, desuden var han yderlig drikkældig, saa at Pflueg erholdt næsten ingen brugbar Efterretning eller noget rigtigt Situations-Kort over Fæstningsværkerne, Omegnen, Beskaffenheden med den Oversvømmelse, der skulde hindre fjendlige Approcher og Batteriers Anlæg, ej heller saadanne Profil-Tegninger, som viste, til hvilken Højde Vandet kunde opstemmes. Da Fæstningen havde Værker paa den anden Side af Weseren, som communicerede med Hovedfæstningen ved en lang Broe, og vare anlagte paa en saa høj Brinke, at Hovedvolden endog derfra kunde beskydes, saa vare disse paa hin Side Weseren anbragte Værker til stor Skade for Defensionen, allerhelst ingen Besætning kunde forsvare dem til det yderste, da

Broens Længde formedelst Weserens Brede ej gav nogen sikker Retraite. Om alt dette gav Pflueg en fuldstændig Forklaring, med tilføjet Anmærkning, at ingen brugbare Instrumenter forefandtes, enten til at toisere eller nivellere, som end ikke Ingenieur-Lieutenanten var i Besiddelse af; det blev altsaa ikke mueligt at gjøre videre, end et raisoneret Udkast til denne Fæstnings forbedrede Indretning og dens Forsvarsværkers hensigtsmæssige Anlæg og Construction, hvilket blev bifaldet af General Freudemann, som paatog sig at gjøre Forestilling derom, saavel til Hertug Ferdinand som til den Hanoverske Regjering. Pflueg tilskrev end ydermere Oberst-Lieutenant *Estorf*, en af Hertug Ferdinands General-Adjudanter, til hvem Pflueg i Besynderlighed var anbefalet, et fransk Brev, hvori han med Frimodighed aabnede sine Tanker, dels om Hameln, dels om hvad han med egne Øjne havde seet i det hele Feldtog og om den skjændige Begivenhed ved Münsters Belejring, da den franske Garnison, ved en Krigslist, overfaldt det Hanoverske Belejrings-Corps, dræbte og gjorde en betydelig Deel til Fanger, saa at endog Generalen selv maatte redde sig i bar Skjorte, bag ud af Teltet.

Pfluegs Hensigt med dette Brev til *Estorf*, som til en Ven, var, uden Forbeholdenhed at skrive den nøgne Sandhed, og vise, at han, som Dansk Officer, havde større Kundskab og Indsigt i Krigs-Operationer, end adskillige Personers Udladelser vilde tilstaae nogen Dansk Militair. Mange Gange havde Pflueg hørt det stolte og nærgaaende Sprog, der blev ført af Høje og Lave, selv af temmelig uvidende Officerer, især efter det vundne store Slag ved Minden; og han vidste saa mange Partikulariteter om dette Slag, som tilkjendegave, at Disharmonie imellem de fjendlige Generaler bidrog ligesaa meget, om ikke mere, til at Slaget blev vunden, end den allierede Armees Stilling og Dispositioner. Pflueg kunde altsaa ikke ganske tilbageholde sin Misnøje over endeel Ordgyderie, og, ved bedre Indsigter om et og andet, som jevnlige fremsattes i et falskt Lys, at yttre sin Mening, allerhelst han sporede hos mange, at man ansaae Hertug Ferdinand som en Feldherre, der havde mere den Preussiske end den Brittiske Stats Tarv for Øje; selv det Brittiske Militair vilde finde, at de Brittiske Tropper, frem for de Tydske sakrificeredes ved de fleste Lejligheder; vigtige Personer, selv af den Chur-

hanoverske Regjering, yttrede ufordeelagtige Tanker om de forefaldne Krigstildragelser. Efter nogle Ugers Forløb kom Befaling, at Pflueg skulde begive sig til Hanover og mælde sig hos Kommandanten General *Landsberg*. Dette skedte, og bemældte General talede meget om samme Aars Feldtog og viste mere Indsigt end Pflueg havde sporet i Hovedquarteret; han var desuden en vakker Herre, som talede med Beskedenhed om Dannemarks Regjering og Forfatning. Endeligen, ved at tage Afsked, bad han Pflueg give sig Haanden paa ej at forlade Hanover, forinden han nærmere havde talt med ham. Pflueg kunde ikke vide, hvortil dette sigtede, men gjorde sig bekjendt med en anden General, ved Navn *Sommerfeldt*, der var en gammel Herre; ligeledes gjorde han sig bekjendt med Ministeren i det Kongelige Gehejmeraad, hvor det indtraf, at en Kureer med blæsende Postillons, som var afsendt fra den Preussiske Postmester i Brandenburgs-Minden, bragde den Efterretning, at Østerrigerne vare total slagne ved Maxen. Denne Tidende gjorde stor Sensation i Hanover, ved hvilken ingen befandt sig bedre end de store Viin- og Trakteur-Huse, hvor Adel og Borger udtømte mange Pokaler paa Kongen af Preussens og hans Generalers Sundhed. Præsidenten i Regjeringen, Gehejmeraad *Münchhausen*, gav især en meget stor Fete. Med Begjærighed saae man den nærmere Bekræftelse imøde; men i sammes Sted indløb den forbausende Tidende, at det var Preusserne, som total vare blevne slagne og et Korps paa næsten 18000 Mand vare fangen tilligemed endeel Generaler. Den samme Dag, da denne senere Efterretning kom, var Pflueg hos Gehejmeraad *Schwichel*, der nylig havde sagt ham, at Danmark og Holland havde lovet at overlade nogle Ingenieurer i Hanoversk Tjeneste, og at Pfluegs Navn stod paa Listen af de Danske. Dette var Pflueg aldeles ubekjendt; han svarede altsaa, at han i saa Henseende maatte oppebie nærmere Ordre fra den Danske Regjering for at erfare sin rigtige Bestemmelse, da det havde været overladt til ham selv at begive sig til hvilken Armee, han troede at kunne udvide sine theoretiske Kundskaber med praktiske Indsigter [ved], for at gjøre sig duelig til sit Fædrelands Tjeneste. Denne Erklæring fra Pfluegs Side var ikke efter Ministerens Smag, da han udlod sig med, at Klogskab bød enhver at søge Fortunen, der hvor den blev tilbudt. Nu ventede Pflueg med

Smerte efter Brev fra den Danske Krigsminister, Grev *Ahlefeldt*. Rigtignok kom der Brev, men af et uventet Indhold. Greven anmærkede, at den Churhanoverske Gesandt ved det Danske Hof havde indgivet en Besværing, i Hertug Ferdinands Navn, over den Danske Lieutenant Pflueg, som i Breve til Oberstlieutenant Estorf havde betjent sig af utilbørlig Frihed med at kritisere adskilligt i den allierede Armees Operationer.

Overmaade forundret blev Pflueg ved at see, at en stor Feldtherre kunde troe sin høje Reputation formindsket ved en liden Lieutenants Anmærkninger i et privat Brev til en formeentlig Ven; Pflueg tog imidlertid den ham givne Irettesættelse til Advarsel, og følte Glæde ved det øvrige af Brevet, der tillod ham, at begive sig, efter eget Tykke, til en af de andre Krigførende Armeer, med det tilføjede naadige Udtryk, at Hans Majestæt Kongen skjænkede ham en Anviisning paa 300 Rdl. Hamborger Banko. Nu ilede Pflueg med at mælde denne Begivenhed saavel til det Hanoverske Generalitet, som til Regjeringskollegiet, og mældte tillige, at han Vinteren over agtede at opholde sig i Grevskabet Oldenburg, som et neutralt Sted, men derfra vilde gaae til den Franske Armee; dog vilde han afgive en Revers, ikke direkte eller indirekte at aabenbare for den fjendlige Armee om Magasiners og Forraadsteders Anlæg, med videre, og om de forskjellige Kantonnerings og Vinterqvarterers Beliggenhed, som den allierede Armee skulde occupere. Ved at aflægge det sidste Besøg hos de højere Krigs- og Regjerings-Ministre, saavel som hos endeel adelige Herskaber, fandt Pflueg en saare smigrende Modtagelse; men fandt tillige en egen Stemning og Utilfredshed med den da værende Krig i det Hele, som sagdes at trykke mest og uforholdsmæssig de Hanoverske Lande. Den almindelige Misfornøjelse gik saavidt, at Bønderne i Stiftet Bremen gjorde en betænkelig Opstand, som maatte dæmpes med streng militair Magt, der kostede mange Menneskers Liv paa begge Sider.

En uventet, men behagelig Tidende fik Pflueg kort før sin Afrejse, da Hertug Ferdinand havde paalagt Regjeringen at erkyndige sig om, hvad Omkostning Pflueg kunde meenes at have havt ved det afløbne Aars Feldtog. Ved den derom gjorte Forespørgsel, svarede Pflueg, at han ej vidste nøje hvormeget det kunde beløbe sig til, da han ikke havde ført

noget Bogholderie derover; men efter nogle Dages Forløb blev ham, imod Qvittering, leveret i Guld 110 Stk. Louis-d'ors.

Imod Slutningen af December Maaned 1759 forlod Pflueg Hanover og kom nogle Dage efter til Staden Oldenburg, en Dansk Fæstning, hvis da værende Kommandant var General-Major *Müller*. Det Kongelige Regjerings-Raad over begge Grevskaber, Oldenburg og Delmenhorst, havde her sit Sæde, og Greven af *Lynar* var Statholder i begge Grevskaber. Han var ogsaa en Herre, der foreenede en høj udvortes ærefrygt-lydende behagelig Anseelse med udmærkede Talenter saavel i Statsklogskab, som i grundige endog lærde Kundskaber. Kort sagt, Grev *Lynar* var den mest kvalificerede Mand paa den Post, han beklædede; med Værdighed hævdede han sin Monarks Anseelse og Rettigheder som neutral Magt, hvis Grændser adskillige Strejfpartier fristedes til at overskride; men *Lynars* Navn var nok til at standse dem i Løbet, uagtet et paaberaabt *Raison de guerre*, som han ret got vidste at give sin tilbørlige Forklaring, og grundigen forstod at reprisere Vedkommendes overspændte Ideer om denne Sag.

I den Tid, da Pflueg opholdt sig i Oldenburg, nød han den mest opmuntrende Modtagelse i Statholderens og flere fornemme Huse; men snart maatte han tænke paa igjen at nærme sig Krigs-Skuepladsen, og da det ventede ny Rejsepas fra Kjøbenhavn ej ankom saa betids, som han ønskede, bad han Statholderen om et Anbefalingsbrev til den Franske General Greven af *St. Germain*, der kommanderede den Deel af Armeen, som stod ved Neder-Rhinstrømmen og havde sit Hovedkvarter i Staden *Düsseldorf*. Meget beredvilligen lod Hans Excellents, Statholderen, i fuldkommen diplomatisk Form, udfærdige Rejsepasset, og han ledsagede samme tillige med et for Pflueg saare smigrende Anbefalings-Brev til den kommanderende Franske General *St. Germain*. Forsynet dermed og med de forhen havde Rejsepasser, forlod Pflueg Oldenburg sidst i Februar Maaned, for at begive sig til *Düsseldorf*. Han gjorde Rejsen til Hest, igjennem Ostfriesland og langs med de Hollandske Grændser, ned til Rhinstrømmen ved *Arnheim*. Gjerne havde Pflueg nærmere beset de vigtige Hollandske Stæder og Fæstninger, hvorigjennem hans Vej faldt; men dertil var Tiden for knap. I Fæstningen *Zwoll* saa han et Rytter-Regiment, hvis Mandskab og Heste var af fortrinlig smuk Anseelse; men i at manœv-

rere viste hverken Rytterne eller Hestene nogen Øvelse; hver Bevægelse var tung og uden Liv, hvilket syntes at rejse sig af de kolossalske svære Mennesker og tunge Frisiske Heste, der neppe kunde udholde nogen hurtig Anstrængelse. En Ulejlighed fandt Pflueg ogsaa ved den store Mængde Betlere, som overtryglede Rejsende paa Landet og i Stæderne. Ligeledes var det ubelejligt at vorde anholdt ved de mange Bomme, hvor Pasagepenge maatte betales for Heste; dog var derved den Synderlighed, at for en Hest med fire hvide Been betaltes intet, en Fordeel, som Pflueg blev oplyst om ved den Hest, han selv reed paa, der var mørkebruun overalt undtagen paa Benene, der alle fire vare hvide, og af den Aarsag passerede frit. Meget faa Gange blev det forlangt at see Pfluegs Rejsesepas; men paa et Par enkelte Steder vilde man ikke antage dem for gyldige, fordi de ej vare trykte eller skrevne paa Pergament. Omsider lykkedes det dog for Pflueg at overtale disse Vantroende til at antage Passerne for ægte.

I Begyndelsen af April 1760 kom Pflueg til Düsseldorf, en smuk Stad og Fæstning ved Rhinstrømmen, som dengang tilhørte Churfyrsten af Pfaltz, og hvor Greven af St. Germain havde sit Hovedkvarter for den saakaldte Neder-Rhinske Reserve, der bestod omtrent af 44000 Mand. Gouvernements-Paladset var anvist ham til Beboelse, og her forsamlede sig dagligen, især om Formiddagen, alle højere og lavere Generaler og Militairpersoner, saavelsom enhver, der havde noget at anbringe hos Greven i Kommandosager eller andre private Anliggender. Pflueg forsømte ikke at lade sig mælde til Audients, som strax blev ham bevilget, hvorved han leverede det af Greven af Lynar modtagne Anbefalings-Brev, som Generalen læste med Opmærksomhed, men sagde tillige, at det vilde blive vanskeligt for Pflueg, som Fremmed, at komme an ved Armeen, da man havde reduceret endeel Tydske Regimenter, endog det, som han selv havde havt. Pflueg blev meget forlegen ved denne Erklæring, men tog sig dog den Frihed at bede om Anvisning paa Qvarteer og Fourage for sine Heste. Strax lod Generalen ved en af sine Adjutanter befale begge Dele, og indbød Pflueg hos sig til Taffels samme Dag, hvilket forekom Pflueg at være en udmærket stor Bevaagenhed, som gav ham Dristighed til hver Dag at indfinde sig til Cour, og hver Dag bad St. Germain

ham selv til Taffels, som var overmaade brillant saavel i Henseende til Anretningen, som til fornemme Gjæster af begge Kjøen. De fleste Øjne faldt paa Pflueg, der bar Dansk Uniform af det Falsterske Regiment, havde intet fortrinligt Udvortes ved sig, og vel taledede Fransk, men saaledes, at enhver kunde høre, at han ej var Sproget voxen. Da nu dog Generalen viste endeel Opmærksomhed for ham, troede man, at den maatte have sin Grund i visse andre Connexioner. Alt dette var ubekjendt Gisning for Pflueg, der imidlertid ikke undlod med Frimodighed at sige sine Tanker om de paa Banen bragte forskjellige endog videnskabelige Materier, men maatte tage det tydske Sprog til Hjælp, naar det franske Sprog glippede for ham, og aldrig fornam Pflueg, at han derved blev udsat for Latter, tvertimod begyndte man meer og meer at ynde hans naive Væsen. Det er desuden ikke de Franskes Maade at belee Nogen, der fejler i det franske Sprog, de hjelpe ham snarere tilrette, især ved urigtigen anbragte Idiotismer. En Dag hændte det sig, da der blev talt om et stort Skarmytsel, at Pflueg kaldte den un grand escaramouche, istedet for escarmouche; ingen, undtagen en ung svensk Officeer loe deraf, men fik strax en liden Erin- dring derover af Generalen selv.

Ved en stor Mængde Bekjendtskaber havde Pflueg den Lykke at erhverve sig et ikke lidet Antal Velyndere, ja endog virkelige Venner iblandt det franske Militair, og især blandt de Personer, som dagligen kom til Hovedkvarteret. Men Tiden blev dog Pflueg meget lang, forinden han fik en definitiv Resolution, om han enten torde haabe at blive, eller skulde forlade Armeen; han tog sig altsaa den Frihed d. 12te Junii om Morgenen tidlig at lade sig mælde hos General Grev St. Germain; man svarede Pflueg, at Generalen nylig var kommen ud af Sovekammeret; dog alligevel blev det tilladt Pflueg at komme ind, og han kunde ikke mærke, at hans Dristighed blev unaadig optagen; tvertimod indlod Generalen sig i en lang Samtale angaaende Militair- Væsenet i Danmark og om hvad Maneuvres man havde gjort i de for ikke længesiden anstillede Lyst- Lejre. Han kjendte nogle Danske Officerer, en *Gähler*, en *Numsen*, en *Schmettaw* og flere; men syntes ikke at kjende det danske Artillerie- og Genie- Væsen fra nogen fordelagtig Side og begyndte at undersøge Pfluegs Kundskaber i begge Dele,

hvilket Pflueg ikke havde ventet og kom derved i en Slags Forlegenhed, uagtet han strax mærkede, at det ej blev en *examen rigorosum*, og havde til al Lykke læst og gjort sig bekendt med endeel gode franske Skrivter i disse Materier. Endeligen gjorde Generalen dette Spørgsmaal: »saves vous dessiner?« hvilket Pflueg besvarede med: »Ja«; hvorpaa Generalen tog endeel Landkort frem, og deriblandt et specielt Kort over Rhinstrømmens Løb, fornemmelig i Egnen af Düsseldorf, og især over Düselflodens Gang ved sammes Udspring og Fald ind i Rhinen. Dette Kort leverede han til Pflueg med Anmodning om at meddele ham derover en saa kaldet *reconnaissance militaire*. Med Glæde modtog Pflueg denne Forretning, og en ung Officer, *chevalier de Nassau*, bad ham om at gjøre denne Tour med. Efter tre Dages Forløb kom Pflueg tilbage og leverede Generalen sit Arbejde, som viste sig saa vel tilfreds dermed, at han sagde til nogle Omstaaende: »voilà le rapport de cet Officier danois, qui paroît être bon ingénieur géographe.« Imod Aften samme Dag kaldte han Pflueg ind i sit Kabinet, hvor han gav ham sit Velbehag yderligere tilkjende ved at sige til ham: »vous pouvez rester avec moi comme aide de camp, et porter l'uniforme d'ordonnance.« Behageligere Tidende kunde Pflueg ikke i dette Øjeblik have erhholdet; han forsømte ej heller at føre sig samme til Nytte, og inden tre Dage var han i fuld Paaklædning som *aide de camp*. Da Generalen havde 10 foruden ham, kom det nu an paa at vorde betroet Forretninger, der vare af nogen Vigtighed; thi de fleste vare unge Herrer af høj Adel, som blot søgte at komme med en General af Distinction, for at kunne broute af at have gjort Feldtog, og paa en Bataille-Dag at kunne datere Breve til deres fornemme Venner fra Valpladsen, og i øvrigt fortære mange Penge paa kostbare Heste, Ridetøj og Domestiker. Generalen vidste imidlertid at bruge sine Folk, hvortil de vare brugelige. Pflueg hørde ham engang sige til en ung Greve *d'Attray*: »allons monsieur le compte, vous êtes pour les grandes expéditions, dites qu'on nous serve.« Af to Brødre *Dubois* var i Besynderlighed den ældste højt anskreven hos Generalen; det var ogsaa en meget solid og værdig Mand, der fortjente alles Agt. Generalen elskede Musik, saa at der gaves jevnlig Concerter i Hovedkvarteret af saavel Generals-Personer som andre Officerer,

hvoraf nogle endog trakterede deres Instrumenter mesterligen. Undertiden vare selv endeel indbudne adelige Damer tilstede og lode sig høre paa Klaveer, Gvittar, eller med Sang, hvilket var meget opmuntrende for Pflueg, der dog ej understod sig selv at tage noget Instrument i Haanden i dette Selskab, endskjøndt han besad god Færdighed paa Fløjte, som han mærkede, at ikkun faa havde lagt sig efter. En Concertdag, som sædvanlig var Torsdagen, vovede Pflueg at tage et Par Soloer og sin Fløjte med i Lommen, for, om der gaves Lejlighed, at lade sig høre, dog ikkun for et lidet Antal Tilhørere. En vis General, Baron *Traverse*, spillede en ypperlig Fagot; for ham udlod Pflueg sig med det Ønske, at Baronen vilde accompagnere ham paa sin Fagot; »meget gjerne,« svarede Baronen, og bad tillige om at see baade Fløjten og begge Solos. Fløjten var af *Qvantz* med tvende dis Klappe og et Hovedstykke af ny Invention; Musikken var, den ene Solo af *Kleinknecht* og af dis dur, men den anden en Solo af *Zarth* og af G-dur. Da Generalen havde beseet begge Dele, men mærkede nogen Frygtagtighed hos Pflueg, søgte han at opmuntre ham, og han forsikrede med Fagotten at understøtte Fløjten. Pflueg ønskede dog at bie saa længe indtil den egentlige Concert var til Ende, og de fleste Tilhørere havde forladt Salen. Øjeblikket kom, og ti Personer omtrent vare blevne tilbage, da raadede Baronen at gjøre Begyndelsen med at spille den Solo af *Zarth*, som var den lettere. Dette skedte med temmelig god Lykke fra Pfluegs Side, og mesterligen fra Baronens Side. Tilhørernes Antal havde imidlertid uformærkt formeret sig, saa at Pflueg blev undselig og vilde ikke til at spille den anden Solo, hvilket man dog næsten aftvang ham med endog smigrende Bevæggrunde, og Udførselen var saa meget mindre uheldig for Pflueg, som han meget mere erhvervede sig en Slags Reputation derved.

Den Franske Feld-Musik var skøn, baade til at marchere og at manøvrere efter, endog til Kirkeparaden var den meget passende; men det var paafaldende for Pflueg at see hvert Regiments Tambourer og Pibere bære Regiments-Chefens Liberie, som om de vare hans Domestiker.

Det var Brug paa de Tider i alle de Stæder, hvor der laae fransk Garnison, at en Stabs-Oficeer eller Chefen af et Regiment eller Corps aflagde et Besøg hos alle høje og an-

seete Indvaanere i Staden, for at præsentere samtlige Regimentets eller Corpsets Officerer for deres Familier; siden efter blev det hver Officers egen Sag videre at gjøre sig bekjendt i disse Huuse ved at kultivere dem. Det kunde altsaa ikke mangle nogen qualificeret Officer paa anstændig og smuk Omgang, og i al Fald var Chefens eller Commandørens Hus stedse aabent for alle Officerer til anstændig Tidsfordriv, uden at beverte andre end dem, Huset vilde dertil indbyde.

Omendskjønt man allerede var kommen langt ind i Aaret, og det ikke sporedes, at Armeen saasnart skulde aabne dette Aars Feldtog, udlod Pflueg sig desangaaende med en Slags Forundring, som Generalen St. Germain mærkede, og derfor tog Anledning en Dag at kalde Pflueg ind til sig i Cabinettet og sagde: »Som en Fremmed synes De at længes efter Krigs-Operationernes Begyndelse; men De kjender ikke Sagens Gang og Stilling siden Slagets uheldige Udfald ved Minden; ej heller kjender De den egentligen virkende Aarsag til hint Slags Udfald, det er endog uforfødt at forklare Dem samme; nok er det at vise Dem, at Slutningen af det forrige Aars Feldtog gjorde det forfødt for Armeerne paa begge Sider at forsikkre sig nogenledes roelige Vinterquartierer, for at sætte sig i tilbørlig Forfatning til sine Operationer for dette Aar.« Her blev Samtalen afbrudt derved, at Greven af *Lausitz* *) lod sig mælde, og gik ind i Cabinettet til Grev St. Germain. Pflueg maatte altsaa oppebie en anden Lejlighed for at oplyses i den begyndte Materie.

Det er ikke Pfluegs Hensigt at skrive en Dagbog om Armeens Bevægelser, det kan være nok at anmærke de Dage, paa hvilke noget af Vigtighed er forefaldet. Fra den 20de Maj til den 10de Junii brækkede først de lette Tropper, og siden den øvrige Deel af St. Germain's Reserve-Armee-Corps op fra Düsseldorf, og kom efter adskillige Dages March i Egnen af Staden Corbach; men for den lange Communications og det fjendlige, under General *Spørken*, idelig os paa Siden marcherende Armee-Corps's Skyld, maatte mange Brigader

*) Greve af *Lausitz* saaledes lod Prins *Xavier* af Saxen sig kalde her ved Armeen, hvor han kommanderede det Corps Saxiske Tropper, der havde undraget sig fra det Preussiske Krigs-Fangenskab, fordi man fra Preussisk Side havde brudt den ved *Lilienthal* sluttede Convention.

blive tilbage og fordeles til Bedækning for alle Convojer, som vare undervejs, saa at ikkun 2 Brigader Infanterie og endeel lette Tropper vare ankomne med os.

Strax ved Ankomsten til Corbach afsendte Grev St. Germain 2 Officerer til Marskalk Broglio for at mælde ham den, og selv gik Generalen Klokken 4 om Morgenen op i Klokketaarnet for at oversee Situationen og hvad Stilling han kunde tage med sine Tropper. Arveprindsen af Brunsvig kommanderede det fjendlige betydelige Armee-Corps, som stod deels bag ved, deels i selve Skoven omtrent en halv Miil fra Corbach, og havde et Batterie foran Skoven.

Grev St. Germain gjorde sin Disposition saaledes, at han med sin venstre Fløj trak sig ud over den fjendlige højre Fløj, og dannede sin Linie, eftersom de tilbageblevne Brigader kunde efterhaanden marchere op og agere.

Enden blev denne, at St. Germain sejrede, og Arveprindsen af Brunsvig, efter mangé Timers Anstrængelse og hidsig Fægtning, maatte trække sig tilbage, med Tabet af 22 Kanoner, 3 Haubitzer og omtrent 400 Fangne, foruden et stort Antal af Døde og Saarede. Ved at forfølge Fjenden med det lette Rytterie og med Kanonild, leed han endnu meget, og Pflueg saae den Enthusiasme, hvormed de sejrende Tropper raabde: »vive le Roi,« og derefter: »vive le comte de Saint Germain;« hvilket sidste Generalen dog søgte at forhindre, for ej at støde Marskalk Broglio, der ikke var langt borte. Uagtet denne Forsigtighed, viste Følgerne dog, at Broglio virkeligen havde Animositet imod St. Germain, da det syntes at være gjort med frit Forsæt, at Hovedquarteret for St. Germain af Broglio blev anviist paa et saa usikkert Sted, at 100 fjendtlige Husarer kunde have borttaget det Hele. Faa Dage efter saae St. Germain sig i den Nødvendighed at begjære sin Afsked, hvilket ikke egentligen blev offentlig bekjendt, men mærkedes ved smaa Lejligheder.

Den 19de Sept., som var en Søndag, creerede St. Germain 8 Officerer til Riddere af St. Ludvigs-Ordenen, og Pflueg havde den Fornøjelse at være tilstede ved denne Ceremonie, der var saaledes: Candidaterne stode opstillede i to Rader, og St. Germain, som Kommandør af Ordenen stillede sig for Enden; derpaa oplæste Stabs-Secretairen Ordenens Statuter, og derefter traadde Generalen frem med Hatten paa Hovedet og dragen Kaarde; Candidaterne knælede, imedens

Generalen med sin Kaardeklinge gav enhver af dem paa begge Skuldre et Slag med de Ord: »Monsieur: je vous recois chevalier de l'ordre de Saint Louis,« og gav hver af dem et Kys.

Dagen efter om Morgenen Klokken 3 gik General Grev Saint Germain ganske uventet og i Stilhed bort med en eneste Rideknægt, efterladende et Brev til sin første General-Adjutant *Dubois*, hvori han tilkjendegav sin Afgang fra Armeen, og at General-Lieutenant Chevalier *du Mui* blev hans Eftermand. Han befalede tillige, at hans hele Eqvibase skulde følge efter ham, hvilket skedte Klokken 7 under Bedækning af et Detachement af *Fiskers Korps*, som tog Vejen til Düsseldorf. NB: Gouverneuren sammesteds, den Churpfaalziske General-Lieutenant *von der Osten*, var en kjødelig Broder til Grevinde *St. Germain*. Her maa Pflueg erindre, at Grev *St. Germain* havde fordem været Marskalk Broglios fortroligste Ven, da han besad udmærkede store Talenter, og Broglio erklærede kort førend Slaget ved Frankfurt det Ønske i følgende Udtryk: »Le Duc de Broglio voulant profiter des lumières et de l'expérience du comte de Saint Germain, lui écrivit pour le prier de venir en poste, de faire arriver sa première division,« etc. — Saa stor Fortrolighed herskede den Gang imellem begge Generaler, og den svækkedes ikke førend ved en vis Lejlighed, da Broglio, efter den uheldige Bataille ved Minden, fik Overkommando over den franske Armee i den derfra afgangne Marskalk *Contades* Sted, og vilde signalisere sig med noget stort Foretagende. Han fattede altsaa det Forsæt at afskjære den fjendlige General *Wangenheim* Communicationen med den allierede Hovedarmee i Egnen af *Giessen* ved en rask Overgang over *Lahn-Floden*. Udkastet til dette dristige Maneuvre sendte han dog først til *St. Germain*, for at erfare hans Betænkning, hvilken han ogsaa fik; men saae deraf, at denne erfarne General fandt Sagen betænkelig, og da *St. Germain*s Svar begyndte saaledes: »ce projet me paroit un peu decousu,« stødte Marskalken sig strax noget derover, og blev end mere opbragt, da hans Broder, Grev *Broglio*, gjorde den mest fjendske Forklaring derover, som om *St. Germain* misundte Marskalken den Ære at udføre en saa glimrende Sag, hvilket forbittrede Marskalken overmaade meget*); dog besluttede

*) Grev *Broglio*, som dengang var *Marechal de camp*, blev af hele den franske Armee anset som en ondskabsfuld Mand, hvilken man beskrev saaledes: »il est méchant par le plaisir de l'être.«

han ikke at udføre sit Projekt, men beholdt, efter Broderens Indskydelse, et bestandigt Nag imod St. Germain, og kunde dog ikke forhindre, at han fik Commando over Reserve-Armeen ved Neder-Rhinstrømmen 1760. Saalænge ulmede imidlertid dette Had indtil St. Germain's Sejr ved Corbach; men nu udbrød det og bevirkede hans Afgang til stor Skade for hans Konges Tjeneste. I dette Feldtog, 1760, lærde Pflueg personlig at kjende begge omtalte Brødre Broglio, ligesom han og selv personlig blev kjendt af dem ved nogle Lejligheder. For saavidt som Pflueg tør dømme, var Marskalk Broglio en Herre af en lys og munter Aand, med et vakkert og takkeligt Væsen, gode Kundskaber og et hurtigt Begreb. Vel syndes det, at det vundne vigtige Slag ved Bergen havde gjort ham stolt, saa at man beskyldte ham for ej at vilde finde sig i at adlyde Marskalk Contades, hans Ordre i Slaget ved Minden, da han ej med tilbørlig Eftertryk og betimelig nok havde gjort det ham foreskrevne Angreb paa den fjendlige General Wangenheims Corps, hvorpaa hele Slagets Udfald beroede, og Slaget desaaarsag blev aldeles tabt; ligesom og alle forhen vundne Fordele, endog af Slaget ved Bergen, Mindens Indtagelse, ja alt det, som af 1759 Aars Feldtog med Grund kunde haabes, ganske maatte forsvinde. Imidlertid gave begge Generaler, Contades og Broglio, deres særskildte Indberetning til Hoffet, og, hvad man kunde vente, Contades gik af, og Broglio fik Overkommando over Armeen imod Slutningen af Feldtoget 1759; thi Hærførernes Skjæbne, Credit og Miscredit hos Regjæringen beroede paa Kabaler, som den bekjendte Madame *Pompadour* vidste at spille, og var Aarsag i Syvaars-Krigens uheldige Udfald. Broglio selv blev ligeledes et Offer for sammes Kabale; han havde ellers virkelige militaire Talenter til at anføre og oversee en Armee af 30 til 50.000 Mand; men til at oversee 100.000 Mand hører endnu større Talenter, og dem vilde man ej tiltroe ham, da han ofte fejlede i at beregne Tiden, i hvilken et Armee-Corps kunde bevæge sig fra et Sted til et andet; thi han skal ikke sjelden have glemt at bringe den Tid i Anslag, som udfordres til at inddrage alle Udenposter, og at tage den Omstændighed i Betragtning, om en Armees Marsch falder om Natten eller om Dagen igjennem Skove, Byer og Bjergegne, eller Floder og Moradser.

Grev *Broglio*, Marskalkens Broder, besad ligeledes endog

videnskabelige Kundskaber, var en duelig Ingenieur og General-Quarteermester; men hans Physiognomie forraadede virkelig den Karakter, man tillagde ham. At være Anfører for en Armee, dertil manglede ham fornøden taktisk Indsigt og Øvelse, derimod kunde han got forsvare en Fæstning, hvilket han især viste 1761, da han forsvarede Cassel med Berømmelse imod det Angreb, som de Allierede gjorde derpaa, men maatte forlade næsten med Skam efter al deres Anstrængelse, saa at, da Marskalken omsider kom til Undsætning, kunde Broderen ride ham imøde med Ære og en frelst Fæstning; hvorfor ogsaa det derover udkomne Kobber forestillede Belejringen og en i en Vignette anbragt allegorisk Tegning med Motto: *rara concordia Fratrum*.

Det er ovenfor sagt, at St. Germain ved sin Bortgang havde tilkjendegivet, at General-Lieutenant, Maltheser-Ridder *Du Mui* blev hans Eftermand. Denne Herre ankom ogsaa samme Dags Eftermiddag fra den store Armee til Reserve-Armeens Hoved-Quarteer. Alle Generals Personer og andre Officerer bleve ham forestillede; ved hvilken Lejlighed Pflueg havde den Lykke at blive antaget paa samme Fod, som forhen af St. Germain, da ellers de øvrige hans Adjudantere forlode Hovedkvarteret; dog beholdt den Danske Officer *von der Osten*, Tilladelse til at blive der, men uden at vorde ansat ved nogen Forretning.

Dagen efter reed Generalen ud i Lejren, for at see Egens Beskaffenhed, og lod befale, at Mandskabet skulde forblive i Telterne. Ikke destomindre drev Nysgjærrighed Soldaterne i Flokketal ud for at see den ny General, om hvilken de strax sagde: »ce n'est pas le comte de St. Germain.« Imidlertid havde denne Herre meget Lignende med St. Germain i det Udortes. Han var personlig brav, havde ypperlige Kundskaber endog i det virkelig lærde Fag; men det syntes maaskee at mangle ham paa Aands Nærværelse i kritiske og afgjørende Øjeblikke, hvilket forekom Pflueg og flere saaledes at være, da Slaget nogle Dage efter stod ved Warburg. Her var Tilfældet virkelig meget kritisk. Med et ved en lang og besværlig Marsch udmattet Armee-Corps paa neppe 20.000 Mand, kom man om Natten Kl. 12, d. 30te Julii, til Warburg. Dagen efter skulde man marschere videre, men Generalen fandt det raadeligere at lade Tropperne i en Lejr, dels for at give dem nogen Hvile, dels og for at

lade de af Mathed tilbageblevne Syge og Trætte faae Tid til at foreene sig med Hoved-Corpsset. Selv anvendte Generalen Dagen paa at recognossere, hvor han da fandt et fjendligt Corps i Bevægelse bagved Lytke-Eder, men dets Styrke og Direktion kunde for en stærk Taages Skyld ikke sees. Ikke langt fra Warburg laae et gammelt Slot paa et højt Bjerg, som kaldtes Besenberg, hvilket var besat med fjendlige lette Tropper, som derfra kunde oversee vor hele Stilling. Det blev nødvendigt at fordrive dem derfra, hvortil *Fiskers* Corps blev befalet, som ogsaa indtog Bjerget, saa at man tydeligen saae, at Fjendens March gik til Højre.

Den næste Dag, d. 31te Julii, indfaldt en saa tyk Taage, at man ikke kunde see sex Skridt forud; det var da umueligt at see Fjendens Bevægelser førend henimod Kl. 11. Arveprindsen af Brunsvig, som med en Forstærkning af Engælændere havde et Armee-Corps af over 40.000 Mand, marcherede i 4 Colonner, hvoraf de tvende kom ud over vor venstre Fløj og søgde at komme os i Ryggen. General Du Muy var for svag til at besætte sin hele Linie; han maatte altsaa forandre sin Stilling flere Gange, men dog tilsidst vige for den fjendlige store Overmagt og gaae tilbage over Dimel Floden med et Tab af henimod 5000 Mand og 8 Kanoner. I dette virkeligen mislige Slag mærkede Pflueg et par Gange Generalens Forlegenhed, da man adspurgde ham: »Mon General voules vous que nous fassions cela?« og han svarede: »oui, faites comme vous voudrez.« Et saadant Svar hørdes aldrig af St. Germain; han vidste at bestemme sig selv i deslige kritiske Øjeblikke, hvor man fandt ham rolig og kold. — Om forberørte tabte Slag og de paa begge Sider gjorde Bevægelser for og efter Slaget forfattede Pflueg en Beskrivelse og topographisk Tegning, stukken i Kobber, hvilken han dedicerede til sin General Du Muy, som optog den med Bifald, og nogle Exemplarer deraf sendte Pflueg til Krigs-Ministeren General Grev *Ahlefeldt* i Kjøbenhavn, gelejdende samme ved Aarets Udgang med en fuldstændig Rapport om alle i dette Feldtog ved Armeen forefaldne Operationer. At dette med Bifald blev optaget i Dannemark saavel som i Frankrig, beviser den Danske Bestalling som Kapitain, af Dato 18de Martii 1761, og den Franske Bestalling ligeledes som Kapitain af Dato 19de Maj 1761.

Den 1ste August, da Reserve-Armeen havde lagt under

aaben Himmel, saae man en fjendlig Lejr paa hin Side Volkmissen, og Reserve-Armeen gik til Wolfhagen. Paa denne Vej erfarede man, at Marskalk Broglio havde Dagen tilforn bemægtiget sig Staden Cassel og gjort 1500 Krigsfanger, saa og at Hertug Ferdinand havde begivet sig henimod Paderborn og Stadtbergen, hvorhen den franske Armeefølgde ham.

I hele August og September Maaneder gjordes mange Bevægelser paa begge Sider; der forefaldt ogsaa mange Fægtninger med foranderlig Lykke, dog ej afgjørende; men i Begyndelsen af October syntes alvorlige Optrin at nærme sig, da det erfarede, at Arveprindsen af Brunsvig med et betydeligt Armeekorps belavede sig paa at gaae over Rhinestrømmen. 600 Mand af de Allieredes lette Tropper vare virkelig gangne over paa smaa Baade, og det blev nødvendigt efterhaanden at didsende saadan Styrke af Tropper, som kunde holde Modvægt imod den Magt, hvilken Hertug Ferdinand søgte at samle ved Neder-Rhinen, sandsynligen for at erobre den Preussiske Fæstning Wesel, som var i de Franskes Hænder.

Fra Hovedarmeen havde Marskalk Broglio ladet afgaae endeel større og mindre Troppekorps, under General-Lieutenant Castries Kommando, hvilke kunde være samlede omtrent d. 15de October og kunde udgjøre 62 Batallioner Infanterie og 44 Svadroner Rytterie. Pflueg udbad sig Tilladelse at følge med paa dette Tog, allerhelst Generalen Castries stedse udviste megen Bevaagenhed imod ham, og den største Deel af General-Lieutenant Du Muys Reserve-Armeefølgde blev beordret at gaae med dette afsendende Armeekorps, saa at det øvrige af bemældte Reserve blev indlemmet i Hovedarmeen og ej udgjorde noget Heelt; Du Muys selv gik ind i Hovedarmeen som ældst General-Lieutenant.

Fra nu af var alles Opmærksomhed spændt paa Sagernes Udfald ved Neder-Rhinen, hvorom mange modsigende Rygter udspreddes. Endelig erholdt Marskalk Broglio en Kureer fra General Castrie med den Efterretning, at han var bleven angreben d. 16de en Time før Dag, men havde tilbagedreven Arveprindsen af Brunsvig til Bürick efter en haardnakket Fægtning. Her havde de Allierede seet sig nødsagede til at tage en ufordelagtig Stilling, hvorfor de i al Stilhed gik over Rhinen tilbage, lode den over denne Flod anlagte Skibe

broe i Stikken, ophævede den ved Wesel begyndte Belejring og forføjede sig aldeles bort derfra, saa at General Castries strax sendte et Detachement af sin Armee ind i Staden.

Det hele Anslag imod Wesel og Neder-Rhinen og de deraf ventede store Fordele bleve, ved den af de Franske vundne Sejr, fuldkommen tilintetgjorte; følgelig var denne Expedition saare vigtig og i mange Henseender ærefuld for de franske Tropper og deres Anfører. Pflueg tør altsaa vove at fremsætte et og andet Træk, der fortjener at bemærkes i Anledning af denne Expedition.

Allerede er det ovenfor berørt, at den Storbritanniske Regjering i Hanover førde Anke over Hertug Ferdinands Krigs-Operationer, som den i mange Tilfælde fandt mere til Fordeel for Kongen af Preussens Stater end for de øvrige med Preussen i denne Krig forbundne Fyrsters Lande. Man vilde finde, at han, som var antagen til at handle til fælles Vel og var betroet højeste Kommando over hele den allierede Armee, ikke burde blotte de Allieredes Lande for at dække de Preussiske. Selv de engelske offentlige Blade klagede derover. I Henseende til den Preussiske Fæstning Wesel vilde man finde, at dens Gjenerobring i det nærværende Øjeblik ej var en Sag, der fortrinligen kunde interessere Alle, og, om den skulde ansees saaledes, burde Operationen været rigtigere beregnet, især naar man vilde udføre en stærk Fæstnings Belejring og tillige vove et Slag i aaben Mark. Begge Dele mislykkedes, uagtet de Allierede allerede d. 30te September havde omringet Fæstningen, og de Franske ej førend d. 15de October ankom i Egnen paa den anden Side af Rhinstrømmen og bleve angrebne i Dagbrækningen d. 16de efter en lang og besværlig Marsch. Den Gelderske Kanal gaar i en temmelig Afstand fra Rhinstrømmens venstre Bred og falder i Lippe-Floden ved en med Vold og Grave omgiven egentlig Bondebye; denne havde en Besætning af Hannoveranere, hvilke derfra bleve uddrevne d. 14de October, hvorpaa den kommanderende General Marquis de Castries opslog sin Lejr d. 15de October saaledes: at dens højre Fløj gik henimod ovenmeldte Bondebye Rheinbergen, og den venstre Fløj strakde sig til den saa kaldte Kamperbrok. Foran Lejren, omtrent en halv Miil, var Kanalen, over hvilken man havde gjort Overgange, for Dagen efter at angribe Arveprindsen af Brunsvig, og havde imidlertid ladet *Fisker-Corpset*

gaae over Kanalen for at besætte et paa hin Side liggende Munkekloster, Kloster-Kamp kaldet.

Natten imellem d. 15de og 16de October fattede Arveprindsen det Forsæt at overfalde de Franske og at angribe deres venstre Fløj. Til den Ende maatte han først fordrive det Fiskerske Korps, som og skedte ved nogle Batallioner Hanoveranere; men Fisker trak sig saa klogeligen tilbage over Kanalen, og gjorde det med saa megen Bulder, at den hele Armee kom under Gevær og forandrede sin Stilling henimod den venstre Fløj, hvor det mærkedes, at Angrebet vilde skee. En haardnakket Fægtning opstod og varede over tre Timer; men omsider maatte dog Arveprindsen vige efter et betydeligt stort Tab. Vel havde han snedigen gjort Forsøg paa at lade fremrykke en Colonne imod en Overgang over Kanalen, for at komme de Franske i Ryggen under Slaget; men et Infanterie-Regiment, *Latourdupin*, der bestod af 4 Batallioner, satte sig i Colonne ligefor samme Overgang og standsede Fjenden. En anden fjendelig Overgang blev forsøgt i Nærheden af Rheinbergen; men et Regiment Dragoner ilede derhen, steg af Hestene og besatte Volden, saa at Fjenden ej dristede sig til at vove noget Angreb. Endnu een Omstændighed forvoldte Fjenden et føleligt Tab: en af sit Regiment saare yndet Chef, Brigadeer *Belsunce* blev formaaet af sine Undergivne at tage Natteleje i et lidet Huus, der stod tæt ved hans Telt paa Armeens venstre Fløj, imens hans Grenaderer bredde sig ud over Linien, saa at de kunde see hvad Fjenden foretog sig bag ved; de saae en svær Kolonne komme skjult, og de advarede deres Chef derom; han lod strax plante 4 Kanoner, som fyrede med Kartetscher og dræbte over 1200 Mand paa en maadelig liden Strækning. I denne blodige Kamp regnes Tabet ved den franske Armee paa omtrent 4000 Mand; Regimentet *Elsas* leed især meget, og 5 Danske ved dette Regiment staaende Lieutenanter bleve saarede, men ingen dræbt; dog var *Brakel* saaret paa et meget farligt Sted, saa at han vel levede nogle Aar efter sin Tilbagekomst, men leed megen Smerte.

Om General *Stainvilles* Expedition imod Halberstadt er dette at erindre, at den egentligst havde det Formaal at inddrive en betydelig Kontribution og Brandskat, som lykkedes meget vel, ligesom han paa Tilbagemarschen stødte paa et Detachement af 500 fjendlige Dragoner, som bleve deels nedsablede, deels fangne, og 2 Kanoner erobrede.

Ved dette Feldtogs Ende besluttede Marskalk Broglio at støtte sin Armees højre Fløj til Leine-Floden og til den Ende at befæste Staden Göttingen saa meget, at den kunde være sikkert imod et endog temmelig svært Angreb. I utrolig kort Tid blev ej aleene Befæstningen, men ogsaa Proviante- ringen fuldført, og General Greve *du Vaux* blev valgt til Kommandant, om hvilken Marskalk Broglio erklærede: »il faut avoir des gants de fer pour le prendre.« (Man maa have Staalhandsker paa for at gribe ham). Hertug Ferdinand erfarede selv Sandheden heraf, da han blokkerede Göttingen fra den 23de November til d. 8de December i Haab om at tvinge General *du Vaux* til Stadens Overgivelse; men maatte ophæve Blokkaden.

Et Par Anekdoter kunne karakterisere bemældte General *du Vaux*. For at erfare, om Göttingen virkelig var sat i Forsvarsstand, sendte Hertug Ferdinand den Hanoverske Ingenieur-Officier Lieutenant *Feska* til Staden Göttingen i det Ærende at overlevere nogle Krigsfanger til Udveksling, og med det samme at see Fæstningens Tilstand. Ved Ankomsten til Forposterne angav han sig selv som Hanoversk Ingenieur; hvorpaa Kommandanten lod ham komme ind med uforbundne Øjne, og sagde til ham: »min Herre, det er Skik at indføre Enhver i Fæstninger med tilbundne Øjne; men da De udgiver Dem selv for en Hanoversk Ingenieur, har jeg vildet tillade Dem den Frihed at see, hvorledes her seer ud.« Den enfoldige Lieutenant ansaae denne skarpe Satire som et særdeles Høfligheds Bevis.

Udenfor Staden Göttingen laae en betydelig stor Eng, hvor de Franske havde en meget stor Drivt Stude paa Græs. Uformærkt havde nogle af Göttingens Indvaanere underrettet Oberst *Lukner* derom, saa at han, ved Hjælp af de ham sendte Vejvisere, kom om Natten fra Eimbek, overfaldt den franske Vagt ved Broen over Leine-Floden og bortdrev den Mængde i Vænget græssende Stude. Uforsigt[ig]e nok til hemmeligen at glæde sig over dette Puds, lode Borgerne Kommandanten vide hvad der var skeet om Natten. Med tilsyneladende Koldsindighed modtog han Budskabet, bad Magistraten at komme til sig, fortalte Tildragelsen og anmodede disse Herrer om at lade to kyndige Slagtere taxere Skaden. Taxationen var meget høj, og nu erklærede Gene-

ralen, at den skulde lignes paa Stadens Borgere, da han vidste, at det var ved deres lumske Adfærd Skaden var skeet. Deres hemmelige Glæde blev altsaa forvandlet til Sorg.

Da nu Feldtoget nærmede sig til Enden, fik General Du Muy atter Ordre at overtage Kommando over Reserve-Armeen ved Neder-Rhinen, og den 22de gik han virkelig fra Cassel. Pflueg blev nu hans eneste General-Adjutant, da Baron *Sinclair*, som forud havde været det, afgik til Regimentet *Royal-Svedois*, hvorved han egentligen stod. Af de mange Bevægelser, som skedte i den allierede Armee i Begyndelsen af Aaret 1761, kunde der sluttes, at Hertug Ferdinand havde i Sinde at aabne Feldtoget meget tidlig; men det kunde tillige begribes, at han ej, som i Aaret 1759, vilde begaae den Fejl at marchere forbi saa mange befæstede Stæder, der tildeels vare forsynede med stærke Garnisoner, og beholde dem i Ryggen til største Usikkerhed for hans Kommunikationer. Denne Gang gik han varsommere tilværks; men begyndte dog paa en Tid, da Vejene vare næsten ufremkommelige især for Artillerie og svære Vogne, endog for svært Kavallerie, da end ydermere alle Floder og Vande vare traadt ud over deres Bredder. Fjenden troede at overrumple den franske Armee i sine Vinter-Quarterer; men dette Haab fejlede. De Franske brød op og marcherede Fjenden imøde, ja Pflueg saae med Forundring de franske Tropper vade igjennem Floder og Bække til Bæltstedet og blot at varme sig om Aftenen ved at antænde Baal, som de bleve førte forbi, først paa den ene, dernæst paa den anden Side, uden at faae tørre Klæder eller Fodtøj.

For ej at blive alt for vidtløftig, vil Pflueg blot angive Hoved-Momenta af dette Vinter-Feldtog, som den allierede Armee ikke høstede mindste Fordeel af, da dens forskjellige Angreb paa Fæstningerne Marburg, Giessen, Ziegenhayn og Cassel mislykkedes og kostede mange Folk, Heste, Vogne og Kanoner, som bleve siddende i Dynd og Moradser, og den sidste Affaire ved Grimberg ødelagde Kjærnen af de brunsvigske Tropper. Endeligen blev det paa begge Sider besluttet, at lade Armeerne faae nogen Hvile og paa ny tage Vinterquarteer i de Egne, hvor de stode, ved hvilken Lejlighed General Du Muy fik sit Hoved-Quarteer i Frankfuhr am Mayn.

Denne berømte fri Rigs-Stad*) frembød mange seeværdige og skønne Ting, ligesom ogsaa heele dens Omegn var yndig og indtagende. Pflueg besaae det mærkværdigste, ligesom den saakaldede Römer, hvor de romerske Kejsere vare blevne kronede. Paa samme Tid opholdt sig ogsaa her en Hr. von Numsen, Officeer i dansk Tjeneste, som besad mange militaire Indsigter og havde desuden ypperlige Kundskaber og megen Læsning; han beviste Pflueg den Godhed at gjøre ham bekendt i mange adelige Huse; han gjorde ham end videre bekendt med berømmelige lærde Mænd og Instituter, hvortil han havde fri Adgang**), ved hvilke Lejligheder Pflueg udlod sig med det Forsæt at rejse og benytte den korte Tid, da Armeen paa begge Sider nøde en aftalt Ro- lighed. Numsen tilbød sig at gjøre Følgeskab, hvilket Tilbud Pflueg modtog med saa megen mere Fornøjelse, som Numsen var meget berejst og havde store locale Kundskaber.

I Begyndelsen af April Maaned gik Rejsen for sig til Manheim, en skøn Stad og en stærk regulair Fæstning, der indeholdt mange seeværdige Ting, endskjønt det overdrevne Symmetriske i Gadernes og Bygningernes Indretning næsten kjedede Øjet. Herfra kom vi videre til den første franske Fæstning, Landau, der er meget stærk og befæstet efter den berømte Vaubans System med de saa kaldede *tours bastionnées*, hvilke dog neppe vilde være saa aldeles nyttige i en Tid af et alvorligt Angreb. Her er nu egentlig ikke Stedet nøjere at drøfte denne Materie; men saameget er vist, at Vauban stedse vil regnes blandt Ingenieur-Videnskabens Classikere, og hans Opfindelses-Aand har man at takke for de saa kaldte *ricochet*-Skud, der ere befundne saa nyttige i Fæstnings-Liniers Angreb, og kan gjøre Artilleriet ubrugbart endog indenfor en uigjennemskaaren Vold.

*) Frankfuhrts da værende Tilstand og Forfatning har siden den Tid overmaade meget forandret sig, hvorved det bliver tvivlsomt, om samme har vundet eller tabt.

**) At nævne denne danske Officeer, der nu er død i Russisk Tjeneste som General-Lieutenant, kunde Pflueg ikke forbigaae, da han paa den Tid var saare agtværdig i mange Henseender; men en god Huusholder var han egentlig ikke; dog denne for ham selv mest skadelige Egenskab angik ikke Pflueg, der blot ærede hans Talenter og militaire Indsigter, saavel som den Velvillighed, han i flere Henseender beviste Pflueg, uden at deri blandede sig mindste Grad af Uanstændighed.

Tiden tillod intet længere Ophold i denne mærkelige Fæstning, saa gjerne Pflueg end havde ønsket at kjende dens enkelte Dele, der maatte altsaa iiles for endnu at see den ikke mindre mærkelige Fæstning Strasborg, hvorhen man kom efter 3 Dages Rejse. Denne skjønne Stad og Fæstning, med derved liggende Kastel, falder majestætisk i Øjnene; Godmodighed og Gladsind synes udtrykt i næsten hver Mands Ansigt, saaledes forekom det Pflueg i Aaret 1761. I et saa kaldt *hotel-garni* toge Numsen og Pflueg Qvarteer og gjorde Dagen efter Ankomsten Opvarning hos Gouverneuren General *St. Andrée*, der paalagde en af sine Adjutanter at vise os omkring overalt, undtagen i Kastellet, hvor det ikke tillodes nogen at komme ind. Det var ej heller ret vel tilladt at gaae over Rhinstrømmen paa den Træbroe, som var lagt hen til den paa hin Side liggende Skandse Kehl, der er bleven berømt ved det mesterlige Tilbagetog, som den franske General *Moreau* gjorde i Revolutions-Krigen. Dog alligevel fik vi Tilladelse at passere derover, og vi fandt her en fortryllende romantisk Udsigt, hvorhen man endog vendte Øjet.

At anføre alt det seeværdige, som vi fandt i Strasborg er saa meget mere ufor nødvendent, som det omstændeligen er beskrevet af flere Forfattere. Ikkun dette tør Pflueg endnu anmærke, at man overalt viste sig gjæstfri og meget forekommende, hvilket endog vistes os af General Grev *Lövenhaupt*, der var Chef for det skjønne Regiment *la Marc*, som laae her i Garnison. Greven selv, en svensk Adelsmand og Ridder af Sværd-Ordenen, var en lærd og i enhver Henseende fortræffelig Herre; han lod sit Regiment manøvrere for os under sin egen Anførsel, og man maatte tilstaae, at saavel Chefen som hele Regimentet viste sig mesterligen i alle militairiske Bevægelser og Evolutioner. Greven besad desuden mange literære Kundskaber og en udvalgt Samling af Bøger, Landkort og mathematiske, endog astronomiske Instrumenter.

Der fandtes mange talentfulde Herrer af forskjellige Nationer i det franske Hovedqvarter, da den saakaldte Syvaars-Krig havde foreenet saa mange Magter fornemmeligen imod Preussen og Engeland. Her vare altsaa Russiske, Polske, Sachsiske, Svenske, Østerrigske, Spanske, Italienske og adskillige tydske Staters mest qualificerede Mand, endog Fyrstelige

Personer, som bivaanede Feldtogene. Pflueg havde den Lykke deriblandt at finde mange Velyndere af udbredte Kundskaber; han havde især vundet en Russisk Oberstes, *Strakalovs*, store Fortrolighed, der endog vilde overtale ham til at gaae i Russisk Tjeneste. Derimod tilbød den Franske General Du Muy, hvis Adjudant Pflueg var, at, dersom han vilde blive hos ham, indtil Krigen var endt, kunde han i hans Selskab gjøre en behagelig Rejse igjennem det hele Italien, Lombardiet og Svejtz, og dernæst vente en honorabel Employ i den Franske Krigstjeneste, da han, Generalen, havde stor Indflydelse i Ministeriet. Det er bekjendt, at han nogle Aar efter virkelig blev Krigs-Minister. Pflueg syntes at finde denne Generals Proposition meget antagelig; men han blev samme Aar kaldet tilbage til Dannemark, som truedes med en haard Krig, da Kejser *Peter den tredie* var kommen paa den Russiske Trone. Nu gik altsaa det hele Anslag tilbage, og Pflueg forlod den franske Armee i November Maaned 1761.

Efter denne Digression er det Tid at berøre Hoved-Tildragelserne i dette Aars Feldtog, for at vise Følgerne af det franske Ministeriums forandrede Operations-Plan. Unegteligen havde Marskalk Broglio med Held tilintetgjort alle de Angrebsplaner, som Hertug Ferdinand satte sig i Bevægelse for at udføre ved et saa tidligt begyndt Vinter-Feldtog; men nu vilde den franske Regjæring, eller rettere Marqvisen af Pompadour, enten ikke betroe Armeens Ansærsel aleene i Broglios Hænder, eller og havde man den Idee, at give Krigen et desto vældigere Udfald, naar der stillede tvende Armeer i Feldten. Var der nu end ikke Grund til at betage Broglio sin Kommando, saa udtænkedes dog snildeligen det Middel at give ham en Rival, ved at samle en anseelig Armee under Yndlingen, Prindsen af *Soubise*, paa denne Maade, at begge Feldtherrer, hver med sin særskildte Armee, skulde være aldeles uafhængige af hinanden. Saa stor Hofmand som *Soubise* var, saa lidet var han oplagt til store militaire Forretninger. Broglio var derimod mindre Hofmand, men bedre Soldat; herfra kan man gjøre sig den Slutning, at de dem underordnede Befalingsmænd tildeels havde deres Overbefalingsmænds Qvaliteter i det Militaire; i grundige Kundskaber og i Moraliteten maatte man ikke søge meget dybt hos Mængden af de Unge; dog bør det tilstaaes, at der gaves Undtagelser; det er endog

sandt, at ved i det Hele at sammenligne det franske Militair med især det engelske, som fandtes i den allierede Armee, da bortfalder al Tanke om Orden, Sædelighed og sand krigersk Mandighed hos de sidste; et frækt, tøjleløst vildt Væsen udgjorde Hovedtrækket i de Engelskes Karakter, og nu, i det Øjeblik, da dette skrives*), have Engælænderne, som af deres Regjæring vare bestemte til at udføre en Expedition imod det neutrale fredelige Dannemark, retfærdiggjort det uretfærdige Begreb, man havde om dem. Den uretfærdigste og, om man saa tør sige, den mest lumske Maade, som et Stats-Cabinet nogensinde kunde vælge, fik det engelske Ministerium udtænkt, for at paabyrde Dannemarks Stilling en fra al Sandhed blottet Ulempe, at det nemlig vilde vorde truet eller forledet af Frankrig til at overlade samme sin Orlogsflaade for at bruges imod Engeland. Et saadant Paaskud tog Engeland paa en Tid, da Kjernen af den danske Armee var i Holsteen, for der at forsvare sin Neutralitet og betrygge sine Grændser for mulige Fornærmelser af krigførende Armeer. Her var altsaa ingen Skygge af Ufred, som Dannemark, enten tvungen eller godvillig, kunde intendere imod Engeland. Fra Søsiden var Udsigten til noget saadant endnu mindre sandsynligt; Flaaden laae utiltaklet og fortøjet i den sædvanlige Havn, Søefolket var for største Delen i Fart med Kjøbmandsskibe, Kjøbenhavns Garnison var meget svag, og ingenslags Rustning gav mindste Anledning til Fjendlighed imod nogen Stat, Dannemark kunde mindst forme Fjendlighed fra engelsk Side, da det endog forsynede de engelske Flaader med store Provisioner, Kjød og Fødevarer. Endeligen opdagedes det engelske Ministeriums renkefulde Hensigt, en stor Flaade omgav den danske Provinds Sjælland paa alle Sider, en betydelig Armee gik i Land, og nu skedte en formelig Opfordring at udlevere den hele danske Orlogsflaade til de Engelske, og da dette ikke strax tilstodes, aabnedes det grusomste Bombardement, som mest var rettet paa Kjøbenhavns Huse, Kirker og Indbyggere, uden at angribe Fæstningsvoldene, et egentlig Mordbrænderie syntes da at være hele Operationens Formaal, som ogsaa anrettede en gruelig Ødelæggelse i denne folkerige Stad, der ej havde tilstrækkelig Garnison til at gjøre betydelige Udfald. En

*) I September og October 1807.

Kapitulation blev omsider aftvungen, og gav Fjenden i Hænder baade Citadellet, begge Holmene og den hele Flaade, som altsammen skammeligen blev behandlet og udplyndret; endog privat Ejendom blev ikke skaanet. Paa Landet gik det ej meget bedre, især hvor Engælændere kom. Hele Vederstyggeligheden maa sees, for at kunne dømmes derom.

Atter en Afvigelse fra en Levnetsbeskrivelses chronologiske Orden, som Pflueg tør bede Læseren tilgive en af patriotisk Uvillie henreven Følelse.

Vi forlode tvende franske, under Broglio og Soubise i Bevægelse satte Armeer, af hvilke den ene, under Soubise, skulde operere fra Neder-Rhinen imod de preussisk-vestphalske Lande, og den anden, under Broglio, skulde dirigere sine Operationer imod de hessiske, brunsvigske og hanoverske Lande, den Ene uafhængig af den Anden, med mindre en combineret Bevægelse fra begge Sider blev aftalt.

Efter dette ny Feldtogs Aabning varede det ikke mange Dage, førend den Soubisiske Armee saae sig i den Forlegenhed, at Fjenden havde afskaaren dens Kommunikationer, og at den maatte søge det behøvende Brød hos den Brogliske Armee. Da Uforsigtighed og Forsømmelse i at erholde sikker Efterretning, ved tilforladelig Patroliering, Rekognoscering og forudsendte tilstrækkelige Detaschements, om Fjendens Styrke og Bevægelser, var Aarsag i den hele Ulæmpe, kan det let begribes, at man i den Brogliske Armee ikke lidet opholdt sig over den Soubise tilstødte Catastrophe, og, ved at sende det forlangte Brød, gjorde kritiske Bemærkninger over Marquisen af Pompadours Yndling, og Hoffets Eftergivenesshed for hendes Insinuationer.

Begge de franske Armeers Styrke kunde udgjøre omtrent 150.000 Mand, hvoraf Broglio havde næsten 80.000, og Soubise den øvrige Deel under sin Kommando. Dersom det Hele var bleven anført af en Turenne, Marskalk af Sachsen, en Løvendal, da vilde noget virkeligen Stort være bleven udrettet, nu derimod reducerede alle Operationer sig til ubetydelige, næsten planløse Bevægelser, som syntes snarere at kontrekarrere hinanden, end at sigte til Fordeel for det Hele. Hertug Ferdinand var snild nok til at føre sig denne Omstændighed til Nytte og udførde oftere noget imod den Soubisiske Armee end imod Broglio, der stedse opdagede de fjendlige Bevægelseres Hensigt og søgte at forekomme Virk-

ningen i Tide. Pflueg havde den Lykke at arbejde meget i Kabinettet hos General-Lieutenant Du Muy, især med at afkopiere Breve, Memoirer og Tegninger, der viste den Fortrolighed, som herskede imellem ham og Marskalk Broglio, hvorved Pflueg fik Kundskaber, der oplyste ham om mange vigtige Begivenheder. — Foruden de mange egentlige militaire Indsigter, som Pflueg fik Lejlighed til at erhverve sig ved Generalens vidtstrakte Bekjendtskab, indtraf ligeledes en lærd Brevvexling imellem General Du Muy og en anden fransk General, der var Overhovmester hos den unge Pfalz-Bayerske Prinds og var betroet denne Fyrstes hele Dannelselse. Mange ypperlige Ting i meget vigtige Materier indeholdt begge disse Generalers videnskabelige Brevvexling, endog i de Europæiske, især det tydske Stats-Legems Forbindelse og dets Interesse betræffende, der dog ved senere Krigstildragelser næsten ganske er forandret, og maaskee end videre vil vorde omdannet i den følgende Tid. Alt hvad Pflueg fik Tid og Lejlighed til at afskrive for sig selv, gjorde han sig Umage for at samle og ordne, for i Tiden at høste Nytte deraf.

For at komme igjen til dette Pfluegs sidste Feldtogs Historie ved den franske Armee, bør den Betragtning forudskikkes, at de tvende franske Armeer ej kunde andet, end udkaste en Plan, der var Regjeringen værdig, og saadan Plans Formaal maatte være vigtig og af betydelige Følger, hvilket ikke kunde udrettes paa anden Maade, end ved enten at udtænke saa mesterlige Maneuvrer, der aftvang den allierede Armee enhver fordeelagtig Stilling og nødte den til at vige paa alle Punkter, eller og ved et afgjørende Slag at svække den saaledes, at alle Lande, især de preussiske, som den stedse søgde at dække, bleve aabne for de franske Operationer. Den ved Lippefloden liggende stærke Fæstning Lipstad, tilhørende Kongen af Preussen, var endnu i fjendlige Hænder, og Hertug Ferdinand dækkede den med næsten den hele allierede Armee, der vel ikke var saa stærk, som begge de franske Armeer sammementagne, men dog stærkere end hver af dem enkelt for sig. Skulde der altsaa udvirkes noget væsentligt vigtigt fra fransk Side, maatte begge Armeer, i Forening med hinanden, gjøre saa hensigtsmæssige Bevægelser, at Hertug Ferdinand saae sig nødsaget til at forlade Egnen og den der havende Stilling, eller og at ind-

lade sig i en afgjørende Træfning, hvor Positionen ikke kunde love ham noget heldigt Udfald. Rigtig nok blev Planen til saadan Operation udkastet af Marskalk Broglio og communiceret Prinds Soubise, som ikke fandt noget derimod at erindre. Planen bestod i, at Broglio med sin Armee skulde nærme sig Lippe-Floden med den højre Fløj og saaledes fortsætte Bevægelsen langs ned med denne Flods venstre Brinke, indtil at der fra Soubises Armees venstre Fløj kunde skee en ligesaadan Bevægelse op ad samme Flod, og concentrere sig med den brogliske Armees venstre Fløj omtrent i Egnen ved Fillinghausen ligefor den allierede Armee, og da med fælles Kræfter at angribe samme. — Den 16de Julii var egentlig den til dette Hoved-Angreb bestemte Dag. Broglio satte sig virkelig i Bevægelse d. 15de; han traf paa Fjendens venstre Fløj, som kommanderedes af den engelske General Mylord Gramby, hvor han manøvrerede med den Snildhed og Eftertryk, at Mylord tabte anseeligt Terrain og nogle af sine Forskandsninger, saa at hans hele venstre Fløj blev mærkelig trykket tilbage allerede henimod Aftenen og kunde ikke tilbagevinde de tabte Redouter uagtet alle derpaa anvendte Bestræbelser. Broglio forsømte ikke meget betimeligen at underrette Soubise om de allerede vundne betydelige Fordeele, hvilke vel anticiperede den aftalte Tid, men gave den højst rimelige Udsigt, at naar Soubise fra sin Side rykkede frem d. 16de, ved Solens Opgang, vilde Fjenden uforbigjængelig blive slagen paa alle Punkter, og med anseeligt Tab blive nødsaget til at trække sig tilbage over Lippefloden, hvorved Lipstad maatte overlades til sin egen Skjæbne og falde i de Franskes Hænder. Soubise fik denne Efterretning ved tvende afsendte General-Adjudanter allerede d. 15de om Eftermiddagen Kl. 5., den blev end et Par Gange gjentagen med Anmodning om, at en tilstrækkelig Deel af den Soubisiske Armee maatte betimeligen om Morgenen d. 16de cooperere til samme Øjemed, hvilket efter begge Armeers da havende Stilling kunde have været iværksat i det mindste Kl. 6. om Morgenen. Broglio havde allerede meget aarle 80 svære Kanoner i Batterie foran Fronten af sin Armee, og de fyrede med synlig Virksomhed paa Fjendens venstre Fløj, som gjorde endeel ubestemte Bevægelser, der viste kjendelig Forlegenhed, dog alligevel torde Broglio ikke trænge for

dybt ind paa Fjenden, førend den Soubisiske Armee kom frem og understøttede hele Angrebet.

Imidlertid bortgik en Time efter den anden, og intet Skud hørtes fra Soubises Side, ingen Fortropper lode sig see, end ikke da Klokken allerede var 9; derimod saaes den fjendlige hele højre Fløj med stærke Skridt at nærme sig, og at true med at overfløje Broglios venstre Fløj med stor Overmagt, fordi Fjenden mærkede, at Soubise holdt sig tilbage. Nu maatte altsaa Broglio vige og opgive alle havde Fordele, dog alligevel veeg han langsom og med den skønneste Orden. Da Tilbagetoget næsten var tilendebragt, lode endelig Fortropper af Soubises Armee sig see; men det Heele bestod blot i en Reserve under Prindsen af Condee, hvorfor Broglio strax sendte Bud og lod vide, at man nu kom meget forsilde. Prindsen vilde dog gjøre noget med sin Reserve; han angreb altsaa Bondebyen Scheidingen; men blev dreven tilbage, og hermed endtes den forehavte vigtige Operation.

Det uheldige Udfald af hin Operation kan paa ingen Maade regnes de franske Tropper til Last; de manøvrerede med al muelig Præcision og Orden, og de kjæmpede ikke vildt eller med simpel Bravour, men med sand Courage og værdig Mandighed. Dispositionen i det hele, og saavidt den beroede paa Broglio, var dybt udtænkt og godt beregnet; ikkuns den første overordentlige og uventede store Fremgang, hvor ypperlig den end var i sig selv, blev dog Aarsag i det paafulgte Tab, da Soubise ikke tænkte som Broglio, og derfor let kunde undskylde sig med, at det, som egentlig skulde skee d. 16de, tilfældigviis nu var gaaet for sig d. 15de. En saadan Udflugt lod sig høre af en Anfører, der vidste, at han som en Prinds af Blodet havde Hoffets og især Marquisen af Pompadours Yndest. Broglio derimod forsvarede sig med den i militairisk Forstand rigtige Grundsætning, at man bør søge til Statens Vel at drage Fordeel af enhver Fjendens Fejl og svage Side, hvorudi indbefattes: ikke at opsætte en Gjerning, der kan udføres i Dag, til den Dag i Morgen, da Ordsproget: *in rebus gerendis odiosa est procrastinatio*, er en virkelig Sandhed.

Der gaves Lejlighed for Pflueg at see og læse begge Feld-Herrers indgivne Beretninger om bemældte Slag og de samme gelejdende Omstændigheder, dels for, dels under, og dels efter Slaget. Naar man drøftede alt hvad derom

var anført fra begge Sider, var det ej vanskeligt at skjælnes imellem deres anbragte Grunde og Motiver, og det blev indlysende, at den Soubisiske Beretning ingen fordelagtig Tanke kunde opvække, hverken om hans militaire Duelighed, eller havde private Hensigt. — Som General Du Muys da værende eneste General-Adjutant fik Pflueg det Arbejde at afskrive Marskalk Broglios hele indgivne motiverede Beretning, der røbede en høj Grad af theoretisk og praktisk Indsigt.

Denne Gang mærkede man, at Regjæringen, om ikke just Hofpartiet, havde paaskjønnet sand Fortjeneste. Broglio beholdt Overkommando over den aktive Armee, der blev forstærket med et betydeligt Korps fra den Soubisiske Armee, og denne Armee maatte siden efter blot agere defensive. — Men nu paatog Broglio sig Erobringen af de hinsides Weserstrømmen liggende Lande, og det var et vanskeligt Maneuvre at komme over denne Strøm med den hele Armee i Synet af den fjendlige, der med sin hele Styrke manœvrerede saa got som i Ryggen af Broglio, og næsten ikke bekymrede sig om de Soubisiske.

Ved nogle Dages March søgte Broglio at nærme sig til Weseren, og under meget kritiske Omstændigheder tog han sit Hovedkvarter d. 19de Aug. i Abbediet Corvey; men den paatrængende fjendlige Armee fulgte ham saa nær i Hælene, at denne Bevægelse var højst besværlig og farlig, som kan sluttet deraf, at der behøvedes 30.000 Mand, for at dække dette Tilbagetog.

I Nærheden af Slottet Corvey og tæt ved Weserstrømmen ligger Staden Höxter, og ikke langt derfra er en Kjæde af høje Bjerge, der indslutte den Dal, som i en temmelig stor Strækning gaaer ned til Weseren. Her i Egnen og nær ved Höxter skulde den brogliske Armee bringes over denne Strøm paa dertil slagne Skibs- og Ponton-Broer. Maneuvret blev virkeligen udført d. 19, 20 og 21de Aug., da Hovedkvarteret kom til Fürstenberg, hvor der er et fyrsteligt Slot, som tilhører Hertugen af Brunsvig-Bevern, og en ikke ubetydelig Porcelain-Fabrik af det ægte og fineste Slags. Saa farligt dette hele Maneuvre var i enhver Henseende, saa mesterligen bleve alle Forsigtigheds-Regler derved anvendte. Staden Höxter blev forsynet med stærke Retrangements fra Landsiden og besat med tilstræk-

keligt Artillerie; paa Weserens højre Brinke vare anbragte tre Rader udgravede runde Huller eller saa kaldte Ulvestuer, der havde en Besætning af udsøgte Skarpskjøtter, som stode hver i sit Hul og skjulte lige til Axlerne. Efterhaanden som Tropperne defilerede over de slagne Broer, depløjerede de sig paa højre og venstre Side, og gjorde Front ud over Weser-Strømmen; desuden var meget svært Artillerie saaledes stillet, at det beskød den hele Plaine, der laae foran Staden Höxter, og tillige alle de Punkter paa de nærliggende Bjerge, hvor fjendlige Colonner til Hest eller Fods kunde nedstige, for at gjøre et virksomt Angreb imod Höxter og de over Weseren defilerende Tropper. Marskalk Broglio blev opmærksom paa, at en anseelig Trop Militairs lod sig see paa en liden Høj, der laae næsten yderst i forberørte Plaine, og han distingverede igjennem Kikkerten, at endeel Generalpersoner vare iblandt denne Trop; han lod altsaa strax et Batterie med 4 fireogtyvepundige Kanoner bestryge bemældte Høj, endskjønt hine Personer ikke mere befandt sig derpaa; men han fandt det farligt at lade Fjenden Tid til at skjønne med hvad Fordeel et derpaa anbragt Batterie kunde enfilere Broerne over Weseren.

Fra d. 21de Aug. til d. 12te Sept. kom Hovedkvarteret til Eimbek, en Stad omgivet med Mure og høje Taarne ved Portene. Her forblev Armeens Stilling i det Hele til d. 3die Novemb.; dog skedte mange Bevægelser af større og mindre Afdelinger, ligesom der og forefaldt adskillige Træfninger, der vare temmelige betydelige uden at være afgjørende. Det vilde overskride denne Biographies Grændser, og tillige være kjedende for Læseren, dersom alle Krigstildragelser bleve omstændeligen anførte, dog maatte det tillades, at enkelte Begivenheder tør fortælles, da de mueligen kunde have nogen Interesse for en og anden Læser.

Da Vinter-Feldtoget, som aldeles ikke svarede til Hertug Ferdinands Forventning, var tilende, besluttede begge de høje Feld-Herrer at indgaae en kort Vaabenstilstand, for at respektive begge deres Armeer kunde nyde nogen Hvile, hvilket allerede ovenfor er bleven mældt, men igjentages her, for at bemærke en vis Uorden og Troløshed, som under denne Stilstand blev udøvet imod nogle enkelte franske Officerer, som bleve opsnappede bag ved og i Ryggen af den franske Armeer. I Begyndelsen vilde man troe,

at det var Pøbel eller Marodører, som begik denne ulovlige Gjerning; men da man fra fjendlig Side anmeldte de saaledes bortsnappede Individuer som virkelige Krigsfanger, gjordes fra fransk Side de alvorligste Indsigelser imod denne besynderlige Fremgangsmaade, og der æskedes en tilbørlig Satisfaktion, hvilken Pflug ikke veed, om den blev given; men saa meget er vist, at deraf kom en senere fattet og udført Idee om at foretage en lignende, men lovligere Operation i Ryggen af den fjendlige, allierede Armees. Et Corps af omtrent 3 à 400de Mand Infanterie, deels Jægere, Skarpskjøtter og Grenaderer, alle udsøgte Folk, der tillige forstode Landets og især Landmandens Sprog, marcherede under Anførsel af meget duelige Officerer fra Weseren af igjennem Skovegne saa langt frem, indtil de efter Gisning befandt sig næsten 2 Mile bag den allierede Armees forskjellige Egne, indtil de kom ud igjen omtrent ligefor Cøln, og medbragde en stor Deel Individuer, Krigsfangne Officerer, Underofficerer, Soldater, Curerer, rige og fornemme Jøder, der vare Krigs-Commissairer ved de engelske Armeer, saa og Reverser fra 3 Generals-Personer og en Gehejmeraad af den hanoverske Regjæring, hvori de agnoscerede sig at være Krigsfanger; alle disse og meget andet vare tagne paa dette Tog bagved den allierede Armees.

For vidtløftigt vilde det være at beskrive alle videre Krigsoperationer i dette Feldtog, som ikke ganske svarede til den franske Feld-Herres Forhaabning; men var dog i det Hele ikke uheldig. De saa kaldte vigtige Bergværksteder i Harz, saasom Osterode, Zellerfeldt, med videre, bleve indtagne; en Overgang over Weserstrømmen skedte Natten imellem d. 16 og 17de Oktober af et betydeligt Corps Tropper, som vadede over Strømmen, indtog et af Fjenden opkastet Retranchement, og fordrev et under General Wangenheim staaende Corps, som skulde have gaaet over Floden, men blev uventet selv angreben og adsplittet omtrent ligefor Hameln. Herfra erindres den franske Overgang 1757 ligefor Hastenbek, hvor Hertugen af Cumberland tabde det afgjørende Slag, endskjønt han selv paa et fordeelagtigt Sted saae den hele franske Hær, under Marskalk d'Etrée, at gaae under hans Øjne paa to Steder over denne Flod et Par Dage før Slaget; derfor kunde de Franske ikke bare sig for

at lade deres sædvanlige Vittighed see, ved at udsprede efterstaaende Satire:

Cumberland. de son Belvédér,

Nous voyant passer le Vezer,

Dit: qu'on me donne mon gros sabre et mon Catogan!

Et puis, d'un ton remplis d'audace, courage amis! foutons le camp!

Fæstningen Wolfenbüttel blev belejret og indtagen i Octob. og Braunsweig blev vel belejret, men blev undsat. Senere forefaldt en hæftig Træfning i Egnen af Eimbek, strax efter at den franske Armee allerede havde begyndt at trække sig tilbage for at gaae i Vinterquarter, og det svære Artillerie for det meste var bortført. Hertug Ferdinand havde erfaret, at de Franske, førend de forlode Eimbek, lode de omkring denne Stad værende høje Taarne og Mure underminere og sprænge, for at forhindre de Allierede fra at betjene sig deraf som et fast Punkt paa Leine-Floden, derfor kom han ved Iilmarcher over den saa kaldte Eimbecker-Hufe, en Kjæde af høje Bjerge, med en stor Deel af sin Armee, for at angribe Broglie i det Øjeblik, da han, i Begyndelsen af November Maaned, og paa næsten ufremkommelige Veje, var i Begreb med at bortsende alt det, som var det besværligste at transportere. Men i en Tid af 24 Timer gjorde Broglie sine Dispositioner, dog saaledes, at han lod besætte alle snævre Passer med Tropper, der blot skulde opholde den angribende Fjende saalænge, indtil saameget svært Skyts kunde ankomme, at en klækkelig Slaglinie kunde dannes for at modstaae det fjendlige Angreb med Kraft, og, om mueligt tilbagedrive samme. Begge Dele lykkedes, og Fjenden maatte vige Valpladsen. Ved denne Lejlighed viste Broglie et fortrinligt Talent i at kalkulere Tiden, som hvert Troppekorps behøvede for at komme til det bestemte Sted, og hvad Styrke saadant Korps burde have, for at opfylde sin Bestemmelse.

Denne Dag var i militairisk Hensigt overmaade lærerig. Hele Egnen var bjergagtig og dannede en Mængde Defileer, hvor Tropper fra begge Armeer bekjæmpede hinanden og gjorde Modstand Fjed for Fjed. Oven paa Bjergene vankede store Skarer snart hid snart did, og Haubitser og Granater sendtes i stor Mængde ned i Dalene. Paa Sletten neden omkring Staden Eimbek tumlede det svære og lette Rytterie fra

begge Sider sig med vældige Dyste imod hinanden og med foranderlig Lykke. Kort sagt, enhver af disse krigerske Bevægelser kunde med Tydelighed oversees fra mange Steder, og følgelig skjønnes Følgerne af de forskjellige Angrøb, som fra begge Sider gjordes, snart med Fordeel snart med Tab; det syntes imidlertid, at der var mere Liv og større Præcision i de Franskes end i de Allieredes Bevægelser og Evolutioner, ligesom og de førstes Artillerie gav en mere levende og virksom Ild.

Denne Dags Operation blev den sidste, som Pflueg bivaanede ved den franske Armee, da han havde faaet bestemt Befaling at komme tilbage til Dannemark, hvor en blodig Krig befrygtedes at ville udbryde med en ung Fyrste. Pflueg saae sig altsaa nødsaget til at anmelde sin Bortgang for sin General, den værdige Chevalier Du Muy, som og for den øverstkommanderende Marskalk Broglie og de flere høje Generalspersoner, der havde beviist ham udmærket Yndest og Godhed.

Først i December Maaned begav Pflueg sig paa Hjemrejsen, og, da han kom til Frankfurth am Mayn, søgte han at sælge sine 6 Heste og øvrige Feldeqvipage, som han ej kunde føre med sig; hvorimod han forsynede sig med Bøger og behøvende Instrumenter, Klæder og Linned, som han kunde føre i en stor Kuffert og nogle Mantelsække; han beholdt en tro Tjener, der med udmærket Troskab havde tjent ham i nogle Aar, og nu fulgde med til Dannemark.

Til Rejseselskab fik Pflueg endnu en Landsmand, Hr. von der Osten, Cornet ved den kongelige Danske Livgarde til Hest, en behagelig Mand, med hvem Rejsen gik meget morsomt, endskjønt Kulden blev overmaade stræng, saa at vi endog kjørde over Elben til Hamborg.

For ikke at blive opholdt af Streifpartier igjennem Tydskland, fulgde vi Rhinstrømmen ned til Dysseldorf, hvorfra vi gik igjennem endeel hollandske Grændsefæstninger til Oldenburg, og siden derfra til Hamborg, hvorfra Pflueg aleene fortsatte sin Rejse videre, og Hr. von d. Osten blev i Hamborg nogen Tid; men Pflueg kom til Rendsborg og fremdeles til Fyen, hvor han erholdt Tilladelse at forblive en kort Tid, for at besøge sin gamle Fader og øvrige Familie; men i Begyndelsen af Marts Maaned rejste han til Kjøbenhavn, hvor han uventet traf Greven af St. Germain,

som nu var General-Feldmarskalk i Kongelig Dansk Tjeneste.

Pflueg fandt alting saare forandret i Kjøbenhavn, hvor man ellers ikkun var vant til at see Lystlejre, Mynstringer eller Stats-Optog; nu derimod fik Tingen et mere alvorligt, vel endog et frygteligt Udseende. Forhen havde de Danske samlet en Armee paa Grændserne imod Elben, af Frygt for, at den slagne allierede Armee skulde trykkes over Elben ind paa Holsteensk Grund, som dog blev afværget ved den Convention, der under dansk Mægling blev sluttet ved Kloster-Zewen; nu derimod var en alvorligere Scene at befrygte, da Kejserinde *Elisabeth* i St. Petersborg ved Døden afgik, og Storfyrst *Peter* besteg den Russiske Trone, og man vidste, hvad Had denne Herre bar til Dannemark, paa Grund af de Controverser, der idelig havde havt Sted angaaende det Storfyrstelige Holsteen. Den hele Sag blev saa meget mere kritisk, da Krigen imellem Rusland og Preussen aldeles forandrede til det varmeste Venskab imellem begge Magter. Dannemark følte snart Vægten af denne Forbindelse og befandt sig i en ubehagelig Stilling. Ikke destomindre søgte man dog at sætte sig i Forfatning til Modværge. Flaaden var mobil, i god Stand, og kunde nogenledes maale sig med den Russiske, men den danske Landmagt kunde ikke være den russiske voxen.

Ved Ankomsten til Kjøbenhavn nød Pflueg den Lykke, af Høje og Lave at modtages med udmærket Agtelse, og han blev jevnlig indbudet til Taffels endog hos Greven af St. Germain. Denne Herre indkaldede Pflueg en Dag i sit Kabinet og forkyndte ham, at han ufortøvet skulde rejse til Lybek i visse betydelige Anliggender, hvorom han ej aleene gav ham foreløbigen mundtlig provisorisk Underretning, men viste Pflueg tillige endeel Karter og Tegninger over Staden Lybek, dens Omegn, de meklenborgske, Pommerske og flere tilgrændsende Lande, med tilføjet Instruction over alt hvad Pflueg paa hvert Sted især skulde lægge Mærke til i militairisk, ja endog i politisk Hensigt. Ifølge heraf, og forsynet med et vist aftalt Chifresprog, rejste Pflueg d. 13 Marts fra København og kom nogle Dage efter til Lybæk, hvor han tog ind i Gjestgivergaarden *Kongen af Engeland*. Her vare en stor Deel fornemme Herrer fra det Meklenborgske, endog Hertugen selv befandt sig her med sit hele Hof, da de

preussiske Tropper behandlede hans Lande paa yderst fjendlig Maade, og endnu ikke ganske havde forladt samme. Lybæk havde vel beholdt sin Neutralitet; men efter sin Beliggenhed var den dog i en meget prekair Stilling derved, at der nu var fredeligt Forhold imellem Preussen og Rusland, hvorimod en Krig imellem Rusland og Dannemark syntes uundgaaelig.

Den danske Armee stod temmelig nær ved de lybekske Grændser, og kunde ikke tillade, at nogen anden Magt bemestrede sig denne Stad, som derfor med stor Aarvaagenhed blev iagttaget af de Danske. Garnisonen i Lybek bestod ikkun af omtrent 600 Mand, hvis Kommandant, Oberst *Chasot*, havde været i Preussisk Tjeneste og var bleven anbefalet til denne Post af Kongen af Preussen, hvilket fortjente en desto større Opmærksomhed i det nærværende kritiske Øjeblik. Den lybekske Magistrat lod alle af Garnisonen besatte Vagter afløse hver Aften, og besatte dem med Borgervagter; den saae endog ugjerne, at man gik paa Volden. Pflueg mærkede dette, da han, næsten hvergang han kom paa Volden, fandt en Mand, som strax uformærkt lod sig see, og gav sig i Samtale med ham om et og andet, der vel syntes ligegyldigt, men dog løb ud paa, at det var et Under, Magistraten nægtede somme at see sig om paa Volden, især fremmede Artillerie- og Ingenieur Officerer. Alle saadanne, endog forblommede, Yttringer gave Vink, som Pflueg søgde at føre sig til Nytte. Han havde Anbefalinger til adskillige fornemme Huse, især af Dom-Kapitlets Herrer, saasom den *von Eybenske*, *Clausenheimske* og flere Familier, hvis venskabelige Stemning imod Dannemark havde viist sig i Valget af Arveprinds *Friderichs* Person til Coadjutorskabet til det lybekske Dom-Capitel. I disse Familiers Omgangskreds fik Pflueg mange brugbare Efterretninger; han indsamlede og nogle ved andre Lejligheder, men han søgde fornemmelig efter sikke Kundskaber, og disse vare ikke lette at erholde paa et Sted, hvor mange fremmede Rejsende ideligen kom og gik, og deriblandt var en stor Deel Storfyrstelige, Russiske og flere Magters Militaire, som fra Kiel rejste midt igjennem den danske Armees Cordon, med en Frihed, som Stats-Aarsager syntes ej at kunne hindre, da Dannemark aldeles ikke vilde gjøre det første fjendlige Skridt, uagtet dertil gaves stor Anledning fra de storfyrstelige Militaires

besynderlig Adfærd, endog i at forlede endeel af de danske Tropper til Desertion.

Til de yngre hertugmeklenborgske Herskaber, som nu residerede i Schwerin, var en Grev *v. Holstein* sendt som Kongelig Dansk Minister, for derfra at indhente underhaanden Efterretninger angaaende Preussiske og Russiske Troppers Bevægelser, da de første endnu ikke i April Maaned havde forladt de svenskpommerske Lande, og de sidste ikke vare saa nær, at derom kunde siges noget bestemt. Saameget vilde man dog vide, at fra Russisk Side allerede en March-Route var forfattet lige til det danske Holsteen, uden at tænke sig nogen Modstand eller Hindring paa denne Vej muelig.

Jo længere man kom ind i April, jo betænkeligere bleve Udsigterne. Den danske Armee begyndte at concentrere sig under Kommando af Generalfeldmarskalk Greve af St. Germain, som tog sit Hovedkvarter i Segeberg, omtrent 4 Mile fra Lybek. Et Feldt-Ingenieur-Corps blev organiseret, og bestod af en Kommandeur og 4 Kapitainer, af hvilke Pflueg var den første og derfor blev meget brugt, endog til at opsøge et beqvemt Sted til Armeens Overgang over Travefloden, hvilket Pflueg fandt neden for Staden Lybek, og besørgede en Ponton-Broe slagen over samme Flod. Her gik den første Division af Armeen under General-Lieutenant Grev *Schmettau* over, og ind i det Meklenborgske. Ved denne Division blev Pflueg ansat som Ingenieur og maatte give ham de fornødne Oplysninger, som vare indsamlede ved de forhen givne Recognosceringer.

Her standser Pflueg sin videre detaillerede Beskrivelse over dette kortvarige Feldtog, som blev afbrudt ved en i Rusland forefalden Revolution, da Kejser Peter den tredie døde, og hans Gemalinde besteg den russiske Trone under Benævnelse af *Catharina den anden*. Strax ophørde Fjendlighederne imellem Rusland og Dannemark, og de russiske Tropper, som allerede vare komne til Meklenborg, saavel som de, der endnu stode paa Grændserne, gik stiltiende tilbage, og den danske Armee gjorde ligeledes Tilberedelser til at vende [tilbage] til Dannemark, saa at det hele Commando opløstes i September Maaned, og General-Feldmarskalk Greve St. Germain, der ikke længer havde nogen egentlig Kommando,

besluttede at blive i Holsteen, hvor han fandt sig meget fornøjet ved det Margrevelige Hof.

Nu maa det tillades, at Pflueg kaster et Tilbageblik paa en Omstændighed, der indtraf for ham strax i Foraaret, og satte ham i en temmelig Forlegenhed. Med Posten indløb et Brev til ham fra hans gamle Fader, Major Pflueg, der boede i Kjerteminde i Fyen, hvori iblandt andet forekommer dette: »Fra en sikker Haand erfarer jeg, at min Søn Christian Carl er bleven forlovet med en af sine Cousiner paa Rønningesøegaard.« — Denne Efterretning var saa meget mere paafaldende for Pflueg, som han vidste med sig selv, hverken directe eller indirecte at have givet Anledning til nogen saadan Yttring. Den ommældte sikke Haand, kunde han rigtig nok gjette, maatte være hans Moster, Justitsraadsinde Rasch, og for hende, saavel som det hele Huus, bar han den største Højagtelse; men Døttrene, som han vel tiltroede en værdig Opdragelse, kjendte han dog saare lidet, og havde desuden aldeles ikke havt Tanke til nogenslags ægteskabelig Forbindelse, allermindst i Tingenes da værende Stilling, hvor en blodig Krig var saa nær for Haanden. Tvivlraadighed paa den ene Side, og mange Forretninger paa den anden Side forvoldte, at Pflueg lod sin Faders Brev henligge nogen Tid ubesvaret. Omsider traf det saa, at Pfluegs ældste Broder kom kjørende ham imøde i det Øjeblik, da Pflueg om Morgen Kl. 4 red ud af Segeberg. — Glade over dette Møde bleve begge Brødre enige om at tage Frokost i bemældte Bye, og ved den Lejlighed viste Pflueg sin Broder det fra Kjerteminde indløbne Brev, som foranledigede mange Betragtninger, hvoriblandt Broderen yttrede den Tanke, at et aldeles afslaaende Svar vilde sætte megen Kulde i Familien, ja maaskee udbryde i bittert Had, som dog var en betænkelig Sag. Pflueg overvejede nøjere alle Omstændigheder, og tog omsider den Beslutning, at tilskrive sin Fader og forsikke ham om, at han endnu ingensinde havde tænkt paa Givtermaal, men at han betragtede sin Tantes Skridt som et Vink, han i saadan Henseende ikke vilde støde fra sig, bad derfor sin Fader, paa hans Vegne, at anholde om den næstældste Cousine, *Hedevig Rebeccas* Haand, som forekom ham at besidde en elskværdig Karakter. Brevet afgik med Posten, og Pflueg vendte sig til sine Embedsforretninger, i den sikke Formodning snart at erholde et behageligt Svar fra sin Fader, hvil-

ken Formodning dog aldeles slog fejl, da han hele Sommeren hverken fik videre Brev fra Faderen eller mindste Efterretning fra Rønningesøegaard. Rigtig nok blev Pflueg endeel forundret over denne Tavshed fra alle Sider; men meget afficerede den ham dog ikke, hvilket rimeligen kom tildeels deraf, at Tanken om Frierie ikke ligefrem var oprunden hos ham selv, fornemmeligen i de Øjeblikke, da hans Hoved var mere opfyldt med krigerske Ideer end med Kjærligheds Tanker, og hans Frierie var mere en Virkning af Ærbødighed for en værdig Fader og en værdig Moster end af egentlig Kjærlighed for en, endskjøndt takkelig, dog saare ung, Cousine, der var 17 Aar yngre end han, og som han ikkun nogle faa Dage havde seet i hendes Forældres Huus, uden videre Hensigt til nogenslags Engagement — kort sagt, Pflueg rørtes ikke meget ved Svarets Udeblivelse. Tiden gik hen til Sept. Maanedes Udgang, da Pflueg fik Befaling at komme til Kjøbenhavn; men fik dog, efter Ansøgning, Tilladelse at blive et Par Maaneder hos sine Venner i Fyen. Han solgde altsaa 2 af sine Heste i Itzehoe, og med de andre 2 begav han sig paa Rejse tilligemed en Tjener, efterat have bortsendt sine andre Sager med Posten.

Førend Pflueg videre fortsætter sit private *curriculum vitæ*, være det ham tilladt at anføre et og andet, som i Almindelighed omtaltes i Anledning af det kortvarige Feldtog.

En stor, ja maaskee den største Deel mægtige og rige Jordegodsejere, der vare i Vane med at betragte deres Bønder og Undergivne næsten som Kjøbmandsgods og tilkjøbt absolut Ejendom, fælde det som et Indgreb i deres retmæssige Indkomster, naar Regjeringen affordrede dem Mandskab, Heste, Kornvare og Ægter under Navn af Stats- og Krigs-fornødenheder; disse kunde ikke andet end see Tingene igjen i den gamle Gang og Orden, med en Fornøjelse, som ikke let lod formode nogen ny Ulempe.

Embedsmænd, saavel de civile som de militaire, der ellers plejede at afgjøre 'alt ved et Pennestrøg efter gamle Formaliteter, men fandt sig forlegne ved endeel Forandringer, som Nutiden havde indført og udfordrede en Hoben flere Kundskaber og Eftertanke; disse søgde forgjæves at hente Lys i de Anordninger, som vare gjeldende i Friderik den Fjerdes Tid, men ikke mere vilde passe med vore Tidens Maade at

behandle Tingene paa; disse Mænd glædede sig ved Freden, for at kunne tye hen til det gamle Expeditions-Sprog.

Om gejstlige og juridiske Lærde kan saa meget mindre tvivles, at de jo fortrinligen maatte glædes over Fredens Vedligeholdelse, da irreligiøs Tænkemaade og Hang til Lovløshed som oftest ere Krigs-Gudens Følgesvende, som ikke gjerne ønske Fred, der sætter Grændser for deres Udaad; disse lærde og andre Fakulteters Lemmer og Videnskabsmænd ønske heller Fred end Krig, endog af den Aarsag, at Videnskaber trives bedre i Fredstider, og selv Krigsvidenskaber hente deres theoretiske Grunde fortrinligen uden for Krigens Tummel. Det maatte altsaa glæde disse, at Krigens Udbrud standsedes.

Vil man endnu hertil lægge den Classe af Individuer, som have at gjøre med Cameral- og Finants-Sager, da bør man ikke undres over, at disse ansee Freden for det ypperste Gode, for i Rolighed og uden Irring at ordne en usigelig Mængde Tal, som deres Hjerne er opfyldt med, og at støtte deres Kundskaber paa Formaliteter, som i Mængde findes i deres Comtoirers Hylder og Reoler.

Allerede førend Krigsurolighederne begyndte, kjendtes en vis Underballance i Statens Indtægt og Udgivt; den simple Regnekunst lod indsee, at en virkelig Krig vilde gjøre saadan Underballance mere og mere følelig saavel i Pengevæsenet som i alle andre Fornødenheder, de nye Indtægtskilder vanskeligen lade sig udfinde, og selve Pengelaan bliver stedse en trykkende Byrde; endog det Hjælpemiddel, med nye Skatters Paalæg, er temmelig mislig i mange Henseender. Den almindelige Omtale blev altsaa Udgivters Indskrænkning, der dog ikkun lempeligen lod sig udføre, naar Ulighed i Tingene, og virkelige Fornærmelser skulde undgaaes.

Efterat forberørte Klasser, saavel de mindre Oplyste som de mere Oplyste, havde udtømt deres hele Klogskab om det Almindelige i vor Statsstyrelse, faldt vort hele Krigsvæsen ligeledes under deres Bedømmelse, i Sammenligning med alle de Magters Krigsvæsen, der vare indviklede i den saa kaldte Syvaarskrig, og her vare da de fleste Stemmer paa Friderik den andens, Kongen af Preussens, Side, hvorom Aviserne bebudede saa mange store Bedrivter, som de blot kjendte af Udfaldet, uden at kjende Aarsagen. At ligne de preussiske Indretninger ansaae man for den fuldkomneste Krigskonst;

men den Omstændighed, at Kongen selv anførte sin Armee, og hverken var afhængig af nogen højere Befaling eller stod til noget Slags Ansvar, toge de ej i Betragtning, da dog alle andre imod ham kjæmpende Armeer bleve anførte af Generaler, der stode til Ansvar for hvert Skridt, og vare bundne til deres Monarkers og Overauthoriteters Forskrivter og Befalinger. Med en Slags Ringeagtelse ansaae man især de franske Krigshære, og Slaget ved Rosbach omtaltes idelig med mueligste Vanære for de Franske og for deres General Soubise. De glemde aldeles, at Prindsen af *Hildburghausen* var Overgeneral for den foreenede Rigs- og franske Armee. De erindrede ikke, at et fransk Armee-Korps under Greven af St. Germain stod for sig selv lige over for Kongen af Preussen, og at Kongen var i Begreb med at angribe dette Korps, men afstod fra sit Forsæt, da han hørde Generalens Navn, som siden manøvrerede med den Klogskab, at han satte sig imellem Kongens og den slagne Armee, hvorved han standsede Forfølgelsen, og Kongen trak sig tilbage.

Saare lidet vare de fleste Stemmer i Krigsvæsenet grundede paa rigtig Kundskab og Indsigt, hvilket ikke var saa forunderligt af Folk, som vare fremmede i dette Fag. Men nu ville vi vende os til dem, som stode i militair Tjeneste, og hvis Sag det burde være at handle og dømme med Sag-Kundskab om Krigsvæsenet hos os saavel som hos andre. Heri maa man dog tage Hensyn paa Tidernes Forskjællighed, og ikke ubilligen æske de samme Talenter der, hvor et halvt Sekels Fred havde gjort det umueligt at følge Skridt for Skridt de Indsigter, som paa andre Steder vare erhvervede ved jævnlige Krige. I dette Tilfælde var Danmark. En ønskelig langvarig Fred, fra 1720 til 1762, tilstedede ingen virkelig Krigserfaring. Enkelte Individuer havde vel bivaanet Krige ved fremmede Hære; men disse Enkelte vare deels af den lavere Klasse og havde ved Hjemkomsten ikke stor Indflydelse, naar de endog medbragde nyttige Kundskaber; deels kunde disse Kundskaber ikke betragtes som noget Heelt, og passede da sjelden til de igang værende Indretninger, der vare forsynede med den allerhøjeste Sanction. Vare nogle Individuer af de højere militaire Classer end lykkelige nok til at opholde sig ved fremmede Armeer, og man bemærkede hos dem noget fremstikkende Talent, ansaaes de snarere med Misnøje end med Velvillie; alting holdtes skjult og

hemmeligt for dem, især naar der mærkedes, at de vilde paa en Maade indtrænge sig i Kabinetsbeslutninger. En dansk høj Stabs-Officer fik, ved saadan Anledning, et Vink til Advarsel, og da han ikke agtede derpaa, fik han tydelig *Consilium abeundi*.

Det er bekjendt, at den danske Regjering lod en betydelig Deel af den danske og norske Armee samles i dansk Holsteen i Aaret 1758, hvilket skedte af den dobbelte Aarsag: 1) havde en fransk Armee, under Marskalk d'Etrée, aldeles slaget den engelsk-allierede Armee, under Hertugen af Cumberland, i Egnen af Hastenbek d. 26. Jul. 1757 og havde trykket samme ned imod Elb-Strømmen, saa at det kunde befrygtes, at de danske Grændser kunde foruroliges af enten den ene eller anden Armee, som havde været ubehageligt for Dannemark, der havde antaget Systemet af en absolut Neutralitet; hvorfor det og besatte sine Grændser med en Observations-Armee, og end videre fandtes villig at mægle den bekjendte Convention ved Kloster-Zewen, hvor den snilde Greve af Lynar vidste at smigre for den, i Marskalk d'Etrées Sted, ny ansatte franske General, at han lod de havende Fordele fare, og indgik en Convention, som næsten ødelagde den hele adspredte franske Armee, og drev den tilbage over Rhinstrømmen. 2) Dannemark svævede i idelig Uvished om hvad det fra Ruslands Side havde at vente i Henseende til det Storfyrstelige Holsten, der stedse var som den gordiske Kunde og syntes uopløselig. Man vidste, at Kejserinde Elisabeths Helbred stod paa svage Fødder; man vidste tillige, at Storfyrsten Peter var fjendlig sindet imod Dannemark og aldeles utilbøjelig til noget Slags Forlig, betræffende de holsteenske Anliggender. Vel var Rusland i aabenbar Krig med Kongen af Preussen; men det forudsaaes tillige ved en og anden Lejlighed, at Storfyrsten ikke tænkte som hans Moder, og neppe var hun død, førend Peter, som Kejser, stiftede Venskab med Friderich den anden og gjorde det med en vis enthusiastisk Henrykkelse, hvorved Dannemark kom i den Forlegenhed, at den blodigste Krig næsten var uundgaelig; en Situation, der paa den Tid var saare kritisk.

Vel havde Dannemark en ikke ubetydelig Landmagt; men dens militaire, økonomiske og videnskabelige Indretning var tildeels endnu for mange Aar tilbage; den største

Deel af Officerer kunde ikke have stort mere Kundskab end de fik af de flere Tomer Exerceer-Reglements, som ikke indeholdt egentlige Krigskundskaber, men vidtløftige Anordninger om Exerceringen, Opstillingen ved forskjellige Lejligheder, og nogle Bevægelser efter gammel Stil. Den unge Officer nød ingen anden Underviisning end paa Vagtparaden, ved Parolen og i den aarlige saa kaldte Exerceer-Maaned; med saadan Forberedelse gik man alle Klasser igjennem, undtagen man havde Penge at købe sig ind i højere Klasser.

En god Underofficers-Klasse ansees som Sjælen i et Regiment; men heraf sporedes virkelig Mangel i den danske Armee, da man maatte smaalig opsøge deslige Subjekter iblandt de udenlands hvervede Rekruter; thi Landets Børn foragtede Soldaterstanden, og desuden blev hele Krigstjenesten forrettet i det tydske Sprog,

Tænker man sig derimod den russiske Krigshær, der længe og ganske nylig havde været øvet i virkelige Krigsbegivenheder under duelige Feldtherrer, en *Apraxin*, *Fermon* m. fl., og havde været i Kamp imod Preussiske Hære, endog under Anførsel af Friderich den eneste selv, og ikke sjælden tilfægtet sig vigtige Fordeele, da kan det ikke synes underligt, at en neppe halv saa stærk dansk Armee, der i mange Aar ikke havde havt virkelig Krigs-Erfaring, maatte savne mange af de Fordele, som Russerne vare i Besiddelse af og strax kunde anvende. Øvede Anførere igjennem alle Klasser kunde den danske Armee ikke gjøre Regning paa, allerhelst da den savnede en saadan Overanfører, der var i Stand til at danne og vejlede Underanførerne. Vel fik man i den sidste Tid en berømt Feldt-Herre, Greven af St. Germain, herind; men han kom for silde, han var fremmed for vor militaire Forfatning, for vort Sprog, og for den Aand, der herskede i vort Militair-System. I en Tid af nogle faa Maaneder, og i det Øjeblik, da Armeen skulde anføres imod en overlæggen Fjende, kunde han, som enkelt Mand, ikke omskabe alt, ej engang lære at kjende de Indretninger og Personer, som han skulde gjøre Brug af; derfor mødte ham og strax mange Ubehageligheder, dels af Vankundighed, Fordomme og Vrangvillighed, paa Steder, hvor det ej burde formodes, og gjorde en fatal Virkning. Uformodentlig gav Forsynet Tingen en anden og for Dannemark gunstigere Vending. Peter den tredje døde, og hans Gemalinde svingede sig op

paa hans Trone, under Navn af Catharina den Anden. Nu bleve Forholdene imellem Dannemark og Rusland venskabelige; den danske Armee gik tilbage til sine forrige Standquarterer, og Pflueg gik, som ovenfor er sagt, til Fyen, hvor han nød den Glæde, at besøge sin gamle Oncle og Lærer, den værdige Professor Rasch i Odense; efter et Par Dages Ophold kom han til Fraugdegaard, der tilhørte Cancellieraad *Widkiær*, som var givet med Pfluegs Søster, hvor han blev i otte Dage, og red derfra til Kjærteminde for at besøge sin gamle Fader, Major Pflueg, der i en høj Alder endnu befandt sig temmelig vel. Efter nogen Samtale spurgte den gamle Fader sin Søn Pflueg om, hvorledes han var bleven modtaget paa Rønningesøegaard? Pflueg svarede: »der har jeg ikke været og agter ikke heller at komme, allerhelst da jeg aldeles intet Svar har faaet eller mindste Efterretning om den Kommission, jeg havde anmodet min kjære Fader at udrette.« Fuld af Forundring sprang den gamle Mand op af sin Stol, hentede en Kopiebog, hvoraf han forelæste Pflueg hvad og under hvad Datum han havde besvaret hans Brev og afsendt det med Posten.

Pflueg forsikkrede sin Fader, at han aldeles ikke havde bekommet dette Brev, og maatte slutte, at uberettigede Hænder havde opsnappet det, hvilket endog nogle Aar efter blev opdaget. Usigelig ondt gjorde det imidlertid Pflueg, at han, uafvidende havde dømt vrangeligen om den hele Sag, og imidlertid at han og hans Fader endnu taledes om denne synderlige Begivenhed, bragde Postbuddet et Brev fra Rønningesøegaard, hvori Pfluegs Tante, Justitsraadinde Rasch, udlod sig med megen Forundring over, at Pflueg i nogle Dage havde været saa nær ved Rønningesøegaard uden at besøge dem, hvilket var en Ting, hun ikke vidste at forklare sig. Heri havde hun Ret; men Pflueg vidste med sig selv, at han for sin Person var uskyldig, og fattede den Beslutning, Dagen efter selv at ride hen til ovenmældte Gaard, for at retfærdiggjøre sit Forhold, og at see den hele Sag applaneret paa bedste Maade. Næste Dag, efter at have spist til Middag hos sin værdige Fader, red Pflueg fra Kjærteminde til Rønningesøegaard under mangeslags Spekulationer om Udfaldet af den første Entretien. Opfyldt med disse Tanker befandt han sig, uden at mærke det, uden for Gaardens Port, der stod ganske aaben. Adskillige Bevægelser bemestrede

sig Pfluegs Sjæl i dette Øjeblik, der forekom ham paa en vis Maade baade kritisk og tillige afgjørende; en kort Tid studsede han, indtil hans tyske Tjener tilraabte ham: »Herr! sollen wir nicht hineinreiten? die Pforte steht offen.« Nu gav Pflug sin Hest Sporen og red i kort Gallop op igjennem Gaarden hen til Hovedtrappen, hurtig sprang han af Hesten og gik op til Hoved-Indgangsdøren; men fandt den lukket, og, omendskjøndt han bankede stærkt, kom dog Ingen for at lukke op. Dette syntes selsomt, og end mere blev Pflug forundret at finde alting saa øde paa Gaarden, hvor intet Menneske lod sig see, men endeel Jagthunde gjorde en Hoben Støj. Neppe vidste Pflug, hvad han skulde dømme om alt dette Koglerie; en Gaard, som plejede at være saa folkerig baade inden og uden Huset, lignede nu et forladt Sted, ubeboet af Mennesker. Et Forsøg gjorde Pflug endnu, da det var ham fra forrige Tider bekjendt, at en Trappe gik fra Taarn-Kjelderens op til Værelserne i Hovedbygningen, hvor der var en Indgangsdør; men denne Dør fandtes ligeledes lukket. Da der nu ingen Udsigt var til at komme ind i Huuset, vilde Pflug stige til Hest og ride bort; men blev i samme Øjeblik vaer, at et Vindue aabnedes i anden Etage, og at en gammel Mand saae ned, raabende med høj Røst: »Christian Carl! bist du es?« Pflug saae op, kjendte strax sin gamle Morbroder, Lieutenant *Munk*, som kom ned og lukkede Pflug ind. Han kaldte Arbejder fra Haven for at føre Hestene i Stalden. Lit efter lit begyndte det tilsyneladende Koglerie at forsvinde; den værdige gamle Morbroder fortalte Tingen saaledes: »Min Svoger og Søster med begge Døttre ere til Bryllup paa Naboe-Herregaarden, hvor Justitsraad *Hetting* har Bryllup og hvor der skal være Bal i Nat. Gaardens Folk ere tildeels i Haven, i Marken og ved Kreaturene; men Pigerne komme snart hjem. Man har med Længsel ventet din Ankomst og begreb ikke, hvorfor Du ej kom hid, da Du dog maatte være underrettet om det ønskelige Udfald, Din Faders her for Dig udrettede Ærende har havt.« Pflug forsikkrede herpaa, at han aldeles ingen Efterretning havde erhholdet, hverken fra Faderen eller andensheds fra, førend den han nu fik i Kjerteminde, og at han des-aarsag havde troet, at hans Andragende var bleven forkastet. »Nej, aldeles ikke,« svarede Morbroderen, med Tillæg, at han strax vilde sende Bud for at lade Pfluegs Ankomst vide;

han vilde endog formaae Pflueg til selv at ride til Brudehuset, hvilket han dog frabad sig.

Natten derpaa var Gaardens Familie kommen hjem fra Brylluppet. Pflueg stod meget tidlig op og i fuld Paaklædning ventede paa Udviklingen af hele hans Anliggende. Længe varede det ikke, førend hans Moster og tilkommende Svigermoder kom ind til ham og med en venlig Mine bød ham en god Morgen og at være velkommen. Paa begge Sider undgik man enhver Kontestation; Mildhed og Forekommenhed mødte hinanden, saa at enhver Forlegenhed bortfjernedes, som Pflueg glædede sig meget over. Efter kort venskabelig Samtale blev Kaffebordet baaret ind, og strax derpaa indfandt sig ogsaa Pfluegs Udvalgte med den hende egne blyfærdige Mine, der i høj Grad forskjønnede hende i Pfluegs Øjne. Kort sagt: Pflueg følte hvad han neppe tilforn troede, aldrig før havde følt, men nu gennemtrængdes af, nemlig ret inderlig at kompatisere med denne sin elskte Brud og Cousine, hvilket hun gjengjældte paa den mest anstændige og indtagende Maade.

Her bør Pflueg ikke lade ubemærket, at den finere Anstand og Opdragelse, som hans Kjæreste og hendes Søstre besadde, for det meste var en Virkning af den Fordeel, de havde havt ved at have været i nogle Aar i den bekjendte talentfulde Frue *Rolfs* Huus i Nyborg, hvor et stort Antal unge Damer ere blevne dannede og underviste i Sprog og flere for Kjønnets nyttige Kundskaber og et velanstændigt Væsen.

Det tilgives Pflueg, om han har været for vidtløftig i at omtale en Begivenhed, der saa uendelig meget interesserede ham, og om han end videre fortæller, at han, efter Ansøgning, fik Tilladelse af sin værdige Chef, General-Major *Gedde*, at forblive Vinteren over i Fyen; hvilken Tilladelse skjænkede Pflueg mange glade Dage for de Strabatser og Besværligheder, han havde havt i endeel foregaaende Aar. Efter et Par Maaneders Forløb erfarede Pflueg, at Greven af *St. Germain* skulde rejse igjennem Fyen for at begive sig til *Kjøbenhavn*; da han nu tillige erfarede, hvad Dag Greven kunde komme, red han ham imøde paa Landevejen og fulgde ham til *Nyborg*, hvor denne berømte Feld-Herre modtog Pflueg med særdeles Godhed og udlød sig med Aarsagen til denne hans Rejse, hvorpaa han gik over Beltet, og Pflueg kom tilbage til *Rønningsøegaard*.

I Begyndelsen af April Maaned 1763 fik Pflueg Befaling at komme til Kjøbenhavn. Da han kom der og havde mældt sig hos sin Chef, sagde denne ham, at der skulde udføres et Arbejde paa Møen, og at Pflueg maatte erfare hos Overhofjægermesteren, Gehejmerraad *Gram*, hvori Arbejdet skulde bestaae. Overhofjægermesteren var rejst paa Landet til Jægersborg, og Pflueg maatte altsaa rejse derud, og blev strax ej alene overmaade vel imodtagen, men ogsaa indbudet til Tafels. Her blev da talt om det forestaaende Arbejde, hvilket egentlig angik den Omstændighed, at paa Møen var en betydelig Strækning Land, som hvert Aar blev oversvømmet af Søevand og saa gjennemtrukken deraf, at det næsten var bleven til en Morads, som hverken gav Korn eller Græs, og Kreaturene end ikke vel kunne gaae derpaa uden at synke ned i Dynd. Denne Oversvømmelse ønskede man forebygget paa en eller anden Maade, da man endog troede, at der vilde gives Holme, der kunde give Tørveskjær, som højliges ønskedes til Besparelse paa Skovene. Amtmanden paa Møen, Kammerherre *Møsting*, en fortreffelig Embedsmand, skulde videre give Pflueg den fornødne Paavisning. Med denne Underretning rejste Pflueg tilbage til Kjøbenhavn, erholdt nogen Tid derefter Kammerpas paa Befordring, og begav sig paa Rejsen til Møen, hvor han ankom imod Slutningen af Maj Maaned og mældte sig hos Amtmand Kammerherre *Møsting*, som boede paa Nygaard, der tilhørte Kongen, ligesom hele Møens Land dengang var Kongens Gods. Det vilde være kjedende at anføre mere om dette Arbejde, som uden synderlig Fremgang vedvarede til Høstens Begyndelse, og Pflueg retournerede i Begyndelsen af September til Kjøbenhavn, efterat Amtmand *Møsting* havde bevist ham usigelig megen Yndest. I den Tid Pflueg var paa Møen, havde hans ældste Broder, da værende Kapitain Pflueg, givtet sig med en Frøken *Pultz*, og Bryllupet havde staaet paa Rønningesøgaard. Disse nygivte Folk fandt Pflueg i bedste Velgaaende, og loerede sig ind i samme Huus, hvor de boede.

Dagen efter indgav Pflueg sine Rapporter, Tegninger og Beskrivelser over Arbejdet paa Møen, saavel til Overhofjægermester *Gram* som til hans Chef Generalmajor *Gedde*, han gjorde ogsaa Opvartning hos Generalfeldmarskalk *Greven af St. Germain*, der nu var sat i Activitet paa en Maade, der ej var efter hans Ønske, og hvorom *Greven* selv yttrede

sig saaledes imod Pflueg: »Da jeg haabede at tilbringe Vinteren i Rolighed, uden videre at have med det danske Militairvæsen at bestille, tilsendte Hs. Majestæt Kongen mig en Pakke med Planer til Militair-*Etats* forbedrede Indretning og befalede tillige at tilkjendegive min Mening om de gjorte Forslage, hvilket jeg skulde kunne gjøre ganske upartisk, allerhelst da ingen af Forfatterne vare nævnte. Jeg blev ikke vel tilmode, da jeg, ved at aabne Pakken, strax fandt en Hoben Gallimatias og usammenhængende Snik-Snak, som i militairisk Forstand ikke havde sund Sands, og det, der syntes taaleligst, dog ikkun bestod i nogle enkelte Stykker og Stumper af Krigsvæsenet. Blot trede Forslage vidnede om nogen fuldstændigere Kundskab, og dem undersøgte jeg nøjagtigere, sagde min Mening derom i Henseende til de Mangler, jeg troede at finde, hvornæst jeg sendte det Hele filligemed min Betænkning tilbage; men kort efter befalede Hs. Majestæt, at jeg skulde forfatte en Plan, hvilket jeg vel gjorde, dog uden mindste Tanke om, at derpaa skulde reflekteres.« — I dette Øjeblik blev Greven kaldet ind til Kongen, saa at Pflueg denne Gang ikke fik mere at vide; han gik derpaa hen til sin gamle Velynder, Oberst de Longueville, hvor han erfarede, at der formodentlig vilde skee en stor Forandring i Militair-*Etaten*, hvorved nogle Herrer og især Overkrigssekretairen ikke vilde finde sig fornøjede, at der endog sporedes en vis Gjæring, hvor det vilde vise sig hvo der skulde sejre, enten det gamle eller ny System.

Pflueg, som lagde Mærke til dette Vink, gik flittig paa Apartement paa Slottet for at see, om der viiste sig noget i de forskjællige Ansigter, der tilkjendegav et eller andet i det sædvanlige stumme Hof-sprog, med visse Axeltræk, Øjekast, krum eller stiv Ryg, hvoraf En eller Andens Indvortes lod sig slutte. Pflueg, som udenlands havde seet adskillige gejstlige og verdslige, store og smaa Hoffer, syntes at finde dem næsten stemplede paa en og samme Maade; en stivere eller slappere Hof-*Etiket*te udgjorde hele Forskjællen. Han saa, at Nogle, strax ved Indtrædelsen i Gemakket, bleve modtagne og forfulgte med lange Øjekast, for at see, hvorledes de Kongelige, og dernæst Stormændene, viste sig imod dem, enten med synlig Velvillie, Lunkenhed eller Kulde. Smaa Herrer vare ikke seene i at efterligne hine. Stormænd og

mindre Stormænd saae anderledes ud ved Hoffet end hjemme eller paa andre Steder. Nok, og maaskee formeget herom.

For Øjeblikket var ikke mere at bestille for Pflueg; han bad altsaa og erholdt Tilladelse paa nogen Tid at rejse til Fyen, hvor han fandt Alting efter Ønske, og at man paa Rønningesøegaard var betænkt paa det forestaaende Bryllup, hvortil foreløbige Anstalter gjordes. Imidlertid fornøjede Pflueg sig med Jagten, som stedse havde været hans Element, og næsten var bleven til Passion hos ham. Endskjøndt Pflueg haabede at kunde have blevet i Fyen, indtil hans Bryllup var overstaaet, fik han Befaling i Begyndelsen af Martii Maaned at komme til Kjøbenhavn og strax at mælde sig hos General-Feldmarschallen. Han gjorde det, og ved første Audientz viste denne Herre Pflueg Grundtegningen af Kjøbenhavns Fæstning med dens omliggende Egn, tilligemed nogle Projekt-Tegninger, som forhen vare udkastede, efter hvilke Ladegaarden og de trende Søer skulde indsluttes i Fæstningsværkerne, hvorom han gav sin Mening tilkjende; han sagde nemlig: »Kjøbenhavn som Fæstning betragtet, kan ikke ansees for noget got Forsvar imod den nu brugelige Angrebsmaade; den er endog udsat for at kunde tages ved et *coup de main* paa adskillige Punkter; men de 3 omkring den liggende Søer vilde nogenledes kunne benyttes til at hindre en Fjendes Annærmelse, naar de dertil bleve indrettede saaledes, at de bleve som en Slags *avant fosse*, dog bredere end de sædvanlige, men ej bredere end at en Skildvagt paa den indre Side kunde bemærke, om nogenslags Overfart foretoges paa den ydere Side, desuden skulde Vandene være lige høje og dybe overalt.« Det er for vidtløftigt at beskrive det hele Anlæg; men Pflueg fik alle Udkast-Tegninger, for deraf at udarbejde det hele i det Reene efter Grevens Mening, og dette gjorde Pflueg i en Tid af 14 Dage til Grevens Fornøjelse.

Omtrent 8 Dage efter, som var en Søndag, spiste Pflueg atter hos Generalfeldtmarschallen i et stort Selskab, og fandt ham overordentlig munter. I det Øjeblik, Pflueg kom ind, sagde Greven spøgende til de omstaaende: »voyez le Pflueg qui devient gros et gras, il faut l'envoyer a l'hopital.« Pflueg begreb ej Meningen af denne Spøg; men efter Taffelet kom Grevens Vogn med 6 Heste kjørende frem, hvori Greven selv tilligemed Major *Murhart* og Pflueg kjørde ud igjennem

Nørreport hen til den paa den Tid saa kaldte Krigshospitals Ladegaard, hvor gamle Soldater, Soldater-Koner og Børn, de for Betlerie opbragte Militairpersoner, saa og galne og vanvittige Mennesker af Soldaterstanden bleve hensatte til Underholdning, Arbejde og Straf. Her gennemgik St. Germain alle Værelser, Lejligheder og Kroge for at see, hvorledes den hele Indretning i alle sine Deele var beskaffen, og hvorledes man behandlede hver Klasse af Individuer. Ingenlunde frembød det Ene eller Andet paa dette Sted et glædeligt Syn; man saae endog, at Greven selv var inderligen rørt over de der indsatte Menneskers sørgelige Skjæbne og Medfart, han talede derom med Inspektøren, men syntes ikke fornøjet med den Oplysning, han her fik, ej heller Forflegningsmaaden, da han undersøgte Marketenterens Fødevare og deres Tillavning. Intet undgik hans Opmærksomhed; tilsidst sagde han: »Nu seer jeg Grunden til den Klage, at næsten ingen Soldat har Lyst til at kapitulere, men svarer stedse: was habt ihr anders als euren verfluchten Ladegaard einem alten Soldaten zu bieten?« Dette repeterte St. Germain nogle Gange med synlig Bevægelse. — Mere herom siden; her bemærkes blot, at det ny, under Benævnelsen General-Krigs-Direktorium organiserede Militair-Kollegium havde gjort den Forandring med de tre, under forskjellige Chefer, hidtil staaende Ingenieur- og Artillerie-Korpser, at de nu vare bragte under blot to Chefer, saa at Ingenieurerne stode under en, og Artilleristerne ligeledes under en Chef, hvorved den Indretning, at Ingenieurerne tillige skulde sættes ved Infanterie-Regimenterne, blev ophævet, og deres Gage derimod blev forbedret. Pflueg gik altsaa ud af det Falsterske Regiment, og stod nu under Generalmajor Feignets Kommando, der var udnævnt som Chef for det hele Ingenieur-Korps. Dog alligevel arbejdede Pflueg endeel under St. Germain selv, hvorved han fandt Lejlighed i April Maaned at ansøge om Tilladelse at rejse til Fyen for at holde Bryllup. Han fik Tilladelsen og rejste Dagen efter.

Ved Ankomsten til Rønningesøegaard havde Pflueg rigtignok den Glæde at finde alle sine Venner ved ønskeligste Velgaaende; men med Brylluppet saae det endnu temmelig vidtløftigt ud, saa at Pflueg indstændig maatte bede at forkorte de mange og lange Præparatorier, som sædvanlig gjøres paa Herregaardene ved deslige Lejligheder, da hans Til-

ladelse at opholde sig i Fyen var saare indskrænket, og han ikke torde vove at ansøge om dens Forlængelse. Dog bortgik der næsten 6 Uger, førend Alting kom istand; men da blev og Bryllupet saa højtideligt som mueligt, ja næsten meer end Pflueg ønskede det. Fjorten Dage efter Bryllupet tiltraadde Pflueg med sin unge Kone Rejsen til Kjøbenhavn, hvor han venskabeligen blev modtaget i Huset hos sin ældste Broder og hans Hustrue, som den Gang boede paa Guldhuset og var, som Direktør, Bestyrer af det militaire Klæde-Manufaktur. Efter 4 Ugers Forløb kom de Nygivtes Tøj, Sager og Tjenestefolk til Skibs fra Nyborg, og nu flyttede de fra Guldhuset hen til deres, hos da værende Søkapitain *Ellebracht* lejede Værelser, hvor de begyndte deres egen Huusholdning, hvilket skedde sidst i Julii Maaned, og Pflueg saae med Glæde, at hans unge Kone indrettede og førde sit Husvæsen og Oekonomie med den Orden og Klogskab, som om hun havde været en gammel øvet Huusmoder.

Pflueg mældede nu sin Ankomst hos alle Foresatte, saa og hos Generalfeldmarschal Grev St. Germain, hvor han nærmere blev underrettet om denne Herres Ideer og Hensigt angaaende Krigs-Hospitals-Ladegaarden, der fornemmelig gik ud paa at forskaffe Lemmerne sunde og luftige Værelser, sund og reenlig Føde, og anstændig Begegnelse under den strængeste Orden. Disse Hoved-Ideer havde han meddeelt General-Lieutenant *Gähler*, med Anmodning: at udvikle dem videre, og derefter at lade Pflueg udarbejde det hele Detail. Foreløbigen fik Pflueg Befaling, med tiltagne Haandværksmestere, paa det nøjeste at lade undersøge alle Ladegaardens Bygninger, for at erfare, hvorvidt det var gjørligt at forhøje Værelserne og gjøre dem sundere; men denne Undersøgelse viste, at Murene ikke kunde bære nogen Forhøjning, da de dertil vare for svage og næsten ikke havde noget Fundament; men fandt ogsaa, at det Hele vilde koste formeget og endda ikke blive godt skikket til Hensigten. En omstændelig Beretning med vedføjede Tegninger bleve herom indleverede, og General-Krigsdirektoriet fandt nu selv, at Ladegaarden vilde blive et ubeqvemt Sted til den intenderte Indretning. Inspektøren paa Ladegaarden vilde aldeles ikke bekvemme sig til den Idee, at Lemmernes Spisning skulde foranstalles ved en ordentlig Husholdning; han lovede vel at anstille Forsøg, men gjorde det ikke, og Marketenteren vedblev at

levere Skovter istedet for Brød, raadne Sild og deslige. Da ingen Forandring var at haabe under Inspektørens Bestyrelse, afgik han med Pension, og Marketenteren afgik ligeledes. Dernæst blev et provisorisk Reglement forfattet, og en Kapitain, der havde gjort sig fortjent og var bekjendt som Videnskabsmand, blev ansat ved denne Anstalt, for med en Husholderske at besørge Husholdningen, hvorved den forbedrede Indretning blev truffen, at der leveredes ordentlig Kommissbrød istedet for Skovter, hvorved Lemmerne fandt sig overmaade fornøjede; men den øvrige Deel af Husholdningen vilde endnu ikke lykkes. Vel var Kapitainen en meget værdig og retskaffen Mand, der ikke var givt; men besad smukke Indsigter især i Mathematik og Astronomie, derimod kjendte han ingen borgerlige eller Husholdningsregler; alt for meget og pinagtig udregnede han efter Lod og Qvintin, hvad der hver Dag skulde medgaae til at bespise et vist Antal Mennesker; og dog laae Fejlen i denne Beregning; thi enten klagede Folket over Sult, eller Kapitainen klagede over, at der gik for meget med efter hans matematiske Methode at regne paa; nok var det, at Beregningen aldrig holdt Stik. Han blev kjed af dette Embede og blev Kommandant paa Munkholm efter eget Ønske.

Som nu Generalkrigs-Direktoriet ved de adskillige Forsøg havde erfaret, at dets bedste Hensigter med at forskaffe de gamle Invalider, deres Enker og Børn bedre Kaar, ej vare blevne opnaaede paa Ladegaarden, og ingen Udsigt gaves til at det kunde skee i Fremtiden, tog dette Kollegium den Beslutning at indgaae med en Forestilling til Hs. Majestæt Kongen, om at forflytte den hele Anstalt ind til Kjøbenhavn, dels for at have den nøjere under Øjet, dels og for med mere Beqvemmelighed at faae Tilførsel af de mange behøvende Artikler, Levnetsmidler, Ildebrændsel m. v. Pflueg fik derpaa Befaling at opsøge en Gaard, som dertil kunde indrettes; thi ganske fra Grunden af at opbygge en saadan Gaard, befrygtede man vilde koste for meget og tage for lang Tid. Pflueg havde lært at kjende denne Anstalts Natur, vidste omtrent hvad Huslejlighed og Rum dertil kunde behøves, søgde længe forgjæves; men hørde omsider, at en Klædefabrikør, Kommerceraad *Daemen*, i store Kongensgade, var sindet at nedlægge sin betydelige Fabrik og leve af sine Midler. Saasart Pflueg fik dette at vide, gjorde han sig

et Ærende derhen for at see Stedet; han fandt en Bygning til Gaden, der bestod af tvende tæt ved hinanden staaende grundmurede Huse, med en betydelig stor Grund, der gik heel igjennem Quarteret fra store Kongensgade til Norgesgade, hvorved videre fandtes Side- og Tverbygninger ligeledes af Grundmur, hvilket alt, efter Pfluegs Skjønnende, kunde indrettes til en saadan Anstalt uden overmaade stor Bekostning. Dog begjærede Ejeren 20.000 Rdl. for denne hele Ejendom, hvilket alt Pflueg saaledes indberettede til det Høje Kollegium, som nærmere lod det Hele undersøge og selv tog Stedet i Øjesyn.

Atter forefaldt en anden og ny Forretning for Pflueg, da det var bleven bragt paa Bane at lade bygge Kaserner til Soldaternes Indquartering, og Stadens Magistrat egentlig skulde besørge dette, siden Indquarteringen var en Sag, der vedkom Borgerskabet. Mange og forskjellige Tegninger og Forslage vare desangaaende indkomne, og i Henseende til Pladsen, var et Stykke af den saa kaldte Sankt Annæ Kirkegaard, der tilhørde Enkedronning *Sophia Magdalenes* Mejerie, af Hendes Majestæt bleven bevilget, hvorpaa Magistraten allerede havde ladet henbringe endeel Bygningsmaterialier; men om Bygningen selv var man endnu ikke enig. Ingen af de indkomne Tegninger syntes at passe til Troppers Indquartering eller til Stedet, som var en irregulair Figur, og Slutningen blev denne, at Magistraten frasagde sig Bygningsvæsenet, men gjorde Tilbud af at forhøje Indquarteringsbeløbet med en vis Summa Penge i nogle Aar, og at General-Krigs-Kollegiet selv besørgede det øvrige.

Pflueg, som i denne Tid jævnlig havde været Mellembud med Tegninger, Dokumenter og deslige imellem det militaire Kollegium og Overpræsidenten, fik nu Befaling at vende sig til den Kongelige Bygmester, Professor *Jardin*, og i General-Krigsdirektoriets Navn levere ham Planen af den til Byggeplads bestemte Deel af St. Annæ Kirkegaard, saa og en Fortegnelse paa hvad Værelser og Lejligheder man ønskede indrettede for Officerer og Gemene af 2de Infanterie-Regimenter. Pflueg udrettede dette, og fik strax efter Befaling at underhandle med Kommerceraad Daemen om den nøjeste Pris for hans Gaard, hvilken han erklærede ej at blive anderledes end i det ringeste 16.500 Rigsdaler. Det blev allernaadigst bevilget, at Sælgeren skulde faae benævnte

Kjøbesumma udbetalt til næste Aars 11te Junii Termin, imod at han afleverede hele Ejendommen tilligemed dens faste Inventarium og øvrige Appertinentier og et lovskikket Skjøde til næste Aars Paaske Flyttetid. Pflueg blev befalet at besørge alt dette, men den Forretning paadrog ham endeel Uvillie af nogle Civil-Betjentere, der ansaa Pflueg, qva Militair, som incompetent til saadan Sag, og derfor søgde Lejlighed at sværte ham uformærkt. Sagen blev imidlertid dog udført til Kollegiets Tilfredshed, uden at Pflueg mærkede de derimod gjorde Anslag.

Ved denne Lejlighed tør Pflueg endnu berøre en Kabale, som længe tilforn, og da vi endnu stode i Meklenborg, blev anlagt imod ham, blot for at sætte ham i Miskredit hos Greven af St. Germain. Man havde nemlig udspreedt paa en underfundig Maade, saa at det egentligst skulde komme benævnte Herre for Ørene, at Pflueg førde en lumsk Brev-vexling med Overkrissekretæren Grev Ahlefeldt i Kjøbenhavn, og deri skildrede hele St. Germain's Handling og Adfærd ved Armeen paa den mest fornærmelige og ublueste Maade, og at han afsendte disse Breve under Kouvert og Adresse til en Skomager i Kjøbenhavn. Pflueg tænkte langt fra ikke at ansee sig selv saa betydelig, at nogen saadan Kabale skulde holde det Umagen værdt at ville styrte ham i Miskredit, og, omendskjøndt det vel forekom ham, at Greven ikke viste sin sædvanlige Blidhed, troede han blot, at det kunde være Obr.-Lieutenant B . . . , med hvem han havde en Kontrovers i Anledning af Ponton-Broen over Traven ved Lybek, som maaskee af Animositet søgde at volde ham Fortred; men herudi gjorde Pflueg Manden Uret; en ganske anden Aarsag gav Anledning til Generalfeldmarskallens mere tilsyneladende end virkelige Kulde imod Pflueg; dog blev det næsten umueligt at opdage den sande Aarsag; men Virkningen ophørde, da Pflueg tog sig den Frihed at oplyse Greven om Rygtets Falskhed og Ugrund. Flere og endnu betydeligere Kabaler har Pflueg i flere Maader havt at kjæmpe imod, af hvilke de, hvis Ophav var en geistlig Mand, vare de sorteste og nedrigste, og, hvo skulde troe det? fandt dog Understøttelse, uagtet han af Alle, endog hans egen Familie, stedse havde været kjendt, ja selv tiltalt og dømt som en skamløs og uværdig Embedsmand, da han var Chordeg.

I denne Tid havde Nogen, man veed ikke Hvo, søgt at

bringe Kongen paa den utidige Tanke, at forøge sin Landmagt til 100.000 Mand, en Tanke, som avledes af en enthusiastisk Forestilling om Kongen af Preussens nu lykkelige endte Krig. Man betænkte ikke Forskjællen i Omfang af de Preussiske og Danske Stater, hvorved endnu dette maatte komme i Betragtning, at ikke Preussen, men Danmark havde en betydelig Marine at underholde. Pflueg var nærværende, da St. Germain og General *Fink* taledes om denne Materie, hvor de begge vare enige i at troe, denne Forøgelse vilde være til større Skade end Gavn efter Landets da værende Indretning og Godsejernes store Privilegier. Ikke destomindre indløb den Kongelige positive Befaling, at 3 nye Regimenter skulde oprettes. Vanskeligheden, at faae Officerspladser besatte, var ej saa stor i Fredstider, som at faae duelige Underofficerer og Soldater til 3 Regimenter, som efter den nyere Indretning skulde bestaae af 14 Kompagnier hvert Regiment; Sagen maatte altsaa opsættes i nogen Tid.

Ved ovenfor at have nævnet General *Fink*, der nylig var kommen i dansk Tjeneste, tør Pflueg dvæle noget ved denne fortjente Herre, der havde været en af Preussens mest udmærkede Generaler; men var saa uheldig d. 20de og 21de November 1759 at blive slagen og fangen med et Armeekorps af meer end 18.000 Mand. Kongen havde bestemt, at dette Korps skulde besætte Defileerne fra Sachsen til Böhmen, saa at den østerrigske Arme, efter en tabt Bataille i Sachsen, ej skulde kunne retirere ind i Böhmen. Kongen besad overordentlige Krigstalenter, men havde derhos den ubegribelige Ufuldkommenhed at tænke for lavt om de fjendelige Generalers Duelighed, hvorved han dog fleere Gange var kommen til kort. De russiske Generaler, *Apraxin* og *Fermor*, ligesom endeel af de østerrigske Generaler, havde adskillige Gange overtydet ham om, at de vare habile Anførere. Bataillen ved Collin, Kummersdorf og Overfaldet i Kongens Lejr ved Hohenkirchen m. m. kunde have givet ham rigtigere Tanker; men selv i den ommældte Tildragelse med *Fink* dømde Kongen atter urigtigt. Han troede, at den kejserlige General *Daun* ikke mærkede, at han tog et betydeligt Troppekorps af sin Armees bagerste Linie, og troede ikke, at *Daun* tillige gav agt paa dets Bevægelse, eller rigtig indsaae Hensigten dermed. Men *Daun* tog da ogsaa stiltiende

af sin bageste Linie et Armeekorps, som sniddeligen strax afskar al Kommunikation imellem Kongen og General Fink, gik ligefrem løs paa Finks Korps ved Maxen, slog ham og General Wunsch og tog dem med hele Korpset fangen, uden at de vare istand til at give Kongen mindste Underretning om deres mislige Situation og Stilling. Uagtet den over General Fink nedsatte høje Krigsret aldeles frikjendte ham, var Kongen dog fremturende i højeste Grad unaadig imod ham; thi regjerende Fyrster, og mindst *Friderich den eneste*, ville sjælden troe eller tilstaae at have fejlet. Imidlertid gav denne Katastrophe Anledning til, at General Fink kom i Kongel. dansk Tjeneste, hvor hans militaire og andre Talenter bleve paaskjønnede, og det varmeste Venskab sluttedes imellem ham og Grev St. Germain. Kuns Skade, at dræbende Sorger allerede havde naget for haardt paa denne Herres physiske Opløsning, saa at han døde for tidlig og hastig efter sin værdige Frue, efterladende sig tvende vakkre uskyldige Børn, dem St. Germain tog til sig. En Dag, da Pflueg havde noget at mælde, fandt han St. Germain, med begge Finks Børn siddende paa hans Skjød, som sagde med taareblandede Øjne til Pflueg: »voyez ces pauvres filles, qui sont devenues orphelines par le caprice du sort, et parce que leur père malheureusement est tombé dans la disgrâce de son maitre, non pas par sa faute, mais plus tot par celle du maitre.« Overmaade rørende var dette Syn, at see en graahærdet Kriger med sin Vens fader- og moderløse Børn paa Skjødet, fælde Taarer over disse Uskyldiges, dem selv endnu ubekjendte, Fremtids Skjæbne. Disse bleve nogen Tid derefter modtagne i Berlin af deres Moders den *Mannsteinske* Familie. Denne Intermezzo var vel lang, men tør maaskee tilgives en 80 Aars gammel Mand.

Begge Bygningsvæsener, saavel Kasernernes, som Invalidernes, og sammes Indretninger bleve approberede af hans Majestæt Kongen efter General-Krigsdirektoriets Forslag; det første til 2 Regimenters Indquartering, og det sidste til 160 Invaliders, 40 Soldater-Enkers, 60 Soldatersønners og 40 Soldaterdøttres, der vare Waysenbørn, deres Underholdning og Forsørgelse, og denne Anstalt fik Benævnelsen: *Frideriks-Plejehuus*, men da den først blev færdig efter Kongens Død, og i Aaret 1769, blev den kaldet *Christians-Plejehuus*. Pflueg afgik i dette Aar, 1765 fra Ingenieur-Korpset,

og blev ansat som Direktør ved denne ny Stiftelse; han maatte tillige udføre denne Anstalts hele Bygningsvæsen, samt øvrige Indretninger. Herforuden blev ham paalagt Opsyn over Krigshospitals-Ladegaarden efter dens endnu havende Forfatning, dog med nogen Forandring, indtil den ny Anstalt i store Kongensgade blev saavidt færdig, at samtlige Lemmer der kunde indtages. Endvidere fik Pflueg Bestyrelsen af et i St. Pederstrædet beliggende saakaldet Plejehuus, i hvilket et Antal militaire Børn vare blevne underholdte fra den Tid, da Regimenterne kom til Holsteen i Aaret 1758, og den meget værdige Pastor *Lorch* paa Christianshavn, der med saa megen Berømmelse havde anlagt et Institut for Pigebørn, ligeledes havde paataget sig Tilsynet med benævnte Plejehuus, men nu frasagde sig samme.

Foruden ovenmeldte Forretninger, fik Pflueg endnu Bestyrelsen af Kasernebygningen i alle dens Dele, der skulde opføres af militaire Haandværkere under Opsyn af Haandværksmestere i forskjællige Professioner, saa at een Murmester, een Tømmermester, een Snedkermester havde Tilsyn med disse forskjællige Arbejder og daglig skulde være tilstede, eller sende en duelig Polerer. En Bygnings-Kommission, bestaaende af 4 Kapitainer, 2 af det danske og 2 af det norske Livregiment, skulde have det militaire Opsyn over Haandværkssyndene og Haandlangere, der alle vare Soldater, og Pflueg skulde bestyre det egentlige Bygningsvæsen efter Professor *Jardins* approberede Tegning, som Pflueg dog ikke fik paa eengang, men blot en enkelt Tegning successive af hver Etage, og en Fassade af en af Fløjene, det øvrige fik han siden efterhaanden.

Alle Bygnings-Materialier reqvireredes af Pflueg, hvorefter Bygnings-Kommissionen besørgede dem hidførte, og holdt Regnskabet derover, men Pflueg bestemte deres Brug og Anvendelse; thi ingen af de fire Capitainer var kyndig i Bygningssager, ej heller var noget deraf dem overdraget, ikkuns over Indtægt og Udgift førde [de] Regnskabet, hvortil de havde en duelig Kommissionsskriver. Alle Kontrakter over Leverantser, Arbejder m. v. forfattede vel Pflueg, da de Herrens Bygnings-Kommissarier ikke vare øvede i deslige Sager, men de udfærdigedes under Kommissionens Underskrift. Ligeledes betaltes ugentlig alle Arbejdspenge af Kommissionen saavelsom hvad der var at betale af større Summer for Leve-

rantser og deslige, da Pflueg var fritagen for al Slags Regnskab ved Kasernebygningen, fordi han ved Christiansplejehuus og andet Arbejde desuden havde Regnskabssager under Hænder.

Efter gjorte Forberedelser med at tilføre Kalk, Grundsteen, Muursteen m. v. blev Fundamentet og Kjelderens ud til Sølvgaden lagt og opført endnu i Aaret 1765.

Nu vende vi os til Frideriks Plejehuus, som skulde indrettes i den af Kommertsraad *Daemen* købte Gaard i store Kongensgade. I Marts Maaned 1765 var Pflueg med sin Familie flyttet ind i de Værelser, som ham af Sælgeren, i Følge Kjøbekontrakten, bleve indrømmede, for strax at have det fornødne Tilsyn med Stedet, og træffe de foreløbige Anstalter til det forestaaende Bygningsvæsen og Materialiers Anskaffelse, hvortil *Daemen* anviste Plads og Lejlighed. — Ikkun faa Dage efter nedkom Pfluegs unge Kone lykkelig med en Datter den 25de Marts.

Den approberede Plan til denne ny Stiftelse tilholdt, at foruden Direktøren, en Pleje-Kommissair var bleven udnevnt, og denne var Premierlieutenant *Ziegler*, der skulde være den anden Person i Direktionen og gaae Direktøren tilhaande, hvorom Pflueg strax underrettede ham, og meddeelte ham Planen, saavel den approberede, som de interimis Anordninger, Pflueg havde funden fornødne at gjøre. Saa snart Kommerceraad *Daemen* var udflyttet af Gaarden og havde gjort den røddelig ved Paaske Flyttetid, begav Pflueg med Familie sig ud af de Værelser, han havde beboet i det ene Forhuus til Gaden, og flyttede ind i den lave Tverbygning i Gaarden, og strax efter blev Begyndelsen gjort paa Bygningerne til Gaden, som bestod i et Huus af to Etagers Højde, og et Huus af een Etage med en stor Qvist; dette Huus skulde forhøjes og bringes i Flugt med det første, som got lod gjøre, og da traf Porten temmelig i Midten af hele Bygningen saaledes som Pflueg havde indrettet Tegningen, hvorved Huset fik en anseelig Fassade ud til Gaden, og udmærkede sig fra andre Borgerhuse.

Nu voxde Skriveriet ved de forskjellige Arbejder, som Pflueg havde under Hænder, saa at han mange Gange maatte tage Nætterne til Hjelp, da Dagene for største Deel bortgik med at gaae fra det ene Sted til det andet, hvor han havde at bestille, saasom ved den ny Kasernebygning, ved Lade-

gaarden uden Porten, ved Plejehuset i St. Pederstrædet og hos Pastor Lorch paa Christianshavn, dernæst hos Professor Jardin, og paa Generalkrigsdirektoriet m. v., saaledes gik det næsten til Aarets Ende, da han endnu ingen Hjælp kunde have af Pleje-Kommissairen Lieutenant Ziegler, der, som Adjutant ved det Holsteenske Regiment, endnu havde meget med Regimentets Sager at gjøre; og aldeles ingen Hjælp havde Pflueg ved Skriveriet og Tegningers Udarbejdelse, hvilket han alt selv maatte bestride; men gjorde det med saa megen mere Glæde, som hans Foresatte viste sig tilfredse med hans anvendte Flid, som i ældre Tider var temmelig usædvanligt, da Flid ikke udmærkedes, men blot betragtedes med en Slags Kulde som plat Skyldighed.

Uagtet det opmuntrende Bifald, som Pflueg sporede hos vedkommende høje Foresatte, følede han dog en krænkende Anelse over adskillige Uvedkommendes ligesaa dristige som skumlende Udladelser angaaende de Anordninger, som skedde ved Militær-Etaten; disse Udladelser kom af Personer, der kjendeligen gjorde det mere af Animositet end med rigtig Indsigt i Tingene, og ingenlunde kunde eller vilde anees for Smaafolk. Vist nok er det, at Kongens dalende Sundhed, og Kronprindsens store Ungdom oplivede Haabet hos disse Herrer, hvis Indflydelse ej var saa gjældende, som de troede, den burde være. De lagde alle Aarer ombord, for at snige sig ind ved given Lejlighed, hvilket dog ej vilde lykkes endnu i dette Aar 1765; men da Hans Majestæt Kong Friderich den femte ved Døden afgik den 14de Januar 1766, saaes strax nogle Hoveder, som antog en ny Stilling, og neppe kunde oppebie det Kongelige Ligs Bisættelse.

Strax efter Kong Friderich den femtes Død, blev dette høje Dødsfald og Kong *Christian den syvendes* Tronbestigelse udraabt fra Christiansborgs Slots-Altan, og Troskabs-Eden aflagt af Land- og Søe-Etaten saavelsom af Borgerskabet og alle andre Corporationer. Allevegne saaes Forventningen spændt af hvad videre vilde skee i den ny Regjering, hvilket man tildeels troede at kunne slutte af de høje Personer, som holdt sig nærmest ved Tronen. Af de tvende Enkedronninger, *Sophie Magdalene* og *Juliane Marie*, syntes den sidste at trække sig mest tilbage, og den første at vise sig mest paa Skuepladsen, saa at hun endog imod Sædvane ofte bivaanede Krigsmanøvrene. Af Cavallerer havde Prinds *Carl*

af Hessen mest Adgang, og, som næsten jevnaldrende med Kongen, foranledigede, at Hs. Majestæt fattede Smag for Militærvæsenet, saa at han endog kom ned paa Generalparolen, der stilledes paa Slotspladsen ligefor Slottets Vinduer, hvorimod hans Kongelige Forfædre ikkuns saae Vagtparaden oven fra igjennem Slotsvinduerne, hvilket derfor satte hele Hoffet i Bevægelse, saa at man lavede sig til at følge Hans Majestæt ned ad Trapperne; men han sagde strax: »naar jeg gaaer i Conseillet eller i Cabinettet, kan de Herrer følge mig, men paa Vagtparaden behøver jeg ikke saadant Følge!« Næsten forsteenet veeg man tilbage, og Prinds Carl fulgte Kongen. Pflueg var hændelsevis paa Paraden samme Dag og saae Folk stimle sammen for at see Kongen, hvilket gjorde Opsyn.

Der skedde imidlertid en for Pflueg ikke behagelig Forandring, som han erfarede af Grev St. Germain selv, der sagde til ham: »le Roy m'a écrit une lettre fort honette, et m'a dispensé d'assister au directoire general.« Pflueg fik Brevet at læse; det var paa Fransk og i meget naadige Udtryk; men man kunde fuldkommen spore, at en Kabale havde fremskyndet samme, og at mere vilde følge efter om føje Tid.

Her maae Pflueg standse ved nogle Betragtninger, som Tid og Omstændigheder gavede ham Anledning til at at gjøre i den vigtige Epoke, da Friderich den femte døde, i en Alder, som, efter Naturens Orden, syntes endnu at kunne have spaaet en længere Levetid, og Christian den syvende, i den unge Alder af 17 Aar, saae sig betynget med besværlige Regjentspligter, hvortil han selv tilstod ej at føle sig noksom forberedet; uagtet han som Kronprinds, maaskee med for megen Strængthed, havde lært meget af egentlige Skolevidenskaber, men for lidet af de Kundskaber, han som Konge behøvede, endog blot til at skjælne iblandt de Raad og Vink, der bleve ham insinuerede fra mange Kanter, selv fra en *Philopatreas* og hans Antipoder. At Monarken vilde det bedste, viste sig ved alle Lejligheder; men rigtig Vejledning til det Bedste savnede han alt for meget og ofte.

Et temmelig udstrakt Bekjendtskab med de højere og lavere Menneske-Klasser i alle Stænder, den Lykke ofte at spise ved fornemme Rangspersoners Tafler, den Lejlighed ved Couren og Apartements-Aftener, eller andre Festiviteter, at

see Hoffet og de dertil Adgang havende Herrers forskjællige Conversations-Toner, Venskabs-Beviser, endog blotte Miner, naar de nærmede sig hinanden eller forlode hverandre, var af Betydenhed i de Tider for den Iagttager, der kjendte Verden, og nogenlunde forstod Minesproget.

St. Germain begav sig til Søllerød Slot, et overmaade behageligt Sted, som højsalig Kong Friderich den femte havde skjænket ham til Sommerbolig. Her vandt hans humane Væsen alles, saavel Bøndernes som den værdige Præsts, Hr. *Træskovs*, og andre der i Egnen boende Familiers Hjerter, uagtet han var en fremmed disgracieret Herre, der ikke kunde tale Dansk, men maadelig Tydsk.

Foruden ovenmældte Herre fik adskillige flere af forskjællige Klasser og Departements en saakaldet Churfyrste, og andre nye Lys begyndte at skinne paa Firmamentet; men Pflueg tør blot vedrøre dem, som virkede paa de Sirkler, i hvilke han befandt sig og havde anviste Arbejder. Det hidtil bestandne General-Krigs-Direktorium blev opløst, og i dets Sted organiseredes tvende nye Kollegier, et saa kaldet Højt-Krigsraad, under Forsædet af Hans Durchlaughtighed Prinds Carl af Hessen, der havde flere Herrer under sig, og et saakaldet General-Commissariat, der bestod af mange Herrer, men dog var at ansee som et subordineret Departement. Her arbejdedes nu i flere og forskjællige Contoirer paa hele Landmilitair-Etatens ny Organisation efter forandrede Grundsætninger. Som en Følge heraf kan det iblandt andet ansees, at, efter nogen Tids Forløb, indløb den Befaling at indkomme med Overslag paa hvad det kunde koste at nedbryde og afbrække samt oprødde, hvad der var nedlagt i Grund og opmuret af Kjelder-Etagen ud til Sølvgaden af de nye Kaserne. Det blev ligeledes befalet at opgive alle Poster, som vare heel færdige, halv færdige eller og blot begyndte af Frideriks-Plejehuus, med Taxation over sammes Værdie. End videre blev befalet, at Direktionen, Betjentere og alle Personer, som vare sammesteds, skulde udflytte af Bygningen til Paaske-Flyttetid. Man begriber letteligen, at alt dette ikke kunde være Pflueg meget behageligt. Som nu disse Befalinger egentligst vedkom Pflueg, der havde berørte Bygningsvæsener under Hænder, og da Befalingerne hidrørde fra General-Major *Huth*, der i samme Tid var udnævnt til General-Bygnings-Direkteur, ansaae Pflueg det som Pligt,

hos ham at indhente nøjere Oplysning om hvorledes hine Befalinger i det Heele skulde forstaaes og udføres. Med temmelig Forundring hørde Pflueg det besynderlige Spørsmaal af Generalen: »Braucht man dann hier in Kopenhagen keine Mauerlatten, ich finde sie nirgends?« I Begyndelsen antog Pflueg det for en Art Ironie, men han mærkede snart, at Spørsmaalet gjordes i Alvor, og af flere deslige Spørsmaale erfarede, at Bygningskonsten ikke var Generalens egentlige Studium. Pflueg havde desuden ikkuns kjendt ham som Capitain ved det Hessiske Artillerie, især 1759, i det store Slag ved Minden, hvor han som Artillerie-Officeer kommanderede paa et af de Batterier, som Greven af *Lippe-Bückeburg* havde anlagt, og paa hvilket det franske Kavallerie tørnede, men ej kunde sætte over, formedelst de af Greven anbragte tre Rader Ulvsgruber ved Thonhausen. Fra Bygningsvæsenet begyndte Generalen at tale om det danske Artillerie, hvilket han, vel ikke gandske uden Grund, aldeles nedsatte. Det hessiske Artillerie ansaae han for det bedste i Europa, og da Pflueg nævnte det saxiske og det franske Artillerie, var han nær bleven vred; thi han havde en besynderlig Animositet imod alt det som var fransk. Pflueg fandt det upassende at modsige Generalen; men saa meget lagde han dog Mærke til, at Generalens Indsigter ej gik meget videre end til det praktiske og saavidt det var anvendeligt i Feldten og i Belejrings-Tilfælde; den theoretiske Deel, tilstod han selv, havde han ikkun havt føje Tid til at studere; imidlertid yttrede han megen Misfornøjelse over, at man i det høje Krigsraad ej bifaldt hans indgivne Militair-Plan, hvori han især paastod et Artillerie-Korps af 4000 Mand. I øvrigt sagde han, at naar Pflueg om 3 à 4 Uger vilde komme til ham, skulde han faae de forlangte Oplysninger angaaende Kasernerne og Frideriks-Plejehuus, dog skulde paa begge Steder *ad interim* ikke videre bygges.

Pinlig er vist nok en Stilling, i hvilken Pflueg for Øjeblikket befandt sig; han mærkede vel, at der var en besynderlig Spænding saavel i det Høje Krigsraad som i General-Kommissariatet. Paa begge Steder havde Pflueg rigtignok Velyndere; men Fermentationen var saa stor, at det let skjønnes, Explosion vilde skee paa een af Siderne; ikkun var der stor Tvivl om, hvorhen Udbruddet vilde vise sig, da mægtige Partier strede om at faae Kongen paa deres Side; ja der

kom endog Damer med i Spillet. — Saaledes bortgik næsten hele Vinteren. Imidlertid sagde et løst Rygte, at Hans Majestæt Kongen og Hans Durchlaughtighed Prinds Carl af Hessen vare udredne sammen, og at de paa deres Spadseretur havde besøgt Grev St. Germain paa Søllerød Slot, der var ham skjænket til Benyttelse. Ingen vilde troe dette Rygte i Begyndelsen, og endnu mindre kunde forestille sig, hvad dertil havde givet Anledning. Ikke destomindre blev det dog snart bekræftet, med Tillæg, at begge, Kongen og Prindsen, stode af Deres Heste uden for Slottet, og uformodentlig traadde ind i den forreste Sal, hvor en af Grevens Tjenere blev forbavset ved at see dem og vilde strax løbe bort; men de befalede ham at sige dem, om Greven var tilstede: »ja,« svarede Tjeneren, gandske bestyrtset, »tilstede er han, men han er upasselig og ikke paaklædt; dog vil jeg gaae ind og mælde de Høje Herrer.« »Det behøves ikke,« sagde Kongen og med det samme fulgte han og Prindsen Tjeneren i Hælene lige ind i Gemakket, hvor Greven sad i sin Slobrok i en Lænestol. Kongen løb strax hen til ham og forbød ham at klæde sig paa, da han egentlig var kommen uanmeldt for ej at gjøre Greven Uroe. Nu blev der frembaaren tvende Lænestole, i hvilke Kongen og Prindsen satte sig, hver paa sin Side af St. Germain, og man forsikkrede, at det var rørende at see den unge Monark og en ung Prinds, med en bedaget Generalsperson imellem sig, at holde en fortrolig Samtale med hinanden. Omtrent 2 Timer varede Samtalen, hvorefter Kongen og Prindsen forlode Søllerød og opvakte en almindelig Forundring over den hele Tildragelse; og mange stak Hovederne sammen, for paa en eller anden Maade at komme efter hvad denne Gaade vilde sige. Nogle troede, andre haabede, og atter andre forsikkrede med Bestemthed, at denne François, saaledes kaldte de St. Germain, havde ved den Lejlighed i al Stilhed faaet sit Rejsepas.

Ikke mindre end andre, og maaskee med nogen mere Interesse, var Pflueg begjærlig efter at vide, hvorledes det var tilgaaet, og hvad Følger det vilde have, at Kongen og Prindsen paa egen Haand havde været i Søllerød hos St. Germain. Vel havde Pflueg Tilladelse at komme til Søllerød naar han vilde; men i dette Øjeblik tog han det dog i Betænkning, af Frygt for at erfare noget ubehageligt. Ved at møde og tale med da værende Krigsraad *Dalsgaard*, Bureau-

chef i Generalitetet, beroligedes Pflueg paa en Maade, da Dalsgaard af visse Omstændigheder formodede, at St. Germain paa ny vilde komme tilbage. Endnu mere beroligende var en Samtale med Oberst *Arenstorff*, der sagde positiv at være underrettet om, at General-Krigs-Direktoriet igjen skulde oprettes, og at det rimeligviis vilde blive i dets forrige Form. Pflueg kunde dog neppe forestille sig, hvørlunde alt dette kunde blive mueligt. Forandringen gik imidlertid rigtig for sig, hvorom Pflueg blev saa meget mere overtydet, da han fik Befaling at fortsætte den standsede Kasernebygning og Frideriks-Plejeuusens hele Indretning.

Kongens Formæling og Kroning gik for sig med stor Højtidelighed i Christiansborgs Slots-Kirke d. 1ste Maj 1767, til almindelig Glæde. Nogen Tid derefter skedte en og anden Forandring ved Hoffet; men Hans Majestæt Kongen fandt saadan Behag i Grev St. Germain's Nærværelse, at der endog blev ham anvist Gemakker paa Frideriksberg Slot; hvilket dog saavel som al anden mod denne Herre beviist Kongelig Naade paadrog ham hemmelige og mægtige Fjender, der søgde kun en gunstig Lejlighed for at opvække Monarkens Koldsindighed imod ham, i det Haab, at bringe det omsider fra Koldsindighed til virkelig Unaade. En Upasselighed, der tvang St. Germain til at blive nogen Tid i Kjøbenhavn og ej at kunde komme til Frideriksberg, var allerede en Lejlighed, som man benyttede sig af, for at lade Kongen uformærkt forstaae, at Kjedsommelighed af at være om Kongens Person ventelig var mere Skyld end Upasselighed, at St. Germain afholdt sig fra at komme til Frideriksberg. Denne odieuse Yttring gjorde dog intet Indtryk paa Monarken; og St. Germain indfandt sig hos Hans Majestæt, saasnart hans Helbred tillod det.

Over Alt, hvad mærkværdigt og nødvendigt der var at agte paa ved en Armee til Lands, i Fredstider og Krigstider, havde St. Germain forfattet en saa kaldet Krigs-Kathekismus, der havde nogen Lighed med den bekjendte Østerrigske General *Kevenhyllers* Skrivt af samme Navn, men mere fuldstændig og efter den nyere Krigskonstes Regler, hvor alt kunde overskues formedelst Tabeller og vedføjede Tegninger, hvad der hørde til den offensive og defensive Krigs Føring. Dette undervisende Skrivt modtog Kongen med største Velbehag, førend han rejste til Holsteen for at mønstre Trop-

perne, hvorhen St. Germain ligeledes fulgde Monarken, ligesom han og kom med ham tilbage igjen.

Imidlertid var Arbejdet i General-Krigsdirektoriet gaet frem med stærke Skridt under General *Gählers* Haand fornemmelig, der var bleven indkaldet paany af Grev St. Germain, som en Mand af utrættelig Flid og Virksomhed. Pfluegs Arbejde ved Kasernebygningen var ligeledes fremmet saameget, at Taget kunde rejses paa den Længe ud til Sølvgaden endnu i dette Aar. Med Plejehuset gik det ogsaa ganske got; en egen Kabale gjorde sig dog Umage med en Katastrophe, som sigtede til at nedværdige Pfluegs Indsigt og Paapassenhed ved Kasernebygningen. En Søndag ved Middagstid stod Pflueg i Guldhushaven hos sin Broder, Directeuren ved Guldhuset, og saae tre fornemme Herrer, dem han ikke vil nævne. En af disse Herrer reed foran ned ad Volden hen til Underofficeers Vagten ved Indgangen til Kasernernes Byggeplads, hvor han raabde med høj Stemme: »Unterofficier! ist der Kapitain Pflueg hier?« »Nein,« svarede denne »heute ist es Sonntag, hier wird nicht gearbeitet.« »Gut,« svarede Herren, »dann wollen wir hineinreiten, folg er nur mit.« De stode derpaa ned af Hestene, gik ind paa Pladsen ved Kalkekulerne og ved et afbunden Bjelkelager; her kom de tæt ved et Plankeværk, der gik omkring Guldhushaven, hvor Pflueg stod inden for og baade saae og hørde dem i Nærheden. De røbede en stor Mangel paa Indsigt i Bygningssager, endskjøndt den meest Talende forsikkrede, at han engang havde ladet bygge et grundmuret Lysthuus paa 3 Fag i sin Faders Have. Herpaa gik de op i Hovedbygningen til Sølvgaden, der var opført næsten til 3die Etage; videre kom de ned i Kjeldereren, spurgde Underofficeren om mange Ting, som han ikke vidste at besvare. Endelig reed de bort igjen, efterat have forbuden Underofficeren at sige noget til Pflueg, hvilket han desuagtet dog gjorde til Pfluegs store Forundring, allerhelst han erfarede, at de havde udladt sig med Dadel om det meste de havde seet, og at de troede, at Fundamentet under Bygningen maatte være saa slet, at forinden Taget kom paa, vilde Murene falde ned.

Pflueg var paa den Tid meget bekjendt med de fleste store og smaa Herrer ved Hoffet, og med den Tone, de førde om en og anden offentlig Indretning, naar den skulde

stilles Hans Majestæt Kongen for Øjne paa en ufordelagtig Maade. — Den hele i Gang bragte Militairplan, saavelsom Kaserne og alle Personer, som dermed havde at gjøre, vare til Anstød for disse Herrer og for alle dem, som udenom indblæste dem, hvad de ikke selv kunde opfinde; derfor var Pflueg omhyggelig for at afværge det Ufordelagtige, som igjennem deslige urene Kanaler maatte udsprede og lægges ham til Last. Han gjorde altsaa Dagen efter en Forestilling til General-Krigsdirektoriet om det, som var passeret om Søndagen, og bad indstændig, at hans Arbejde maatte vende undersøgt af upartiske kyndige Mænd, medens man endnu kunde undersøge Fundamentets Beskaffenhed, hvortil Pflueg tilbød sig at lade grave saa dybt, som til dette Øjemed behøvedes og hvor man fandt, at Sagen bedst kunde oplyses. Ganske uventet fik Pflueg dette beroligende Svar fra Kollegiet, at man allerede var underrettet om det Passerede, og at han kun skulde vedblive sit havende Tilsyn, hvormed man aldeles fandt sig fornøjet. Saa veltilfreds Pflueg end maatte være med denne for ham saa gunstige Erklæring, syntes ham dog, at han burde forebygge den Tanke, at han klagede uden gyldig Aarsag: han troede derfor, at det ej var upassende at aabenbare, især for General Gähler, der egentligst befattede sig med Kasernebygningen, hvad derved var indtruffen i Begyndelsen ved Grundens Anlæg. Af Forsigtighed havde Pflueg ladet forfærdige og paa Justeer-kammeret ladet inddeele tvende 10 Alens Stokke, forsynede med Jernringe paa hver Ende; disse Stokke vare af passende Førlighed og skaarne ud af Kjærnen af de bedste pommerske Spær, og bestemte til for Brug for alle Udmaalinger ved Kasernebygningerne, paa det at man allesteds kunde være vis paa, at Længdemaalene vare uniforme. Ved Fundamentets Anlæg, og ved den første derpaa opmurede Grund, som var af bornholmske Steenbrudsfliser, var man kommet saa højt, at alle Forspring skulde anvise. Nu havde hver af de længste Facader 3 saa kaldte Vorgelage, eller Forspring, hvoraf det, som var i Midten af Bygningen, var det største og gik ej aleene 18 Tommer ud til Gaden, men endnu meget dybere ind til Gaarden. Muurmester *Philip de Lange*, en ellers habil Mand, der blev betalt for at have Opsigt og være ansvarlig for Muurarbejdet, havde mærket paa Fundamentet

alle ommældte Deeles Steder, og allerede ladet opmure meget deraf.

Paa den erfarne Muurmester Lange burde Pflueg nu vel kunde stole i dette første simple Arbejde, dog alligevel forekom det ham, at det midterste Forspring var nærmere hen imod Guldhuset end imod Volden, men torde ikke saa sikkert forlade sig paa sit Øjemaal i den Henseende. Han oppebiede Aftenen, da Arbejderne vare borte, tog saa Materialskriveren og Underofficeren fra Vagten tilligemed ovenmældte tvende justerede Maalestokke og lagde dem an paa den opmurede Grund, hvorved man fandt, at der fra Midten til den Ende imod Guldhuset var en Forskjæl paa en heel Stoks Længde, nemlig 10 Alen, som den Ende var kortere end den Ende imod Volden, en Forskjæl, som umuelig saaledes kunde vedblive uden største Vanziir for Bygningen og Beskjæmmelse for Pflueg. Det hele midterste Stykke maatte altsaa oprives fra Grunden af, hvilket var en stor Græmselse for Pflueg og var egentlig Aarsag i, at han tog sig sine ovenfor ommældte Herrers Yttrelser saa nær til Hjerte, endskjøndt han var overbeviist om deres Yttringers Ugrund og Kollegiets bedre Tanke.

Endnu arbejdede en mægtig Kabale af Civil-Etaten paa at undergrave og aldeles at forspilde den Kredit, Pflueg havde hos General-Krigsdirektoriet, da dette Kollegium blev næsten opfordret til at passe Pflueg nøjere paa Fingrene ved Bygningen og Indretningen af det ny Invalidehuus, og at sende pludselig en Commission til Sagens paalidelige Undersøgelse. Pflueg fik da herom en Skrivelse fra Collegiet med Befaling at opgive Alting, Post for Post, til den sig mældende Undersøgelses-Kommission, og denne kom strax en halv Time efter at Pflueg havde modtaget sin Skrivelse, ventelig for ikke at give ham Tid til en eller anden tagende Prækaution. Saa overraskende dette end paakom Pflueg, fremlagde han dog strax de approberede Tegninger over hver enkelt Deel af Bygningsvæsenet, og hvad deraf var opført, blev nøje undersøgt af de medhavende Haandværksmestere, som intet fandt derpaa at udsætte. Men førend Pflueg fremlagde de approberede Leveranse- og Arbejds-Kontrakter over de større Summer og de senere sluttede Akkorder over de mindre Poster, foreslog han Kommissionen, at lade de medbragte Mestere afgive deres Erklæringer over hvad enhver

af dem vilde have udført det Arbejde for, som de saae allerede var gjort og endnu skulde gøres. Denne Proposition fandt Bifald, og da man havde nedskreven enhver Mesters Erklæring over hver Post især, fremlagde Pflueg alle ovenmældte Dokumenter, og da blev det befundet, at de Priser og Taxationer, som disse senere Mestere havde opgivet, vare betydelig højere end de, hvorefter Pflueg havde kontraheret, saa at, naar alle Poster bleve sammenlagte, var Forskjællen nogle Tusinde Rigsdaler, og dog tilstode de, at Arbejder og Materialier vare meget forsvarlige i alle Deele. Saaledes blev da Resultatet af denne Undersøgelse en ny Styrke for Pfluegs Reputation i disse Anliggender, istedet for at blive Aarsag til hans Fald. Pflueg var ej heller seen at mælde hele Sagens Udfald til General-Krigsdirektoriet.

Nu komme vi da igjen til Kasernebygningen, der var saa vidt fremmet, at Krandsen kunde paasættes den Længde ud til Sølvgaden; og denne Haandværks-Seremonie syntes her saa meget mindre burde savnes, som Bygningen, i en vis Forstand, var den første i sit Slags her i Kjøbenhavn, og alle Arbejdere, saavel Haandværkere som Haandlangere og Pligtsfolk, vare Soldater. Alle ønskede, at Krandsens Paasættelse maatte skee med en vis Højtidelighed, svarende til Haandværksbrug, og med militairsk Anstand. Pflueg troede, det var rigtigst at overlade Krandsens Forfærdigelse til Haandværkerne selv, efter deres brugelige Coustume; ikkun til nogle enkelte Forhold i Tegningen angav han visse analoge Ideer, som de villigen optog, og forfærdigede en uhyre stor Krands, som dog ikke syntes overdreven, da den kom op paa den høje Bygning at sidde paa sit rette Sted. Denne Krands blev Aftenen førend Seremonien i Stilhed baaren op paa General-Krigsdirektoriets yderste Forsal.

Dagen efter blev hele Mandskabet i behørig Paaklædning, og Professionisterne med Skjødskind og Verktøj, og hele Troupen i militairiske Afdelinger opstillede paa Byggepladsen, havende adskillige Korps af Regimenternes Feldmusik, saavelsom et vist Antal Qvarteer-Faner, hvilket alt dannede forskjellige Grupper, som i militairisk Orden, dog i Stilhed, marcherede igjennem Byens Gader hen til General-Krigsdirektoriets Gaard, hvor alt Mandskabet stillede sig op uden for paa Gaden, og en Deputation, under Anførsel af Polerere eller Mestersvende, gik op i Kollegiets Forsal og

lode ansøge om Audients og Tilladelse at afhente den opbragte Bygningskrands. Efterat have erhholdet denne Tilladelse, nedbare de Krandsen og bragde den i fuld Seremonie, efter Haandværksbrug, paa Byggepladsen, hvor den med sædvanlig Højtidelighed, comiske Taler og Harlekinader blev opsat under fuld Musik. Mange Standspersoner af begge Kjøen, endog nogle af høj Rang, indfandt sig paa Pladsen, hvor Pflueg for egen Regning lod servere en anstændig Collation; og om Aftenen behagede det Hans Kongelige Majestæt ved en General-Adjutant at tilstille Pflueg 50 Dukater til Uddeling iblandt Professionister og Arbejdere, hvilket skedte Dagen efter, og blev af Pflueg anmeldt i General-Krigsdirectoret, hvis Præsident takkede Hans Majestæt for den saaledes beviste Kongelige Naade.

Faa Dage efter denne i sin Art ikke ubehagelige Tildragelse indtraf en anden af modsat Natur, som den aldrig hvilende Kabale længe forud havde pønset paa at faae iværksat; men nu først, ved Hjelpers Hjelpere, fik udklækket, og betraf tvende vigtige Mænds Bortfjernelse, nemlig Greven af *Danneskjold-Samsø* og Greven af *St. Germain*, hver af sit Departement. Naar man har læst *Marmontels* Beskrivelse over Belisarii Skjæbne, da han faldt i Unaade hos Justinianus, har man et nogenlunde Begreb om hvad der kunde møde, især Grev St. Germain, naar hans Antagonister havde den Glæde at see hele Hoffet og Militair-Etaten vende ham Rygen og haane ham. Dog Øjnene, saavelsom det ham kontraktmæssigen tilkommende aarlige Gehalt beholdt han.

Nu fik General-Krigsdirectoret en forandret Benævnelse, nemlig: Generalitets- og Commissariats-Kollegium; men ingen Præsident. Forretningerne leed ej heller megen Forandring; Grundsætningerne bleve næsten de samme som forhen.

Hvad de Arbejder betraf, som Pflueg havde under Hænder, bleve de fortsatte med Alvorlighed, og det blev end videre besluttet, at Søe- og Landkadetter ej længere skulde være samlede i een Bygning som hidtil; men at hvert af disse Instituter skulde have sit eget Hotel. Til Landkadetterne bestemtes altsaa det saakaldede *Brokdorfske* Palais, som en lang Tid havde staaet øde og blot var blevet brugt til et Vaskerhuus, endskjøndt det var et af de fire Palaier, der indsluttede den smukke Plads paa Amalienborg, hvor Kong Friderich den Femtes Billedstøtte skulde opsættes.

Ingen Bygning kunde imidlertid være mindre skikket til et Institut for Kadetter, allerhelst da den udvendige Fagade ikke maatte forandres, og den indvendige Indretning tilstædede ingen Kommunikation i Hoved-Etagen formedelst den igjennem den og Mezanin-Etagen gaaende store Sal, der var overmaade høj og befandt sig i Midten af *Corps de Logis*. Bygningerne trængde overalt til en Hovedreparation, og Pflueg fik den Forretning ej aleene at besørge Hovedreparationen, men og at indrette det Hele af Bygningens indvortes Beskaffenhed, at der kunde blive Lejlighed for alle ved Institutet ansatte Overofficerer, for alle Kadetters Værelser, Informations-Sale, Munderingskamre, med videre; saa og for økonomiske samt andre et saadant Instituts Fornødenheders Opbevaring. Over alt dette indgav Pflueg Tegninger, Overslag og fuldkommen Beskrivelse, med paategnet Betænkning af Kadetternes da værende Chef, General-Major *Gude*, som den, der bedst kunde vide og kjende Institutets Tarv i Henseende til det Lokale, hvorm Pflueg havde konfereret med ham. Hermed bortgik det meste af Vinteren.

Det derpaa følgende Aar, 1768, begyndte med den vigtige og glade Begivenhed, at Hendes Majestæt, Dronning *Caroline Mathilde*, lykkeligen kom ned med en Prinds, vor nu regjerende Konge, *Friderich den Sjette*; en Begivenhed, der glædede det Kongelige Huus og hver tro Undersaat; der fortælles endog, at da Kanonerne paa Volden affyredes i denne Anledning, skal Hendes Majestæt have taget Prindsen paa Armen og i en glad Henrykkelse tilraabt ham: »ecoute mon enfant! c'est pour toi qu'on tire.«

Et Par Maaneder efter besluttede Hans Majestæt Kongen at gjøre en Udenlandsrejse under et antagen Incognito: Prinds af *Travendal*. Foruden nogle Hof-Cavalerer fulgte Ministeren for de udenlandske Affairer, da værende Gehejmerraad Baron *Bernstorff*, Hans Majestæt paa Rejsen, og nogle Dage før fik Pflueg en allernaadigst Bestalling som Major af Infanteriet.

Da den indgivne Plan med videre til Landkadet-Hotellet var bleven approberet, begyndte Pflueg strax efter at iværksætte samme; ligesom og Kasernebygningen, det ny Invalidehuus og de øvrige Arbejder, Pflueg havde under Hænder, med Flid bleve fortsatte. Invalidehuset havde allerede Aaret tilforn modtaget alle de Personer, som vare paa den saa-

kaldte Krigshospitals-Ladegaard, hvorefter dette hele Sted med Bygninger og sammes tilhørende Pladser blev solgt ved offentlig Auction til Kjøbenhavns civile Fattigesvæsen.

I dette Aar blev den af det Asiatiske Kompagnie og paa sammes Bekostning forfærdigede Billedstøtte til Hest, til Erindring om Højsalig Kong Friderich den Femtes Velgierninger imod Kompagniet henbragt og opsat paa det dertil opførde Pjedestal paa Amalienborgs Plads, i de tre da levende Dronningers, Sophie Magdalenes, Juliane Marias og Caroline Mathildas allerhøjeste Nærværelse, som behagede at tage dette sjeldne Monument i allernaadigst Øjesyn fra Balkonen paa det da værende grevelig Molkske, nu Hans Majestæt Kongen tilhørende Palais.

En fransk Konstner, Billedhugger Saly, var indkaldet til dette Monuments Forfærdigelse, og tillige for at være Direktør ved Konst-Akademiet i Kjøbenhavn. Han gjorde adskillige mindre og større Exkisser i forskjellige Attituder, af hvilke den, som nu staaer i overnaturlig Størrelse, blev approberet og udført i det store af Gips, og siden blev den i sin hele Figur støbt af Bronze af en anden fransk Konstner, ved Navn Gor, hvis Støbning var meget heldig og skedte i nogle faa Minutter i mange høje Ministres og Personers Nærværelse, hvorved man fortalde den snorrige Anekdote, at en af Ministrene ved Indtrædelsen i Gjethuset hilsende Gor og sagde: »Monsieur, je vous souhaite bien du bonheur;« hvorpaa Gor, der ikke var meget civiliseret, svarede: »Monsieur, si j'ay mal fait mes affaires, le bonheur ne les remettra pas, c'est pour les seigneurs de la cour que le bonheur a son prix.«

Fra det til Landkadetternes Hotel bestemte Palais, hvis Reparation og Indretning Pflueg havde under Hænder, besaae en stor Mængde af Herskaber og andre Byens distingverede Personer hint Monuments mærkelige Fremførelse og Opbringelse paa sit Pjedestal.

Kabalen, som blander sig i alt, hvor den faaer mindste Indpas, fik ogsaa sit Spil, da dette kolossalske Monument skulde udføres fra Gjethuset til det bestemte Sted. Der herskede en egen Animositet imod de franske Konstnere, altsaa tillodes det ikke, at deres Forslag til Monumentets Transport maatte høres. Mange Prospekter bleve gjorte til Maschinerier deels meere deels mindre sammensatte, med møj-

sommeligen beregnede Forhold imellem Kraft og Last, og den til Operationen behøvende Tids Anvendelse. Omsider fik man en Hustømmermand, der ikke indlod sig i dybe mekaniske Beregninger. Admiralitetet udlaante af Holmens Redskaber et Antal Spil med Tougværk og behøvende Mandskab, for med Haand og Magt at udføre Flytningen. En stor og tilstrækkelig stærk Slæde blev forfærdiget af Tømmer, paa hvilken hele det støbte Monument blev opsat, og saa meget af Husets Bygning nedreven, at Slæden med Monumentet kunde passere derigjennem, og da man havde anbragt ved begge Sider stærkt og med en Falts udarbejdet Tømmer saaledes, at Slæden passede derimellem, blev hele Faltsen ideligen smurt og holdt fugtig med Sæbe, for at befordre Glidningen og forebygge, at den store Tyngde og Trykning ej skulde sætte Tømmerværket i Brand, hvor de paa begge Sider i Steenbroen befæstede Spil, hele Vejen igjennem, bleve drejede af Holmens Mandskab, og hele Monumentet blev slæbt fra Gjethuset til Amalienborg fra Klokkeren 4 om Morgenen til Kl. 9 om Aftenen, og ved at slæbes forbi Christian den Femtes Billedstøtte paa Kongens Ny-Torv, blev den saluteret med 27 Kanonskud.

En utællelig Mængde Mennesker havde bivaanet denne Dags Skuespil indtil silde ud paa Aftenen; men Deres Majestæter Dronningerne begave sig betimeligen hver til sin Sommer-Residents, hvor De med Deres Hoffer levede i al Stilhed, indtil henimod Aarets Ende, da Hans Majestæt Kongen kom tilbage fra sin Udenlands-Rejse, og denne glade Begivenhed oplivede baade hele Hoffet og Staden, allerhelst da Hans Majestæts friske og muntre Udseende vidnede saavel om Rejsens som om Modtagelsens Behageligheder ved de fremmede Hoffer, hvor Kongen havde aflagt Besøg. Her syntes ogsaa en mere munter Tone og Stemning at yttre sig i det Almindelige, ligesom og Klædedragten tiltog i en vis Prag, da Guld- og Sølvbesætning kom i Mode.

Pflueg har staaet i den urigtige Tanke, at en Mands Biographie ikkun løseligen burde vedrøre hans egentlige Huus-Affairer, som han ej troede vilde interessere nogen Læser, derfor har han blot nævnt sin Kones første Nedkomst d. 25de Marts 1765 med en Datter; endskjøndt hun atter d. 6te April 1766 kom ned med en Søn, men denne døde i August Maaned af et Slag for Tænder; og i Aaret 1767

havde hun det Vanheld at gjøre en *fausse couche*; men Aaret efter, 1768 d. 1ste Julii, nedkom hun lykkeligen med en Datter, der lever endnu og har 6 levende Børn. I Aaret 1769 nedkom hun atter, men meget for tidlig, med en Datter, som ikkun levede i 24 Timer og døde paa Rønningesøegaard i Fyen. Af fem Barselsenge havde Forældrene altsaa blot den Glæde at see tvende Døttre opleve den fuldvoxne Alder. Den ældste af dem døde som givt Kone, efterladende sig en Søn, som nu har en Alder af 15 Aar; hendes Mand, den endnu levende Kommandeur-Kapitain Reiersen, var Enke-mand og havde 4 Børn efter sin første Kone, da han givtede sig med Pfluegs Datter, og det bør siges, ham til Berømmelse, at han stedse viste den ømmeste Kjærlighed imod denne sidste Kone, taler endnu ideligen om hende med største Agtelse og Hengivenhed, og røres hvergang han beklagende nævner hendes Død, efter adskillige Aars kjærligt Ægteskab. Hun var ogsaa begavet med en ypperlig Sjæl, ligesom hendes afdøde salige Moder. Hos dem begge var et ædelt Hjerte forenet med en lys Forstand, fremskinnende næsten i hver Mine, Ord og Handling. Det var neppe mueligt at see dem, Moder og Datter, uden at fatte kjærlig Højagtelse for disse dydige Personer. Imidlertid døde dog begge i en Alder, der kunde, efter Naturens Orden, have spaaet et længere Liv; men Børnekopper overfaldt først den ældste og dernæst den yngste Datter, som dog begge gjennemgik denne fæle Sygdom; men tilsidst angreb den ligeledes deres dydige Moder og bortrev hende fra Manden og Børnene i sit 43de Aars Alder. Dette saa uventede Dødsfald nedsænkte Pflueg i den sørgeligste Forfatning, som forøgedes uendeligen derved, at man havde en Dame i Huset af en besynderlig bizar Karakter, stundom overdreven god og nedladende, stundom overdreven ond og stolt, som udsatte hende for de betydeligste Ulejligheder, da hertil endnu kom dette, at hun baade var gjærrig og ødsel i Utide og paa uret Maade. Denne Dame, Kammerherinde *Adler*, levede adskilt fra sin Mand og boede i Kongens Lyngbye, hvor hun søgde Bekjendtskab og Omgang med de der boende Familier og med Pfluegs Huus. Hun levede paa en høj Fod, holdt mange Folk og gjorde jævnlig Gjæstebud endog med Profusion. Men efter nogen Tids Forløb gik det tilbage; Folk kunde hun ikke holde, og hvert Øjeblik var hun i Trætte, snart

med een, snart med dem alle, og da klagede hun enten hos Præsten eller hos Major Pflueg, som de fleste Gange ej kunde skjønne andet, end at Fejlen var paa Kammerherrens egen Side; hun blev ogsaa kjed af selv at holde Husholding, bad derfor Præsten om at formaae den Pfluegske Familie til at tage hende i Huset. Pfluegs dydige Kone, stedse tilbøjelig til at dømme mildt om alle, lod sig overtale til at troe, at man, ved en blid Omgang, og ved at befrie denne Dame for Husholdings-Sorger, vel kunde forandre hendes Bizarerier; kort sagt: hun kom i Huset med en Kammerjomfrue og en Laqvaj, foruden et Par Hunde, Papepøjer m. v. paa saadanne Vilkaar, hvorved der var aabenbare Tab. En Prøve paa hendes sære Væsen viste hun strax første Aften: hun boede omtrænt 16 à 18 Skridt fra Pfluegs Gaard, og sendte Præsten ind for at sige, at man burde lade hende hente med Pfluegs Kareth, ellers kunde hun ikke komme. Det var en Løverdags Aften Kl. 7. Det skeede, for at føje sig efter hende, endskjøndt man fandt det noget underligt. Søndagen efter blev hun efter Akkord beværtet med 4 Retter Mad; men hun udlod sig med Forundring over, at man ikke havde anrettet et stort Gjæstebud, da det, efter hendes Sigende, var hendes Geburtsdag, hvilket ingen i Huset kunde vide uden hun selv.

Det var den 26de Januar 1786, at Pfluegs gode Ægtefælle, Hedevig Rebekke, født Rasch, døde, 13 Dage efter at hun havde fyldt det 41de Aar. Det var allerede forud aftalt, at man vilde bortforpagte Gaarden Ulrikenborgs Avling, for at gjøre en Rejse til Fyen med begge Børnene efter den udstandne Sygdom; og, da Dødsfaldet indtraf, blev det dobbelt sørgeligt at være Sommeren over paa Gaarden. Pflueg bortlejede altsaa Værelserne til den Hollandske Minister v. d. Goes, bortforpagtede Avlingen og rejste med begge sine Døttre til Svigermoderen, Frue Justitsraadinde Rasch paa Rønningesøegaard i Fyen, hvor man forblev til henimod Juul, da vi forlode den 78 Aars gamle ærværdige Frue, der leed stor Pine i de tykt ophovnede Been, hvoraf hun ogsaa døde Aaret efter, sidst i Maj Maaned 1787.

Dette Dødsfald var vel ikke ganske uventet, men gjorde dog megen Sensation, og en stor Forandring i Pfluegs hushellige Forfatning, da hans tvende Døttre derved bleve Medarvinger i dette betydelige Stervboe, og altsaa en ny Rejse

til Fyen blev nødvendig og desforuden adskilligt burde foranstaltes, der havde Hensigt til at konstatere Børnenes Arverettighed og Myndighedsbevis under en Curators Tilsyn.

Pflueg var vel ikke egentlig nogen studeert Jurist, men var dog ikke ubevandret i adskillige juridiske Forhandlinger, og havde været heldig i den rigtig nok vanskelige Sag imellem hans nu afdøde Svigermoder, Frue Justitsraadinde Rasch, og hendes baade Stedbørn og egne Børn, da der skulde skiftes efter hendes Mand, hvis anden Kone hun var, og hvor der opstode store Vanskeligheder i Henseende til Arverettigheder, og endeel Stridigheder skulde jævnes uden nogen af Parternes Fornærmelse. Det lykkedes Pflueg den Gang at bringe de mest egoistiske og oprørte Gemytter til billige Grundsætninger. I den nærværende Arvesag kunde der ligefrem ingen Vanskeligheder opstaae, allerhelst da den hele Massa blot skulde deles i 3 Hovedlodder, af hvilke den ene tilfaldt Pfluegs tvende Døttre til lige Deling imellem dem begge. Hvad der altsaa af Boets Effecter kunde tælles, vejes eller maales, var let at deele; men hvad der betraf faste Ejendomme og Herligheder, maatte deslige Ting først ansættes til en vis Værd i Penge, og herforuden afgjøres, hvorledes det, som umueligt kunde deles, men maatte blive en enkelt Lods Ejendom, ved Overenskomst i Mindelighed eller, i andet Fald, ved Rettens Kjendelse maatte afgjøres, i hvis Hænder og til hvad Pris deslige Poster kunde og burde overlades, imod at hver Arvelod fik sin tilbørlige Andeel af det Hele. Kort sagt: dette Samfrænde-Skifte kom, uden videre Vanskelighed, til Ende; thi det er ikke værd at nævne en hemmelig Kabale, som igjennem det danske Kancellie blev spillet, hvis Hensigt syntes blot at være denne, at indbilde Regjeringen, at Pflueg havde uretteligen valgt og Øvrigheden uretteligen beskikket den antagne Kurator for Pfluegs Børn, men at Kabalens Stiftere vilde træde i Kurators Sted. Sagen passerede igjennem Øvrighedens og alle vedkommende Arvingers Omdømme og Erklæring, og blev afvist som ubeføjet. Personerne rødmes Pflueg ved at nævne og fortier dem gerne, da det vare Mænd, som udenfor dette ubegribelige og dem uvedkommende forunderlige Skridt virkeligen i enhver anden Henseende vare agtværdige.

Pflueg føler, at han atter er afvejet fra sin Biographies chronologiske Orden, og har for meget anticiperet Tiden

ved at fordybe sig i sit Husvæsens Anliggender, han maa desaarsag gaae tilbage til Begyndelsen af Aaret 1769. I dette Aar forefaldt adskillige muntre Scener endog ved Hoffet, hvoriblandt især udmærkede sig denne, at et meget prægtigt Karousel blev foranstaltet til Ære for den engelske Prinds, Hertugen af *Gloucester*, som aflagde et Besøg her i Kjøbenhavn hos hans Søster, Hendes Majestæt Dronning Caroline Mathilde, og hvorved Hans Majestæt Kongen behagede selv at anføre en Quadrille.

Betræffende Pfluegs Arbejder, da gik Kasernebygningen rask fremad, og med det nye Invalide-Institut var det kommen saa vidt, at det i samme indrettede Kapel højtideligen blev indviet d. 29 Maj 1769 af Biskop *Harboe*. Mange høje Herskaber indfandt sig, ligesom og en talrig Forsamling var tilstede ved denne Højtidelighed; og i Almindelighed yndede man den derved forefundne Orden, Stilhed og Anstændighed, saa at Folk af alle Stænder besøgte dette Institut hele Dagen igjennem og besaae alle Værelser, Huusholdnings-Indretninger m. v.

Regnskabet over alle Omkostninger ved dette ny militære Institut blev afsluttet og indgivet d. 14de August 1769; i Følge af samme havde Stedet, de gamle Bygninger og hele Grunden fra store Kongensgade til Norgesgade været betalt til Commertsraad Daemen med 16.500 Rdl. af Krigshospitals-Kassen, efter Kongelig Resolution, da det var besluttet, at der af Klasse-Lotteriets Fond skulde afgives 50.000 Rdl. til dette ny Instituts Indretning, fordi Krigshospitals-Kassen egentlig var berettiget til at oprette et Lotterie; men havde i mange Aar ikke betjent sig af denne Rettighed, og derimod stiltiende ladet Opfostringshuset udøve samme.

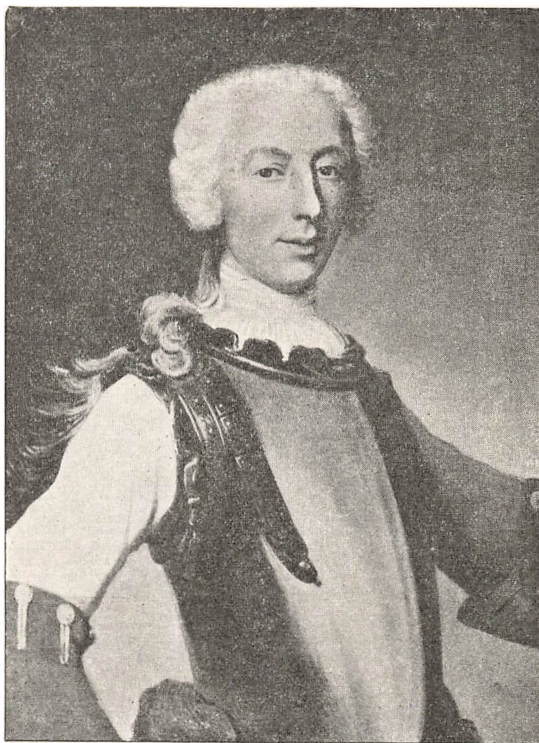
En fuldstændig Underretning om denne af Friderich den Femte approberede, og siden efter hans Død fuldførte Indretning har Pflueg i Trykken udgivet 1773, hvori tillige findes alle Tegninger, stukne i Kobber, af dette Instituts samtlige Bygninger og deres indvendige Indretninger, foruden en nøjagtig historisk Beskrivelse over den hele indvortes Bestyrelse fra Begyndelsen d. 12te Septemb. 1765 til d. 30te Septemb. 1772, altsaa i 7 Aar.

Den trykte Efterretning og Beskrivelse blev optagen med almindeligt Bifald, da den befandtes overensstemmende med Sandhed og de aarlig aflagte Regnskaber. Den blev ud-

given i 4-Format og var tilegnet Hans Kongelige Højhed Arveprinds Friderich, som imodtog den meget naadig. Foruden de til Hoffet afgivne indbundne Exemplarer af berørte Underretning, havde Pflueg end videre ladet indbinde omtrent 50 Exemplarer og uddeelt til adskillige høje og andre Velyndere og Bekjendte, som modtog dem, ej aleene med stort Bifald, som en i sin Art rosværdig Offentlighed, som man kunde ønske om enhver offentlig, af offentlige Midler bekostet Anstalt. Betydelige Herrer og Personer, der yttrede denne Tanke, kunde nævnes, dersom Pflueg ikke skyede alt det, der blot ligner Pral og Ostentation. Men midt iblandt disse behagelige Vink mødte ham et af en anden Natur. En anonymt Brev blev ham tilsendt, i hvilket man bebrejdede ham, i Trykken at have udgivet Underretning om en Anstalt, uden at have indsendt Manuskriptet til Efter-syn; der truedes tillige, at det i de offentlige Tidender skulde anmeldes som uefterretteligt. Pflueg lod svare, at den trykte Udgave ikke indeholdt noget Anstødeligt imod Regjeringen, Religionen eller gode Sæder, var altsaa efter Trykkefriheden tilladt at trykkes, og i Henseende til Efterretteligheden kunde alle i Skrivtet anførte Data fuldkommen dokumenteres med aflagte reviderede og deciderte Regnskaber m. v. Indsigelsen og Trudselen faldt hen af sig selv.

I Aarene 1770 og 1771 fuldendtes Kasernebygningen i sit hele Omfang baade indvendig og udvendig, saa at Regimenterne flyttede ind i samme ved Michaelis Flyttetid 1771. Adskillige givte Officeer-Familier fandt vel ikke de Bequemmeligheder, de ønskede; men siden efter tjente nogle af de ubesatte Soldaterværelser dog til at faae de manglende Bequemmeligheder.

De sidste Tildragelser i Aaret 1771 og de første Begebenheder i Aaret 1772 kan og bør Pflueg ikke vedrøre; de høre ej heller ligefrem til hans Biographie, og Patrioten kan ikke uden Smerte kalde hine mørke Tider tilbage i sin Hukommelse. Noget trøstende var det dog for Pflueg, at Stormen syntes dog ej at skulde ramme Christians-Plejehus, da det tvertimod blev befalet, at Pflueg skulde gøre en Rejse samme Aar til Rendsborg, dels for at indhente Efterretning fra Regimenterne om, hvad Antal Spindere derfra kunde forventes, dels, om Christians-Plejehus sammesteds kunde faae en Filial-Anstalt, der gjorde det mueligt, i Forbindelse med

GENERALFELTMARSKAL
GREVE CLAUDE LOUIS DE SAINT GERMAIN

Stiftelsen i Kjøbenhavn, at modtage gamle Soldater, Soldater-Enker og Børn til Forsørgelse og Opdragelse, saavel som at udvide de i Gang bragte Vindskibeligheds Anlæg, især Linnedvæveriet, til hvilken Anstalt de holsteenske Regimenter skulde have nærmest Adgang. Pflueg gjorde virkelig Rejsen; han traf i Rendsborg velvillig Modtagelse af militaire og civile højere og lavere Authoriteter, der gavede den hele Idee overordentlig Bifald, og Pflueg rejste tilbage med største Satisfaktion, som endog Generalitets- og Kommissariats-Kollegium yttrede ved at modtage Pfluegs Rapport; men siden efter sporedes ingen videre Følger deraf, hvortil Aarsagen nærmere vil kunne indsees, naar de seenere Omstændigheder oplyses.

I Efteraaret 1771 havde General-Feldmarskalk Grev St. Germain faaet Kongelig Befaling at komme herind for at fortære den havende betydelige Pension i Danmark. Greven kom; og nu var det en Lyst at see, hvorledes høje og lave militaire og civile Herrer kappedes om at rejse Greven i Møde baade til Hest og til Vogns, for at byde ham velkommen og bevidne deres Hengivenhed for hans Person, uagtet en stor Deel af disse Herrer virkeligen havde været med i høj Grad at haane Greven, da han i Aaret 1767 faldt i Unaade ved Explosionen af de hemmeligen imod ham anlagte Kabaler. Altfor vel bekjendt med Verdens Tone i dette Stykke antog han disse Ophævelser for intet mere end hvad de virkeligen vare; men desto mere fandt han sig forlegen ved at træffe en værdig Maade at faae Audients hos Kongen paa Hirschholm, da Situationen ved Hoffet var saa aldeles forandret. Han valgde omsider den Vej, skriftlig at mælde Hans Majestæt sin Ankomst efter allerhøjeste Befaling, ansøgende derhos om en allernaadigst Tilladelse at erholde, paa en dertil bestemmende Dag og Time, Audients hos Hans Majestæt. Mandagen derefter blev bestemt, og Greven kjørte samme Dag til Hirschholm, men kom tilbage om Aftenen, og kort Tid derefter søgte og fandt han Lejlighed at træffe en Forening med Regjeringen om at faae paa eensgang en vis Summa, omtrent 70.000 Rdl., udbetalt, og da renoncere paa al videre Pension, men aldeles forlade Kongens Tjeneste, Riger og Lande.

Pflueg har maaskee dvælet vel længe ved at tale om Greven af St. Germain, og han nægter ikke at have gjort

det *con amore*; thi hvo, som han, havde havt Lejlighed til i nogle Aar at kjende denne Herre nærvæd og under de besynderligste, mest forskjællige Situationer, vil tilstaae, at ingen hverdags Heldt skulde have viist den rolige Uforsagthed i Spidsen af sit Armeekorps, og i saadanne Øjeblikke, hvor Liv og Død vare neppe et Haarbred adskilte fra hinanden. Saaledes saae Pflueg flere Gange, under den mest truende fjendlige Ild, hvorledes Greven med Koldsindighed vidste at anordne sine Troppers Bevægelser og Stillinger, at de med Kraft og Gevanthed mødte hvert fjendtligt voldsomt eller listigt Angreb. I Kabinettet viste han sig som den talentfulde Mand, saavel i at udstede Befalinger eller give Underretninger, som at angive Planer med Tydelighed og Bestemthed, saa at de, som havde mindste Kundskab, Indsigt og god Villie, ikke let kunde forfejle at træffe det Rette. I Conversationstonen var han den behagelige og muntre Mand, saavel i Mandfolkenes som i Fruentimrenes Selskab; hans vidtudebredte Verdens- og Menneskekundskab gav ham altid passende Materie til Samtale, uden at begaae den bekjendte Fejl: *Navita de ventis, de bovis narrat arator*. Da han forlod Dannemark, var han 68 Aar gammel, og havde i Bajersk og Fransk Tjeneste bivaanet 44 Feldtøge. Herfra gik han til Elsas, og da en bedragerisk Kjøbmand havde skilt ham ved sin hele Formue, saa at han derved blev yderlig fattig, rygtedes [det] i Frankrig, og den unge Konge Ludvig den 16de lod ham tilbyde, som en bekjendt og erfaren General, den ærefulde Post: at blive Krigsminister. Men nu var Manden ikke mere stærk nok til at modstaae de mægtige Kabaler, som Egennytte og Ondskab fremavlede, der kuldkastede hans bedste Planer og Hensigter; Kongen var for svag til at sætte Grændser for dette Uvæsen, og St. Germain forlod af sig selv et Embede, som han følede, ikke mere med Værdighed at kunne beklæde. Selv har han forfattet Beskrivelsen derover, som i Aaret 1779 udkom i Trykken i Amsterdam.

Det er Tid, at Pflueg vender tilbage til sin egen Biographie. Han har ovenfor talt om sin Rejse til Rendsborg 1772, og nu troer han, det kan være passende at berøre en af de væsentligste Artikler ved Christians-Plejehus, nemlig: hvad Vindskibeligheds-Anlæg man havde gjort for at beskjæftige 482 Personer, hvilke effektive vare tilstede i Stiftelsen d. 30te Septemb. 1772, og som allerede vare 182 Personer

flere, end der, efter Institutets første Indretning, skulde indtages. Hoved=Artiklerne af den indledede Vindskibeligheids Frembringelse var disse, nemlig:

Skoemagerarbejde: Skoe og Tøfler	1839 Par
Saaler	2010
Bagflikker	2857
Strømper	2466 Par
Uldne Trøjer	1332 Alen
Lærreder	75032 Alen

Herforuden var der gjort en Mængde Svovlstikker, Paryk=Netter, Søm, Gyrtlerarbejde, Florettes Baand. Saa ere og alle Gangklæder for Mandfolk og Fruentimre, alt Linnet, grovt og fiint, syet i Stiftelsen selv.

Den derom 1773 udkomne trykte Underretning om det til gamle Soldaters, Soldater=Enkers, samt fader=og moderløse Soldater=Børns Pleje og Opdragelse allernaadigst oprettede Christians=Plejehus forklarer det tydeligen.

Saaledes arbejdede mange Hænder i mange Fag, og hvert Individ bidrog sin Andeel til det Heeles Tjeneste. Husholdningsvæsenet, Vask m. v. blev paa samme Maade besørget, hvortil kom endnu endeel anden Husgjerning, endog i Slagtertiden.

Det, især for Ungdommens moralske og intellectuelle Dannelse, vigtige Underviisnings= og Opdragelses=Væsen var ej heller forsømt, og heri havde Direktionen havt en kraftig og velsignet Hjælp i den meget værdige og retskafne Stiftelses Præst, Hr. *Becher*, hvis grundige Kundskaber, Indsigter og Erfaring ledsagedes af den fordelagtigste Underviisningsgave, saavel som af et lyst og blidt Foredrag, hvori en af Underlærerne, den duelige S. S. Ministerii Candidatus *Kircheiner*, gik ham troligen tilhaande. Herforuden var en af Vagtmesterne, *Schultz*, i Kalligraphie og Regnekunst en veløvet og brugbar Mand. I Tegning, i Musik og flere nyttige Kundskaber forskaffede Direktionen især Drengbørnene, og mest paa egen Bekostning, fornøden Underviisning, saa at endog Regimenterne af denne Skole erholdt Spillemand. Selv i Krigsøvelser med Gevær, med allehaande Bevægelser og Evolutioner, fik de Underviisning og opnaede en for deres unge Alder temmelig god Øvelse og Færdighed.

Denne var Stiftelsens skønneste Epoke, som endog frem=

mede Rejsende fandt Fornøjelse i at see og kjende. Men i dette samme Aar, 1772, begyndte Christians-Plejehus allerede at friste den ublide Skjæbne at miste tvende saare fortjente Mænd: Pleje-Kommissairen, Kapitaine *Ziegler* døde d. 26de April. Vel blev hans Plads igjen besat med Lieutenant *Sandberg*; men denne besad ingenlunde hans Formands Egenskaber. Han var [ej], ej heller kunde han være for Stiftelsen det som salig *Ziegler* havde været; dertil manglede han Kultur og naturligt Anlæg; hans mørke og hypokondriske Gemytsstemning bragde ham ogsaa til at aflive sig selv endeel Aar efter den Tid. Det andet Tab, som Stiftelsen gjorde, var dette, at dens inderligen elskte Præst, Hr. *Becher*, blev forflyttet til et Præstekald paa Landet. Dette Tab blev saameget desto føleligere, som Stiftelsen havde det Vanheld, i denne fortreffelige Lærers Sted, at blive bebyrdet med en Mand, der var af ganske modsat Væsen og Beskaffenhed, og var, blot ved en hemmelig Kabale, kommen i dette Embede, endskjønt han ved en Provsteret forhen var dømt fra sit dengang havde Degne-Embede, formedelst at have paa en nidsk Maade sat Splid og Uenighed imellem Præsteskabet indbyrdes og Menigheden, ved et herrnhutisk, hyklersk og bagtalersk Væsen.

Mange over al Beskrivelse sorte og slette Handlinger, som denne Mand havde begaaet, blev Pflueg fortalte af Mandens egen og nærmeste Slægt, en værdig Præst i Kjøbenhavn, med Tilsætning, at dersom han opnaaede Præste-Embedet i Plejehuset, vilde den hele Stiftelse geraade i Forvirring, naar ingen Grændse kunde sættes for hans lumske Ondskab. Pflueg blev højlig forundret over denne Efterretning, og kunde ej forestille sig, at et saa uværdigt Subjekt, som hin afsatte Degn, kunde komme i Betragtning ved et gjørende Forslag til Præste-Embedet ved Christians-Plejehus, da det af Kollegiet var bleven Pflueg opgivet at foreslaae en duelig Candidat, og han, af Forsigtighed, havde i den Anledning henvendt sig til Biskop *Harboe* med Anmodning, at han, der saa meget yndede Stiftelsen, vilde paatage sig at anbefale et Subjekt til Præst, hvilket han lovede at gjøre, saasnaart Kollegiet ønskede det. Pflueg indberettede dette, og fik til Svar, at Kollegiet med Fornøjelse vilde tilskrive Biskoppen derom.

Urolig over hin uventede ubehagelige Efterretning, iilede

Pflug hen til den ærværdige Biskop Harboe, for at erfare, om der fra hans Side var skeet noget Forslag; hvorpaa Biskoppen svarede: at han af Kollegiet endnu ikke var tilskreven derom; det mærkedes tillige, at han tvertimod formodede, at Kollegiet selv maatte have et Subject *in petto*, som han blot ønskede maatte faae et got Udfald. Kort Tid derefter blev det dog bekjendt, at en vis Herre i Kollegiet formaaede saa meget, at hin for al muelig begaaet Ondskab saa almindeligen berygtede Mand blev kaldet til Præst ved Christians-Plejehus af Kollegiet uden nogen Forespørgsel hos Biskoppen. Et Par af hin Herres beslægtede Damer havde udvirket dette, da de, formedelst den i deres Tid ved Hoffet herskende herrnhutiske Tone, vare særdeles tilbøjelige til at antage et pietistisk Væsen og forstilt andægtig Mine for sand Christendom; og deri var den berygtede afsatte Degn en stor Mester, saa at endog Pflug selv, tvertimod egen Erfaring, blev derved undertiden bedragen og bragt i den Tanke, at Manden maaskee skedte Uret. Paa denne hans List i at besnakke Folk gaves mange Exempler. Da han var bleven brødløs, tog hans Broder, der var Præst, ham med Kone og Børn af Medynk i Huset. Her besnakkede han Broderen saaledes, at han satte Splid imellem Mand og Kone, der ellers havde levet et lykkeligt Ægteskab, saa at Konen næsten blev forskudt, og end ikke fik Tilladelse at spise i Selskab med sin egen Mand for Broderens Skyld. Omsider fik Præsten dog Øjnene aabne, og da mærkede Sammensyeren, at hans Væsen ej længer der vilde holde Stik. Han erfarede derimod, at en meget fornem Dame i en anden Provinds yndede dette Helligheds Anstrøg fra den Tid af, da hun i sine unge Aar var Hofdame, og det herrnhutiske Væsen var Hoftonen, som antoges af Enhver, der attraaede et eller andet, men især et gejstligt Levebrød. Igjennem denne Dames Kammerjomfrue banede han sig Vej til at prædike eengang paa Kabinettet, og vandt Damens Bifald i den Grad, at hun anmodede sin Gemal om at give denne Guds Mand frie Boepæl paa Gaardens Grund. Hun fandt saadan Smag baade i Mandens Præken og andægtige Miner, at hun slet ikke mere vilde høre Stedets rette Sognepræst, men lod sin Gemal ene søge Kirken, imedens hun nøjedes med Kabinets-Prædikanten. Imidlertid døde denne andægtige Dame, og hendes Gemal gav Prædikanten strax

sin Afsked; men en anden Dame af Familien interesserede sig for Manden saaledes, at hun i Forening med en beafskediget Officer udvirkede hos en Herre i Generalitets-Kollegiet, at han blev kaldet til Præst. Nu mældte han sig for at blive ordineret, hvilket nær havde faaet et slet Udfald, da han, som en højst maadelig Student, ej kunde saameget Latin, som behøvedes for at besvare de af Biskoppen opgivne Qvæstioner. Ved Biskoppens Skaansomhed slap han dog nogenledes igjennem, endskjønt han siden efter nær var bleven rejekt i Konferencen, som dog var paa dansk.

En heel Bog kunde Pflueg skrive om de sorte Handlinger, som denne onde Mand begik i de Aar, han var Præst ved Stiftelsen; de vare saa notoriske og almindeligen bekjendte, at man afskyede Manden og faldt i Forundring over det Medhold, han fik af en eller anden mægtig Beskytter; saa at endog de allerhøjeste, bedre underrettede Herskaber ej formaaede at sætte en Dæmning imod dette Uvæsen, uagtet det tydeligen mærkedes, at Stiftelsens Ødelæggelse var det Maal, hvortil der sigtedes, fordi det var et Anlæg fra General-Krigsdirektoriets Tid. For nu at naae denne Hensigt maatte Pflueg bortfjernes paa hvilkensomhelst Maade skee kunde, hvortil der imidlertid udfordredes endeel Inventioner og Tid, forinden man kunde vente at faae ham hildet.

Aaret 1773 blev hertil ikke belejligt, da Pflueg udgav den trykte Underretning om Christians-Plejehus, dedicerede den til Hans Kongelige Højhed Arveprinds Friderich, som selv yttrede sit Velbehag i en naadigst ansagt privat Audients, der varede meer end een Time.

Pflueg lod end videre i samme Aar foranstalte et Hoved-Afsnit i Lærreds-Fabrikens Regnskab, for at erfare dette Vindskibeligheds-Anlægs sande Tilstand, paa formelig Regnskabs-Maade. Udfaldet viste et got Forhold imellem Indtægt og Udgift, saa at der var arbejdet, ej aleene uden Tab, men med en ikke ganske ubetydelig Fordeel. Heraf tog Generalitets-Kollegiet, ja selv Hoffet, Anledning til at ønske dette Anlægs Udvidelse saaledes, at man ej skulde behøve fremmet udenlandsk Lærred til Armeens Fornødenhed. Pflueg fik da Befaling, til Prøve, at lade forfærdige sex Stykker Lærred, nemlig 2 Stykker bleget Hørlærred til Skjorter, 2 Stykker ubleget Lærred til Støvletter, og 2 Stykker ubleget

Underfoer=Lærred, efter den medfulgte Sort af hvert Slags, med derhos vedsat Pris.

Lærrederne bleve gjorte; men det var umueligt at levere dem for den foreskrevne Pris, med mindre Arbejdslønnen igjennem alle Hænder aldeles kunde nedsættes, hvilket dog ikkun kunde skee ved Stiftelsens egne Lemmer, og disse vare ikke talrige nok til at fremvirke et saa stort Quantum Lærred.

Vanskelighederne ved at gjøre dette Manufaktur=Anlæg saa meget i det store, at Armeen kunde erholde det fornødne Quantum Lærreder for 8 à 10 Sk. pro Alen, har Pflueg om= stændeligen forud indberettet til Kollegiet; de ere og berørte i den titnævnte trykte Underretning, og herforuden er det mere derom udviklet i et trykt Skrivt, som Pflueg udgav 1774 under den Titel: Tanker om at indlede og op= muntre Vindskibelighed hos Land= og Kjøbstæd= Almuen. Et Exemplar af dette Skrivt blev sendt til ethvert Kollegium og Departement, som for det meste skjenkede samme et ubetinget Bifald, ligesom og den kritiske Jour= nal, som paa den Tid udgaves af Professor *Baden* den ældre, dømte meget fordeelagtig derom.

Uagtet hine betydelige Vanskeligheder, overtalede Kol= legiet, ja selve Hoffet, den til alle patriotiske Anlæg næsten alt for villige Pflueg til at paatage sig denne udvidede Ope= ration. Hoved=Principierne, hvorefter Pflueg troede at kunde gjøre Tingen muelig, vare disse: a) Alt, hvad der kunde arbejdes af Stiftelsens egne Hænder, gav en stor Lettelse i Prisen, fordi Arbejdslønnen her ikkun bestod i en vis Dou= ceur. b) Den Hør, som indkjøbdes fra Østersøen og andre udenlandske Steder, burde sorteres i flere forskjellige Sorter, hvoraf de finere kunde anvendes til Lærreder, der kunde bruges i Husholdninger, til Livlinned, Lagener, alle Slags finere og grovere Drejeler m. v., og betales efter deres God= hed, og den grovere Hør=Sort aleene anvendes til det egent= lige Kommis=Lærred. c) Den indenlandske Hør=Avl burde paa mueligste Maade opmuntres for at faae Mængde i Con= currence, og derved faae taalelige Priser. d) Spindrier burde opledes og befordres i alle Provindser; ligesom og alt spundet Garn i smaa og store Partier opkjøbes, saavel kogt som ukogt, og burde betales efter den i Stiftelsen antagne Maale= stok. e) De her i Gang værende 29 Væverstole, med alt til=

hørende Inventarium burde anslaaes til en vis Pris, og siden suksessive forhøjes.

Dette med mere blev af Pflueg forestilt Kollegiet, som syntes meget got derom, og bevilgede endnu 4000 Rdl. foruden den første Fond, 6000 Rdl., men deraf skulde svares 5 pro Cent Renter til Krigshospitals-Kassen.

For at iværksætte denne Plan maatte Pflueg gjøre mange Rejser, og dog besørge sit havende Embede som Stiftelsens Directeur, hvori Pleje-Kommissairen, Kapitain Sandberg, skulde gaae ham til Haande; men denne gode Mand mærkede ikke de hemmelige Kabaler, som bleve opspundne imod ham selv og den fraværende Directeur, hvoraf han dog blev det første Offer. Her er Historien, der kan ansees som Forløber af utallige flere af samme Surdej. En gammel givt Mand var Portner ved Stiftelsens Gadeport, og havde tilligemed sin ligeledes gamle Kone et lidet Værelse ved Siden af Porten i Kjældereren. Konen døde først og fik, som andre Invalide-Koner, en ganske hæderlig Begravelse. Manden opgav derefter paa Stiftelsens Komtoir hvad han ejede af Senge- og Gangklæder, Boehave og deslige, med Begjæring, at det maatte indføres i Bøgerne som noget, der efter hans Død dog skulde tilhøre Stiftelsen, hvorved Kapitain Sandberg var nærværende. Nu blev den gamle Portner selv syg og forlangde at berettes; denne Lejlighed greb Præsten, men opholdt den Syge indtil midt om Natten, da han kom med Pen og Blæk og et Stykke beskreven Papir, og havde tillige 2 gamle Invalidler med sig, hvilke han lod staae ved Døren; selv gik han op ved Sengen til den syge Mand og tiltalte ham saaledes: »Hvorledes er det, min gode Rasmus?» »Det er meget slet, Faer! jeg troer, at jeg dør i Nat.« »Jeg taler ikke om Eders legemlige Sygdom, Sjælen, Sjælen er den, jeg vil have fat paa,« sagde Præsten. »Det gaaer nok ikke an, Faer« svarede den Syge. »Jo« sagde Præsten, »naar Du vil være en bodfærdig Synder og aabenbare for mig, som Din Sjælesørger, alt, hvad der ligger Dig paa Hjertet.« »Ja, gjerne« var den Syges Svar. »Sig da, som for Jesu Aasyn, hvorledes Majoren og Kapitainen har behandlet dig, dølg intet for mig,« sagde Præsten. »Øvrigheden har altid været god imod mig og min salig Kone,« svarede den Syge. »Jeg mærker nok, du er en Satans Lem, der ikke vil bekjende for din Sjælesørger hvad der

ligger paa Hjertet, da jeg saa gjerne vil frelse din Sjæl, som staaer paa Dørtærskelen mellem Himmerig og Helvede; men Himmeriges Dør er lukket for dig og alle haardnakkede Syndere, derimod staaer Satan ved dit Hovedgjærde for at lure paa din Sjæl, saasnart den farer ud af Legemet; han tog den strax, dersom jeg ikke med Bibelen i Haanden, og Lammets Blod paa Tungen, endnu holdt ham tilbage.« Dette sagde Præsten. »Gud bevare os,« svarede den Syge, »jeg tør ikke ligge i Sengen, for jeg seer ingen anden end Faer som staaer der.« »Nej, nej,« sagde Præsten, »jeg seer, at du raser, skriv gesvindt dit Navn her paa dette Papir, saa vil jeg læse for dig hvad der staaer,« derpaa læste Præsten noget, som ingen kunde høre, han tog derpaa den Syges Haand og førde den med Pennen og sagde: »see dette er dit Navn.« Derpaa fremkaldte han de tvende Invalidider for at underskrive som Vidner. Den ene var en Tydsker, men han sagde: »Herr Pastor! ich muss sehen was ich unterschreiben soll.« »Det behøves ikke,« sagde Præsten, »han skal ikke bekymre sig om fremmede Sager,« og holdt sin Haand paa det skrevne. »Nein, Nein, Hrr. Pastor, ich will meiner Seele wissen was Sie geschrieben haben, das wass ich sehe ist ganz anders als was Sie beym Kranckenbette im Bart mummelten.« Præsten svarede: »han har Uret, jeg er en ærlig Mand,« og stak Tydskeren noget i Næven med de Ord: »det giver den Syge ham for sin Umage,« det samme gjorde han ved den anden Invalid, der var et enfoldigt Fjog, og nu gik de begge bort. Præsten gik derpaa ind og sagde: »Jesu Navn være lovet! den Sjæl frelste jeg fra Satans Kløer, men det kostede mig Angestens Sved.«

Denne Natteforhandling havde Kapitain Sandberg ikke erfaret, og da den Syge døde nogle Dage efter, lod han Stiftelsens Snedkere gjøre en sortmalet anstændig Liigkiste, ligesom til Mandens forhen afdøde Kone, og beordrede 24 Mand af de rørigste Invalidider, efter Sædvane, at bære Liget, hvortil Stiftelsen selv havde en smuk Ligbør og et pynteligt Ligklæde med Fryndser. Dagen kom, da Liget skulde bortbæres, Mandskabet stod færdig, under en Vagtmesters Opsyn, at sætte Liget paa Baaren; men Præsten kom ind ad Porten, protesterede imod det Hele, og havde ladet hente en Ligvogn tilligemed Ligbærere, under Forsikring, at han var bemyndiget til at besørge den Dødes Jordefærd og Sterv-

boe. Kapitainen kom frem og befalede, at Begravelsen skulde skee, som han havde anordnet den; Præsten derimod blev studs og temmelig grov, sigende derhos, at skulde forsvare hvad han gjorde. Kort sagt: Præsten anmassede sig Liget, lod det sætte i Ligvognen og bortkjøre. Stiftelsens Folk maatte altsaa fratræde deres Forretning; men der opstod meget Murren iblandt alle, og nu kom de tvende Invalider frem, som Præsten tog med om Natten til den syge Portner, og fortalte alt, hvad der var passeret. Kapitainen, opbragt over den hele Præstens Fremfærd, stevnede ham ind for Hof- og Stadsretten, og indgav tillige en Klage over Præstens fornærmelige Udladelser; men Præsten producerede den Kongelige Konfirmation paa den Afdødes formeente sidste Villie. Kapitainens Klage blev da afviist; dog fik Præsten den Erindring, at han i Tide skulde have foreviist den Kongelige Confirmation, for ej, næsten forsætlig, at prostituere Stiftelsens Foresatte.

Alt dette skedde i Pfluegs Fraværelse, dog var han neppe kommen hjem, førend der opstod nye Historier med Præsten, som havde den Vane at gaae omkring i Sygestuerne for at lokke Folk til at klage over Direktionen. Men det er ubehageligt at dvæle længer ved sande Skurkestræger, derfor vil Pflueg heller gaae videre til andre Data i sin Biographie, endskjønt disse ej heller bleve uanfægtede af Skurkestreger, dog under andre Former.

Ved Slutningen af 1774 stod Pflueg i særdeles Yndest hos Hoffet og det militaire Kollegium, saa at han endog ved Arveprindsens høje-Formæling kunde have opnaaet en meget højere Karakter, hvilken han dog frabad sig, da det forekom ham, at den ikke var egentlig passende med hans nærværende Stilling, og maatte fordre større Udgivter, dem han ej vel kunde taale. Han blev derimod meget foruroliget ved et Rygte, som sagde at Christians-Plejehus skulde henflyttes paa et andet Sted. Pflueg gik strax hen til Gehejmeraad *Skak-Rathlau*, med hvem han fra Kammerjunker-Dagene af havde havt specielt Bekjendtskab; ham spurgde Pflueg, om der var noget Sandt i dette Rygte, og denne Herre svarede, at derpaa var slet ikke tænkt. Omtrent 4 Uger derefter indløb et Brev fra Generalitets-Kollegiet, hvis Indhold var, at Hans Majestæt Kongen havde for got befunden, at Christians-Plejehus skulde henflyttes til Kaserne i den Deel, som af

det norske Livregiment havde været beboet, og at det almindelige Hospital skulde indlægges i den Kaserne, hvor det danske Livregiment var indkvarteret, og at saadan Forslytning skulde ske til næstkommende Michaelis Flyttedag. Opfostringshuset og Qvæsthuset skulde ligeledes flyttes, da dette sidste og det almindelige Hospitals Bygning skulde anvendes til Grønlands-Farten og Robbe-Fangsten. Alt dette var som et Tordenslag i Pfluegs Øren; han, som selv havde udført Kasernebygningen, kjendte bedst, hvor lidet denne høje Bygning var skikket til at give hin Stiftelses gamle Mennesker, Børn, Skole- og Fabrik-Indretninger tilligemed et stort Husholdings-Væsen, Vask og andre Arbejds-Anstalter den bekvemme Huslejlighed, som det hidtil havde havt i sin egen Bygning, og hvorledes Orden og Reenlighed skulde kunde holdes vedlige i et vidtløftigt og saa got som 5 Etager højt Huus med mange Trapper og Smuthuller.

Over alle disse Gjenstande forfattede Pflueg et langt og meget udviklet Memoire, hvori han beviste, at den hele vel-dædige og statsgavnige Hensigt med Christians-Plejehuses Indretning, som nu var i en øjensynlig heldig og virksom Gang, aldeles vilde gaae til Grunde, da derimod Stiftelsen, i sit nu havende Locale, var bedre faren, end om dette Locale skulde, efter Rygtet, omvendes til Kornmagazin for Kjøbenhavns Amtstue; men ingen Forestilling blev hørt, og det, som endnu var værre, kom bagefter. Der indløb Befaling, at denne Stiftelses Overbestyrelse, som nu i mange Aar havde ligget under Generalitets-Kollegiet, skulde borttages derfra og i 3 Aar skulde staae under en saa kaldet Interims-Overdirektion, hvis Medlemmer vare: Overpræsidenten i Kjøbenhavn, en Deputeret af det tydske Kanzellie og en Deputeret af Generalitets-Kollegiet; til Sekretair var udnævnt en Kommitteret af Rentekammeret. Disse Herrer kjendte intet eller saare lidet til Stiftelsens egentlige Indretning eller sande Tarv. Overpræsidenten sagde selv til Pflueg, at han faldt i Forundring over, at man depouillerede det militaire Kollegium ved en militair Anstalt, der underholdtes af Krigs-Hospitalets Kasse, som sorterede under dette Kollegium. Pflueg mærkede dog, at Overpræsidenten intet meente med denne Tale, og snarere var selv et Ophav med til heele denne Katastrophe, endskjøndt han aldrig havde ligefrem forestaaet en saadan Indretning, end ikke paa den Tid, da

han som Deputeret i General-Kommissariatet var Med-Direkteur over Krigshospitalets Ladegaard, der mere lignede Tugthusets Indretning end en belønnende Anstalt for en gammel Underofficer og Soldat, og hvis Bestyrelse var overgivet til en fornem Herres forhen værende Laqvai, under Benævnelse af Inspektør.

Pflueg anvendte, under den forestaaende Krisis, al sin Eftertanke for, om mueligt, at forekomme Stiftelsens Undergang, der laae ham nær om Hjertet, da han i 10 Aar havde arbejdet paa sammes Fremme. Udsigten blev saa meget mere dunkel, som hverken Hoffet eller Kollegiet syntes mægtig nok til at standse det Heles Omveltning. Robbefangst og Grønlands-Handel var i alles Munde som det eeneste og sikkreste Middel til at rejse Dannemarks forfaldne Sager. Store Magaziner og Trankogerier bleve anlagte, en Mængde Skibe bleve bygte og tillavede til en mægtig Expedition; men til Slutning saaes det gamle Ordsprog: *parturiunt montes, nascitur iudiculus mus*, gaae i Opfyldelse. Imidlertid maatte Pflueg belave sig paa Stiftelsens Flytning. Dog kom en uforudset Omstændighed i Vejen, som gjorde et lidet Ophold. En Mand, ved Navn *Liebe*, kom til Pflueg med en Hilsen fra den første Deputeret i Kommerce-Kollegiet, og en Proposition om at optage og paa ny i Gang bringe en Tøjmager-Fabrik, som denne Liebe havde havt, men af Mangel paa Evne ikke havde kundet fortsætte. Pflueg var ikke stemt til at inlade sig i noget, som han aldeles ikke kjendte, og affærdigede Liebe meget kort. Nogen Tid efter kom en anden Herre af Kommerce-Kollegiet og taledede til Pflueg om samme Sag; han bad tillige, at Pflueg vilde komme til Grev *Moltke*, som var første Deputeret i dette Kollegium og ønskede at tale med Pflueg selv derom. Pflueg svarede denne afsendte Herre, som var Justitsraad *Helfried*, at han vel vilde komme, men maatte sige forud, at han slet ikke kjendte Tøjmager-Manufaktur-Væsenet, desuden kunde han ikke paatage sig at arbejde under et andet Departement, saalænge han stod under det Militaire. Ikke destomindre lovede han at gjøre Greven sin Opvartning, hvilket han og gjorde nogle Dage efter.

Da nu Pflueg en Dag lod sig mælde hos Greven, modtog denne Herre ham med den mest udmærkede Bevaagenhed, og udloed sig med, at han vel vidste, hvor mange Kabaler

der havde været anlagte imod ham; men endog af denne Aarsag havde han, Moltke, gjort sig det fordeelagtige Begreb, at, naar Pflueg igjennem alle Kabaler dog havde bragt Stiftelsen og den i samme anlagte Lærreds-Fabrik i saa fortrinlig virksom Gang, vilde et Tøjmager-Manufaktur ligeledes trives under hans Hænder, da han herved ikke skulde kjæmpe imod Rænkemagere eller Mangel paa Understøttelse. Saa smigrende Grevens Forslag end var, kunde Pflueg dog ikke tilbageholde sin Betænkelighed, som Greven ej syntes ret fornøjet med. »Om en kort Tid,« sagde Greven med en mild Mine, »skal alle Betænkeligheder forsvinde.« Pflueg vendte derpaa tilbage til sine Forretninger, især for at afgive alle de Erklæringer, som Interims-Overdirektionen for Christians-Plejehus havde æsket og dog tydelig selv kunde læse i den med Kongelig Konfirmation forsynede udviklede Plan, som var bleven trykt og samme Direktion overleveret; men da det syntes, at denne Kongelige approberede Plan ikke ændredes af denne Direktion, saa syntes det tillige, at en forbedret Indretning ikke var det intenderte Øjemed; men at en anden hemmelig Hensigt maatte versere derunder, som virkelig krænkede ej aleene Pflueg, men en Mængde andre Stiftelsens Yndere, der ugjerne saae denne Anstalt synke, som havde vundet et saa almindeligt Bifald.

Omsider indtraf Flyttetiden, strax efter Mikkelsdag 1775. Begge Livregimenter flyttede efter deres Bestemmelse ud af Kaserne og indkvarteredes i Stadens borgerlige Huse; men det i Brug havde hele Inventarium af Senge, Borde, Bænke m. v. blev staaende tilbage og opfyldte den største Deel af Værelserne, hvor Christians-Plejehus med sit endnu betydeligere Inventarium, foruden dets talrige Mængde Mennesker skulde indflytte, hvilket ikke kunde skee, førend Værelserne vare røddeliggjorte, og dette skulde besørges af Stiftelsens Direktion, som blev saa meget mere vanskeligt, da ingen af Delene kunde rigtig bringes under Tag eller i sikker Bevaring, fordi der indfaldt et langvarigt stærkt Regnvejr, og Stiftelsen havde, foruden Majoren og Kapitainen, ikkun tre Underofficerer til Opsyn over flere end 600 Mennesker, der bestode af gamle og skrøbelige Mænd og Koner, tilligemed et stort Antal Børn og Professionister.

Det er begribeligt, at her blev mere Arbejde, end to Mænd kunde overkomme, og at en overmaade punktlig Regn-

skabsføring blev umuelig. Hertil kom endnu, at man efter Befaling maatte overtage det hele Inventarium, som det danske Livregiment havde efterladt sig, og føre det over paa Stiftelsens Kaserne, da det Almindelige Hospital skulde indflyttes i det danske Livregiments Kaserne, og have Værelserne røddeliggjorte. Man forestille sig nu dette Chaos af Inventarier, der laae under aaben Himmel næsten en heel Vinter, under vedvarende Regn eller Frost og Snee, og i en fælles Gaard uden Lukke. Pflueg blev i denne Tid overfalden af en hæftig Febers flere Gange gjentagne Recidiver, og desuden bombarderet af utallige Forespørgseler fra Interims-Overdirektionens Side, saa at Pfluegs hele Fatning næsten blev forstemt, allerhelst da han ingen egentlig Hjælp kunde have af den meget bornerede og hypokondriske Plejekommissair.

Naar man tænker sig de forskjællige Authoriteter, der i samme Tid krydsede hinanden, saa maatte Uorden, Insubordination og Immoralitet næsten blive en reen Følge af Stiftelsens da værende slibrige Forfatning, hvilken skadelige Indflydelse tydeligen lod sig tilsyne hos Gamle og Unge, ja selv hos Betjenerne. Generalitets-Kollegiet vilde vel konservere Stiftelsens hidtil havde Indretning; men den ny Interims-Overdirektion var af andre Tanker; dog kunde det ikke indsees hvad den egentlig vilde; thi disse tre Herrer vare langt fra ikke lige qvalificerede, og ingen af dem havde nogensinde tilforn udarbejdet en saadan detailleret Plan.

Den Ene havde i de yngre Aar hørt, men neppe forstaaet den lærde Baron *Wolfs* Forelæsninger, han fordybede sig endnu ofte i Læren om Monader; dog vilde han ogsaa ansees for Mathematiker og havde sædvanligen Modeller til Maskiner i sit Værelse, hvilke syntes at være tagne af *Leupolds theatrum machinarum*. Den anden Herre var en lærd Kancellie-Mand, der var stærk i den Romerske Ret og i Diplomaten; han var tillige en behagelig Mand, især da hans første Kone levede; men under sit andet Givtermaal antog han mere Hoftonen og en vis Etikette. Den tredie Herre var i det Udortes meget jovial, men ikke oplagt til Forretninger, undtagen paa Paraden og ved et vel garneret Taffel; han levede ikke med sin Gemalinde, da hun opholdt sig i Meklenborg, saa at de ingenlunde generede hinanden; men hver levede i sin Frihed.

Sørgeligt var det at tænke sig Christians=Pløjehuses Skjæbne under disse Omstændigheder. Virkelige Forbedringer var der ingen Udsigt til, da den hele indvortes og udvortes Forfatning var mere bragt til et egentligt Chaos, end til nogen reel Consistence. Direktionen saavel som de øvrige Officiantere tumledes hid og did ved aldeles usikre Skridt, fordi man ikke vidste, om den højre eller venstre Side var den rette. Flere Aars indgivne Regnskaber laae ureviderede endnu i Generalitets Kollegii Revisions=Kontoir, og nu først kom Antegnelser til Besvarelse. Omendskjønt Kollegiet herudi viste al muelig Facilitet, bortgik der dog en temmelig Tid, inden hvert Regnskabs Antegnelser kunde blive besvarede og derefter deciderede. Herved kom det Pflueg i Tankerne, at han iblandt Krigshospitals=Ladegaards Papirer havde funden en Erindring til Inspekturen fra General=Kommissariatet, om at indkomme med sit Regnskab for en Tid af 19 Aar, som han stod tilbage med, hvorpaa han svarede: at han umueligt kunde huske hvad der var passeret for 19 Aar siden.

I denne Tid indløb atter en Skrivelse fra Kommerce=Kollegiet til Pflueg, angaaende Kræmmer Liebes nedlagte Tøjmaker=Fabrik, hvorom man ønskede Pfluegs definitive Beslutning. Kommerceraad *Trant*, en af Kollegiets Kommitterede, bragde selv Brevet og indlod sig omstændeligen i denne Materie om Grev Moltkes Tanker og Plan, der i det Hele gik ud paa, at Pflueg skulde antage denne Tøjmaker=Fabrik for egen Regning, dog med Forsikring om en saa tilstrækkelig Understøttelse, at det blev ham mueligt at paa= tage sig denne Entreprise, paa Vilkaar, at han strax satte Sagen i Værk.

Det forekom Pflueg, at han var nødsaget til ej længer at forhale Tiden med ubestemte Svar, og at det ikke søm= mede sig, aldeles at afslaae Grevens Ønske. Han erklærede altsaa, at være villig til at oprette det [af] Liebe nedlagte Manufaktur, naar det maatte skee ikke for langt borte fra Kjøbenhavn, da det var nødvendigt, at han et Par Gange om Ugen selv maatte have Øje med Værkets Drift og Gang, hvorfor han havde gjort Udvej til en beqvem og rummelig Gaard i Lyngbye, hvor han agtede at gjøre Anlægget, der= som Greven ikke havde noget derimod. »Aldeles intet,« svarede Greven, »og nu er jeg i den Henseende fuldkommen

beroliget; jeg takker Dem endog, forsikkrende derhos, at mage det saa, at De ej skal finde Dem misfornøjet med denne Entreprise.«

Da nu Sagen var kommen saa vidt, var det Pflueg meget om at gjøre, fra sin Side at vise Grev den mueligste Virksomhed. Til den Ende sluttede han ufortøvet Kjøb med Liebe angaaende hans hele betydelige Fabrik-Inventarium, hvoraf en stor Deel vel var gammelt og næsten ubrugeligt, men lod sig dog istandsætte, naar man derpaa anvendte nogen Bekostning. Dette gjorde Pflueg; og kostede det ene med det andet, tilligemed Udflytning og Opsætning i Lyngbye, rigeligen 2000 Rdl., som endda ikke var formeget i Betragtning af den Fuldstændighed, der nu havdes til et betydeligt Manufaktur-Anlæg, endog i det Store.

Nu vende vi os igjen til Christians-Plejehuus, der endnu 1776 var i den mest forviklede Forfatning af modsigende Grundsætninger. Begge udflyttede Regimenters Inventarium laae nu næsten et heelt Aar sammendynget under aaben Himmel paa Christians-Plejehusets Plads, undtagen Senge-Madratter, Lagener, m. m., som var stukken omkring paa Loffer og andre Steder, hvor de snarest kunde indlægges. Nu kom der Befaling, at det ene med det andet skulde sælges ved offentlig Auction; hvilket vel skedde, men med usigelig megen Besværlighed for Stiftelsens Direktion, der skulde besørge Alt, og i den Henseende stod under Generalitets-Kollegiet, da denne Sag var uden for Interims-Overdirektionens Competens. Udfaldet af denne Auction var ellers til stort Tab for den Kongelige Kasse, da det Hele, saavidt Pflueg veed, havde kostet over 30.000 Rdl., men nu neppe blev udbragt til 2000 Rdl. Pengenes Indkassation besørgede Kapitainen, der var Stiftelsens egentlige Kasserer; men det blev forsømt at aflevere dem til deres Bestemmelse, og endeel Aar derefter, da bemældte Kapitain havde aflivet sig selv, blev det paalagt Pflueg at betale, endog efter at han var afgaaet fra Stiftelsen, og han ej engang fik det, som han havde tilgode i Stervboet efter Kapitainen.

Her maa det tilgives Pflueg, at han atter gjør en Digression for at anmærke en Tildragelse, der var ham saare uvelkommen. Grev Moltke, hans store Velynder, blev forflyttet fra at være første Deputeret i General-Land-Oekonomie- og Kommerce-Kollegiet, for at være første Deputeret for Fi-

nantserne i Rentekammeret, hvilket vel var en Forfremmelse for Greven selv; men som han dog ansaae med andre Øjne. — »De kan troe,« sagde Greven til Pflueg, »at jeg ugjerne forlader et Departement, hvor jeg kunde bidrage til stræb= somme Familiers Opkomst, hvorimod jeg nu skal handle efter modsatte Grundsætninger, og affordre Flid og Vind= skibelighed hvad som fortjenes, for at tilvende det den Kongelige Kasse.«

Man sporede og snart, at en anden Aand besjælede Kommerce=Kollegiet. Projektmageriet tog en besynderlig Overhaand. Det som uden Omsvøb, Tids= og Pengespilde kunde erholdes, foragtede man, og snappede i Luften efter det som var saare misligt at bekomme. Den Grille, at have Manchester=Fabriker, blev herskende; for den opofredes alt, og uhyre Summer bleve anvendte derpaa og saagodt som spildte, snart til betydeligt Tab for Kongens Kasse, snart til Øde= læggelse for større og mindre Selskaber, naar den Kongelige Kasse ej længer vilde taale Tabet.

Pfluegs Tøjmaker=Fabrik arbejdede dog fra 1776 til 1784; men da maatte den ophøre, efterat have virket over 148.000 Alen Tøjer, ikke uden Tab i det Hele; men da Varenes Af= sætning omsider manglede, ingen Understøttelse var at er= holde, adskillige Kræmmere fallerede, og megen Uld og Spind blev forkommet i Provindserne, da blev det umueligt at fort= sætte Fabrikeringen længere; vel etablerede Pflueg paa ny en arbejdsom Fabriqveur, for i det mindre at arbejde sig op, hvortil han fik en Mængde Redskaber og det meste af Fa= brik=Inventariet; men han arbejdede ikkun 2 à 3 Aar, og da maatte han ophøre. Pflueg, som ikke mere boede i Lyngbye, mistede ved den Lejlighed alt, hvad han havde laant og be= troet Manden.

Endeligen og for sidste Gang maa Pflueg endnu omtale det under Hans Kongelige Majestæt, Kong Chris= tian den Syvende, allernaadigst oprettede Chris= tians=Pløjehuus, til gamle Soldaters, Soldater= Enkers, samt fader= og moderløse Soldaterbørns Pleje og Opdragelse. Denne Inskription blev udhugget i en sort Marmorplade, der var indfattet i en Muskel af Sandsteen og sat over Stiftelsens Port.

Herved maa Pflueg anmærke, at General=Krigsdirektoriets allerunderdanigst, under den 4de Maj 1765, til Højsalig Kong

Friderich den Femte indleverede og i det tydske Sprog forfattede Forestilling, blev allernaadigst approberet i alle Punkter den 15de Maj næstefter. Da nu bemældte Forestilling i dens første Post udtrykker sig saaledes: »wann nun die ganze Einrichtung dieses Hauses würde zu Stande gebracht seyn, wäre es, zum ewigen Denckmahl seines allerhöchsten *Fundatoris*, *Friderichs-Pflege-Haus* zu benennen,« beholdt Stiftelsen i Begyndelsen dette sit oprindelige Navn; men nogle Aar efter, da Indretningen blev fuldendt udi højsalig Kong Christian den Syvendes Tid, forandredes, efter højeste Befaling, Stiftelsens Navn og fik Benævnelsen: Christians Plejehus. Det var Pflueg ubekjendt, at Hendes Majestæt Dronning Juliane Maria længe havde anket paa den forandrede Benævnelse af Stiftelsen, da den dog fra Begyndelsen bar Navn af hendes højsalige Herre, som den, der havde sanctioneret sammes Indretning. Den altid tjenstfærdige Kabale havde ladet Hendes Majestæt forstaae, at ingen anden end Pflueg kunde have foreslaaet denne Forandring; hvorfor ogsaa Hendes Majestæt havde paa en vis Maade kastet Unaade paa Manden. Saaledes kan en Misforstaaelse ofte tilfældigvis rejse sig om Uskyldigheden selv.

I Aaret 1778 havde Interims-Overdirektionen endnu intet udrettet til Forbedring for Christians-Plejehus, uagtet den Mængde Skriverie, der var forefaldet, og en i det mindste Detail udarbejdet vidtløftig Plan, som af General *Eichstedt* var bleven Pflueg affordret underhaanden, til Stiftelsens totale Forandring, hvorved Drengbørnene i militair Hensigt var kommen i Forbindelse med Landkadetterne. Møjsommelig var dette Arbejde for Pflueg, og var dog til slet ingen Nytte, da hele Ideen var blot et Hjernesvind. Et lignende vidtløftigt Arbejde blev fordret af en anden meget vigtig Haand, der vilde, at Linnedvæveriet skulde ganske nedlægges, at ingen Koner eller Pigebørn skulde indtages i Plejehuset, m. v. Pflueg erklærede, at han ikke understod sig at foreslaae nogen saadan Hovedforandring, uden dertil at have erholdt en positiv Befaling, enten skriftlig eller i det mindste mundlig, saaledes, at han derved var ganske betrygget. Denne Erklæring blev optaget med synlig Mishag: »gjør da hvad Dem behager,« fik Pflueg til Svar, men med en Mine, der var højst ubehagelig, ja fornærmende. Urolig herover ilede Pflueg til sin høje Moecen, for at erfare hans Tanke.

Efter nogen Betænkning sagde denne Herre: »jeg vil ikke raade Dem, ganske at afslaae Mandens Begjæring; men for Deres egen Sikkerhed i Fremtiden er det got, at De strax begynder med at sige: efter N. N. mig mundlig givne Befaling, hvilket saa ofte maa gjentages, at det i det mindste forekommer 6 à 8 Gange paa hver Side; paa den Maade bliver De selv uden Ansvar« Pflueg fulgde dette Raad, og dernæst udarbejdede en Plan fuldkommen overensstemmende med hine opgivne Punkter, saa urigtige de end i sig selv vare, og nu blev denne Plan ret efter Reformators Ønske. Han takkede derfor og lovede sit kraftige *Patrocinium*; men det mærkedes dog ikke, at han nogensinde gjorde Brug deraf.

De tre Aar vare nu udrundne, i hvilke Interims-Overdirektionen skulde have udarbejdet den intenderede ny forbedrede Indretning for Christians-Plejehus, og da endnu intet var udrettet, blev Tiden atter bestemt til 3 Aars Prolongation; men een af Herrerne udgik af denne Direktion, og en anden kom ind i hans Sted, hvorved Sagen ikke vandt, men tabte betydeligt, da den ny indkomne paa ingen Maade kunde sættes i Ligning med den afgaaede. Saa meget mærkede Pflueg, at der taltes om Skotrokke, og at Drengébørnene skulde anføres til dette Arbejde. Pflueg gjorde sig Umage med at vise, at dette var tvertimod Stiftelsens Indretning. Intet hjalp; et Partie Skotrokke bleve hentede fra Gulldhuset, og en Dag blev bestemt, da dette Arbejde skulde begyndes. De Herrer Interims-Overdirekteurer indfandt dem, og 20 Drengébørn bleve udtagne til at undervises i dette Spinderie. Man var nær ved at kalde denne Operation en Forbedring i Stiftelsens Indretning, og man saae den med en Slags Triumph imøde. Timen kom, Skotrokkene stode tilrede, og Drengébørnene bleve fremstillede. Nu traadde Spindemesteren frem for at give de fornødne Lectioner, og bibringe enhver den rette Stilling og det rette Haandelag til at dreje Hjulet, til at ansætte Traaden paa Spidsen af Spindelen, lade den snoes saameget som behøves, trække den ud i Længden med den venstre Haand, og siden lade den igjen løbe op ad Spindelen ved at dreje Hjulet til den omvendte Side. Det varede længe inden nogen kunde lære dette Haandgreb, og Drengene kom derved i en ubehagelig latterlig Stilling, hvilket endog faldt en af de Hrr. Direkteurer selv i Øjnene, hvorfor han gik hen til Drengen, klappende ham

paa Kinden, sigende: »Søn! see til, at du kan staae lit mere lige!« »Nein meiner Seele soll er nicht, er soll so stehen wie ich es haben wil, und nun kein Wort mehr. Sehen Sie, Herr Excellents!« Denne massive Tiltale skurrede stærkt i Vedkommendes Ører; det mærkedes ej heller, at Skotterokspinderiet videre blev paadreven siden efter.

Nu vende vi os til den sidste Epoke af Pfluegs Embedstid ved Christians-Plejehus, en Tid, der var frugtbar paa yderst ubehagelige Tilfælde, der endog droge Pfluegs Afgang og omsider hele Stiftelsens Opløsning efter sig. Pfluegs Afgang var endda et mindre Onde, dersom man havde sørget for i hans Sted at sætte en anden retskaffen og brav Mand, hvis Indsigt og Duelighed havde staaet i et rigtigt Forhold til de Ting, der skulde udføres; men, nej! man tog strax Kapitain Sandberg, som skulde afløse Pflueg, og som dertil aldeles ikke var skikket. Man kunde ikke nægte Manden en vis Grad af Duelighed i den subalterne Klasse; men selv ligefrem at gjenneamtænke og udføre hvilkensomhelst Sag, formaaede han ingenlunde, og hans hæftige koleriske Temperament gjorde ham strax fortræden; en Egenskab, som hans *austère* Physiognomie tilkjendegav; i øvrigt var han en meget redelig Mand; men et sørgeligt Beviis gav han paa det ovenfor sagte. En Morgenstund, da han efter Sædvane var overværende ved Frokostspisningen, blev der snakket om de mange Selvmord, som Aviserne fortalte. Sandberg meente, at derudi var egentlig intet Ondt; men en af Skoleholderne, som havde holdt offentlig Morgenbøn, modsagde Sandberg, og denne syntes at have fundet sig overbeviist; ikke destomindre gik han op i et af sine Værelser, satte sig i en Lehnestol og med en Pistol skjød sig selv igjennem den venstre Tinding. Efter Sandbergs Død valgde man et endnu udueligere Subjekt, en ganske umoralsk Mand, der var forfalden til adskillige Laster, uden at besidde en eneste god Egenskab, hans Navn var *Gerhardt*, og han havde for-
dum været Kapitain.

Pflueg havde vel erholdt sin Afgangs-Ordre fra Christians-Plejehus sidst i Aaret 1782; men dog ikke egentlig nogen Befaling: strax at forlade Stiftelsen, men fik Tid til at flytte sit Boehave og Effekter ud til Lyngbye, hvormed Vinteren og endeel af Foraaret bortgik. Han var altsaa Øjenvidne til den Vending, Gestionen tog i denne Anstalt, hvoraf det ej

var vanskeligt forud at spaae sammes nær forestaaende totale Opløsning.

Det er endeligen Tid nærmere at oplyse Pfluegs Afgang fra Christians-Plejehus, den foregivne Aarsag dertil og Maaden, hvorpaa den skede. Pfluegs Afgang fra Plejehuset var hverken Generalitetets, eller et almindeligt, end ikke Hoffets Ønske. De mange højere og lavere Velyndere, som havde seet Pfluegs Flid, Paapassenhed og Anstrængelser, seet de heldige Frugter deraf i alle Dele, endog i Henseende til den militaire Planteskole og allehaande større og mindre Vindskibeligheds Grene, havde neppe troet, at en saadan Anstalt skulde saaledes være bleven undermineret, hvilket vel ikke var skeet, dersom Pfluegs Afgang ej var bleven beregnet og forud besluttet, saasart en gunstig Lejlighed dertil gaves.

En saadan Lejlighed blev funden ved at æske den punktlig Rigtighed og Nøjagtighed af Pflueg aleene, som havde behøvet næsten en Skok Komptoir-Betjente. Det er unægteligt baade ret og billigt at æske Regnskab for enhver Husholding, hvor man har havt andres Ting under Forvaltning; men det er ligesaa ret og billigt at tage Tidernes *Accessoria* og Omstændigheder i Betragtning, under hvilke et saadant Regnskab æskes.

Det som indtil Slutningen af 1774 med Nøjagtighed lod sig gjøre og udføre uden betydelig Vanskelighed, begyndte allerede i Februar Maaned 1775 at see mere broget ud. Det hele Ministerium og alle Departements-Chefer indfandt sig 1774 i Stiftelsen nogle Dage i Rad, for at tage dens hele Indretning i Øjesyn; intet undgik deres Opmærksomhed, og Direktionen *in corpore*, og Pflueg *in specie* havde den Lykke at erholde et ubetinget almindeligt Bifald og en Tilstaaelse, at Stiftelsen fandtes i overmaade god Tilstand i enhver Henseende, og at Direktionen fortjente Regjeringens Bevaagenhed. Alle Vindskibeligheds og især Lærreds-Manufakturets heldige Fremgang tiltrak sig i Besynderlighed Yndest og Beundring i den Grad, at denne Vindskibeligheds-Green skulde udvides, og dertil anvises en forholdsmæssig Penge-Understøttelse. Efterat end videre Husholdingens hele Regie tilligemed Forraadskamrene, Spisesalene, Sove- og Dagstuerne, Skoleværelserne, endog Sygehuset, nøje var efterseet, kom man omsider til Opdragelsens og Underviisnings-Faget, som fandt ligeledes meget Bifald; selv Drengbørnenes mili-

taire Anstand og Paaklædning behagede alle Herrer, saa at endog da værende Gehejmeraad *Schimmelmann* tillod *Pflueg* at indgive Tegning til Armatur for omtrent 100 af disse Børn, da han vilde lade den forfærdige paa *Geværfabriken*, hvilket ogsaa skede. Smigrende og opmuntrende var det omsider at høre disse samtlige Herrers Udladelser ved Bortgangen: »Her seer man, hvad der kan udrettes, naar man lader redelige Embedsmænd nogenledes frie Hænder og ej behandler dem som Maskiner, da de dog kjende Tingenes Detail bedre end noget Kollegium in corpore, saafremt et Kollegium ej i Blinde har valgt sine Embedsmænd.«

I Begyndelsen af 1775 lod en saa kaldet Handelsaad, der langt fra at være den sande *esprit de commerce*, men blot laande dens Maske, sig mærke med, at kunne udrive Danmark af sin oekonomiske Underballance; men det forstaaer sig, at Regjeringen skulde gjøre Udlægget. Hval- og Robbefangsten var det beregnede udfundne store og ufejlbarste Hjelpemiddel. Men førend man tænkte paa Udrustningen, var man betænkt paa Gjemmesteder til alt det Spæk, Tran m. v., som man troede vilde strømme ind i vore Havne, og til den store Mængde Skibe, som vilde vorde byggede paa vore Værfter. Alle disse Ideer kom i Omløb, først ved Smaafolk, men siden højere op iblandt de Store. Nu brød den hele Plan frem som et brusende Hav. Det almindelige Hospitals Beliggenhed ansaae man for den beqvemteste til et Skibsværft, og dets Bygninger til Magasiner; men hvorhen med Hospitalets Lemmer? Man udfandt det Raad, at Kaserneerne var et stort Huus; man kunde lade Soldaterne flytte ud. Her mødte dog den Vanskelighed, at et Regiment Infanterie ikke vel kunde blive boende i denne Kaserne, naar det Almindelige Hospitals Lemmer skulde boe jevnstids ved i den anden Kaserne. Formodentlig kom heraf den Idee, at lade Christians-Plejehus indlægges i det andet Regiments Kaserne. — Man tænke, hvilket Stød en saadan Flytning maatte foraarsage i Bestyrelsen og Regnskabsføringen, hvor en saa stor Anstalt skulde forandre sit i mange Aar havde beqvemme Local og henbringes til et med dens Tarv og hele Indretning aldeles upassende Sted! Til dette første Stød kom endnu et andet, at Regimenterne maatte lade Værelserne staae opfyldte med deres hele Inventarium, saa at Stiftelsen ej kunde faae Plads til dens endnu betydeligere

Inventarium, og at saare meget maatte ligge hele Vinteren over under aaben Himmel, uden Skjul for Regn og Sne, i en fælles Gaard for Stiftelsens egne og det Almindelige Hospitals Lemmer. Hvorledes skulde under disse Omstændigheder et ordentligt Tilsyn kunde overkommes af Stiftelsens Foresatte, og en punktlig Regnskabsføring finde Sted? Da der ingen Skabe eller deslige lukte Gjemmesteder havdes eller kunde have; men alle Bøger, Dokumenter og deslige maatte henbæres i Kurve, Sække og Poser, og man maatte betjene sig af mange Slags baade gamle og unge Personer til at bære disse Ting, var det næsten uundgaaeligt, at jo et og andet kom i Vilderede og Uorden: dette var saa meget mindre at forebygge i Flytnings-Tiden, som det bestandig regnede og ingen beholdt en tør Traad paa sig. Til alle ovenfor mældte Stød kom endnu dette, at en ny Over-Authoritet, den saa kaldte Interims-Overdirektion, var bleven sat over Christians-Plejehus, for i 3 Aar at udarbejde en forbedret Indretning. Ingen kunde vide, hvori den Forbedring skulde bestaae, og Ingen kunde begribe, hvorledes de 3 Mænd skulde forbedre en Stiftelse, hvis egentlige Natur og Tarv de ej kjendte.

Enhver indsaar, hvor vanskeligt og næsten umueligt det blev at forfatte et punktligt og nøjagtigt Regnskab af en enkelt Embedsmand; og alle Pfluegs Venner og højere Velyndere gave ham det Raad, ikke at befatte sig dermed, men reent ud at erklære, at Omstændighederne havde gjort Tingene saa forviklede, at Ingen kunde udrede de sammenkastede utallige Objekter og ordne dem. Man henviste Pflueg til en stor Deel Exempler, hvor det ikke var gaaet anderledes med hele Departements, der ganske overskar deres Administrations Regnskaber ved forandrede Omstændigheder, under Benævnelse af: uafgjorte Sager, og at saaledes een høj Embedsmand afgik og en anden indkom uden foreløbigt Regnskab. Pflueg vilde ikke høre Raad, men stolede paa egen Duelighed; derfor maatte han træde Persekarret aleene og undgjelde for de Mangler, der fandtes i hans aflagte Regnskab. Det Hele endtes omsider dermed, at Pflueg afgik fra sit Embede efter Kongelig Resolution uden Pension. Ikke destomindre var han saa lykkelig, fra Tid til anden at erholde i Gratifikation næsten sin fulde forhen havde Gage, hvilket tildeels var en Virkning af de allerhøjeste Herskabers

uafbrudte Yndest, tildeels ogsaa af Pfluegs indgivne summariske, men autentiske Beregning, der tydeligen viste, at Linnedvæveriet i Christians-Plejehus havde tilvirket omtrænt 500.000 Alen Drejeler og Lærreder, hvilke, naar alle Mangelsposter bleve iberegnete, ikke havde kostet mere end omtrænt 15 Sk. hver Alen, hvoraf det kunde skjønnes, at der var arbejdet med Redelighed og ualmindelig Indsigt. Denne Beregning aabnede end ydermere Øjnene paa allerhøjeste Steder og adspredede de ufordelagtige Domme, som Animositet og ond Villie havde anvendt, for at mislede et Publikum, der yndede Pfluegs Arbejders lykkelige Udfald.

Et endnu kraftigere Bevis erhvervede Pflueg sig 1784, da han indgav til da værende Hans Kongelige Højhed, nu vor allernaadigste Konge, et fuldstændigt *Recit* om hele Sagen, og samme videre blev undersøgt i det Kongelige Statsraad; thi da faldt den allernaadigste Resolution derhen, at Pflueg skulde tillægges af den Kongelige Skatol-Kasse hvert Qvartal 200 Rdl. fra første Januarii samme 1784de Aar, hvilket og siden efter er skeet og reglementeret. Som nu Pflueg erfarede, at den nylig tilbagekaldte Gehejmerraad, Greve *Peter Andreas Bernstorff*, havde i Besynderlighed talt Pfluegs Sag i Statsraadet, troede Pflueg, at det var Pligt at bevidne sin Erkjendtlighed mod denne værdige Herre og Statsminister; han rejste derfor ud til Bernstorfs Slot, og, da han havde anbragt sit Erend for Greven, svarede Hans Excellentz: »da für brauchen Sie nicht zu dancken, das war man Ihnen ja schuldig.« En naadigere og mere ærefuld Erklæring kunde jo Pflueg ikke ønske sig.

Nu forlade vi Pfluegs Forbindelse med Christians-Plejehus, og følge ham og hans Familie til Lyngbye, hvor den af ham anlagte Tøjmakerfabrik endnu var i Gang siden 1776, men begyndte at dale formedelst Mangel paa Afsætning og Understøttelse. Den Mængde fremmede Vare, som indsmugledes og kjøbdes selv af dem, som det ej skulde tiltroes, den ny Lyst at fremtvinge Manschester-Fabriken, standsede Afsætningen paa endog fortrinligen gode Tøjmaker-Vare, hvoraf Pfluegs Fabrik dog allerede havde produceret over 100.000 Alen, men med ideligt Tab, som ej kunde undgaaes. Mangel paa Understøttelse, siden Grev Moltkes Afgang fra Kommerce-Kollegiet, gjorde og en vigtig Hindring i Værkets Drivt, da der udkrævedes aarlig 500 Rdl. for hver Væverstoel, som

var i Gang, og Pfluegs Fabrik, der arbejdede længe med 16 Stole, burde have en Afsætning for omtrænt 8000 Rdl., fik neppe Bestillinger for 4000 Rdl. igjennem Kollegiets Vare-Magazin. — Da Pflueg engang taledede med Skatmester, Gehej-meraad Grev *Schimmelman*, fandt denne Herre selv, at en saadan Fabrik ikkø kunde bestaae under slige Omstændig-heder; han sagde derhos, at han Søndagen derefter vilde selv komme til Lyngbye for at besee Værkets Anlæg og hvad der tilvirkedes; han kom ogsaa tilligemed Kammerherren hans Søn. Han saae meget nøje hele Væveriet tilligemed Kjædeskjæringen, Garn- og Uld-Magazinerne, Uld-Vasknings og Uldkjæmmeriets Værksteder og den der værende For-raad af raa og kjæmmet Uld, saavel som Garnmagazinet af ufarvet og farvet Garn; iligemaade saae han Farveriet, der havde 3 Farvekjedler af Kobber og en af engelsk Tin. Han besaae ligeledes Traadmøllerne og Tørrerammerne m. v. Da han nu havde beseet alle Ting, sagde han omsider: »Wo wollen Sie hin mit die erhaltenen 6000 Rdl.? Ich kann Ih-nen nachrechnen, dass in dem, was ich gesehen habe, beynæhe 30.000 Rdl. stecken. Ich sehe ganz wohl Ihre Verlegenheit; Sie können die Fabrik nicht fortsetzen und auch nicht auf-geben, aber kommen Sie Morgen bey mir, dann wollen wir sehen was wir thun können.« Om Mandagen kom Pflueg til Greven; men han hørde strax Beklagelsen, at Kongens Indkomster ej vare tilstrækkelige, og at han ikke indsaae Mueligheden, hvorfra Pengene skulde faaes, og da han ved den Lejlighed erindrede at have seet adskillige Stykker færdige Vare i Fabriken af udsøgte smukke Mønstre, endog af sær-deles Finhed, Smag og halv Silke, sagde han: »ich habe nicht geglaubt, dass Sie dergleichen hätten machen können.« Af dette fordeelagtige Omdømme troede Pflueg at kunne haabe en videre ønskelig Virkning, blev altsaa ved endnu nogen Tid at fortsætte Arbejdet, indtil han dog omsider saae, at ikke hans, men Manschester-Fabriken fik fordopplet Understøttelse, der medtog Tønder Guld, i kostbare Byg-ninger og Anlæg, uden at præstere det Mindste. Da Pflueg saae dette, nedlagde han sin Fabrik ikke uden betydeligt Tab; thi ingen saadan Haandtering, der har vedvaret i en-deel Aar, og har staaet i Forbindelse med Mange, kan brat ophæves uden at opfylde indgangne Forpligtelser med at modtage og betale bestilte Vare m. v. Mange Slags Reg-

ninger for bekomne Artikler til Fabrikens Drivt, for Farvestoffer og deslige, for Redskaber, allehaande Materialier og endelig for udløbne Vexler, som maatte efterhaanden afgjøres, saasart Fabriken var nedlagt, hvilket er Tingenes sædvanlige Gang.

Efterat have ophævet Tøjmager-Manufakturet, pønsede Pflueg endnu paa en ny Art af Virksomhed, der slog ind i hans Yndlings-Studium, Mekaniken. En *Bernouilli*, en *Kraft*, en *Belidor* vare ham bekjendte. Han faldt altsaa paa den længe nærrede Idee at forsøge, om det ikke var mueligt at opfinde en Art af Valke- eller Stampe-Maskine, der kunde sættes i hensigtsmæssig Bevægelse ved Vægt eller Lod. Han vidste vel, at *Kraft* i sine Forelæsninger over Mekaniken havde erklæret sig ganske derimod, men vilde dog søge ved theoretiske Regler at udfinde en Methode til at anbringe en Kraft ved Vægt, som kunde erstatte Virkningen af Vand eller Vind. Den hele Idee havde Pflueg udført i et anseeligt stort Model, der svarede temmelig godt til Forventningen; dog alligevel var derved den Ufuldkommenhed, at Tømmer-Arbejdet ikke var mesterligen sanket og afbundet og ej bestod af fuldkommen got Træ, hvilket ligeledes var Tilfældet ved Hjulene og Drevene, saa at derved bleve alle Rivninger for store, og Bevægelserne følgelig mindre lette end de burde være. Hertil kom endnu, at Pflueg maatte anvende Tougværk, hvor egentlig burde være anbragt Jernkjæder. Beskrivelsen over Modellet er for endeel Aar siden indført omstændeligen i Maanedskrivtet *Minerva*.

En Rejse til Fyen, i Familie-Anliggender, afbrød nu Pfluegs Arbejder af dette Slags, og da han med sin Familie kom tilbage, kastede han sig i Litteraturen; dog bør han i Forvejen anmærke hvad Forandring der indtraf for ham i den huslige Forfatning efter hans salige Kones dødelige Afgang 1786.

Førend denne sørgelige Begivenhed var Rejsen til Fyen allerede besluttet, som ovenfor er nældt, og den blev efter Dødsfaldet virkelig udført samme Aar af Pflueg og hans tvende Døttre. Ved Juletid kom de alle tilbage igjen; men Mormoderen, Justitzraadinde Rasch paa Rønningesøegaard, døde Aaret efter, 1787, sidst i Maj Maaned; en ny Rejse maatte altsaa igjen tiltrædes, hvis Resultat var, at Pfluegs Døttre nu bleve Ejere af en ikke ubetydelig Arv, og efter

fuldendt Arve- og Skifte-Forhandling rejste de atter tilbage til Lyngbye ved Juletider 1787. Rygtet om Døttrenes Arv var allerede løbet foran, og var som sædvanlig meget blevet forstørret, hvorved adskillige Spekulantere begyndte at gjøre store Øjne, som nu vilde finde disse Pfluegs Døttre dobbelt saa elskværdige som før. Allerede førend Arven faldt, havde den visse Formodning om, at den snart vilde falde, tilskyn- det en og anden Frier at nærme sig til Huset for at udforske, hvilken af disse, i Forventning, rige Piger, man sikkerst kunde være tjent med. En god og dydig Opdragelse, et fornuftigt husligt Væsen syntes ikke at være den første Egenskab, man saa efter; men, ved ellers lige Kaar, var det udvortes Udse- ende, det meer eller mindre muntre, følgelig det meer eller mindre tækkelige i Maneer og Anstand, af stor Indflydelse i Vedkommendes Smag.

Den ældste af disse to Pfluegs Døttre var 23 Aar gam- mel, meget sindig og huslig, derhos dog af en blid Karak- ter, sund Dømmekraft, men ikke egentlig saa munter som Søsteren, der var 3 Aar yngre. Om den første gjorde Fade- ren, der havde en Alder af 60 Aar, sig den Tanke, at Frierne snarere mældte sig hos den yngre end hos den ældre Søster, og at denne ældre maaskee vilde hensidde ugjvt og blive hans Alderdoms Støtte; men denne Tanke gik ikke i Op- fyldelse, og det er uvist, om et frit Valg fra hendes Side, eller huslige Tildragelser virkede mest til hele Stemningens Forandring.

Foruden Pfluegs egne tvende Døttre, vare først i Aaret 1778 hans Broder-Datter i Besøg, og hans fader- og moderløse Søster-Datter fra Fyen kommen i Huset, saa at der var en Forsamling af 4 ugjvte unge Fruentimre, hver af sin for- skiællige Gemyts-Stemning og Adfærd; men den ældste af dem, som var Pfluegs egen Datter, udmærkede sig mest ved et stille, sagtmødt og tilbageholdende Væsen. Der gives Øjeblikke, hvor endog den forsigtigste, især aldrende Mand behøver al sin Klogskab for at holde Øje med een, end sige med flere muntre Piger. Er han uhældig nok at støde dem med et eneste Ord, saa er alting tabt, og da gjøre de sig en Glæde af hvert Øjeblik at føre ham bag Lyset, hvilket de mesterligen vide at gjøre. De 3 af ovenmældte unge Fruentimre vare omtrænt af lige Stemning og vare helst sam- lede i Haven, naar den ældste havde Husholdnings-Ugen. Nu traf det saa, at en Naboe havde sin Gaard og Have tæt

ved Siden af Pfluegs Have, hvis Beliggenhed og høje Teraser gav Lejlighed til jevnlige Samtaler fra begge Sider. En Dag, da Pflueg kom hjem fra Marken og ventede at gaa til Bords, fortalte hans ældste Datter, at Naboen, hans Frue, en fremmed Søe-Officeer og vore tre unge Damer vare i Haven og havde allerede været der længe; Pflueg ventede, at de snart vilde gaae bort igjen, men det skede ikke; han troede altsaa, at Høflighed bød ham at gaae ned i Haven til dem, og at de da desto snarere gik bort; han fandt hele Selskabet paa den øverste Terrasse i Haven, hvor den fremmede Frue med hendes Mand strax gjorde Komplimenter for at have bragt Søe-Officeren med sig; han, Søe-Officeren, gjorde og Komplimenter paa sin Viis; men Fruen sagde omsider: »vi hindre Majoren i sit Maaltid,« og dette var en Sandhed; nu toge de Afsked og gik ud af Haven; men da man var kommen igjennem Gaarden i Porten, sagde den fremmede Frue: »Hr. Kapitain! De kan ikke troe, hvor smukke Værelser her ere i Huset.« Pflueg maatte da lade lukke op, og man kom op i Salen; den ældste Datter, som mærkede dette, kom da og fra den anden Side ind i Salen; dog gik de Fremmede efter nogle Minuters Ophold bort igjen. Dette skede om Onsdagen, om Torsdagen bragde et gaaende Bud et Brev til Pflueg, og derudi laae et forseglet Brev til hans ældste Datter. Det første var en Begjæring om den ældste Datters Haand, det andet var et Frierbrev til hende selv. Pflueg begreb ikke, hvorledes en Mand, der blot havde seet hans Datter i nogle faa Minuter og næsten slet ikke havde talt med hende, kunde falde paa at frie til hende, da han havde seet Søsteren med de to andre unge Fruentimre nogle Timer i Haven; Pflueg troede altsaa, at det kunde være en Misforstaaelse; ikke destomindre læste han atter begge Brevene og fandt, at det rigtig var den ældste Datter, Manden begjærede og havde for hende beskrevet sin hele Forfatning, der var saaledes: han havde fire Børn efter sin afdøde Kone, og disse vare endnu meget unge, han selv havde en god Betjening som Vice-Equipagemester ved Frideriksværns Værf i Norge, og havde fri Bolig i et af Kongens Huse, men manglede en god Husmoder. Hans Permission var til Ende næste Tirsdag, derfor bad han om Resolution forinden. Pflueg troede, at det var hans Pligt som Fader, at gjøre hende opmærksom paa at indlade

sig i Ægteskab med en Mand, som hverken hun, hendes Fader eller nogen af Familien havde ringeste Bekjendtskab med, en ubemidlet Mand med 4 meget unge Børn, som han dog først skulde skifte og dele med, og det ikke var usandsynligt, at, dersom han fik en Kone med Penge, hendes Penge da skulde udrede det, hvad han agtede at tilskifte sine Børn, og endeligen, at hun maatte følge sin Mand i et fjernt Land, hvor alting var fremmed for hende, saavel hendes Mand som hans Børn og hans hele huslige Forfatning. Alt dette sagde Pflueg, ej for at afskrække sin Datter fra Givtermaalet, men for at gjøre hende, der manglede endnu fornøden Menneske- og Verden-Kundskab, opmærksom paa Vigtigheden af det Skridt, hun opfordredes til at gjøre; han lovede derhos, næste Dag at rejse til Kjøbenhavn for at erfare nærmere Efterretning om denne Kapitain-Lieutenant *Rejersen*. Alle de, der kjendte ham, gave ham en god Berømmelse som Søe-Officeer og som en munter selskabelig Mand, om hvilken en vis Admiral sagde: »han bander ligesaa got som jeg.« I hans Huus var han en fortræffelig Vert; hvad Fremmede der kom til Frideriksværn, vare de stedse velkomne hos ham; vel ejede han ingen Midler, men i hans Hus saaes ej heller nogen Mangel. Med denne ikke ubehagelige Efterretning ilede Pflueg tilbage til Lyngbye, hvor han meddelte sin Datter samme, der dog syntes at modtage den med en Slags Ligegyldighed; Selskabs-Søstrene derimod hoppede af Glæde. Nu bad Pflueg sin Datter at tage Sagen i alvorlig Overvejelse og sige ham næste Mandag hvad han skulde svare Frieren. Mandagen kom, og Pfluegs ældste Datter traadde med synlig Forlegenhed ind til ham; hvorpaa Pflueg med en munter Mine spurgde hende, hvad han skulde skrive? Efter nogen Betænkning svarede hun: »kunde man ikke bede ham at spise en Suppe hos os i Morgen Middag, for at see ham noget nøjere.« »Jo, min gode Datter!« svarede Pflueg; han skrev da og viste hende Brevet, som gik bort samme Dag. Dagen efter kom Kapitain Rejersen kjørende henimod Middag; Pflueg tog imod ham; de taledede længe om ligegyldige Ting, indtil Spisetiden kom; men ingen af Pfluegs Døttre, ej heller de to andre Selskabs-Søstre lode sig see; høre kunde man dem i Værelset næstved, da de tilskyndede den Ældste til at gaae ud i Stuen; men hun søgde stedse at udsætte Tiden. Endeligen kunde det ikke undgaaes, at hun

maatte frem; de andre aabnede Døren og trængde hende uformærkt ind, og neppe fik hun Foden inden for Døren, førend Rejersen sprang hende imøde, omfavnede hende som om hun allerede havde sagt ham ja, hvilket hun ikke havde, men blev bestyrtet ved en saa uventet Dristighed; Rejersen selv mærkede, at han var gaaet forvidt og nær havde fordærvet hele Sagen, da hun ikke var saa fyrrig som han. Imidlertid sagtnedes hans Væsen fra Tid til Tid, hvorved han vandt hendes tiltagende Fortrolighed, som jævnedes Alting. Rejersens Venner og Paarørende, især hans Broders vakkre Familie kom jævnlig til Lyngbye og viste sig overmaade venskabelig; i øvrigt gik alting til i Herlighed og Glæde, uagtet Pflueg havde ønsket mindre bekosteligt Apparatur og Bryllupsfærd, hvorimod Rejersen mere ønskede det Brilliante, og Pflueg *nolens volens* maatte samtykke deri, uagtet at til Bryllups-Omkostninger, Udstyr og deslige medgik meget mere end han selv ejede af hans Boe.

Omsider rejste de Nygivte fra Lyngbye, og Faderen saae længselsfuld sin elskte Datter forlade hans Hus, da han heller havde ønsket at beholde hende som en dydig, trofast Veninde, hvilket nu ikke lod sig gjøre; men et hjerteligt Brev med faderlige Raad gav han hende med paa Rejsen. Neppe var denne Pfluegs ældste Datter bortrejst, førend der allerede ymtedes om, at en formodentlig Frier til den yngre Datter befandt sig i Nærheden, saa at Pflueg snart maatte belave sig paa at vorde som den enlige Fugl paa Taget i sin tilstundende Alderdom. Ikke meget fornøjelig var denne Tanke, hvortil kom endnu Forestillingen om de nu atter forestaaende svære Udgivter, som bleve uundgaaelige og maatte ligne dem, som vare forefaldne ved Søsterens Bryllup.

Pflueg saae og mærkede snart, at Hovedpersonen vilde blive den fra sine Udenlandsrejser nylig hjemkomne unge Konstner, Kobberstikker, Hr. *Johan Georg Preisler*, som var i største Anseelse for sine Talenter. Hans almindelig agtede Forældre ejede et Lyststed i Lyngbye, hvor de opholdt sig om Sommeren, men om Vinteren boede de paa Charlottenborg Slot, hvor hans Fader, Justitsraad og Professor *Preisler*, havde frie Værelser og underviste i Kobberstikkerkonsten m. v. Det varede ikke længe, førend Forestaaelsen imellem den unge Hr. *Preisler* og Pfluegs Datter

blev meer og meer kjendelig, og egentlig kunde Pflueg ikke have stort derimod at sige. Tingen gik altsaa som den plejer at gaae, hvor to unge Personer sympatisere med hinanden, og Forældrene ikke lægge nogen Hindring i Vejen. Fra den Preislerske Side skede det nu slet ikke, og fra Pfluegs Side var det uden Nytte; kuns dertil følte Pflueg sig forbunden; som Fader, at der, for denne, som for den ældste Datter, blev indsat saa meget i den almindelige Enkekasse, at hun efter sin Mands Død var sikker paa at nyde 400 Rdl. i aarlig Pension.

Nu gik Tiden hen til December Maaned, da Bryllupet var berammet, og Ingen, uden nogle af Pfluegs Paarørende havde noget paa dette Partie at sige; men disse opholdt sig blot over den Omstændighed, at Brudgommens Broder, en velstuderet og talentfuld Mand, var ansat ved det danske Theater; dette vilde de ansee vanærende for Brudens Familie; der vexledes nogle ubehagelige Breve; men Partiet gik ikke destomindre for sig, og Sagen jævnedes sig selv, da Brudgommen var af en saare værdig og respektabel Familie, og Broderen selv, skjønt Skuespiller, var en for sine Videnskaber og Talenter agtet Mand, paa den Tid. Omtrent midt i December Maaned 1788 indfandt en overmaade stærk Frost sig; og da Bryllupet paa samme Tid var berammet, forøgede den strænge Kulde overmaade meget alle Omkostninger, og herforuden var Pflueg plaget med en svær og voldsom Hoste, der gjorde den hele Tilberedning yderst besværlig for ham, dog overstod han ej aleene dette, men endog de smaa Ubehageligheder, som Stands-Fordomme kastede ind blandt nogle af Selskabet, og som dog Brudgommens Broder med megen Klogskab undgik ved at forlade Selskabet strax efter Vielsen, under Paaskud, at Forretninger kaldte ham bort.

Kulden var i denne Tid yderlig stræng, saa at endog hede Viine, som vare brugte ved Bryllupet, vare frosne i Flaskerne i en varm Stue, saa at Bryllupsgjæsterne bleve nødsagede til at opholde sig nogle Dage, da de ej havde forsynet sig med Vinterklæder, især Damerne. De rejste endelig bort tillige med de unge Brudefolk, der fulgte med Brudgommens Forældre til Charlottenborg i Kjøbenhavn.

Nu blev da Pflueg den virkelig Enlige, den Isolerte, der følte sig forladt af det Kjæreste, han havde havt i Huset, følte altsaa det Øde og Tomme, hvilket et saadant Afsavn

forvolder; han lagde endog mindre Mærke til de havte svære Omkostninger, og til det Meget, der nu atter var forsvunden i Huset som Udstyr og Medgift, og som var langt over det, han selv ejede, hvorom han strax efter Bryllupet fik mange, ikke fornøjelige Paamindelser, der aleene ramde hans Person, men ikke hans nyligen givte formuende Børn. Herforuden behøvede hans Gaard en betydelig Hoved-Reparation, hvortil ingen rimelig Udvej vidstes. Saa mørk Udsigten i denne Henseende end var, saa opklaredes den dog nogenlunde ved Svigersønnernes Beredvillighed i at understøtte ham med et Pengelaan af deres Hustruers Arve-Kapitaler, som skulde udbetales d. 11 Junii 1789. Herudi var nu Preisler den første med at gjøre Propositionen, da han, som nærværende, bedre indsaae og følte det trykkende, der var i Svigerfaderens Situation, end Rejersen, der var fraværende og næsten intet kjendte til Pfluegs Forfatning, og desuden tænkte sig saadan Ting næsten som Kjøbmand, og sin Hustrues forventende Arvemidler som Calculator, under det Valgsprog: *beati sunt possidentes*. Preisler derimod tænkte i en anden Aand som Konstner, der mere saa paa Konstsager end paa Penge, og mere paa at producere Mesterstykker, end paa at samle Formue. Som en Virkning af saadan Forskjæl i Tænkemaade var og Forskjællen i begge Svogres Erklæring. Sagen betraf 4000 Rdl.; heraf troede Preisler, at Enhver af dem kunde bidrage det Halve; men Rejersen gjorde mange Demonstrationer, der skulde bevise, at han burde være Husholder over de ham betroede Midler; han kunde da ikke tilstaae sin Svigerfader mere end 1000 Rdl., hvorpaa Preisler forøgede sit Laan med endnu 1000 Rdl., saa at Pflueg fik 4000 Rdl. til Laans, og begyndte strax med Hovedreparationen. Gjeldsfordringen paatog Preisler sig at afgjøre.

Den hollandske Minister, *van der Goes*, vilde atter have lejet Værelser hos Pflueg, dersom de kunde saa betimelig have været færdige; men det var nu ikke mueligt; dog neppe var Bygningen og Værelserne i anden Etage i Stand, førend Frue Grevinde *Friis Desmercieres* lejede det Hele for 300 Rdl. aarlig, og hun flyttede derind allerede imod Vinteren. Besynderligt var det, at da Pflueg en Dag var buden til Gjæst hos sin Broder, som den Gang boede paa Blaa-gaard, vare Preisler og hans Kone ligeledes der indbudne, og man gik ned i Haven strax efter Maaltidet; ganske ufor-

modentlig spurgde Preislers Kone sin Fader, om han ikke vilde overlade dem sin Gaard i Lyngbye? Pflueg antog det i Begyndelsen for Spøg; men da hendes Mand kom til, og de begge forsikkrede, at det var deres fulde Alvor, svarede Pflueg, at de vilde være ilde tjente med saadan en Gaard, da ingen af dem forstod Landvæsenet, og de ej kunde andet end tabe ved at give sig af med et Fag, der udfordrede megen Kundskab og Erfaring, hvori den største Konstner sædvanlig ikke kunde være bevandret. Meget kort Tid efter igjentog Preislers Kone den samme Begjæring med Tillæg, at Preisler egentlig for Konstens Skyld behøvede et Sted paa Landet om Sommeren. Nu vidste Pflueg, at Preislers Forældre havde tilbudet at indrette beqvemme Værelser for dem i deres Gaard, han raadede altsaa til at tage imod et saa got Tilbud; men det frugtede intet, de vilde selv eje en Gaard, for at indrette den efter deres Smag. Omsider fik de da værende Sekretair *Hee-Wadum* paa deres Side, og de vedbleve saalænge ideligen at gjentage den samme Begjæring, og syntes at antage Pfluegs Vægning, ikke at overlade dem sin Gaard, som en Slags Vrangvillighed, der ikke undte dem Glæden at eje en Gaard. Endeligen erklærede Pflueg, at de herudi dømte urigtigt, da hans Vægning ikke grundede sig paa nogenslags Misundelse, men blot paa Frygt, at de tilsidst vilde komme tilkort og fortryde Kjøbet. Herpaa fik Pflueg et af baade Mand og Kone underskrevet Svar paa Fransk, af 20de Januarii 1790, hvori de takke for den faderlige Omsorg og Frygt for at de vilde komme til at fortryde den hele Handel, og at det var den eneste Betragtning, som gjorde Pflueg bekymret; i den Henseende udtrykte de sig saaledes: »nous vous supplions, que cette reflexion ne vous peine en aucune maniere, ne doutés point que nous ne ferons de notre mieux pour tenir au moins la balance, et si cela ne reussit point, la faute ne sera ni la votre ni la notre.« Rigtig nok ere der indtrufne saadanne Omstændigheder, som tilintetgjorde den hele Idee om at holde Balance; men disse Omstændigheder hidrørde aldeles ikke fra Gaardkjøbets Pris, der var kun omtrænt det halve af hvad den efter Udparcelleringen er løbet i. — Det vedkommer ikke Pfluegs Biographie nøjere at indlade sig i den Preislerske HusholdingsMaade; heri var han, som en 62 Aars gammel Mand, for en Deel anderledes tænkende end den unge Verden, der i

Velstands blomstrende Dage seer mange Ting fra en ganske anden Synspunkt end Alderdommen, der har gennemvandret den majsommelige Erfarings-Skole. Pflueg, som sporede dette hos sine nygivte Børn, indsaæ, at han, der elskede Rolighed og at kunne frit disponere over sig selv og sine Sysler, burde etablere sin liden Husholdning for sig selv og efter egen Smag; han lejede altsaa da værende Søe-Kapitain *Stochfleths* vakkre Landsted, Kildehøj, beliggende i Birkerød Bye, paa tre Aar; ved samme var endeel Jorder, til hvis Drivt han tillige fik en lille Besætning af 2 Heste og 2 Kjør, for hvilket alt han betalte 120 Rdl., og havde mange Beqvemmeligheder, og Egnen var desuden meget skøn. Pflueg flyttede hertil i Foraaret 1790 og blev her boende indtil Foraaret 1793, da han kjøbde sig selv et Sted uden Jord, men med Have; dog maatte han her bekoste en Hovedreparation, og fik saaledes en ret smuk og beqvem Boepæl.

Ganske uventet indløb den ikke behagelige Efterretning fra Svigersønnen Rejersen, at han var afgaaet fra sin Post som en Eqvipagemester ved Frideriksværns Værf, og var sat paa 500 Rdl's Pension, at han med Kone og Børn agtede at rejse til Kjøbenhavn; men at dette dog ikke kunde skee, førend til næste Aars Foraar. Det var rigtig nok en betydelig Nedsættelse for Rejersen, der havde i mange Aar, som Vice-Eqvipagemester, ventet paa at blive virkelig Eqvipagemester, nu, da han ikke havde været det ret længe, skulde afgaae derfra med et Afsavn af sine havte betydelige Emolumenter, hvori han, maaskee ikke uden Grund, troede, at Animositet var mest Aarsag, især da der ikke var den bedste Forstaaelse imellem ham og Værftets nu værende Chef, som kort tilforn var hans Ligemand; hertil kom, at Rejersen slet ikke var tilbageholden, naar han havde noget imod No-gen, hvilket altsaa som sædvanlig gjorde ondt værre. Fuld af dybe Tanker over denne sin Svigersøns og sin Datters ublide Skjæbne saæ Pflueg, som sædvanlig, en Kareth med Børn kjøre forbi sine Vinduer og henimod Præstegaarden, men efter kort Tid at komme tilbage og holde uden for hans Port. Et ungt Menneske kom ud af Vognen og mældte en norsk Frue; da Pflueg nu saæ nøjere til, var det hans Datter Rejersen og deres Børn. Det var nær Middag, og Pflueg laæ midt i Bygning, saa at Huset var i Uorden, dog alligevel blev der gjort Anstalt til Middags-Mad, og Pflueg for-

nøjede sig over sin Datter og over Børnene, som han ikke tilforn havde seet, men hvoraf ikkun det mindste var hans Datters Søn, og de øvrige vare Børn af Rejersens første Kone. Imod Aften kørde de alle til Kjøbenhavn igjen.

Omtrent tre Maaneder efter kom Rejersen selv i en Rejsekareth, tilligemed Overauditeur *Bendz*, kjørende og holdt uden for Pfluegs Gaard; de stode ud af Vognen, men opholdte sig kun kort, da de samme Dag endnu vilde til Kjøbenhavn.

Pflug fik sin Bygning færdig og boede der med Fornøjelse hele Vinteren. Aaret derpaa indtraf den Ulykke i Kjøbenhavn, at Christiansborg Slot afbrændte, og atter Aaret derefter, 1795, den store Ildebrand i Kjøbenhavn, der ødelagde over 300 skønne Gaarde og Bygninger tilligemed St. Nikolaj Kirke; denne Ild begyndte paa gammel Holm og udbredte sig ned til Frue Kirke og der forbi lige til Vester Vold. Naar man nu hertil regner den store Skade, som Engælændernes troløse Bombardement gjorde 1807, saa har neppe nogen Residents-Stad lidt et haardere Stød.

Slottets Ildebrand satte hele Staden og enhver tro Undersaat i den mest sørgende deltagende Bekymring for den Kongelige Familie, der maatte flygte ud af Konge-Boligen og see den gaae op i Røg tilligemed mange Kostbarheder, som ikke kunde reddes. Den Skade, der skede, var ubeskrivelig stor, og det var endda en Lykke, at Monarken fandt et Tilflugtssted i Grev Moltkes Palais paa Amalienborg, som blev tilbuden til Afbetjening og til Ejendom. De andre Kongelige Herskaber maatte i de første Øjeblikke søge adspredte Boepæle. De Familier, som boede i Nærheden af Slottet, udstode ogsaa meget af Ilden, da den tændte adskillige Tage og Huse; endog kom der Ild i Taget paa det Hus ved gammel Strand, hvor Pfluegs Svigersøn, Rejersen, boede, hvorved hans Kone, Pfluegs elskte Datter, kom i saadan Angst og virkelig Fare, at hendes Sundhed og hele Nerve-System leed et næsten uforvindeligt Stød, som foraarsagede hendes ideligen svage Helbred og endte hendes Levedage meget før Tiden. Hun tog til Lyngbye for at nyde Landluften hos sin Søster, hun gjorde og en Rejse til Birkerød, for at besøge sin gamle Fader; men hun var saa afkræftet og svag, at hun næsten ikke nød det ringeste, og strax efter Maaltidet rejste hun til Lyngbye igjen; men kort

Tid derefter kom hendes Mand og Svoger kjørende med det sørgelige Budskab, at hun salig i Herren var hensovet, et Budskab, som inderlig saarede Pfluegs Hjerte, der i lang Tid ikke kunde forvinde Sorgen over Tabet af en saa elskværdig Datter, hvis afsjælede Legeme otte Dage derefter hæderligen blev jordet i Lyngbye Kirke jævnsides af hendes salige Møders Lig. Pflueg bivaanede denne Jordefærd, men kjørte med et forknyttet Hjerte strax tilbage til Birkerød.

Pfluegs anden Datter, som er givt med Konstneren, Kobberstikker Preisler, er af en stærkere Komplexion, har overstaaet mange Barselsenge, Sygdomme og andre destruerende Tilfælde, uden at Fibrerne og Nervesystemet derved er bleven knækket; saa stor Forskjæl har der været paa de to Søstres Konstitution.

Efter Svigersønnen Rejersens ofte gjentagne Forslag og Anmodning solgte Pflueg sit Ejendomssted, holdt Auction over sin Indboe, hævede sin Husholding og gav sig i Kost hos Rejersen, der, iblandt flere Overtalelses-Grunde, yttrede denne værdige Tanke: »for at gjøre kjære Faders Alderdomsdage glade og fornøjede«. Hensigten var ædel og ypperlig; men faa Dage oplyste allerede Pflueg om, at et saa skjønt Haab ikke der i Huset kunde ventes opfyldt. Rejersen var selv Enkemand, havde en stor Husholding, men ingen Kone, havde endeel Børn og Bordgjæster, især af saakaldte Komp-toir-Folk, da hans egentlige Syssel bestod i Kommissions-Forretninger, fornemmeligen for norske Handlende; derved maatte Rejersen jævnlig være ude af Huset; Husbestyrelsen i det Hele og Enkelte maatte gaae igjennem andre Hænder; endog den daglige Orden var ikke den, hvortil Pflueg hidtil var bleven vant; kort, intet stemte med hans forrige simple Levemaade; dog tillod hans 71de Aars Alder, hans gode Konstitution og hans antagne Grundsætning: at stemme sit Gemyt og sine Følelser efter Husets Lejligheder. Dog faldt den tiltagende højere Alder, og jo nærmere han kom til det 80de Aar, temmelig besværlig, da enhver Forandring af Husholdersker, Piger m. m. gjorde Forandring snart i en, snart i en anden Deel af Husvæsenet. Nok herom. Saalænge Pflueg var fuldkommen rørig, kunde got taale at læse og skrive, da faldt Tiden ham aldrig lang. Det Selskab, han savnede hjemme, kunde han søge og finde iblandt mange gode Venner uden for Huset; men efterhaanden aftog Kræf-

terne, Synet blev svagere, især paa det venstre Øje, hvilket i de yngre Aar havde paa en Fægtsal faaet et haardt Stød af en Floret og desaaarsag stedse har været underkastet en og anden Svækkelse, der endog i dette Øjeblik, i Pfluegs 81de Aar, gjør ham det vanskeligt at vejlede sig igjennem Gaderne. Disse to Omstændigheder samlede, Gangens og Synets Svækkelse, forvolde, at Pflueg for det meste er isolert fra alt Selskab, indsluttet i sit Sovekammer, og maa blot beskæftige sig med egne Tanker, som og formedelst en god Mængde indsamlede Kundskaber erstatte det, som selskabelig Omgang nægter ham. Han anseer det dog for en Lykke, inden fire Vægge at kunne underholde sig med sig selv, uden at forfalde til Misanthropie.

Her maa Pfluegs Biographie endes, Kjøbenhavn d. 16. September 1808.

Nu noget om Pfluegs Læsning og Skrivter for saavidt de ere trykte:

1. Endeel Lejligheds-Vers, af hvilke det første var i Anledning af Baron *Holbergs* Død 1754. I de senere Tider ere mange flere i de offentlige Blade indførte paa Dansk, paa Tydsk og paa Fransk, hvoraf et Minde-Vers over salig Professor *Jacob Baden* vandt meget Bifald.
2. Et originalt Karte og Beskrivelse over et Feldtslag imellem de Franske og Allierede i Egnen ved Staden Warburg, stukken i Kobber og forfattet af Pflueg, som General-Adjutant hos den franske General-Lieutenant Dumuy.
3. Endeel Recensioner indførte i Nyste Kjøbenhavnske Efterretninger om lærde Sager for Aar 1786.
4. Efterretning om *Christians-Plejehuus* fra 1765 til 1772, med mange Kobbere, tilegnet Arveprinds *Friderich* og trykt 1773.
5. Forsøg om at indlede Flid og Vindskibelighed i Kjøbstæder og paa Landet, en Original, recensert med Bifald i den kritiske Tilskuer.
6. Et moralsk Ugeskrift om det Latterlige, 1782, en Original; men recensert med Bitterhed.
7. Tvende tydske Prækener af *Dr. Mynter* den ældre, oversatte paa Dansk.
8. Et originalt fransk Brev om den store Tvist i det Asiatiske

- Kompagnie, og 2 danske senere Betænkninger om Modpartiets Adfærd.
9. *Eulers* franske Breve til en tydsk Prindsesse, 3 Dele, med mange Kobbere, tilegnede Kronprindsesse *Maria*.
 10. Biographi af General-Major *Maas*; General-Feldt-Marskalk, Greven af *St. Germain*; Vink angaaende Waysenhusets Gjenoprettelse, og Efterretning om Pfluegs Opfindelse af en Valkmølle, indført i *Minerva*.
 11. En tydsk Recension af *Kants* Skrivt: Die Religion innerhalb der Gräntzen der blossen Vernunft, oversat af Pflueg og indrykket i Samleren for 1797, under den Titel: bedømmende Udtog af *Kants* Skrivt: Religionen indenfor Grændserne af den blotte Fornuft.
 12. Noget om de tvende Religions-Blade: Bibelen forsvarer sig selv, og: Jesus og Fornuften; et Original af Pflueg, indført i Samleren 1797.
 13. Offentlige Auctioner og Licitationer, samt Offentlighed manglende Kommissioner, efter deres Natur, Form og Virkning, betragtede [af] C. C. P.— indført i Samleren 1797.
 14. Om Sandsynligheden af Menneskeslægtens tilkommende fuldkomnere Tilstand, oversat af et tydsk Brev til Professor v. *Eggers* — indført i Samleren 1798.
 15. Dr. *Erhards* Skrivt: Das Recht des Volks zu einer Revolution p. p. oversat paa Dansk, men er ingenlunde en anbefaling for en Revolution; den er en filosofisk Undersøgelse om de Aarsager, der have havt Revolutionen til Følge.
 16. *I. Kant*, Antropologie, oversat paa Dansk, og tilegnet Professor *Jacob Baden*.
 17. *I. Kant*, Logik, oversat paa Dansk, og tilegnet nu værende Etatsraad *Risbrich*.
 18. *I. Kant*, Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels, p. p. oversat paa Dansk, og tilegnet Professor *Torkild Baden*.
 19. Superintendent *Helmuth*, Anleitung zur Kenntniss des grossen Weltbaues p. p., oversat paa Dansk, under den forandrede Titel: Populær Astronomie om den store Verdensbygningens mekaniske Indretning p. p., og tilegnet Artillerie-Kapitain *Abrahamsen*.

Ved at opregne disse faa Skrivter, som af Pflueg ere givne i Trykken, har han aldeles ikke næret den forfængelige Tanke: at besidde nogen virkelig *Erudition*; han har blot derved tænkt sig den Fornøjelse, at de maaskee kunne ansees som en ikke uværdig Brug af den derpaa anvendte Tid, jævnsides ved de Arbejder, som Embede og Stilling gjorde ham til Pligt. Ofte havde Pflueg den Lykke at erhverve sig Foresattes og Medborgeres udmærkede Bifald ved Anlæg og Indretninger, som under hans Hænder vandt et nogenlunde heldigt Udfald; men ligesaa ofte blandede Kabalen sin giftige Indflydelse i de derover fældede Domme. Dog denne ublide Skjæbne traf ikke Pflueg aleene; flere saare fortjente Mænd vare den ligeledes underkastede, og her vil Pflueg blot nævne den i enhver Henseende fortræffelige Kommandør *Henrich Gerner*. Denne ypperlige Mand og Statsborger forfulgtes jævnlig af Kabalen, snart paa en lumsk, snart paa en aabenbar Maade, for at gjøre ham miskjendt; *Marmontel* kunde altsaa med Sandhed sige: »L'envie s'attache au mérite.« — Længer end Manden levede, kunde Kabalens Braad dog ikke række; strax efter den Forævigedes Afgang sporedes derimod Sandheden af Latiernes bekjendte Ordsprog: *post funera virtus*, og ved hans usædvanlige højtidelige Jordefærd gaves det umiskjendeligste Beviis paa den høje Agtelse, som de bedre skjønnende Patrioter bare for den uforglemmelige *Gerners* store Fortjenester.

Med fuldkommen Føje bifaldt man i Almindelighed den lærde Gehejmeraad *Luxdorps* nydelige latinske Strophe:

*Ut luctum patriæ Gneri in funere Pallas
Vidit, ait: similem, si quis, sic dilige vivum.*

Denne ligesaa skjønne som vigtige Tanke udvidede Pflueg saaledes:

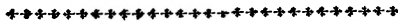
Kun kort, men fyndig var vor store *Luxdorps* Lære
Ved den fortjente og retskafne *Gerners* Grav.
Vel os! om samme maa ret dybt indplantet være
Hos os; højst gavnligt da, at *Luxdorps* os den gav.
For seent en miskjendt Mands Fortjenester erkjendes,
Naar Afkrog eller Død afbryder al hans Flid,
Og naar det Gavn, han gjør, skal i Utide endes
Og til Fuldkommenhed at modnes ej faae Tid.

Nej, lad hver ædel Flid og Indsigt hædret blive,
 Som gavner Staten, og som Staten trænger til,
 Imedens Manden selv, som virker, er i Live!
 Hver ædel Patriot da Gerner ligne vil
 Og trolig virke med fordopplet Flid og Iver,
 Enhver udi sit Fag og i sit rette Kald;
 Hver nyttig Evne da og nyttigt anvendt bliver,
 Og Niddingen skal ej bevirke brav Mands Fald.

Sapientia sat.

INSCRIPTION,
 udhuggen i en fort Marmor-Plade, der er indfattet i en Muskel af Sandsteen,
 som sidder over Stiftellens Port.

AUTOBIOGRAPHIE
AF
OVE MALLING
GEHEIMESTATSMINISTER
OG HANS
KARAKTERISTIKER AF SAMTIDIGE

GEHEIMESTATSMINISTER OVE MALLING

Jeg har levet i Danmark i 77 Aar. Jeg har i denne ikke korte Levetid seet meget, hørt meget, erfaret meget, optegnet noget. Det mærkeligste af hvad jeg saaleedes har seet, hørt, erfaret og optegnet, vil jeg nu ved Enden af min Bane samle og ordne. Det har været og er endnu sieldent hos os, at nogen giver Underretning om, hvad der i hans private eller offentlige Stillinger er hændet ham, eller har omgivet ham. Vi savne derved mangt et vigtigt Biedrag til vort Fædrenelands Historie. Maaskee torde dette mit Forsøg vorde et saadant Biedrag, saameget meere, som jeg i min modnere Alder har havt mange og forskellige Embeds Stillinger, og jeg i disse og ved disse har staaet i umiddelbar eller nær Forbindelse med Personer og Begivenheder, hvilke jeg derfor med desto større Paalidelighed kan skildre eller fremstille.

Jeg er fød i Slutningen af Aaret 1747 paa Taarupgaard, en Gaard, som da var i *Julernes* Eie. Min Fader, en driftig og duelig Landmand, tilkiøbte sig kort Tid efter Herregaarden Astrup i Salling, Skivehuus Amt, hvor jeg fra min tidlige Alder opvoxde. Danmark havde da havt vedvarende Fred i 27 Aar, og nød endnu sine roelige Dage under den ædle, fredelskende *Friderik den Femtes* Regiering, som var begyndt et Aar førend jeg fødtes.

Sallinglands Jordbund er meget frugtbar og derfor høit skyldsatsat. Det omgives paa tre Sider af Liimfiorden, hvis ikke ubetydelige Fiskerier ydede Næring til Strandbeboerne og ved dem Tillæg til Fødemidler til Jordbrugerne. Nær Liimfiorden ligger Herregaarden Astrup med sine grøderige Jorder og nogen Skov, der ellers var saa sielden der i Egnen, at det var blevet til Ordsprog fra gammel Tid:

Var Salling heed, som den er feed
Den havde ei Mage i Christenheed.

De haarde Tider for Landmanden, som fandt Sted under Krigen fra 1710—1720 og nærmest fulgte efter samme, vare glemte. Skatterne vare gangne tilbage til det da i Fredsaar sædvanlige . . . pr. Tønde Hartkorn Bondegods. Hovedgaardene var frie, extraordinære Skatter ingen.

Kornavl og Qvægavl var Landmandens Hoved Nærings Kilde. Hos Bonden var Opdrættet, paa Smaae Gaardene og hos Præsterne det yngre Qvæg, [det ældre] paa Herregaarde, som i Følge Forordning af 17 . . . vare eene berettigede til at staldfodre, d. e. til at fodre det større Qvæg med Korn, som i de Tider var i lav Priis, under Tiden vanskeligt, især for det Indre af Jylland, at afsætte og derfor anvendtes for en stor Deel til Qvægfordring. Det om Vinteren fodrede Qvæg søgtes i Vinterens Løb eller i Foraaret af Hollændere eller Holstenere, som satte det en Sommer over paa de feede Græsgange i Marsklandene, og solgte det mod næste Vinter i Hamborg eller andre store Stæder. Vel var ved den høie Grændsetold, som Forordningen af 17 . . . havde paalagt Heste og Qvæg, der gik ud fra Jylland, Afsætningen bleven saaledes bebyrdet og trykket, at den derved var kommen noget i Aftagende fra det, den fra ældre Tider havde været; men det jydskes Qvægs Godhed, og dets omhyggelige Behandling, som hos Jyderne fra gammel Tid af var bleven Natuur, holdt den dog i nogenlunde Gang, uagtet jeg ofte hørte Klage over de haarde Tider og den trevnere Afsætning end i forrige Tider.

Et Uhæld viiste sig i nogle Aar for den danske Landboer, en overordentlig Qvægdød nemlig, hvilken blev desto mere angribende og ødelæggende, som man da ikke forstod eller vidste at sætte i Udførelse saadanne kraftige Foranstaltninger, som Erfaringer efterhaanden anviiste, og i senere Tider med Hæld bleve benyttede. Den smittende Sygdom iblandt Hornqvæget havde begyndt i 1745 i Hertugdømmet Slesvig, udbredte sig derefter til Sieland og Fyen, siden til Jylland og ophørte først i Aaret 17 . . . Lykkelig var Sallinglandet, til hvilket den ikke naaede; det leed kun ved de tvingende Love mod frie Omførsel, som Omstændighederne gjorde fornødne, men vandt igien ved den høiere Priis, som erholdtes

ved det Qvæg, der undgik Sygdommen. I øvrigt nød Landet Roe og blide Dage.

Landmændene over alt i Landet begyndte meer og meer at arbeide sig frem. Herregaardene, af hvilke Sallingland paa sine Flader havde . . . med complet Bøndergods, vare saagotsom alle gaaet over fra Adelens i Middelstandens Eje. Ikkun 2de, Krabbesholm og Spøttrup, vare forblevne i den Rosenkrantziske Familie, og ejedes den første af *Werner Rosenkrantz*, Salling Landets Amtmand, den anden af *Mogens Rosenkrantz*, siden Justitiarius i Højeste Ret. Det skadede ikke Jordbruget,* at Herregaardene saaleedes vare overgangne til Mænd af Middelstanden, der almindeligen vare opvoxne ved Landvæsenet og boede selv paa deres Godser, naar der imod de adelige Ejere forhen vare fraværende i Tieneste ved Hoffet eller ved Krigsvæsenet eller i de høiere Øvrighedsposter eller i egne Forlystelser, eller anden fra Godsbestyrelse og Landboevæsen fremmede Vej og overlode deres Avling til Forpagteren, deres Bønder til Forvalteren.

Min Fader havde i Aaret 1746 kiøbt Gaarden Astrup, 32 Tønder Hartkorn frie Hovedgaards Taxt, noget over 200 Tønder Bøndergods og en Kirke med Tiende, for 9000 R. D. C. af en Grev *Reventlow*, som da var Stiftamtmand i Aalborg Stift og higede efter at komme højere, og derfor, som jeg har fundet i et Brev fra ham til Conseilsministeren, Grev *Holstein* til Lethrabort, vilde skille sig ved sit Gods i Salling, fordi det var og vilde sandsynligen fremdeles blive ham for afsides fraliggende.

Imidlertid havde Herregaardene i de Adeliges Eje af og til vundet hvad Hovedgaardens Jorder angik. De vare almindeligen velbygte, endog til Prunk efter den Tids Smag, Markerne vare sædvanligen omhegnede ved Steengierder, Jorderne drevne ikke sielden ret got ved Hoveriet; Havedyrkingen og Park Fiskeriet ved mange Herregaarde vel anlagt og med Flid drevet. Saaleedes var til Ex: ved Astrup en meget stor Have, hvori de udsøgteste Frugter og Blomster, som jeg ikke nogensinde har set skønnere hos Private, saaleedes ogsaa Karpedamme, 5 à 6 i Rad, velpassede og vel vedligeholdte. Jeg erindrer at have hørt af enkelte meget gamle Huusmænd paa Godset, at de af deres Herremænd, en *Reventlow*, eller *Parsberg*, som havde ejet Gaarden førend *Reventlow*, vare blevne beordrede, men og betalte til at gaa

til Hamborg og derfra at hente unge Træer og andre Havesager, hvilke de, for at de varsomt skulde behandles, havde baaret paa deres Ryg til Astrups Have, en Vej af over 60 Mile. Bøndergodset var almindeligen i maadeligere Forfatning; Bygningerne klinede, skieve, ravende; Besætningen almindeligen god; Avls-Redskaber og Kiøretøi slette; Vogne med jernbeslagne Hiul hos Bønderne sieldne; i hele Omegnen saa godt som ingen Selvejere; nogle faa hoveriefrie Bønder, som betalte Penge for Hoveriet, og disse stode sig almindeligen vel. Min Fader forøgede disses Antal ved at tilstaae Hoverie Frihed til en heel Bye, som laae en Miil eller derover borte fra Gaarden, og for hvem Hoveriet derfor var meget besværligt, og derved forarmende. Han fik af denne Bye, foruden den almindelige Landgilde, 2 Rdlr. D. Crt. af Tønde Hartkorn i Hoveriepenge. Denne Byes Beboere kunde nu, uforstyrrede ved det friere Hoverie, dyrke deres Jorder og passe deres Qvægavl, begge Deelee med færre Folk. De stode sig vel derved, bleve velhavende, fik beslagne Vogne, og bleve snart kiendte i Egnen og i nærmeste Kiøbsted som saakaldte »kalkunske Bønder.« Dette Exempel viiste ham Nyttens af Hoverie Friheden for Bondestanden, og opmuntrede ham siden til at gaae videre; ja saavidt, at han gav samme Frihed til alle Godsets Bønder imod Afgift i Penge, og drev da selv Gaarden ved egne faste Folk og Besætning. Herved fik han Gaardens Jorder bedre drevne, end ved det slæbende Hoverie, og herved saae han tillige Bønderne i Stand til, uden Møje at kunne udrede deres Skatter og Afgifter, hvilke han, saa vidt Skatten til Staten angik, forhen havde tildeels maattet betale eller foreskyde; og imidlertid [hine] at tiltage i Velmagt. Af alle private Godsejere i Danmark var min Fader, saa vidt mig bekiendt, den første, der ved frivillig Forening gav Hoverie Frihed til heelt Gods, og drev selv Hovedgaard. Men da dette var noget i den Tid nyt, og en saa vidtstrakt Avlsdrift af hans Hovedgaard var besværlig, saa indgik han, af fornøden Forsigtighed for egen Velfærd, ikke Foreningen med Bønderne for længere end hans Ejendomstid, glad imidlertid ved at see Godset i tiltagende bedre Kaar. Om hans Eftermand, en Etats Raad *Axel Lasson*, til hvem han solgte Gaard og Gods i Aaret [1766], og om de, som siden kiøbte samme, vedbleve at følge samme Plan med Hoverie Frihed og egen Hovedgaards Drift,

er mig ikke bekiendt. Dette veed jeg allene, at Godsets Bønder i de senere Tider, da det kom i Brug, at udstykke Bøndergods til Selveiendom, tilkiøbte sig Gaard for Gaard saadan Selvejendom, hvortil de vare saameget meere forberedte, som de igiennem Hoverie Friheden havde kunnet arbeide sig op til at benytte Selvejendom og Uafhængighed af Hosbonde.

Egentlig Mishandling af Godsejer imod underliggende Bønder kiendte jeg ikke i min Ungdom i mit Fædrehiem eller i nærmeste Omegn. En gammel grundmuret Bygning efter Middelalderens Form havde min Fader nedbrudt og med den det deriværende gamle Bondefængsel, Hullet kaldet; i et nyt, bekvemmere Vaaningshuus, som han i dens Sted opførte, blev intet saadant indrettet. Træhesten i Gaarden blev nedbrudt, og ikkun paa Nabogaardene saae jeg den; men den brugtes ikke eller yderst sielden. Det var blevet Tone ved Hoffet og i Ministeriet, at tale om Forbedring i Landboevæsenet og i Bondens Kaar. Denne Tone udbredte sig, og selv de gamle Ugedagstienere bleve da Gienstand for de gode Godsejeres Opmærksomhed og Omhue, jo meere de forblev i Kredsen af deres Undergivne, desuden fandt de sig det fordeelagtigst, at afværge disses Nedtrykkelse og at holde dem paa Fode; thi des meere befriede Godsejerne sig selv for Udgifter til Skatter for Bonden, til Istandsættelse af øde Gaarde, og des meere sikkrede de sig deres Indtægter. Hvad der især krænkede Bonden var Soldaterholdet, ikke saa meget formedelst Besværligheden ved Landmilitiens militaire Tieniste, thi Landsoldaterne drages da ikke ind i Garnison, hvilken forsynedes med hvervede Tropper, deres Vaaben Øvelser havde de derimod under visse omkring i Districterne ansatte Officierer og ved nærliggende Kirker, hvor deres Vaaben giemtes. Til Mynstringer bleve de siel- dent kaldte. Kun Maaden hvorpaa og Vilkaarligheden, hvormed de bleve stillede til Soldater Tienisten, var dem modbydelig. Ryttergods fandt ikke og havde ikke fundet Sted i denne Egn; den afgav Fodfolk til Landmilitien, saaledes, at hver Hovedgaards Bondegods var inddeelt i visse Lægd, hvoraf et hvert maatte afgive en tienstdygtig Karl til Tienisten i visse Aar. Ejeren af Jordegods holdt Anordningerne for det Antal, som af Godset skulde stilles, og paa ham beroede det derfor, hvem han vilde stille. Undertiden blandede Par-

tiskhed, Had, Hævn eller Egennytte sig i Valget. Enhver, som blev udseet at gaa Soldat for Lægdet, fandt sig da haardere behandlet end andre hans Lige, der ved Godsejernes større Velvilie mod dem undgik. Dette gav Modbydelighed for Tienisten og forvoldte, at især henimod Sessions Tiderne mange af Godsernes unge Mandskab snege sig bort til Hertugdømmerne, til de nærmeste Lande ved Hertugdømmerne eller til Holland ved Skibs Leilighed fra Jyllands Vestkyst. De fleeste af disse kom aldrig tilbage; men vilde nogen igien vende hiem og forblive i Landet, da blev almindeligen efter nogen Tids Fraværelse paa ubekjendt Sted en Underhandling paa 3. eller fjerde Haand indledet imellem den Bortrømte og Eieren af det Gods han havde forladt, og den sædvanlige Priis var da omtrent 100 Rdl. for et Pas, hvorved Karlen fik for bestandig sin Friehed fra Godset og kunde nu opholde sig, hvor han fandt for godt. Hen imod Sessions Tiderne var gierne adskillig Slags Jagt efter de Karle, som Godsejerne vilde stille frem til Antagelse. Nogle grebes om Dagen, naar de gik i deres Hoverie Arbeide, andre om Natten i deres Hiem og sattes derefter under meer eller mindre stræng Bevogtning indtil Sessionen holdtes, og da var Sorg i Bondefamilien, som det giældte, og Fortrydelse over, at foregaaende Leiligheder til at undvige ikke vare benyttede.

Af de som af Frygt for at stilles til Krigstieniste, undvege, hørte man ikke sieldent een og anden at have arbeidet sig frem til Velstand i Udlandet eller i Indlandet. Som tvende saadanne mig bekiendte, som i Fædrelandet gjorde sig anseete, erindrer jeg og vil nævne Brødrene *Ryberg*, af hvilke den eene blev een af de værdigste, meest formuende Handelsmænd i Kiøbenhavn, den anden det samme i Aalborg. Begge vare de fødte af Hoverie giørende Gaardmands Folk i Bondebyen *Ryberg* paa det næste Herremands Gods ved min Faders, og begge vare de opfødte ved Bonde Arbeide og i trange Kaar. Jeg erindrer meget levende, hvorledes Herremanden, som ejede Godset, fra hvilket de undvege, kom over i Besøg til min Fader og da skieldte og bandede over, at tvende dumme Knøse, som han kaldte dem, vare bortløbne fra Godset, og hvorledes han ikke med al den Umage han gjorde sig, havde kunnet opspore dem.

De vare vandrede til Aalborg, og antoges der af en for-

muende Kiøbmands Familie, som tilmæglede dem Frie Passer af Herremanden, saa vidt jeg mindes, mod 100 Rd. for hver; de kom derpaa i Lære ved Handelen og banede sig ved gode Natuurgaver, ved Fliid og Paapassenhed i andres Tieniste Vei til egen Handel, hvilken de begge siden dreve med Klogskab og Held. Den ældste, *Niels Ryberg*, døde som Conference Raad, men hans større Hæder var, at han aldtid vidste med Elegants i Leve Orden at forbinde sine jævne Landsbyesæder, hvilke han stedse vedligeholdte; at han som Kiøbmand vidste at speculere, men med Sindighed og Klogskab. Derom vidner et af ham anlagt Factorie paa Færøerne, hvilket ikke gav ham ringe Fordeele, at han ved duelige Mænd, forskrevne fra Engeland, indførte fabrikmæssig Hørhegling og Linned Fabrikation i Kiøng. Han stiftede et Handels Huus i Kiøbenhavn, som tilvandt sig og vedligeholdte i hans Levetid et fortrinligen agtet Navn og den fuldkomneste Tillid over alt i Udlandet som i Indlandet.

Broderen i Aalborg syntes at have meere Talent end han, og vidste tillige meere at sætte sig ind i finere Levemaade, arbejdede sig ogsaa frem til Formue og holdt den vedlige, men i vidtseende, og dog solid Handels Aand naede han ikke den ældre Broder.

Det er behageligt, i sin Alderdom, at kalde sig i Minde de Mennsker, iblandt hvilke man voxte frem, og at overskue den huuslige Forfatning, den Leve Tone, de Sæder, den Grad af Kultur, som iblandt dem paa den Tid fandt Sted. Ogsaa for Eftertidens Mennsker kan det være ikkun behageligt at kiende Fortidens. Jeg vil derfor her antegne det Væsentligste af hvad jeg derom erindrer.

Min Føde Egn, som afsides beliggende, var ikke af dem i Landet, som jævnlig besøges af Fremmede. Naar undtages de Slesvigere, undertiden Hollændere, som aarligen søgte Egnen for at tilkøbe sig Herregaardenes staldfodrede Qvæg, alle raae Personer, vandte kun til Prangerlivet, og nogle meere dannede Kavalerie Officierer, som af og til drog om for at kiøbe Remont Heste, saae man sieldent nogen Fremmed. Egnens Beboere, indskrænkte til sig selv, vare jævne, stræbsomme, gode, venlige Mennsker, der passede hver sit Huusvæsen og almindeligen passede det vel. Beboerne deede sig i 2de Classer: Herregaards Ejere og Præster i den eene, eller første Klasse; Bønder, meest Hoverie

Bønder i den anden. Til denne Classe kunde man ogsaa regne Forpagtere af Herregaarde og Præstegaarde; thi disse førte omtrent lige Levemaade med Bonden. De klædte sig som dem, spiste med deres Folk ved samme Bord. Konerne og Børnene besørgede alle, indtil de simpleste Huusgierninger. Men derfor kunde ogsaa den Tids og den Egns Forpagtere betale deres Forpagtnings Afgifter til rette Tid, ligesom Herremændene deres Rente. Indførseler og Udpantninger kiendte man ikke til. Capital-Opsigelser vare sieldnere, og naar saadant fandt Sted, da var det ikke vanskeligt at faae ny Capital i Prioritet til at udløse den gamle. Tracteringer i Middags eller Aftenselskaber kiendtes ikke. Naar Herregaards Ejere imellem sig, eller Præsterne imellem sig, eller Herregaardsejere og Præster imellem hinanden kom, eene eller med deres Familier til hinanden, hvilket skeedte sieldent, da var Besøget almindeligst om Søndag Eftermiddag i nogle Timer, og da beværtedes i de Aar, jeg her taler om, endnu ikke med Kaffe, den var da næppe kiendt i Eggen, men med Thee; efter Theen med hiemesyltede Frugter for Fruentimmerne, med hiemedestillerede Aqvaviter og Smaaekager for Mandfolkene, sieldent bleve de sammen om Aftenen, og da gaves Smørrebrød og Øll. Viin brugte man sieldent, og da lidet deraf, endog ved Maaltider. Den hentedes almindeligen pottewiis fra nærmeste Kiøbstad, efterhaanden som forudsaaes, at den ved overordentlig Leilighed kunde behøves. Huusforraad deraf havdes ikkun ved Familie Fester, saasom ved Bryllupper og Barnedaab. Da fandt et Slags Giestebud sted, og da brugtes Viin med Sparsomhed, ligeledes i de meer formuende [Huse] ved de saakaldte Hellig-Aftener, som den Tid meeget holdtes i Hævd, men indskrænkt blot til hvert Huses egen Familie-Kreds. Juletiden var Glædernes Tiid. Denne varede i 14 Dage; Musik, saadan som den kunde have af Bonde-Spillemændene, blev da søgt ogsaa paa Herregaardene og disses Ungdom, hvortil ogsaa kom de nærmeste Præsters, samlede sig da afvexlende snart paa en, snart paa en anden Gaard til Dands, Julelege og anden saadan Lystighed. Jeg bemærker her, at i Sognet, hvor jeg blev født, laae ikke mindre end 4 Herregaarde, hvis Ejere med Familie søgte een Kirke. Der lod sig altsaa en Deel Ungdom beqvemmeligen samle.

Bonde Almuens Levemaade var meget tarvelig. Stærke af Legeme, underholdt de Styrke og Sundhed ved god og

sund Spiise og Drikke. I sær saae man, at den Mad, som de bragte med sig, naar de kom til Hovarbeide, og som de nøde, medens de der i Spiisetiderne opholdt sig, var vel tilberedet, ja endog overflødig. Brændeviin var det ikke den Tid forbudet Landmanden at brænde, dog mærkede man ikke, at Misbrugen af denne Almuens Yndlings Drik, hvilken hver Mand kunde tilberede i sit eget Huus, var hyppigere end siden, da Lovene bøde dem at føre deres Sæde til Kiøbstæderne og til de privilegerede Landsbykroer, og derfra at kiøbe deres Brændeviin. Det kunde hænde, at en eller anden Huusmoder, ved at omgaaes med Behandlingen og jevnligen at smage Styrken, kunde komme i Vane med at nyde formeget deraf og derved blive drikfældigen, men det var langt fra ikke almindeligere end siden, da denne Drik, ved at kiøbes andensteds fra, blev meere sielden, og Sielendheden selv der fristede til Brugen. Den gode Huusmoder holdt til Raads med sin Brændeviin som af sit Øll og sine opbevarede Madvarer, og den drikfældige Kone var ikke mindre foragtet da, end siden. Mændene holdt sig hiemme fra Landsby og Kiøbstads Kroerne, hvilke de siden, da Brændeviins Brænden blev dem forbuden hos dem selv, begyndte at søge desto jævnligere, dem ikke til Gavn; thi Samlinger i Kroerne foranledigede Tidsspilde, Kortspil, ikke sieldent Klammerie og Slagsmaal.

Kundskaber uden for dem, som enhver i sin landoconomiske Stilling behøvede, vare kun sieldne. Præsterne, hos hvem de nærmest skulde søges, og fra hvem de rimeligst skulde udbredes, passede almindeligen meere deres Avlsdrift og deres Qvæg-Opdræt, end videnskabelig Cultuur, og indskrænkede deres Bogsamlinger til enkelte faae Bøger, som vare dem høistnødvendige for at vedlige[holde] de uundværligste Kundskaber for Prædikestolene. Videnskabelige Samtaler i Samlingerne imellem dem selv hørte man ikke, meere derimod des flere om Jordbrug, Landboevæsen og Handel med Landproducter. Nogle vare de landhuuslige Sysler endog blevet saaleedes til Vane, at man paa Qvægmarkederne, naar og hvor disse holdtes, vel kunde see een og anden Præst med Pidsken eller Svøben, som den kaldtes, tvers over den graae Overkiøle, blandet med Bondeprangerne, og dem aldeles lige som i Dragt, saa i Sæder; dog vare der ogsaa andre meget vakkre, men tillige meget simple Mænd,

der ikke saaledes lode sig henrive af de landlige Næringer, men troeligen passede deres Embeder, og skønt svage i videnskabelige Kundskaber, dog vidste, ved et natuurligt Hiertets Sprog fra Prædikestolene at opbygge deres Tilhørere, og vare derfor af dem baade agtede og yndede. Præsterne i hvert Herred valgte deres Provst, og han fandt sig ved saadant Valg ikke lidet hædret.

Iblandt Egnens de større Jordegodsejere var min Fader den eeneste, som, skønt ustuderet eller rettere sagt, uden at have gaaet academisk Bane, satte Priis paa Læsning og havde tidligen begyndt en vel ikke stor, men velvalgt Samling af Bøger, hvilken han blev ved at forøge med, hvad der udkom af gode tydske og danske, siden ogsaa nogle franske Skrifter. Han havde været Forvalter paa Stamgodset Rosenholm hos den lærde og kloge Geheimeraad *Iver Rosenkranz*, som, efter at have forestaaet de høieste Stats Embeder inden og udenlands og efter at have været Kong Christian den 6tes værdige Opdrager, trak sig tilbage, man veed ikke bestemt af hvilken Aarsag, til sit Gods og henlevede der sine øvrige Dage i Roe. Min Fader havde der havt en meget behagelig Stilling. Han havde for sin Person og for sin velordnede Godsbestyrelse været yndet af den viise og ædle Mand, hvis Tarv han besørgede. Han havde imidlertid havt frit Brug af det Rosenholmske, fra ældre Tider af grundlagte Bibliothek, og jevnligen Adgang til Selskabs Kredse af de dannede, tildeels videnskabelige Mænd, som endog fra Landets fiernere Egne søgte det giestfrie Rosenholm. Derved havde han faaet Smag paa Læsning og dannet Selskabstone, og den Smag forloed ham aldrig. Alle Holbergs danske Skrifter, hvilke den Tid udbredte sig, alt hvad der siden udkom fra det gienopvakte Sorøe Academie, hvor det danske Sprog dyrkedes med Held af *Snedorf, Guldberg, Kraft* o. f., og hvad end videre ellers udkom i Khvn., fra *Thyge Rothe, Eilskow, Gunnerus* o. f., var ufortøvet anskaffet og fra min Faders Bogsamling til Tieniste for hvem i Egnen, der bekymrede sig derom, men disse vare ikkun meget faae. Ogsaa de nyere Skrifter, som den forskiønnede Litteratuur frembragte, bleve betimeligen betingede. Hertil samledes ogsaa gode offentlige Blade, fra Indlandet og Udlandet, for derfra at hente Underretning om, hvad der foregik i det politiske. Der af var 7 Aars Krigen i Tydskland, og Frederik den Andens Heltedaad i samme, det, som

meest vakte Deeltagelse, selv i denne afsides Egn. Havde han vundet et Slag, da jubledes og da hørtes jævnlig en Sang, som jeg ikke siden og ikke andensteds har hørt. Den begyndte saaleedes :

For Kongen af Preusen vi
 Pokalen vil skienke i
 Og ønske hans Vaaben Held mod Østrig
 Saa ædelt et Kongeblood
 Saa tappert et Heltemod p. p.

Jeg erindrer ikke meere. Imidlertid vare der ogsaa her, lige som anden Steds i Landet, ja i Hovedstaden selv, Partier imod denne Konge og hans Daad, men de vare overalt de svageste, endskiønt mange af Præsterne sloge sig dertil, fordi de ansaae ham for Atheist.

I denne afsides Egn og under de Omgivelser, som foran ere nævnte, opvoxde jeg indtil mit 12te Aar. For min ældre Broder og mig holdt min Fader imidlertid Huuslærer, en theologisk Student, der havde bestemt sig for Præstestanden og siden naaede sit Ønske. Han havde som de fleste den Tids Studenter nogenlunde Kundskab i det latinske og grædske Sprog, men dette var alt. Min Fader, som selv havde erfaret, hvor gavnlige de levende Sprog, især Tydsk og Fransk, vare til en slebnere Dannelselse og til at komme an i flere Slags Embedsstillinger, troede ikke at burde indskrænke sine Sønners Underviisning til hine døde Sprog aleene. Det var i den Tid ikke usædvanligt, at iblandt de mange hvervede Tropper, som ved Haandpenge lokkedes ind i Landet, ogsaa vare adskillige Franske, endog af gode Familier, der i Ungdoms Forviltring havde kastet sig til Krigs Tienisten, vare blevne tæmmede i Campagnen i Brand, Tydskland og andensteds og ønskede sig derfor roeligere Dage. Det skeede derfor ofte, at Familier her i Landet udløste een og anden saadan fra Regimentet, hvor til han var hvervet, for at bruge ham som Sprogmeister eller i anden huuslig Stilling. En saadan indkommen Recrut, der i sin Ungdom havde havt god Opdragelse og var trættet i Krigen, en Strasborger af Fødsel, kyndig i at tale og skrive baade Tydsk og Fransk, fik min Fader, da han engang var i Kiøbenhavn i Familie Ærende, Anslag paa, udløste ham ved at betale et hundrede Rigsdaler for hans Friepas og bragte

ham med sig til Hiemmet. Han blev vores anden Lærer, og hans Underviisning i at læse, tale og skrive de tvende levende Sprog, som han kiendte, blev os saa meget behageligere, som hans Underviisning var livfuldere, og han vidste, at underholde os med Krigen, han havde taget Deel i, og om hans egne virkelige eller foregivne Bedrifter og Hændelser, naar derimod vores anden Lærer ikke vidste andet at fortælle os, og dette endda sparsomt nok, end om hans flau Skolehistorier, og hans Svip Reiser til Kiøbenhavn for at tage Examen, hvilke den Tid bestode almindeligst meere i at overhøres i hvad de paa egen Haand havde lært udenad, end i at undersøge, om Candidaterne havde hørt Forelæsninger og hvad derved vundet.

Da jeg var 12 Aar, satte min Fader mig med min ældre Broder i Wiborg lærde Skole. Denne Skole stoed i godt Rygte formedelst dens værdige Rector *Arff*, der var god Philolog, og dens Lærer i 5te Lectie Magister *Holst*, der især var god Mathematiker og blev siden Rector i Wordingborg. Skolens Conrector Magister *Jessen* var maadelig til Underviisning og derfor lidet agtet baade i og udenfor Skolen. De øvrige Lærere, som da kaldtes Hørere og ansattes af Bisperne, vare ikke bedre. Underviisning i levende Sprog var ikke den Tid som nu indført i de offentlige Skoler. Min Fader vedblev at ansee den gavnlig ved Siden af den i de døde Sprog. Han lod derfor vor franske Sprogmaster følge os og boe hos os i Wiborg. Dette er maaskee det eeniste Tilfælde, hvor Disciple i en offentlig latinsk Skole have ført saadan Sprogmaster med sig, og i Wiborg var det saameget meere et Særsyn, fordi vores liden Bolig var det eeniste Huus i Byen, hvor det franske Sprog taledes. Os var det til sand Nytte; men det varede ikke hele Tiden, medens vi søgte denne Skole, thi vor Sprogmaster, som havde Kiendskab i Familier i Kiøbenhavn, blev ved Anbefalinger af disse ansat i en Post ved Politiet og forloed os, hvorefter ingen var at faae til at afløse. Imidlertid havde vi lagt en Grund, saa vel i det franske som tyske Sprog, som siden kom os meget tilgode.

Wiborg, skiøndt anlagt i den jyske Hede, har dog intet sørgeligt Udseende, dens sig vidtstrækkende veldyrkede Marker imellem Heden og Byen, den smukke Søe, som ligger den ved Siden, dens tvetaarnede skønne Domkirke, dens

Domhuus, Bispegaard, daværende Stiftamtmands Boelig, som ved Kiøb er blevet Cathedralskole, og adskillige af dens private, til Deels ret vakkre Bygninger havde noget imponerende for mig, som endnu ikke havde seet saa stor en By. I Byen var jævn god Næring, ikke megen Handels Rørelse, thi en Landstad kan almindeligen ikke have synderlig Handel uden ved sin Omegn. Nogle faae Varer bragtes eller bortførdes gennem Liimfiorden til og fra Ladepladsen Hiarbeck, men disse Varer, naar de kom fra eller førtes til Staden udenfor Jylland, maatte de gaae igiennem de Aalborgske Kiøbmænds Hænder, da Aalborg formedelst dens Beliggenhed ved Liimfiordens Munding hersker saa at sige over ald Handel og Fart i Fiorden. En større Handel drives over Hierting paa Vestkanten, hvorfra og hvortil de viborgske Kiøbmænd førde deres Varer med egne Vogne . . . Mile over Land; en temmelig besværlig Transport, men som lønnede sig ved Contrebande Handelen med de Varer, især Tobakker, uldne Varer, Krukker o. dl., hvilke Lovene havde forbudet at indføres, men hvilke de indenlandske Fabriker ikke tilvejebragte i fornøden Mængde eller af den Godhed eller til den Priis, at de jo med stor Fordeel kunde indsniges, paa Vestkysten af Jylland fra Hollan'd og Hamborg, paa Østkysten fra Lybek. Meer end ved sin Handel var Wiborg bekiendt ved sin Hatte Fabrication, og som der dreves af adskillige og med Fordeel. Den korte krøllede jyske Uld, som let sammenfildtedes, afgav et fortrinligt Material til grove og middelfine Hatte, som fandt god Afsætning, baade i og udenfor Landet, da de grove især meget søgtes for Armeerne.

De øvrige Borgere vare Avlsbrugere eller Haandværkere af det Slags, som alle smaae Kiøbstæder almindeligen haver til fælles.

Til at give Byen Næring hialp det ellers meget, at den er Stiftsstad, hvor Stifts Øvrigheden, Stiftamtmand og Biskop havde Boelig, og der holdt deres Contoirer, hvor udenbys som indenbys, verdslige og geistlige, jævnlig havde Forretninger. At dér holdtes Nørrejyllands Landsting, for hvis Skyld adskillige, deels Landsdommere, deels Landstings Avocater der valgte sig Boepæl: at der holdtes Landemoder og Præstevielser for Stiftet, og endeligen, at der var den jyske Omslags Termin, det fra gammel Tid af saa bekiendte og berømte Snapsting, som begyndte hvert Aars 24de April og

varede i 14 Dage. Vel var det ikke længere Skik, at Jyllands Adel nu som i de ældre Tider lod der holde Bryllupper og andre Familie Høitideligheder i Snapstings Tiden. Men desuagtet var dog Byen i disse 14 Dage opfyldt med en Mængde Fremmede, Jordegodsejere, Præster og andre, som havde Capitaler og Capitalers Renter at modtage eller at udbetale, Kræmmere, som indbragte allehaande Varer, der udsolgtes fra aabne Boder; Kræmmere eller Kræmmersvende fra Hamborg og Lybek, som indkasserede for indsmuglede Varer, undertiden Comoedianter, Linedansere o. s. v. De fleste Familier i Byen indskrænkede da deres egne Huusleiligheder, for at kunne udleje Værelser til de Fremmede af alle Classer. Den 24de April til visse Klokkeslet blev Snapstinget indringet, som det hedte, med Domkirkens store Klokke; denne Lyd hørte Indvaanerne gjerne, fordi Fortiennisten og et muntrere Liv da begyndte. Den fiortende Dag til samme Klokkeslet blev Snapstinget udringet. Den som ikke da havde betalt opsagt Capital eller Renter, kom da i Orde som slet Betaler og tabde sin Credit, men meget sieldent var det, at saadant hændte; thi enhver god Oeconom tænkte hele Aaret igiennem paa Snapstinget. Uhæld kunde ramme een eller anden Mand, saasom om en Herregaardsejer ikke om Foraaret solgte sine opstaldede Øxen o. s. v., men den forstandige, stræbsomme og sparsommelige Mand manglede ikke Credit, og endskiøndt den circulerende Pengemasse ikke var til Overflod, savnedes dog ei heller det fornødne til at holde Næringerne i Gang og Jord Ejendomme i den moderate Priis, hvori de stode. Naar de Fremmede, som opholdt sig i Byen i Snapstingstiden, vilde lække for sig, lode de sig beværte i Aftenselskaber med Østers og gammel Rhinsk Viin.

I Snapstings Tiden levedes ellers sædvanligen noget overflødigere, end ellers, fordi et hvert Huus af de anseete og velhavende gjerne havde Slægtninge eller Venner, som besøgte det, eller Giester at beværte imod god Betaling, men uden for denne Tid levede enhver stille og sparsomt i sit Huus og havde sielden Sammenkomster hos hinanden.

Stiftamtmanden *v. Heinen*, en Kammerjunker af det moltkiske Slægtskab eller Svogerskab, for hvilke alt i den Tid maatte viige, var vel anseet for hans Humanitet og for hans gode Villie til at fremme Ret og Skiel. Embeds Forretninger vare ham vel ikke bevandte, men han havde, for

at forestaae samme, en meget duelig og velsindet Fuldmægtig *Olufsen*, Fader til nuværende Professor i Stats Oeconomie ved Kiøbenhavns Universitet; en ung Mand af slebne Sæder, der gjorde ham yndet og vel antaget i alle Selskaber.

Biskoppen, den gamle lærde *Andreas Wøldike*, var af udvortes Anstand som i Tale og Adfærd en sand Patriarch. Af Alder nedbøiet, bar han et langt sølvhvidt Haar; Issen bedækket med en sort Kalot. Da han levede ugift eller som Enkemand, eene for sit Embede eller sine Studeringer, saa lod han sig sieldent see uden for sit Huus, og da bøiede alle, gamle og unge, sig for ham som for en hæderværdig Gudsmænd. Næst efter dem vare de anseelige Embedsmænd 2de af Landsdommerne, Etats Raad *Dyssel* og Justits Raad *Thestrup*; den først havde anlagt og bestyrede det for Jylland i Wiborg værende Tugt- og Manufactuur Huus, ikke ham selv til Fordeel, thi han levede med en talrig Familie i meget knappe Kaar; den anden, Ejer af Mariagers Kloster, var Medlem af det danske Selskab for nordisk Sprog og Historie, til hvilket Selskab han forærede deels efterhaanden stykkeviis, deels i Samling, en ikke ubetydelig Mængde af Manuscripter og Diplomer, ligesom han og til dette Selskab indsendte af eget Arbeide den Beskrivelse over Mariagers Kloster, som findes indført i det gamle danske Magazin. Jeg har ingensinde seet en grimmere Mand med en smukkere Kone. Ogsaa hun var af den Thestrupske Familie. De øvrige Byens Honoratiores vare Magistratspersonerne, Præsterne og Skolens øverste Lærer.

Magistratspersonerne levede i temmelig god Forstaaelse med Borgerne, og Borgerne med dem. Vel kunde af og til fremstaae ogsaa i den Tid enkelte af disse selvkloge smaae Borgere, som af og til i Provinsstæderne søge Udmærkelse iblandt deres Medborgere ved i Tale og Mode at gjøre Anmærkninger over Magistrats Foranstaltningerne, men, som sædvanligen, gik deres Yttringer over i Kiævlerier, som Magistraten let besvarede eller med Grunde afviiste. Haardere Kamp havde Magistraten paa Byens Vegne med udenbyes Naboer, hvis Jordejendomme grændsede til Byens. En *Frydenreich* til Palstrup, Kiersholm og flere Gaarde, som var riig og trættekier, plagede Magistraten og Byen med idelige Processer, hvilke han elskede saa meget, at da han døde, bestemte han i sit Testamente en vis Capital, man sagde 10

å 20000 rd. for at udføre til det yderste disse af ham begyndte Tvistsager. Ham kunde Procuratorerne med billigen have sat en Mindesteen; han procederede endog efter sin Død.

Iblandt Byens Geistlige vare ypperlige Mænd, baade i Taler og i Levnet; en gammel høistærværdig Sognepræst . . . *Sadolin*, i Anstand et Johannes Billede, besteege aldrig Talerstolen, uden ved et blødt klingende Hiertets Sprog, saaledes at røre, at endog den flygtige Ungdom lyttede opmærksom til hans Ord; en ung Mand . . . *Hornemann*, Cappellan til en af Kirkerne og hans Svigersøn, var ham liig i udvortes Blidhed som i hierteligt Sprog, men mindre henrivende, fordi Alderdommens Ærværdighed endnu ikke var hans. Han blev siden Præst paa Ærøe; en . . . *Astrup*, den Tid ung Præst ved Tugthuset. Som kraftfuld Taler vidste han paa een Gang og i et originalt Sprog at vække Forstanden og røre Hiertet. Han oplevede en høi Alder, vedligeholdte sit Rygte som udmærket Taler og retskaffen Mand, døde for faae Aar siden som Stiftsprovst i samme Bye, hvor han havde begyndt sit Lærer Embede.

Om Skolens øverste Lærere og hvad disse vare for Skolen, har jeg allerede talet. Hvad Skolen selv angik, da var den i de øverste Classer ret god, og for Lærlingerne i Henseende til Underviisning gavnlige. En Besynderlighed dog, at den havde adskillige ældre Lærlinge end Skolerne i Almindelighed, og der iblandt ikke faae, om hvilke der kunde siges med Holberg

. . . der lade sig rage to Gange om Dagen . . .

Aarsagen var, at Viborg Skole var fra ældre Tider saa rigeligen doteret med Gods og Tiender, at ikke alleene Lærerne der ved havde den største Deel af deres Indkomst, men at der endog var stiftet et frit Bord, Kongens Bord kaldet, for et Antal af fattige Disciple, som der havde frie Spiisning Middag og Aften, hvor foruden de endnu kunde erholde Stipendier i Penge. Da der saaledes allerede i Skolen selv var et Slags Levebrød, saa vare der adskillige, som fandt sig tiende med ikke at ile til Academiet, men snarere at tøve i Skolen, saa længe det vilde lade sig gjøre. Den brave Rector *Arv* søgte herpaa at raade Boed, men det kunde ikkun skee efterhaanden, og blev da ogsaa i Tiden afskaffet. Imellem Lærlingerne var ellers den daglige Omgangs Tone jævn

og god. Ryggsløsheder sporedes ikke. Selv de utidige Vaner, tidlig Tobaks Røgen o. dl., vare meget sieldne. Deels fordi min Fader havde Bekiendtskaber i Byen, deels fordi jeg havde noget naturligt Talent til Musik, især til musikalsk Sang, hvilket Skolens Cantor, *Iversen*, selv god Musiker, søgte med Omhyggelighed at fremdyrke, fik jeg saaledes Adgang i adskillige Byens bedste Familier, at jeg indbødes til deres større og mindre Selskaber. Især var Præsten *Hornemanns* Huus det, hvor Musiken var yndet og dyrket. Han spillede selv adskillige Instrumenter og sang med herlig Stemme og megen Smag efter den Tids Maade, ligesom han saaledes anvendte sit musikalske Talent i sin Messen i Kirken, at jeg ikke veed, at have nogensinde hørt noget bedre i denne Slags Kirke Forretning. Han var Fader til Philosophen *Hornemann*, som døde i ung Alder, og til Botanikeren *Hornemann*, som nu foredrager sin Videnskab ved Universitetet og forestaaer den botaniske Have.

Da min ældre Broder var færdig fra Skolen og gik i Aaret [1761] til Academiet, vilde min Fader ikke lade mig eene i Wiborg. Han drog mig da tilbage til Hiemmet, hvor han satte mig i Henseende til Underviisningen i samme Stilling som forhen, men under andre Lærere, en Student som var god Philolog og siden blev Præst i Nærheden, og en fransk Sprogmeister, der var kommen her til Landet paa samme Maade, som den forrige og var blevet udløst fra Militairtjenesten af en anden Familie, i hvilken han nu havde udtient. Han var Søn af en Parlaments Avocat, *Payen*, havde i sin tilige Ungdom havt god Opdragelse, havde da været bestemt til Studeringer, men var bleven lokket til Krigstjeneste, havde fulgt de franske Tropper som Soldat til Brabandt i Aarene . . . under *Løwendals* Commando, været med ved Indtagelsen af Bergen op Zoom, derfra igiennem Tydskland til den for de Franske uheldige Beleiring af — — i Aaret . . . Paa Tilbagevejen derfra havde han seet Leilighed til at undvige fra den franske Armee og var da faldet i danske Hververs Hænder. Igiennem det raae Soldater Levnet i Krigen havde han vedligeholdt den finere Levetone fra hans første Opdragelse, var livlig i Underviisning, behagelig i Selskab.

Under saadan privat Underviisning fremgik min Tid i det landlege Hiem i Aaret 1763, da jeg, efter at være prøvet af min forrige ærværdige Rector, *Arv*, blev med Testimo-

nium fra ham sendt til Academiet og underkastede mig Examen artium.

Kiøbenhavn var mig en fremmed Verden. Jeg forbausedes ved at see den stolte Slotsbygning, Amalienborg Plads, ... dens skønne Omegn. Men jeg fik ikke Tid eller Leilighed til at kiende Staden uden flygtigen af sit Udvortes, thi jeg ankom ikkuns kort før Examen, og maatte, saasnart den var forbie, vende tilbage til Hiemmet, for der selv at veilede mig til den anden Examen, som jeg toeg Aaret derefter. Strax efter denne maatte jeg, efter min Faders Villie og Forskrift ligeledes forlade Academiet, for i Hiemmet at studere til theologisk Attestats, hvilken jeg erholdt i Aaret 1766, efter omtrent to Aars Studeren paa egen Haand hiemme, og to à tre Maaneders Manuduction i Kiøbenhavn af en gammel, deri veløvet theologisk Student, for hvem Manuductions Hvervet var blevet et tarveligt Levebrød. Det var den Studeremaade, som da var meget almindelig for unge Studerende fra de danske, især de fra Hovedstaden længst fra liggende Provincer. Lovene gave den Medhold. Forældrene sparede, og vare glade ved at kunne have deres Sønner omkring sig, eller i Conditioner paa Landet, i Steden for at lade dem værgeløse i Hovedstadens Adspredelser. Professorerne viiste sig ikke misnøjede med Hiemmefliden, borte fra Academie og Forelæsninger, kun at de Studerende indfandt sig til Examens Tiderne. Ogsaa vare der adskillige Professorer ugentligt i det philosophiske Facultet, hvor Forelæsninger ligesom deres Examinationer vare meere til Spas end for Alvor. Saaledes naar Professor *Hee* examinerede i *Mathematik*, *Møllmann* i *Historie* og *Geographie*, *Wadskiær* i *Latin* og *Anchersen* i *Moralphilosophie*, gik man paa Studiegaarden som til *Comedie*. *Hee* satyricerede bestandigen meere end han examinerede, *Wadskiær* vrælede uophørlig, *Møllmann* havde visse Spørsmal, hvorpaa man kunde gjøre *Regning*, og imellem disse adskillig *Smaasnak*; *Anchersen* ligeledes; alle vare de meer eller mindre *Carricaturer*, *Hee* ved sit *Satyr* Ansigt, de øvrige ved deres underlige *Dragt* og *Adfærd*.

Ikke megen Agtelse for Studeringer eller Tilløkkelse til at dyrke dem, kunde unge Studerende fatte ved at see saadanne Videnskabernes Veteraner og at høre dem. Jeg troede derfor ikke at tabe meget ved at forlade Universitetet i det

ellers altid vigtige Aar mellem første og anden Examen. En mærkelig Undtagelse i det philosophiske Facultet var dog gamle *Johan Christian Kall*, Professoren i de orientalske Sprog. Mand af Videnskab, havde han som Informator, først ved de kgl. Pager, siden hos Kong Friderich V som Kronprinds, lært at foreene Anstand i Adfærd med Grundighed i Kundskaber. Han var derfor meget agtet, og hans Collegier meget søgte. Saaledes ogsaa adskillige Professorer i de andre Faculteter, som holdt Forelæsninger for dem, der studerede til Embedsexamen.

Min Fader vilde, at jeg skulde forberede mig til Præste Embede. Dertil havde jeg aldeles ingen Lyst. Men han vedblev sin Paastand med Tillæg, at det altid var godt, i Fald andet glippede, da at have et Præstekald i Baghaanden, og dette havde han virkeligen, thi fra en Kaldsberettiget Jordegodsejer havde han forskaffet sig Løfte om Exspectance paa et godt Præstekald i Jylland, saasnart jeg blev kvalificeret til at kunne modtage samme.

Af Lydighed og imod egen Tilbøjelighed maatte jeg altsaa læse Theologie paa egen Haand, efter Lærebøger, trykte og haandskrevne, som jeg fik fra Kiøbenhavn, men hvad han nægtede mig i Henseende til academisk Veiledning, det erstattede han mig ved frie Benyttelse af hans velvalgte Bogsamling, der indeholdt gode Stykker, især i Historien og de skønne Videnskaber, og iblandt alt det bedste, som hidtil var skrevet i det forbedrede danske Sprog. I disse Skrifter var mit Hovedstudium. Jeg læste dem, som jeg meest yndede, saaledes som Seneca vilde, at . . . skulde læse.

Jeg grandskede Materiens Værd og Sprogenes Aand og Ynde og øvede mig i at opsætte egne Bearbejdnings efter mine valgte Mønstre, dog lagde jeg derfor ikke de gamle Classikere til Side. Ogsaa dem blev jeg ved at grandske.

I dette 2det Decennium af mit Ungdomsliv, hvilket jeg nu har berørt for saa vidt mig selv angaaer, var Tilstanden i min Fødeegn, som i Landet i Almindelighed omtrent den samme som i mine første 10 Aar. *Frederik V.*'s milde Regiering vedblev. Vel var Kongens huuslige Stilling noget forandret. Han havde tabt Gienstanden for sin første Kierlighed, sin elskelige og elskte *Lovise*, hvis Blidhed og utvungne uskylde Væsen, der gjorde ham hans første Ægteskabs Aar lykkelige, ikke var bleven erstattet ved den alvorligere og i de

stivere tyske Hofsæder opdragne *Juliane Marie*, og nogle vilde meene, at han syntes, han følte dette saa dybt, at han efterhaanden faldt hen til mindre Maadehold i Vinen og i andre Forlystelser udenfor sin Huuskreds; men dette havde ingen mærkelig Indflydelse paa hans Regiering. Alt hvad Landet kunde vederfares af godt, hæderligt og gavnligt, vilde han, og i at udføre det, understøttedes han af Ministre, hvoraf de fleeste vare dannede Mænd, som gave Ministeriet Agtelse og Regieringen Værdighed. Af disse, man i Provincerne især nævnede, vare *Johan Hartwig Bernstorff* og *Otto Thott*, af hvilke den første forestoed de udenlandske Sager, den sidste befattede sig især med de indenlandske.

Meget gieldende var især Ober Hofmarschallen og Conseilsministeren *Adam Gotlob Moltke*, som tidligere havde været Kongens Yndling og vedblev at være det i den Grad, at alle som søgte Embeder, store eller smaae, henvendte sig til ham, og at naar han antog sig nogen, var Befordring ham vis.

KARAKTERISTIKER AF SAMTIDIGE.

I.

Christian v. Brandt,

Geheimstatsminister, Ridder af Elephanten, President
i det Danske Cancellie —

Naturen havde ikke været ham gunstig. Hvad han manglede i Høiden, havde han i Drøjden, men dette drøje ikke velformet, hverken i Ansigts Træk eller i øvrige Le-gems-Bygning. Beskeden nok til selv at kiende dette, var han i Selskab aldtid tilbageholden, syntes meere at liste sig omkring end at gaae og tale kun sparsomt. I hans Aands-evner var heller ikke meget naturligt Liv. Hvad derimod ihængende og stadig Flid kan tilveiebringe for at bøde paa det, Naturen har sparet paa, dette havde han fra Ungdommen af stræbt at tilegne sig. Han var ikke lidet, men uden Smag bevandret i den classiske Litteratuur og i den romerske Ret, hvilke Videnskaber han tidligere havde dyrket og siden

søgte at vedligeholde ved en ikke ubetydelig Bogsamling. Fra den moralske Side fortiente han særdeles Agtelse. Han var velvillig mod alle, godgiørende og hielpsom imod den Ringe, derfor især velskikket til at være Administrator i Grevskabet Rantzau, hvilken Post han i nogle Aar forestoed mere som omhyggelig Huusfader for de derværende mange smaae Familier end som stræng Øvrighed. Hans Bekiendte fortænkte ham i at han forloed denne Post, hvortil han syntes at være skabt, for at træde ind i Besværlighederne ved de høiere Embeder og for at boesætte sig i Kiøbenhavn, hvor mange Ting maatte vække Erindringen hos ham om hans Broders, Grev *Enevold Brandts* uhædige Skiebne. Men den livlige Følsomhed, som ikke gierne finder Sted uden hos opvakte Siele, var ham ikke naturlig. Desuden skal det have været *Andreas Petrus Bernstorff*, som af Agtelse for hans Retskaffenhed, Flittighed og Ubestikkelighed drog ham til Collegialposten i General Toldkammeret, hvorfra han siden gik over til Cancelliet, og Bernstorffs Ord vare ham en Lov. Ved egne Udarbeidninger udmærkede han sig ikke i de høiere Poster. Men hvad han med Collegiernes Medlemmer, og de med ham havde under fælles Deliberationer anseet som rigtigt og gavnligt, det foredrog han troeligen i Stats Raadet efter Collegiernes Forestillinger, aldtid fuldkommen hiemme i Sagernes Acter, thi det var ham kierere, nøje at studere Acter, end selv at opsætte Forslage og Betænkninger, hvilket sidste hans besværlige Haandskrift ligesom hans langsomme Tankegang gjorde ham vanskeligt.

Ham tilstødte det Uheld i Alderdommen at tabe sin Hørelse. Han bad sig derfor entlediget fra Embeder og Embedsforretninger, levede dernæst i Afsondring og stille Roe, døde uden Børn og efterloed sin Bogsamling til Herlufsholms Skole, hvis Forstander han havde været.

II.

General Hans Heinrich von Eichstædt,
Oberhofmester hos Kronprinds Friderich.

Var i sin Tid, da han som Oberst laae ved sit Regiment i Nestved, kiendt som en god og human Regiments Chef. Han havde af Naturen et snildt Hoved og meget af det

man kalder Snuhed, men han var aldeles ikke skikket til at være Opdrager hos en Kronprinds.

Han kiendte aldeles intet til de gamle klassiske Sprog og deres Litteratur og kun lidet til de nyere. Fransk forstod han ikke, Tydsk taledede han nogenlunde, men skrev det ikke. Selv Dansk skrev han kuns slet og uortographisk. I Historie og Geographie var han saa svag, at han ikke kunde indlade sig i Samtaler, som berørte disse Videnskaber, uden at blotte sin Ukyndighed. Kiender af Mennesker i de høiere Circler var han ikke, men desto større Hestekiender.

Han stemmede ikke vel med sin Kone, eller hun ikke med ham. De havde en eneste Søn, som studerede ved Sorøe Academie, et ungt Menniske, som særdeles var agtet og yndet for Talent, Flid og ædelt Forhold. Saalænge han levede, var han et Baand imellem Forældrene, som holdt dem samlede. Men han døde tidligen, og fra den Tid af tiltoeg den giensidige Kulde. Tilsidst eenedes de om at skille sig fra hinanden og leve hver for sig. Eichstædt blev derpå efter tungsindig og tilbageholden fra Selskab.

Det synes efter afdøde Geheimestatsminister Grev Joachim Godsches [Moltke] Mund, at denne Post skal have været ham tilbuden før Eichstædt, men at han frabad sig den, af Frygt for ikke at være de svære Pligter voxen, som den medførte. Valget faldt da paa General Eichstædt, fordi han i Omvæltningen ved Hoffet den 17. Januar 1772 havde været en af Hoved Mændene, og Dronning Juliane Marie derfor troede, at hun kunde forlade sig paa ham. Anledningen til at han blev en Hovedmand i hiin Omveltning, fortælles at have været denne: det var i den Struenseeske Periode saa godt som besluttet, at Eichstædt skulde gaa af fordi han ansaaes for aldrende og skrøbelig, og en anden faae Regimentet. Han toeg da Moed til sig, reiste pludseligen til Kiøbenhavn, søgte Struensee paa Hirschholm, hvor Hoffet laae, havde med ham en privat Samtale og vidste da hos ham, maaskee siden ved nogle andre af de Formaaende, at tale saaledes, at han ikke aleene blev staaende urokket, men at han med sit Regiment, da den saakaldte flyvende Garde under Numsen blev sendt tilbage til Jylland, kaldedes til Kiøbenhavn, hvorved ham som Regimentet viistes besynderlig Tillid af det herskende Parti, mod hvilket det siden handlede.

III.

Friderik Christian Rosenkrantz,
Statsminister, Ridder af Elephanten, i sin Tid
Ober Secretair i Admiralitetet.

I sin Ungdom en smuk Mand, fuld af Livlighed, i den modnede Alder og i Alderdommen ubeqvem ved Legems Førlighed og derfor magelig. Saavel i Ungdommen som i Alderdommen, saavel i som udenfor Embeder, meer vittig end dybtgrandskende, meer sarcastisk end alvorlig.

Naar han hævede sig i Følge af Adel og Ahner, da havde han meer end mangan anden Grund dertil, thi opad i hans Stamme kunde han tælle i uafbrudt Linie ypperlige Mænd, der snart ved Lærdom, snart ved krigerisk Mod, havde hædret og gavnet Fædrelandet. Selv hans egen Fader Iver Rosenkrantz var bekiendt af classiske Litteraturer og af Embedsduelighed. Men denne Følelse var ofte alt for levende, og da blev hans Tone, hans Dom om andre og hans Adfærd mod andre stolt og bydende, især hans Undermænd, havde disse endog Fortienister. Dette viste sig i hans Adfærd imod Flodens Fabrikmester Gerner.

Han blev i sin Ungdom brugt i diplomatiske Stillinger, hvor hans Talenter, hans Cultur og hans muntre Væsen og tildeels hans Ødselhed havde gjort ham agtet, yndet og fordeelagtigen omtalt, især i Engelland.

Han kom engang til Berlin, paa en Tid, da han ikke var ansat. Kongen, Frederik II, spurgte ham, hvor han formodede, at hans Konge nu vilde ansætte ham. Rosenkrantz, som vilde anbringe en Vittighed, hvortil han var tilbøielig, men hvori han ikke aldtid var heldig, svarede: Je ne sçais pas en quelle sauce le Roi, mon Maitre, me mettra. Frederik II, som ikke kunde lide andre end velanbragte Vittigheder, vendte sig og sagde til en bag ham staaende: sera toujours un mauvais plat.

Efter sin Hiemkomst var han snart efter højere Befalinger, snart efter egne Begieringer, nu i, nu uden for Embeder, efter som Omstændigheder eller Luner gave Anledning. Men i privat Livet, som i Embeds Livet var han aldtid den samme, lige rundtalende og sarcastisk.

Hans Ødselhed i Ungdommen havde bragt ham i en

Gield, der for en Tid trykkede ham, og da levede han sparsom paa sit Fædrenegods. Men tilfalden Arv gav ham bli- dere Dage i Alderdommen, og da levede han i Hovedstaden, vel med Sparsomhed, men uden Karrighed. Han holdt et godt Bord, hvortil han ideligen indbød, især dem af og under de forskiællige Collegier og Etater, som havde været Em- bedsmænd under ham medens han var i Embeder, og hvilke han yndte, fordi de havde viist sig ham tilgedane. Ved Samtaler med dem søgte han Underretninger ogsaa om det, som nu i Embedsvegne og i Statsbestyrelser foregik, og ikke sieldent gav han over et og andet, som ei stod ham an, bidende Bemærkninger.

Især var han misnøjet med og heftig imod aldt, hvad der skeede til at hæve Bondestanden, hvilken han, som adæ- lig Jordegodsejer, meente at skulde som forhen være og for- blive nedtrykt under Proprietær-Aag. Sin Meening herom foredrog han i særskildt Votum i Stats Raadet i Aaret 1788. Da den ikke gik igiennem, ansøgte han om sin Afskeed fra Stats Raadet og fik den ufortøvet. Han beholdt den derefter for sig og yttrede den ved alle Leiligheder i privat Selskab.

IV.

Jørgen Erich Scheel,

Geheimstatsminister. Ridder af Elephanten, Første Deputeret i General Toldkammeret.

En forstandig og godmodig Mand, jævn i Sæder, sindig i Adfærd, stadig og ordentlig i Embeds Forretninger; uden Hang til at glimre enten ved Emsigheds eller Myndigheds Mine, toeg han selv Deel i de Arbejder, til hvilke andre vare ham tilforordnede, men loed en hver vederfares Retfærd og tilegnede sig ikke andres. Hans Forsigtighed nærmede sig til Frygtsomhed, naar og hvor man beraadsloges om noget, der gik udenfor det hidtil Sædvanlige, men gaves der gyldige Grunde for det, der foresloeges til Forandring, og ham klare (og han fattede let det Sande og Gode), da erkjendte han dette med Lyst og forfægtede det med Bestemt- hed, aldtid uden Biehensigter.

Han havde i sin Ungdom anvendt nogle Aar paa Sorø

Academie, i en af de Perioder, da denne Stiftelse glimrede ved de ypperlige Lærere Snedorff, Krafft, Cold, Guldberg o. f., og, skjønt ikke glimrende af Aandsgaver, havde han dog ved sin sunde Forstand og velanvendte Fliid saaledes benyttet disse Læreres Forelæsninger og Omgang, at han var een af dem, som med de fleeste og bedste Kundskaber gik ud fra Academiet.

Til hans tidlige Ansættelse i betydelige Poster hialp det ham dog uden Tvivl endnu meere, at han ved sit Giftermaal blev Svoger til Madame Gæhler, som i Begyndelsen af Kong Christian VII.s vel alt for livlige Regiering ved Skønhed og Talent vidste at gjøre sig, sin Mand, sin Familie gieldende ved Hoffet. Ingen Post fik han dog, uden at han jo forestoed den med Anstand og forstandig Arbeidsomhed, og overalt var hans jævne, humane Væsen agtet og yndet, især i Norge, hvor han var Stiftamtmand, tilsidst i Aggershuus Stift. Den Kiendskab, han som Embedsmand i dette Rige havde erhvervet sig om sammes indre Forfatning, og den Tiltroe, det norske Folk havde til ham, vare sandsynligen med blandt de Aarsager, der foranledigede, at han blev kaldet ned fra Aggershuus Stift til at være Medlem af Stats Raadet og den Første i et af Collegierne.

Han var af Middelhøide, førlig efter sin Høide, og kort-halset. Efter at han i nogle Aar havde af og til været plaget med Astma, døde han uden foregaaende særdeles Mindelser ved sit Middagsbord i Familie Kreds. Han efterloed sig ingen Formue (thi han var ofte omflyttet og ingensteds eegennyttig), men derimod mange Børn, for hvilke han var blid og god Fader.

V.

Christian Urne,

Overpresident i Kiøbenhavn.

Da Kronprins Friderich fik sin Hofstat 1773, blev Urne, som tiende ved Enkedronning Juliane Maries Hof, efter at han ved Understøtning fra hende havde studeret ved Sorø daværende Ridder Academie, ansat som første Kammerjunker ved Kronprinsen. Han var en ordentlig, til Forretninger

ikke uduelig ung Mand, men et indskrænket Hoved, dog fuld af Indbildninger om sig selv og af sin adelige Byrd, hvilken var ham saa meget meere vigtig, som den var gammel og derved rig paa Ahner. Hans Adelsstolthed og Indbildning om sig selv udtrykte sig i visse ham egne Ansigtstræk, der opholdt sig over hvad andre taledede og handlede. Han forblev derfor ei heller længe i sin Post ved Kronprindsen. Hverken Kronprindsen eller nogen af Hofstaten kunde lide ham. Det samme var hans Skiæbne i de Embeder, han siden fik, først Stiftamtmandskabet i Ribe, dernæst Justitiarius Embedet i Høieste Ret og endelig Overpresidentskabet i Kiøbenhavns Raadstue. Saaledes søgte han ideligen om at forandre Embedsstilling, fordi han i en hver blev kied af Forretningerne. Tilsidst søgte han, skjønt i en Alder, der endnu tillader den at arbeide, som har Lyst dertil, at gaae af paa Pension. Ogsaa dette bevilgedes ham, hvorefter han døde som Pensionist, temmelig giældbunden

Den nærmeste Anledning til hans Afskeed fra Kronprindsens Hofstat var, at han aldeeles ikke stemmede med Overhofmesteren, General Eichstædt, hvem han ikke alleene søgte i Gierning at modsætte sig, men hvis Ord han ogsaa, naar disse, formedelst Eichstædts Mangel af Kundskab, vare ikke saa gandske passende, beegnede med tildeels haanende Miner, hvilke Eichstædt vel kunde bemærke. Til dette sidste kunde han vel være fristet, men han maatte dog betænke, at Eichstædt var hans nærmeste Foresatte, og derfor bruge Klogskab. Endogsaa de, der ikke undskyldte Eichstædt, billigede dog ikke Urnes Adfærd.

ANMÆRKNINGER

I

TIL CHRISTIAN CARL PFLUEGS BIOGRAFI

STAMTAVLE OVER C. C. PFLUEGS NÆRMESTE SLÆGT

Johan Ploch (Pflueg), 1661 Senator, 1670 anden Borgmester i Itzehoe, bisat her 9. Juni 1672; gift med Anna N. N., bis. smstds. 21 Marts 1680. Søn:

Georg Pflueg, 1679 Raadsherre, 1693 2. Borgmester, 1699 1. Borgmester i Itzehoe, bis. 24. Maj 1725 smstds. Søn:

I. Bendix Ludvig Pflueg, f. 1693, 1710 Fændrik i nat fyenske Infanteriregiment, 1711 Sekondltnt., 1713 Lieutenant, 1718 kar. og 1724 virk. Kaptajn, 1731 forflyttet til Drabantgarden, 1733 Kompagnichef for Lunde og Skam Herreds Komp. af fyenske nat. Inf. Reg., 1745 kar. Major, afsk., Forpagter af Uggerslevgaard (1727—48), Ejer af Torpegaard (1750—61), † 23. Jan. 1770 i Kjerteminde. G. 26. Sept. 1725 paa Biskopstorp (Skjellerup Sogn) m. Hedevig Munch, Datter af Regimentskvartermester Anders Munch og Hedevig Langhaar:

1. Frederik Andreas, dbt. 22. Okt. 1726 i Skjellerup, 1747 Fændrik ved Kronprinsens Reg., 1748 Sekondltnt., 1756 Premierltnt., 1760 kar. Kaptejn; 1767 Direktør for Guldhuset, afsk. 1773; var 1770—73 Medlem af Generallandvæsenskollegiet; 1767 kar. Major; 1779 kar. Oberstltnt., 1790—1803 Land- og Søkrigskommissær for Sællands Distrikt; 1791 Generalkrigskommissær, dramatisk og økonomisk Forfatter, † 12. Apr. 1812. G. 1° 22. Juni 1763 i Rønninge m. Margrethe Agnete v. Pultz, f. 29. Nov. 1734 paa Møllegaard † 14. Apr. 1770 i Khhvn., D. af Ritmester Henrik Christoph v. Pultz til Møllegaard og Birgitte Sophie Kaas. 2° 23. Jan. 1778 m. Magdalene Augusta v. Barner, f. 1722 † 6. Marts 1810 (g. 1° 1758 m. Oberstltnt. Jakob Henrik Schmaltz), Datter af Oberstltnt. Reimar Henrik v. Barner til Benzonslund og Catharine Margarethe v. Freyburg.

A. Ludvig Henrik, dbt. 15. Apr. 1764, bgr. 14. Sept. s. A.

B. Ludvig Henrik, dbt. 29. Maj 1765 † 1768.

C. Sophie Hedevig, dbt. 1. Aug. 1766 † 17. Jan. 1846.

- D. Christian Carl, dbt. 1. Febr. 1768 begr. 24. Marts 1769.
- E. Frederik Andreas, dbt. 20. Apr. 1770; 1784 Sekondltnt. à la suite i fyenske Inf. Reg., 1789 virk. Sekondltnt., 1796 Prmltnt., 1801 Kaptejn i fyenske Landeværnsreg., afsk. 1808 † efter 1815.
2. Christian Carl, f. 19. Juli 1728 paa Uggerslevgaard, 1753 Værkbase i den danske Fortifikationsetat, 1754 Underkonduktør og Sekondltnt. i falsterske hvervede Inf. Reg., tjente fra 1759 i Syvaarskrigen under Hertug Ferdinand af Brunsvig; var 1760—61 paa fransk Side Adjutant hos General Greve St. Germain; 1759 kar. Premierltnt. i falsterske hvervede Inf. Reg., 1760 virk. Premierltnt. og Konduktør; 1761 $\frac{8}{3}$ kar. Kapt. af Inf., fik $\frac{23}{8}$ s. A. Tilladelse til at overvære Krigen udenlands, Aide de Camp hos Generalltnt. de Muy i fransk Tjeneste; 1762 $\frac{24}{3}$ Aide hos Major de Biellart; 1765 Direktør for Frederiks Plejehus, 1767 for Christians Plejehus; 1768 kar. Major af Inf., † 16. Maj 1809. Gift 21. Maj 1764 i Rønninge m. Hedevig Rebekka Rasch, f. 13. Jan. 1745 paa Rønninge Søgaard † 26. Jan. 1786 i Lyngby, Datter af Kancelliassessor Johan Caspar Rasch til Rønningesøgaard.
- A. Sophie Hedevig, f. 25. Marts 1765 † 12. Aug. 1794, g. 13. Juni 1788 i Lyngby med Kommandørkaptejn Jens Reiersen, f. 27. Sept. 1747 † 26. Aug. 1817 (g. 1° 27. Jan. 1777 m. Else Chrystie, f. 1755 † 1785).
- B. Ludvig Casper, f. 6. Apr. 1766, bgr. 26. Sept. s. A.
- C. Anna Rebekka, f. 1. Juli 1768, † 17. Aug. 1817, g. 12. Dec. 1788 i Lyngby m. kgl. Kobberstikker Johan Georg Preisler, f. 7. Juli 1757 † 21. April 1831 i Lyngby.
3. Elisabeth Hedevig, f. 2. Dec. 1729 paa Uggerslevgaard † 19. Febr. 1732, beg. 26. i Uggerslev.
4. Bendix Ludvig, dbt. 29. Dec. 1730 i Uggerslev, begr. 26. Febr. 1732 smstds.
5. Petride Rebekka, dbt. 14. Maj 1732 † lille.
6. Benedicte Louise, dbt. 29. Maj 1733 i U., begr. 13. April 1735 smstds.
7. Mette Sophie, dbt. 29. Maj 1733, boede 1780 i Rønninge, bgr. 31. Aug. 1794 smstds.
8. Anna Rebekka, f. 27. Aug. 1734 paa Uggerslevgaard † 16. Aug. 1808; g. 1° m. Kancelliraad Thomas Widkier til Fraugdegaard † 28. Juni 1765; 2° 6. Sept. 1779 paa Fraugdegaard m. Stiftamtmand Povl Rosenørn Gersdorff, f. 8. Nov. 1743 † 10 Juni 1810.
9. Marisa Margrethe, dbt. 26. Okt. 1735 i U., bgr. 24. Dec. s. A. smstds.
10. Bendix Ludvig, dbt. 14. Nov. 1736 i U., 1754 Værkbase i den danske Fortifikation; 1755 kar. Underkonduktør, forsat 1757 som Musketér til den vestindiske Hærsstyrke paa Grund af slet Levemaade og uanstændig Opførsel, afsk. 1759 som Premierltnt. og Konduktør, fratog Generalinde Reichwein en Pengesum af

en Kuffert, hensat paa Munkholm 1763—73 † 3. Dec. 1815 som „værdig Olding“ paa Petersholm hos Søstersønnen.

11. Henriette Elisabeth, dbt. 10. Jan. 1738, levede 1780, g. m. Kaptejn Hans Frederik v. Pultz, f. 14. Sept. 1729 paa Møllegaard † 28. Aug. 1784, bgr. i Kjertemide.
12. Peter Ulrik, dbt. 10. April 1739 i U., bgr. 13. Juni 1740.
13. Charlotte Sophie, dbt. 31. Marts 1740, bgr. 22. Maj 1741.
14. Rebekka Salome, f. 6. April 1741 paa Uggerslevgaard, bgr. 20. Febr. 1743.
15. Nicolai Henrik, f. 24. Sept. 1742 paa U., 1760 Fændrik i Kongens Livreg., 1762 Sekondltnt., 1767 Premltnt., 1779 Stabskaptejn, 1782 Kompagnichef, 1793 kar. Major, afsk. 1801 m. Oberstltns Karakter; s. A. Kommandør for 1. Bataillon af søndresjæll. Landeværnsreg., 1804 Oberst af Landeværnet; † 9. Marts 1805 i Kbhvn. G 17. Aug. 1774 m. Maren Teilmann, f. 10. Novbr. 1742 † 27. Jan. 1794, Datter af Fred. Chr. Teilmann til Bierbygaard og Charlotte Martine Reenberg.
 - A. Anna Elisabeth Hedevig, f. 9. Juli 1775 † 1857 g. 2. Marts 1801 i Kbhvn. m. Peder Pavels, f. 1769 † 1855 i Sandefjord som Provst og fhv. Sognepræst til Sandeherrød.
 - B. Charlotte Dorothea, f. 18. Okt. 1776 † 23. Okt. 1798.
 - C. Ludvig Christian, f. 31. Jan. 1780 † 31. Juli 1781.

-
- 12, 2. Munk: Andreas Munch, f. 1653 † 1714 paa Biskopstorp (Skjellerup Sogn), Regimentskvartermester; g. 1° m. Barbara Scheffer † 1692, 36 Aar gl.; 2° m. Hedevig Langhaar, f. 1680 † 12. Febr. 1750.
 - 13, 11. Musæus: Carl Musæus, 1690—1753, Provinsialmedikus i Fyen (se Holger Hansen i Arkiv og Museum IV, 535 ff.).
 - 15, 11. Undal: Christian Undall, f. 1711; 1729 Student, 1749 Regimentskvartermester, † 1767 i Bergen, Søn af Stiftamtmand Andreas Undall og Catharine Jersin (Pershist. Tidsskr. 5. R. III, 139). — 24. Donat: Ælius Donatus, romersk Grammatiker fra o. 350 e. Chr., hans latinske Sproglære „Ars minor“ benyttedes endnu i det 18. Aarh.
 - 16, 8. v. Hobe: Levin Ludvig v. Hobe, 1700—81, Generallieutenant. — 15. Rasch: Johan Caspar Rasch (Søn af Præsten Hans Rasch og Frederikke Amalie Wichmann), f. 1694 i Nykøbing paa Falster, Student, Landstingshører i Fyen, Kancelliassessor, Justitsraad, † 1770; købte 1729 Rønningesøgaard af Stiftsbefalingsmand Chr. Sehested, byggede 1757 den grundmurede Fløj af Stuebygningen; g. 1° m. Anna Cathrine Holmer, Datter af Borgmester Hans Pedersen Holmer; 2° 18. Apr. 1742 m. Mette Sophie Munch (Datter af ovenn. Andreas Munch), f. 18. Sept. 1700 i Biskopstorp † 31. Maj 1787 paa Rønningesøgaard; Ejerinde af Biskopstorp (J. C. Bendz, Efterr. om Rønninge og Rolfsted Sogne, Odense 1820, 19, 73 f.). — 8 f. n. Rasch: Peder Rasch, f. 1692 i Nykøbing, 1713 Stud., 1716 Hører

- i Roskilde Skole, 1721 Forstander for Navigationsskolen paa Møen, studerede 1723—24 Skibsbyggeriet i Holland, 1735 kar. Kancelli-assessor, købte 1743 Biskopstorp, s. A. Prof. designatus ved Odense Gymnasium, 1751 Prof. math. et phil., † 22. Maj 1771, g. 31. Juli 1743 m. Margrethe Ebbesen (Giessing, Jubellærere 2 I, 216 ff.; J. C. Bloch, Den fynske Geistlighed Hist. I, 554 ff.).
- 18, 26.** **Dioptrik** = Dioptrik; Straalebrydningslære. — **Catoptrik**: Læren om Lysstraalers Tilbagekastning fra Spejlflader. — 11 f. n. **Mumme**: Frantz Christian Mumme, Grundlægger af Schubotheske Boghandel.
- 20, 22.** **Sehested**: næppe rigtigt; vistnok Skrivefejl. — 24. **Frk. Sehested**: Sophie Sehested, f. 1690, bisat 1761 9. Nov. i Fredericia, Hofdame hos Dronning Anna Sophie. — 30. **Sehested**: Malte Sehested, f. 1688 † 11. Juni 1754; Oberstltn. ved sønderjyske nat. Reg., 1752 kar. Oberst, g. 1735 m. Sophie Amalia Christiansdatter Rantzau til Rodsteenseje, f. 1703 † 1790. Malte og Sophie Sehested vare Børn af Oberst Jens Steen Sehested til Sellebjerg, uægte Søn af Hr. Hannibal Sehested (Danm. Adels Aarb. XXVIII, 477). — 9 f. n. **den ældste Søn**: Jens Frederik Sehested til Rodsteenseie, † 1766, Kornet ved Livgarden til Hest. — 8 f. n. **Duncan**: Claus Jacob Duncan, f. 1723, Hovmester for Grev Christen Skeel og Grev Adam Moltke i Leipzig, Generalkasserer ved Tallotteriet og Generaltoldforvalter i Bergen, Justitsraad † 1800; Søn af Major David Duncan † 1751 (L. Bobé, Efterl. Reventlowske Papirer VIII, Till. S. 83). — 7 f. n. **den yngre Søn**: Iver Christian Sehested, † 1793, Premierltn., Hofjunker, sidste af Linien, indsatte s. A. sin fra Manden Grev J. D. Trampe 1791 separerede Broderdatter Sophie Amalie Sehested til Universalarving (Jyske aabne Br. 1793, 132.).
- 22, 16.** **tvende Døttre**: Øllegaard Christence Rodsteen Sehested til Rantzausgave, f. 1737 † 1817, g. 1767 m. Geheimeraad Ditlev v. Pentz — og **Mette Sehested** til Rodsteenseie, 1738—1824, g. 1780 m. Oberst Peter v. Weinigel.
- 24, 2 f. n.** **Gjedde**: Samuel Christoph Gedde, 1691—1766, fra 1744—66 Chef for den danske Fortifikationsetat.
- 25, 6. f. n.** **Lønborg**: Frederik Lønborg, f. 1706 † 22. Juni 1754 (Pershist. Tidssk. 5. R. IV, 172). — **Werkbase**, af holl. Werkbaas, Værkmester, Opsynsmand over Arbejdere.
- 26, 9. f. n.** **Scheel**: Hans Jacob v. Scheel, 1714—74, fra 1752 Chef for den norske Fortifikationsetat. — 7. f. n. **Feignet**: Joseph Charles Feignet, o. 1699—1771; Chef for Ingeniørkorpset fra dettes Oprettelse 1763.
- 27, 25.** **hans Søn**: Hans Christopher Gedde, 1738—1817; 1794 Generalmajor, 1806 Chef for Ingeniørkorpset.
- 29, 8.** **Numsen**: Christian Vilhelm Numsen, 1689—1756, fra 1747 Chef for falsterske hvervede Reg. — 11. **Hauch**: Andreas Hauch, 1708—82, Generalleutenant, Kommandant paa Kronborg. — 30. **Saint Germain**: Claude Louis Greve de St. Germain fra Franche Comté, f. 1707; til 1745 i den kurbajerske Hær, derefter

- Generalmajor i fransk Tjeneste, deltog under Moritz af Sachsen og Løvendal i de 4 flandernske Felttog, udmærkede sig ved Rossbach, Krefeld og Korbach, 1761 dsk. Generalfeltmarskal, styrtet 1766, tilbagekaldt s. A., afgaaet i Efteraaret 1767; paany indkaldt 1771, men forlod Danmark efter Struensees Fald; 1775 sat i Spidsen for den franske Hær, afg. 1777; † 1778. Gift med Ermegaard Margrethe v. der Osten, f. 1707 † 1736, Datter af dansk Oberst og kurpfalzisk Geheimeraad Chr. Georg v. der Osten.
- 30, 7.** Gram: Friedrich Carl v. Gram, 1702—82, fra 1741 Geheimeraad og Amtmand over Frederiksborg og Kronborg Amter. — 15. Lehning = Löhnung, Lønning. — 27. Longueville: Jean Baptiste Descarrieres de Longueville, 1699—1766, 1748 Ingeniørkaptejn, særlig bekendt fra Ekspeditionen til Marokko, tjenestgørende Ingeniørmajor fra Ingeniørkorpsets Oprettelse 1763 (E. Holm, Danm. Norges Hist., 3 II, 209). — 3. f. n. Mouille = Mole, her Fundament(?).
- 31, 10.** Diederichsen: Gabriel Grubbe Diderichsen, f. 1711, 1747 Kapt. i falsterske hvervede Reg., 1756 kar. Major, 1770 Oberstltnt., 1774 kar. Oberst, † 1792 — 16. Görts: Johan Georg Görtz, 1749 Auditor, 1755 ved falsterske Reg., senere ved Artillerikorpsset, 1769 kar. Overauditor.
- 32, 26.** Arnold: Hans Jakob Arnoldt, 1669—1758, fra 1736 komm. General i Norge, 1749 Feltmarskal. — 28. St. Guedal: Henri Charles de Saint Guedal, 1755 Ingenieurmajor og kar. Oberstltnt., † 1761. — 29. Dilleben: Frederik Anton Dilleben, f. o. 1710, 1747 Kompagnichef i holst. Art., 1756 kar. Major, 1770 Oberstltnt., 1774 kar. Oberst † 1792. — 11. f. n. Gottberg: Hans Balthasar v. Gottberg, 1731—1809, Oberst, Kammerherre. — 10. f. n. Peymann: Chr. Fred. Herm. Peymann, 1732—1817; 1762 Ingeniørkaptejn, sammen med Broderen Henrik Ernst Peymann, bekendt fra Kbhvns. Kapitulation, Adj. hos St. Germain, død som Generalltnt., de var hjemmefødte i Hannover. — 6. f. n. Ulrichsdal: Vilhelm Ulrichsdal, 1692—1765, naturlig Søn af Ulrik Frederik Gyldenløve, 1763—64 komm. General i Norge, 1760 General af Inf., afg. 1765.
- 34, 3.** Ahlefeldt: Conrad Vilhelm Greve Ahlefeldt, 1708—91; 1755 Overkrigssekretær. — 23. Sower: Ludvig Sower, 1751 Sekondltnt., 1760 Premltnt. ved slesv. Inf. Reg. — 25. Trolle: Herluf Trolle til Varbjerg, 1716—70, 1756 Premiermajor ved falsterske Reg. — Hobe: se S. 16. — 26. Braem: Gotthardt Albert, 1710—88, fra 1753 Deputeret i Landetatens Generalkommissariat, 1772 Præsident i Kbhvn., Geheimeraad. — 27. Schultze: Hieronimus Johan Schultze, 1716—1803, fra 1757 i Landetatens Generalkommissariat, 1781 Geheimeraad.
- 35, 2.** Vibe Osten: Johan Vibe von der Osten, 1708—1800, var Chef for 2. vesterlenske nat. Infanterireg., da han 1758 udnævntes til Kommandant paa Frederikssten; 1765 komm. General nordenfjelds. — 5. Delille: Jean Etienne Jandin Delille, 1757 Underkonduktør,

- 1759—62 i fransk Tjeneste, 1762 $\frac{8}{12}$ Konduktør, 1764 atter i fransk Tjeneste. — 15. **Philibert**: Claude Philibert, 1711—84, fra Genf, Boghandler, boede paa Kongens Nytorv, en intelligent og foretagsom Mand, fra hvis Forlag der udgik et betydeligt Antal typografisk smukt illustrerede Værker. — 18. **Ogier**: Jean François Ogier, fransk Ambassadør i Kbhvn., 1753—66 (se Hist. Arkiv 1879 I, 321—41).
- 36, 1.** **Ysenborg**: Gustav Frederik Greve af Isenburg og Büdingen, 1715—68; 1753 Chef for Kongens Livregiment t. Fods, som han 1758 førte til Holsten, da Hæren mobiliseredes, 1759 Generalmajor. — 12. **Ferdinand**: Hertug Ferdinand af Brunsvig, 1712—92, preussisk Generalfeldmarskal, bidrog særlig til Sejren ved Prag 1757, slaat 1759, 13 April ved Bergen af Broglio. — 15. **Cumberland**: William August Hertug af Cumberland, 1721—65, yngre Søn af Kong Georg III. af England, sejrede over Prætendenten Charles Edward ved Culloden 1746; blev 1757 sat i Spidsen for Hæren i Nordtyskland, men led Nederlaget ved Hastenbeck 1757, 26 Juli, og maatte slutte den ydmygende Kapitulation ved Kloster-Zeven (8. Sept.) hvorved Hæren opløstes, og Hannover blev overgivet til Fjenden. — 6. f. n. **Contades**: Louis Georges Erasme Marquis de Contades, 1704—93.
- 37, 2.** **Broglio**: Victor François Hertug af Broglie, Marskal af Frankrig, 1718—1804, sejrede ved Bergen 1759 $\frac{13}{4}$ over Ferdinand af Brunsvig, og udnævnt af Kejseren til Rigsfyrste, besejret ved Minden 1762. — 14. **Minden**: Slaget fandt Sted 1. Aug. — 19. Hertug Ferdinand slog Lejr ved Crofdorf a. d. Lahn 19. Sept. (A. Schaefer, Gesch. des siebenjähr. Krieges, 1870 II, 1, 383). — 23. **Braun**: Aug. Vilh. v. Braun, preussisk General, † 1770. — **Freudemann**: Georg Friedr. v. Freudemann, kurbrunsvig-lüneborgsk Generalltnt.
- 39, 13.** **Sommerfeld**: Georg Friedrich v. Sommerfeld, deltog i Slaget ved Laffeld som kurhannoversk Generalltnt., † 11. Okt. 1760. — 18. **Maxen**: Kapitulationen ved Maxen fandt Sted 21. Novbr. (Schaefer II, 1, 339). — 22. **Münchhausen**: Gerlach Adolf Friherre v. Münchhausen, 1688—1780, kgl. Premierminister og Kammerpræsident i Hannover. — 29. **Schwichel**: af den grevelige Slægt Schwiecheld.
- 40, 1.** **Ahlefeldt**: Grev Conrad Vilhelm Ahlefeldt, 1708—91.
- 41, 6.** **Müller**: Fred. Vilh. (Gottfried Vilh.) Müller, var allerede 1709 med i Slaget ved Malplaquet, 1758 Generalmajor, 1759 Kommandant i Oldenburg, afg. 1764. — 8. **Lynar**: Rochus Friedrich Greve Lynar, 1708—81, 1749 dsk. Gesandt i St. Petersborg, 1751 Statholder i Oldenburg, kaldtes 1757 efter Slaget ved Hastenbeck til Hannover for at mægle en Vaabenstilstand mellem Marskal Richelieu og Hertugen af Cumberland (Hist. Tidsskr. 4. R. II, 537 ff.).
- 43, 4. f. n.** **Gähler**: Peter Elias v. Gähler, 1718—83, deltog under Mörner i den polske Arvefølgekrig, 1753 Oberst, 1763 Generalltnt. og 2. Deputeret i Generalkrigsdirektoriet, afsk. 1772. — **Numsen**: Frederik Numsen, 1737—1802, deltog i Syvaarskrigen, 1763 General-

- adjutant hos St. Germain, 1789 Generalltnt., da han var i russisk Tjeneste, udmærkede sig ved Ajala 1790, † 1802 (se Efterl. Reventlowske Pap. VIII, Till. 11). 3. f. n. Schmettau: Herman Woldemar Rigsgreve Schmettau, 1719—85, tjente i den franske Armé under Løvdal, 1746 dansk Oberst, 1759 Generalltnt., deltog derefter i Syvaarskrigen, 1762 Divisionsgeneral under St. Germain.
- 44, 7. f. n. Attry: Louis Augustin Auguste Greve d'Affry, fransk Generalltnt.
- 45, 15. Qvantz: Johan Joachim Quantz, 1697—1773, berømt Fløjtenist og bekendt som Frederik II. af Preussens Lærer. — 17. Kleinknecht: Jakob Friedrich Kleinknecht, 1722—94, Kapelmester i Ansbach. — 18. Zarth: Georg Czarth, 1708—80, Medlem af Kapellerne i Rheinsberg og Mannheim.
- 46, 25. Greven af Lausitz: Xaver Frantz August Prins af Sachsen, 1730—1806, Søn af Kurfyrst August III., levede fra 1758 i Frankrig som Greve af Lausitz, førte 1763—68 Regeringen for den umyndige Kurprins Frederik August. — 6. f. n. Spörcken: Friedrich Friherre v. Spörcken, 1717—88, kurbrunsvig-lüneborgsk Feltmarskal.
- 47, 4. Corbach: Om Træfningen ved K. 10. Juli 1760 se Schaefer II, 2, 125.
- 48, 8. Muy: Louis Nicolas Victor de Felix Greve du Muy, 1711—75, Marskal af Frankrig, kæmpede under Contades ved Warburg 31. Juli 1761. — 11. Fisker: Om den i Würtemberg fødte, i fransk Tjeneste staaende Oberst Fischer, se Schaefer I, 412. — 28. Wangenheim: Georg Aug. v. Wangenheim, 1706—80, kurbrunsvig-lüneborgsk General af Infanteriet. — 7. f. n. Broglie: Charles François Greve Broglie, 1719—81, faldt i Unaade og forvist med Broderen Hertug Victor François af Broglie.
- 49, 5. Corbach: 10. Juli (se Schaefer II, 2, 125). — 28. Pompadour: Jeanne Antoinette Poisson Marquise de Pompadour, 1721—64, Ludvig XV.s Elskerinde.
- 50, 13. rara etc. = Enighed mellem Brødre er sjælden.
- 53, 2. Castrie: Charles Eugène Gabriel de la Croix Marquis de Castries, 1727—1801, Marskal af Frankrig.
- 54, 16. Latourdupin: Jean Frédéric de La Tour du Pin-Gouvernet, Greve de Paulin, 1727—94. — 23. Belsunce: Armand Vicomte de Belsunce, 1722—64, 1759 Generalmajor under Broglie. — 9. f. n. Brakel: Johan Nicolaj v. Brackel, 1758 Premltnt. i bornholmske hvervede Inf. Reg, 1760—61 i den franske Hær under Wurmser, 1761 Kapt. og Kompagnichef i sit tidl. Reg, † 1767. — 6. f. n. Stainville: Etienne François Greve Stainville, Hertug af Choiseul og Amboise, 1719—85, Generalltnt. i den østerrigske Succesionskrig, 1759 Hertug af Choiseul, 1761 Krigsminister.
- 55, 6. du Vaux: Noël de Jourda Greve de Vaux, 1705—88, Marskal af Frankrig. — 10. f. n. Lukner: Nicolaus Luckner, 1722—94, Chef for et hannoveransk Husarkorps, 1761 Generalltnt., 1784 dansk Greve, 1791 Marskal af Frankrig.
- 56, 8. Sinclair: Frederik Carl Greve Sinclair, 1723—76, i fransk Tjeneste 1746 Kaptejn i Regimentet Royal suédois.

- 57, 23. **Vauban**: Sébastien le Pretre de V., 1633—1707, berømt Ingeniør.
- 58, 25. **Lövenhaupt**: Adam Greve Lewenhaupt, 1725—75, Marskal af Frankrig, 1744 Generaladjutant hos sin Slægtning Moritz af Sachsen, Oberst for Regimentet Royal Suédois 1760.
- 59, 11. f. n. **Soubise**: Charles de Rohan Prins af Soubise, 1715—87, Marskal af Frankrig, led Nederlaget ved Rossbach.
- 61, 8. f. n. **Løvendal**: Ulrik Fred. Valdemar Rigs greve Løvendal, dansk Greve Danneskjold Løvendal, 1700—55, Sønnesøn af Ulr. Fred. Gyldenløve, 1743 Generalltnt. i den franske Hær i Syvaarskrigen; hans Hovedbedrift er Erobringen af Bergen op Zoom (1747), Marskal af Frankrig.
- 63, 16. **Gramby**: John Manners Marquis af Granby, engelsk General, udmærkede sig ved Culloden 1746, havde under Hertug Ferdinand Del i Sejren ved Minden.
- 64, 13. **Condee**: Louis Joseph af Bourbon Prins af Condé, 1736—1818. — 6. f. n. *in rebus gestis*, d. e.: i vigtige Sager er Opsættelse forkastelig, Citat efter Cicero, Phil. 3.
- 67, 3. f. n. **Etrée**: Louis Charles César le Tellier Hertug af Estrées, 1697—1771, Marskal af Frankrig.
- 68, 3. **Belveder**: Lysthus. — 5. **Catogan**: den opadventde Haar-pisk hos Infanteriet. — 6. **fouter le camp**: smøre Haser.
- 69, 14. f. n. **v. der Osten**: Otto Balthasar Carl v. der Osten, 1734—92, Oberst af Kav.
- 71, 28. **von Eyben**: Christian August v. Eyben, 1700—85, Domdekant i Lybek, Geheimeraad, Kammerherre, hvid Ridder. — **Clausenheim**: Johan Henrik, 1719—72, Domherre i Lybek, storfyrstelig Kammerherre og dansk Konferensraad — og Carl Frederik v. Clausenheim, 1720—65, Domherre og Resident i Lybek. — Arveprins Frederik blev 1760 valgt til Koadjutor i Lybek.
- 72, 4. **Holstein**: Ulrik Adolf Grøve Holstein, 1731—89, Instruks for ham at begive sig til Hertug Frederik af Meklenborg-Schwerin, for at underrette denne om den danske Armés Fremrykning, dat. 3. Juli 1762 (Geheime Registratur 1762, f. 266). — 10. f. n. Peter III. blev myrdet 14. Juli 1762.
- 76, 10. **Hildburghausen**: Joseph Friedrich Wilhelm Hertug af Sachsen-Hildburghausen, 1702—87, kejs. Feltmarskal.
- 77, 9. f. n. Peter III.s Moder var Anna, g. m. Hertug Carl Frederik af Gottorp, hans **Moster** Kejserinde Elisabeth.
- 78, 18. **Apraxin**: Stephan Feodorovitch Apraxin, 1702—58, russisk Feltmarskal, sejrede ved Gross Jägerndorf 1757, 30. Aug., over Preusserne. — **Fermor**: Vilhelm Greve Fermor, 1704—71, førte Hovedarmeen under Apraxin.
- 80, 24. **Munk**: Andreas Munch, f. 1699; 1720 Fændrik i fynske nat. Inf.-Reg., 1725 Sekondltnt., 1740 ved Drabantgarden, reduceret 1745, død 12. Juni 1764 paa Rønninge Søgaard.
- 81, 9. **Kontestation**: Bevidnelse. — 17. **kompatisere**: føle ens med. — 24. **Rolf**: Henriette Bertrand † 1773, 60 Aar gl., i Ny-

- borg, Enke efter Kaptejn og Garnisonsauditor Johan Christian Rolff († 1759), se Pershist. Tidsskr. 2. R. II, 55.
- 82, 5.** Gram: Carl Christian v. Gram, 1703—80, fra 1747 Overjægermester, 1763 Geheimekonferensraad. — 19. M ø s t i n g: Fred. Chr. v. Möesting, 1717—73, Geheimeraad.
- 83, 13. f. n.** A p a r t e m e n t = Forværelse.
- 84, 1. f. n.** Murhart: Carl Heinrich Murhardt, 1763 ^{80/11} Generaladjutant hos Kongen.
- 86, 8.** G u l d h u s e t, det nuværende Garnisonshospitals Bygning i Rigsgade. — 13. E l l e b r a c h t: Anton Günther v. Ellbrecht, 1726—85, 1757 Kaptajnltn., død som Kommandør. — 4. f. n. I n s p e k t e u r e n: Han hed J. E. Schmidt.
- 87, 1.** S k o v t e: Brød af Rug eller Blandingskorn, nærmest Hestefoder. — 5. e n K a p i t a i n: Ejner Ejnersen, fra Norge, 1749 Sekondltn. ved Skiløberne søndenfjelds, 1752 Premltn., 1764 ^{80/6} Insp. o. Ladegaardens Hospital; 1767 kar. Major og Komm. paa Munkholm, afsk. 1786. — 3. f. n. D a e m e n: Gilles Wilhelm Daemen († 1787, 9. Juni, 85 Aar), Kommerceraad, blev 1737 af Kong Christian VI indkaldt fra Nederlandene til Altona for dér at anlægge en Klædefabrik, 1739 flyttet til København. 1741 fik Silke-Ulden og Lærredskræmmerne i Kbhvn. Befaling til, med kort Frist at afhænde til Udlandet alle hos dem værende fremmede Klæder, som Drap d'homme, Drap de Dame, Ratine, Perpetuel og Dragetter, eller ombytte dem med indenlandske Varer, i hvilken Anledning der udnævntes Kommitterede, deriblandt Kommerceraad Daemen. Sidstnævnte anlagde for egen Regning Klædefabrikken, som han drev indtil 1763, da han nedlagde den paa Grund af Alder og Svagelighed. Efter at have mistet sin Formue, bl. a. ved Joh. Heinr. Wiehes Fallit (22,000 Rdlr.) og Sønnen Joseph Daemens Betalingsvanskeligheder (28,000 Rdlr.), maatte han 1780 sælge sine Gaarde, Heste, Vogn og Effekter (Ans. til Skatkammeret 1780, Nr. 33, Rigsark.).
- 88, 10. f. n.** J a r d i n: Nicolai Henri Jardin, 1720—99, hvem det 1754 overdroges at fuldføre Frederikskirken; byggede bl. a. Bernstorff Slot og det gule Palæ. — 4. f. n. D a e m e n: Købekontrakten, med Pfluegs Haand- og Underskrift, dat. 1764, 3. Dec. i Krigshospitalskassens Arkiv II (Rigsark.) Gaarden er det nuværende Nr. 108 i St. Kongensgade, med en Muslingeskal over Porten, efter Tegning af C. C. Pflueg; her var 1775—1880 Opfostringshuset. Façaden er yselig vansiret med hæslelige Skilte og i det indre fuldstændig vanrøgtet.
- 89, 26.** O b r. L t n t. B . . . : Sikkert Joh. Ludewig Maximilian de Biellart, 1724—98, deltog i Syvaarskrigen 1757—62, da han ansattes som Feltingeniør under Grev Saint Germain, 1764 ^{19/12} Kommandant i Kongsvinger til sin Død; Generalltn.; Pflueg var Aide hos ham fra 1762 ^{24/8}. — 6. f. n. e n g e i s t l i g M a n d: Abr. Volchersen, om hvem se S. 117 ff.
- 90, 8.** F i n c k: Friedrich August Finck, f. 1720 i Strelitz, stod først i østrigsk og russisk Tjeneste, fra 1743 i den preussiske Hær, sej-

- rede 1759, 21. Sept., ved Karwitz, Generalltnt., maatte kapitulere med 13,000 Mand 21. Nov. s. A. ved Maxen, faldt i Unaade hos Frederik II og blev kasseret; 1764, 4. Nov., dansk General; 1765 6 April, 1. Deputeret i Generalkrigsdirektoriet og Chef for holstenske gevorbne Reg.; ved Direktoriets Opløsning hvid Ridder 1766, 29. Jan., † 22. Febr. 1766 i Kbhvn. G. 1755 med Ulricca Henriette v. Bugenhagen, † 12. Marts 1766, 30 Aar gl., i Kbhvn. De havde Børnene Friderica Juliane Sophie, f. 1758 i Berlin; Augusta Dorothea Henriette, f. 1761 i Innspruck, og Ulricca Johanne Louise, f. 1763 i Wittenberg (Adr. Av. 1766, 35). Om Familien v. Manstein, se Uradeliges Taschenbuch III (1902), 574. — 8. f. n. Collin: Slaget ved Kollin 18. Juni 1757. — K u m m e r s d o r f: saaledes i Teksten, maaske Forveksling med Kummersdorf ved Zossen; Slaget ved Kunersdorf 12. Aug. 1759. — 7. f. n. H o h e n k i r c h e n: Overfaldet ved Hochkirch 14. Okt. 1758. — 4. f. n. D a u n: Leopold Josef Marie Daun, 1705–66, østerrigsk Feltmarskal.
- 91, 4.** W u n s c h: Joh. Jakob Wunsch, 1717–88, preuss. General af Inf., den eneste af de otte i Anledning af Nederlaget ved Maxen fængslede Generaler, der frikendtes. — 21. t a a r e b l a n d e d e, saal. i Orig.
- 92, 11.** L o r c h: Josias Lorck, 1723–85, den første Sognepræst ved Frederiks (Kristians) Kirken fra 1759 til sin Død 1785. Det væsentlig paa Initiativ af ham og Louise v. Plessen stiftede Opfostringshus for Piger oprettedes 1755; 1760 i eget Hus i Prinsessegade.
- 93, 20.** Z i e g l e r: Johan Christian Ziegler, 1753 Fændrik i holst. hvervede Inf.-Reg., 1757 Sekondltnt., 1762 virk. Premltnt., 1768 ²⁸/₄ Kommissær ved Christians Plejehus, † 1772.
- 95, 7. f. n.** P h i l o p a t r e j a s: Prokurator Joh. Chr. Bie aabnede Syndfloden af Trykkefrihedslitteraturen med sit Skrift Philopatreas' trende Anmærkninger om de dyre Tider og Handelens Svaghed, om Rettergang, om Gejstlighedens Indkomster (1770), der fremkaldte mange Modskrifter.
- 96, 6.** S ø l l e r ø d se E. Nystrøm, Søllerød Sogn. 1911, 51. — 10. T r æ s k o v: Herman Treschow, 1705–74, først Præst i Vaage i Gudbrandsdalen. — 14. f i k e n s a a k a l d e t C h u r f y r s t e d. v. s. faa en Silkesnor. Udtrykket findes i J. H. Hennes, Aus F. L. v. Stolbergs Jugendjahren, 1876, 17: Das Landwesenscollegium wird einen Churfürsten bekommen. Jvfr. Efterl. Pap. fra den Reventlowske Kreds III, 92: Holstein friese le Courfürst. — 2. f. n. H u t h: Heinrich Wilh. v. Huth, 1717–1806, Brigadekommandør ved Minden 1759; 1762 kurbrunsvigsk Generalmajor og Chef for Ingeniørkorpset, 1766 Generalltnt. af Inf., afg. 1767, tilbage 1772, udnævnt til Chef for Ing. og Art. Korpserne, fra 1784 til sin Død Statsminister.
- 97, 8.** Pflueg maa mene, at Huth viste Mangel paa Indsigt i Bygningsvæsenet ved ikke at vide, at Murlæggerne skjules af Murværket naar det ikke er fuldført. — 12. L i p p e - B ü c k e b u r g: Frederik

- Vilh. Ernst Greve af Schaumburg-Lippe-Bückeberg, 1724—77. — 15. Ulvsgruber, af det tyske Ingeniørudtryk Wolfsgrube.
- 98, 1. f. n. Dalsgaard: Ole Dalsgaard, f. 1728, 1756 Kopist i Krigskancelliet, 1763 Sekretær i 2. Departement, 1766 Bureauchef for danske Kontor, Etatsraad, † 1798.
- 99, 4. Arenstorff: Frantz Ludvig v. Arenstorff, Oberstltnt. i norske Livreg., 1764 Generalmajor af Inf., † 1775. — 6. f. n. Khevenhüller: Ludvig Andreas Greve Khevenhüller, 1683—1744, k. k. Feltmarskal; hans „Kurzer Begriff aller militärischen Operationen“ udkom 1756.
- 101, 3. f. n. Philip de Lange, bekendt Murmester i Kbhvn., Ejer af Mariendal ved Strandvejen.
- 103, 25. Costume = Coutume, Vane.
- 104, 20. Danneskjold-Samsøe: Frederik Greve Danneskjold-Samsøe, 1703—70, Marinens Reformator, der fra 1735—46 og atter fra Christian VII's Tronbestigelse havde styret Flaadens Anliggender, blev afskediget 1767, 26. Okt; — 21. Marmontel: Jean François Marmontel, 1723—99, hans meget læste Roman *Bélisaire* udkom 1766 — 5. f. n. Brockdorffs Palais, det nordvestlige paa Amalienborg, bygget af Geheimeraad Joakim Brockdorff, købt 1765 af Kongen, 1767—88 Landkadetakademi, derefter Søkadetakademi til 1828.
- 105, 6. Corps de Logis: Hovedbygningen. — Gude: Henrik Gude, 1703—82, Generalltnt., fra 1760 Chef for Landkadetkompagniet. — 9. f. n. Bernstorff: Grev Johan Hartvig Ernst Bernstorff.
- 106, 6. Frederik V.s Statue, se A. G. Moltkes Beretning i Hist. Tidsskr. 4. R. II. 282. — 14. Saly: Jacques François Joseph, 1717—76, Prof. og Medlem af det kgl. Akademi i Paris, indkaldtes 1753 til Kbhvn. for at modellere Kong Frederik V.s Rytterstatue paa Amalienborg. — 21. Gor: Broncestøberen Pierre Gor indkaldtes 1757 for at støbe Rytterstatuen, der blev opstillet 16. Aug. 1768 (C. D. Biehls Breve og Selvbiografi ved L. Bobé, 1909, 277).
- 108, 10. Rejersen: Jens Rejersen, f. 1747; 1781 Kaptejnltnt., 1789 Kaptejn, afg. 1801 som Kommandørkaptejn, † 1817. Sønnen Carl Christian R. f. 1790, † 1875, Gaardbruger i Telemarken. — 7. f. n. Adeler: Juliane Ernestine v. Cicignon, f. 1744, † 1799, g. 1762 m. Frederik Georg Adeler til Gimsø Kloster og Bratsberg f. 1737, † 1810.
- 109, 10 f. n. Goes: Maarten van der Goes, heer van Dirksland.
- 111, 6. Gloucester: William Henrik Hertug af Gloucester, 1743—1805, Sønnensøn af Georg III, Søn af Prins Frederik af Wales. — 13. Harboe: Ludvig Harboe, fra 1737 Sællands Biskop.
- 115, 20. Navita: Navita de ventis, de tauris narrat arator, d. e. Sømanden fortæller om Vindene, Agerdyrkeren om Tyrene. Ordspog hos den romerske Digter Sextius Propertius, † o. 15. f. Chr.
- 116, 11. Florette = Florétonne, sort Uld. — 28. Becher: Henrich Becher, f. 1730 i Nykøbing p. F., 1761 Præst ved Kristians Plejehus, 1772 Præst i Brøndbyvester og -Øster, † 1796 (I. Dep. aabne Breve 1772 Nr. 495). — 31. Kircheiner: Johan Jacob Kircheiner, f. 1733 i Altona, 1764 Kateket ved Garnisons Kirke, 1775 Præst i Borre, † 1807, „ivrig, ydmyg og venlig.“

- 117,6.** Sandberg: Erik Sandberg, f. 1729 paa Kongsvinger, 1762 Premlt n i Kronprins Christians Reg., 1772 ¹³/₄ Kommissær ved Christians Plejehus, 1774 kar. Kaptejn, skød sig 1782 med en Pistol i Hovedet, bgr. 27. Maj. — 15. en Mand: Abraham Volchersen, f. 1732, Underofficerssøn, Huskapellan hos Grev Ahlefeldt; 1772 ²⁶/₁₁ Præst ved Christians Plejehus, 1793 Sognepræst i Kippinge, † 1805; „overdreven stolt, havde stundum en Skrue løs“ (Wiberg); hans Broder Christian V., 1739—85; fra 1779 Sognepræst i Nysted paa Lolland, „ikke afholdt“ (ib.).
- 122,1 f. n.** Stervboe: Tyskhed, Dødsbo.
- 124,13. f. n.** Interims Overdirektion. Til Kommissarier at efterse Christians Plejehus Indretning blev beskikket 1775, 4. Maj, Geheimeraad Braëm, Generalmajor Gottfried v. Pentz og Konferensraad Chr. Ludvig Stemann (Sjæll. Tegn. LXXXVIII Nr. 311). Gotthardt Albert Braëm, 1710—88; 1767 Deputeret i det høje Krigsraad, 1772 Præsident i Kbhvn., 1774 Geheimeraad (Pershist. Tidsskr 2. R. II, 130). — Gottfried v. Pentz, 1716—1801; 1773 Deputeret i Generalitets- og Kommissariatskollegiet, 1787 Generallieutenant. — Christian Ludvig Stemann, 1730—1813, fra 1773 Deputeret i tyske Kancelli, 1784 Statsminister; Geheimekonferensraad. — 7 f. n. depouillere ved: berøve for.
- 125,18.** parturiunt etc. Bjergene er i Barnsnød, men der fødes kun en sølle Mus. — 21. Liebe: Christian Liebe fra Flensborg, f. 1718, † 1781; hans Ansøgning af 1775, 27. Febr., i Bil. til Kommercekoll Danske Journ. 1775, 319. — 30. Moltke: Joakim Godske Greve Moltke, 1746—1818; 1773 Deputeret i Kommercekollegiet. — 10. f. n. Helfried: Johan Carl Fred. Hellfried, 1739—1810; fra 1773 Kommitteret i Kommercekollegiet.
- 127,27.** Den ene: Hermed maa menes Adolph Gotthard Carstens, 1713—95, 1771 Overprokurør for Slesvig og de kgl. tyske Provinser med Sæde og Stemme i Kancellikollegiet, 1780 Direktør i tyske Kancelli; bekendt for sine mangesidige litterære Interesser, studerede i Jena og fra 1734 i Halle, hvor han satte sig nøje ind i Christian Wolfs Filosofi, ligesaa i Gottfried Wilhelm Leibniz' filosofiske Verdensopfattelse, den saakaldte Monadelære. — 10 f. n. Leupold: Jacob Leupold, Bjergværkskommissær i Leipzig, udgav 1723 Theatrum machinarum generale. — Den anden Herre: C. L. v. Stemann var 2 Gange gift, 1. m. Augusta Elisabeth Müller † 1776; 2. 1777 m. Isabella Dorothea Eleonore v. Schmettau, Hofdame hos Enkedronningen, hun gjaldt for at være hoffærdig. — 6. f. n. Den tredje: G. v. Pentz var gift med sin Slægtning Beate Margrethe v. Engel.
- 128,23.** Trant: Friedr. Carl Trant, 1738—98, fra 1775 Kommitteret i Økonomi- og Kommercekollegiet, 1790 Deputeret i Rentekammeret.
- 130,4 f. n.** Muskel: Tyskhed, Muschel, Musling, se Slutningsvignetten S. 153.
- 131,1 f. n.** Moecen = Mæcen.

- 132, 11. *Patrocinium*: Beskyttelse. — 24. *Skotrok*: en stor Rok til at spinde Uld og Bomuld paa.
- 133, 21. *austère* = hoffærdig. — 8 f. n. Gerhardt: Joh. Caspar Gerhardt, 1776 Premltnt. i Kongens Reg., 1784 Kaptejn, afsk. 1785.
- 134, 21. *Accessoria*: Hændelser.
- 135, 2. *Schimmelmänn*: Heinrich Carl Greve Schimmelmänn, 1712 — 82, Skatmester, Ejer af Hellebæk 'Geværfabrik.
- 137, 7 f. n. *Manchester-Fabriken*: se C. Bruun, Kjøbenhavn III, 509 ff.
- 139, 8. *Bernouilli*: Jean Bernouilli, 1667 — 1748, schweitzisk Matematiker. — Kraft: Jens Kraft, 1720 — 65, Prof. i Matematik og Filosofi i Sorø, udgav bl. a. 1763 Forelæsninger over Mekanik. — 9. *Belidor*: Bernard Forest de Belidor, 1693 — 1761, udgav 1729 sit berømte Værk *La Science des ingenieurs*. — 26. Model til en Valkemølle, i *Minerva* 1786 I, 413.
- 143, 8 f. n. *Preisler*: se S. 183. — 3 f. n. *Preisler*: Kobberstikkeren Prof. Joh. Martin Preisler, 1715 — 94; hans anden Søn var den bekendte Skuespiller Joachim Daniel Preisler, 1755 — 1809.
- 145, 19. *beati sunt possidentes*: lykkelig er de besiddende. — 6 f. n. Grevinde Friis: Elisabeth Sophie Grevinde Frijs til Frijsenborg, 1714 — 99, Enke efter Geheimeraad Johan Henrik Desmercières († 1778).
- 146, 17. *Hee Wadum*: Christen Hee Wadum, f. paa Tyrholm ved Aalborg 1737; 1757 Stud., 1762 Cand. theol., var 1790 Medlem af og Sekretær i Missionskollegiet samt Insp. og Sekr. ved Vajsenhuset Justitsraad, † 1814.
- 147, 7. *Stockfleth*: William Walker Stockfleth, 1736 — 1818, 1781 Kommandørkapt., 1804 Viceadmiral.
- 148, 6. *Bendz*: Niels Brink Bendz, f. 1754, kar. Overauditor, Overbirkedommer i Laurvig.
- 150, 21. *Baden*: Jacob Baden, 1735 — 1804, Kritiker, Sprogmand, efter Wadskiærs Død 1780 Prof. eloquentiæ. — 3 f. n. *Mynter*: Dr. Balth. Münter, 1735 — 93, Præst ved St. Petri Kirke.
- 151, 3. *Euler*: Leonhard Euler, 1701 — 83, berømt Matematiker, 1741 Prof. i Matematik i Berlin, fra 1766 i St. Petersburg. — 5. *Maas*: Johan Frederik Maas, 1764 — 66 Chef for Landkadetkorpset, 1772 Chef for norske Livreg., Kommandant paa Frederikssten, 1780 Generalmajor af Inf., † 1790. Se *Minerva* 1786 II, 541 — 50: Noget om Land-Kadet-Akademiet. — 6. Nogle Carakteertræk af Hr. Louis Græve af Saint-Germain, *Minerva* 1797. Aug., 145 — 203. — 9. *Kant*: Immanuel Kant, den berømte Filosof. — 23. *v. Eggers*: Chr. Ulrik Ditlev Rigsfriherre v. Eggers, 1758 — 1813, 1788 Prof. i Statsret, 1800 Deputeret. — 24. *Erhard*: Joh. Benjamin Erhard, 1766 — 1827, Læge og Filosof, ivrig Kantianer, var 1792 i Kbhvn. (Efterl. Reventlowske Pap. IV, 306). — 9 f. n. *Risbrich*: Børge Riisbrigh, 1731 — 1809, Prof. i Logik og Metafysik. — 6 f. n. *Baden*: Torkil Baden, 1765 — 1849, Prof. i Filologi, Sprogmand og Kunsthistoriker.

- **A b r a h a m s e n**: Verner Hans Frederik Abrahamson, 1744—1812, Forfatter, Officer.
- 152, 15. G e r n e r**: Henrik Gerner, 1741—87, Kommandør, Skibskonstruktør og Fabrikmester. — **17. M a r m o n t e l**: se S. 104. — **22 p o s t f u n e r a**: Dyden overlever Ligfærden. — **13 f. n. L u x d o r p h**: Bolle Willum Luxdorph, 1716—88, Kancellideputeret, Geheimeraad, Skønaand.

II

TIL OVE MALLINGS OPTEGNELSER

Mallings egenhændige, i Udkast nedskrevne Ungdomserindringer findes i det Kgl. Bibliotek, Ny kgl. Samling 1342e i Folio. Manuskriptet er skrevet paa brækket Folio med en ofte vanskelig læselig og usikker Oldingehaand. Hans ligeledes egenhændige Karakteristiker af Samtidige findes i Saml. Mallingiana IV (Rigsark.). Af Mallings selvbiografiske Fragment er Bemærkningerne om Bøndergodset (nærv. Udg. 160 f.) trykt i Nyt hist. Tidsskrift IV. 199 f, efter en anden Nedskrift som Udg. ikke kender, hvoraf ogsaa er meddelt nogle Bemærkninger om Alheden, der ikke findes i den her benyttede Nedskrift.

Ove Malling fødtes 10. Dec. 1747, blev 1763 Student og 1766 Cand. theol.; samme Aar han udgav sin bekendte Bog, Store og gode Handlinger af danske, norske og Holstenere (1777), blev han Chef for Generaltoldkammerkancelliet, 1781 Kommitteret i Kollegiet, 1797—1809 Deputeret, 1809 kgl. Historiograf, 1823 Chef for det kgl. Bibliothek, 1813 Direktør for Rigsbanken, 1824 Geheimestatsminister, død 17 Nov. 1829, 81 Aar gl.

- 157, 16. T a a r u p g a a r d**, Taarup Sogn, Fjends Herred, den ejedes af Tønne Juul († 1684), der med sin Hustru Anna Cathrine Friis af Gaard og Gods oprettede den Taarupgaardske Stiftelse for ugifte Damer. — **3. f. n. A s t r u p**: Grinderslev Sogn, Nørre Herred, købtes 1750 af Peder Malling, Ove Mallings Fader, død som Borgmester i Viborg († 1772); han solgte Gaarden 1767; gift med Charlotte Hilleborg Storm († 1801).
- 158, 11. F o r o r d n i n g e n** af 29. Aug. 1747 forbød Udførsel af Græsstude for at ophjælpe Handelen med Fedestude (Saml. til jydsk Hist. 3. R. IV., 161). — **11 f. n. Q v æ g d ø d**: se Holger Hansen, Kvægpesten 1745 (Husmandsalmanak 1904).
- 159, 7. K r a b b e s h o l m**: Resen Sogn, Hindborg Herred, blev 1743 overdraget Kammerherre Baron Verner Rosenkrantz til Villestrup († 1777) af Svigermoderen Birgitte Sophie Sehested, solgt 1773. — **S p ø t t r u p**, Rødding Sogn, Rødding H., købtes 1702 af Axel Rosenkrantz, efter hvem Sønnen Geheimeraad Mogens Rosenkrantz († 1778) arvede den. — **22. R e v e n t l o w**: Claus Reventlow (ikke Greve). Geheimeraad, Justitiarius i Højesteret († 1758). — **25. H o l s t e i n**: Statsminister Greve Johan Ludvig Holstein. — **2 f. n. P a r s b e r g**: Astrup købtes 1714 af Oberst Verner Parsbergs Enke Christiane

- Barbara Rantzau, der 1727 overdrog den til Sønnen Ritmester Joh. Parsberg til Eskjær, af hvis Bo den 1735 kom til Reventlow.
- 160, 3 f. n.** L a s s o n : Axel Rosenkrantz de Lasson, 1740—1813 (Pershist. Tidskr. II, 84).
- 163, 6.** N i e l s R y b e r g : f. 1725 i Rybjerg By i Salling († 1804), Ejer af Frederiksgave og Øbjerggaard, Konferensraad. — 18. B r o d e r e n : Christen Ryberg, Justitsraad, Ejer af Randrup, † 1796 i Aalborg.
- 166, 15.** I v e r R o s e n k r a n t z til Rosenholm, f 1674; 1723—30 Stiftamtmand i Viborg, 1730 Geheimeraad i Kancelliet Overhofmester hos Kronprinsen, Præsident i Højesteret, † 1745. — 10 f. n S n e e d o r f : Jens Schjelderup Sneedorff, 1724—64, Prof. i Sorø. Lærer for Arveprins Frederik. — G u l d b e r g : Ove Høegh Guldberg, 1761—64 Prof. i Sorø, senere Statsminister. — K r a f t : se S. 139. — 9 f. n. T h y g e R o t h e : Tyge Jesper Rothe, 1731—95, Filosof. — E i l s k o w : Fred. Chr. Eilschow, 1725—50, Filosof. — G u n n e r u s : Joh. Ernst Gunnerus, 1718—73; 1754 Prof. og Lektor i Hebraisk paa Herlufsholm, 1758 Biskop i Trondhjem.
- 168, 16.** A r f f : Peter Arff, 1712—64, Rektor fra 1744. — 17. H o l s t : Albert Christopher Holst, f. 1716, 1748 Hører ved Viborg Skole, 1760 Rektor i Vordingborg. — 19. J e s s e n : Peter Jessen, 1713—80. Mag., fra 1747 Konrektor.
- 170, 5 f. n.** H e i n e n : Casper Herman v. Heinen til Hollufgaard, 1729—67. hvis Fader Ulrik Fred. v. Heinen til Ulriksholm var gift med Catharine v. Brüggemann, hvis Søster var gift med Grev Adam Gottlob Moltke, Kong Frederik V's Yndling.
- 171, 2.** O l u f s e n : Hans Olufsen, Raadmand i Viborg og Ejer af Hessel ved Grenaa, Fader til Oluf Chr. Olufsen, 1764—1827, Land- og Skovbrugsforfatter, Statsøkonom, Forf. af Skuespillet Gulddaasen. — 5. W ø l d i k e : Andreas Wøldike, 1687—1770, fra 1735 Biskop i Viborg. — 13. D y s s e l : Arnoldus Chr. Dyssel, 1692—1763. Ejer af Vinderslevgaard og Marsvinslund (Pershist. Tidskr. 6. R. II, 73) — 14 T h e s t r u p : Frands de Thestrup, 1721—96, arvede Mariagerkloster efter Faderen, Etatsraad Matth. de T, 1751 Landsdommer i Jylland, g. m. sin Kusine Maren Thestrup, Datter af Prof. Chr. Thestrup. — 5 f. n. F r y d e n r e i c h : Christian Dan. de Friedenreich til Palstrup, Kiersholm og Pallisbjerg, 1711—86.
- 172, 7.** S a d o l i n : Chr. Albert Sadolin, 1700—74, fra 1722 Hører i Viborg. 1731 Sognepræst i Søndersogn. — 10. H o r n e m a n n : Jacob Utzon Clausen Hornemann, 1719—87, fra 1745—61 res. Kapellan i Viborg Søndersogn, 1766 Sognepræst i Marstal, g. m. Margrethe Sadolin. — 14. A s t r u p : Fred. Astrup, 1727—1812; 1754 Præst ved Viborg Tugthus, 1781 ved Domkirken, tit. Biskop.
- 173, 5.** I v e r s e n : Laurids Iversen, 1720—78, Bakkalaureus, 1770 Kantor og Kordegn ved Søndersogn. — 15. H o r n e m a n n : Brødrene Christen Hornemann, 1759—93, Kants første Discipel og Fortolker i Danmark, og Jens Wilken Hornemann, 1770—1841, fra 1817 Prof. i Botanik. — 18. m i n æ l d r e B r o d e r : Iver Christian Malling 1745—1806, blev 1761 Student, Sekretær hos Arveprins Frederik,

- Konferensraad. — 11 f. n. Löwendal: Ulrik Fred. Vald. Rigs-
greve Løvendal, Marskal af Frankrig.
- 174, 28.** Hee: Christen Hee, 1712—81; fra 1759 Prof. i Math. — 29. Møll-
mann: Bernhard Möllmann, 1702—78; 1748 kgl. Bibliotekar efter
Gram, 1754 Prof. i Historie efter Holberg, kgl. Historiograf. — 30.
Wadskiær: Chr. Fred. Wadskiær, 1712—79, 1747 Prof. i Histo-
rie, 1751 Prof. i Poesi og Veltalenhed ved Univ., Lejlighedsdigter.
Anckersen: Hans Peder Anchersen, 1700—65; 1736 Prof. i
Veltalenhed, Historie og Geografi.
- 175, 3.** Kall: Johan Christian Kall, 1714—75, Orientalist. — 28. Af Senecas
Epistler, der er rettede til Lucilius junior, giver det andet Brev
Raad med Hensyn til Læsningen.
- 176, 21.** Brandt: Christian Brandt, f. 1735; 1753 Hofjunker, 1768 Admini-
strator for Grevskabet Rantzau, 1784 Dep. i vestind. guineisk Rente-
og Generaltoldkammer, 1789 Præs i dsk. Kancelli, 1797—99 Stats-
minister † 1805.
- 177, 6. f. n.** Eichstædt: Hans Henrik Eickstedt, f. 1715; 1769 General-
major; 1772, 18. Jan. Statsminister, General af Kav. og Kommandant
i Kbhvn., 1773 Overhofmester hos Kronprinsen, afsk. 1784; Over-
kammerherre, † 1801; gift med Marie Lucia v. Krakowitz (1745);
deres Søn Henrik Christopher Valentin, f. 1740 † 1770.
- 178, 3. f. n.** Numsen: General Frederik v. Numsen, se S. 57.
- 179, 2.** Frederik Christian Rosenkrantz til Rosenholm f. 1724;
1749 Gesandt i Berlin, 1763 Overkrissekretær for Søetaten, 1766
for Landetaten, 1767 Geheimeraad i Konseillet, 1784—88 Stats-
minister, † 1802.
- 180, 22.** Jørgen Erich Scheel: f. 1737; 1766 Stiftamtmand i Bergen,
1772 Deputeret i Finanskollegiet, 1784 Stiftamtmand i Akershus
Stift, 1789 Statsminister, † 1795; gift med Anna Dorothea Ahle-
feldt, hvis Søster Christine Sophie, 1745 92, var gift med General
Peter Elias v. Gähler.
- 181, 2.** Cold: Isaac Andr. Cold, 1718—61, 1747 Prof. i Sorø, 1759 Justi-
tarius i Norge. — 9. f. n. Urne: Christian Urne, f. 1749, 1757
Page og 1768 Hofjunker hos Enkedronning Juliane Marie, 1776
Stiftamtmand i Viborg, 1790 Justitarius i Højesteret, 1794—1809
Overpræsident, † 1821.

REGISTER

- Abrahamson, Verner Hans Fred., Oberst, Forf., 151.
- Adeler, se Cicignon.
- d'Affry, Louis Augustin Aug., Greve, 44.
- Ahlefeldt, Anna Dorothea, g. m. J. E. Skeel, 181. Christine Sophie, g. m. General P. E. v. Gähler, 181. Conrad Vilh., Overkrigssekretær, 34, 40, 51, 89.
- Anchersen, Hans Peder, Prof., 174.
- Apraxin, Steph. Feodorowitsch, Feltmarskal, Fyrste, 78, 90.
- v. Arenstorff, Frantz Ludv., Oberst, 99.
- Arff, Peter, Rektor, 168, 172 f.
- Arnold, Hans Jak., Feltmarskal, 32.
- Astrup, Fred., Præst, 172.
- Baden, Jak., Prof., 120, 150. Thorkil, Prof., 151.
- Becher, Henr., Præst, 116 f.
- Belidor, Bernard Forest de, Matematiker, 139
- de Belsunce, Armand, Vicomte, General, 54.
- Bendz, Niels Brink, Auditør, 148.
- Bernouilli, Jean, Matematiker, 139.
- Bernstorff, Andr. Peter, Statsmin., 137, 177. Joh. Hartvig Ernst, Greve, Statsmin., 105, 176.
- Bertrand, Henriette, g. m. J. C. Rolff, 81.
- Bie, Joh. Chr., Forf., 95.
- Braem, Gotth. Alb., Geheimeraad, 34, 124 f.
- van Brakel, Officer, 54.
- v. Brandt, Chr., Statsminister, 176 f.
- v. Braun, Aug. Wilh., General, 37.
- Brogie, Charles, Greve, 48—50. Victor François, Marskal, 37, 47—50, 52, 55, 59, 61—66, 68 f.
- v. Bugenhagen, Ulricca Henriette, g. m. General F. A. Finck, 91.
- Caroline Mathilde, Dronning, 99, 105. 111.
- de Castries, Charles Eugène, Marquis, Marskal, 52 f.
- Catharina II, Kejserinde, 72, 78.
- Chasot, Oberst, 70.
- Christian VII, Konge, 94 f., 98 f., 105, 107, 111, 114, 123, 148, 181.
- Cicignon, Juliane Ernest., g. m. Kammerherre F. G. Adeler, 108 f.
- v. Clausenheim, Carl Fred., Resident, 71. Joh. Henrik, Kammerherre, 71.
- Cold, Isaac Andr., Prof., 181.
- Condé, Louis Joseph af Bourbon, Prins, 64.
- de Contades, Louis Georges Erasme, Marquis, Marskal, 36, 48 f.
- Daemen, Gillis Vilh., Kommerceraad, 87 f., 93, 111.
- Dalsgaard, Ole, Etatsraad, 98 f.
- Danneskjold Samsøe, F., Greve, Admiral, 104.
- Daun, Leopold Josef Marie, Feltmarskal, 90 f.
- Delille, Jean Etienne, Officer, 35.
- Diederichsen, Gabriel Grubbe, Oberst, 31.
- Dilleben, Fred. Ant., Oberst, 32.

- Duncan, Claus Jak., Justitsraad, 20.
 Dubois, Officer, 44, 48.
 Dyssel, Arn. Chr., Landsdommer, 171.
 Ebbesen, Margr., g. m. Peder Rasch, 17.
 v. Eggers, Chr. Ulr. Ditlev, Baron, Nationaløkonom, 151.
 v. Eickstedt, Hans Henr., Statsmin., 131, 177 f., 182, Henrik Christopher Val., Ritmester, 178 — se Krakowitz.
 Ejnersen, Ejner, Kapt., 87.
 Eilschow, Fred. Chr., Forf., 166.
 Elisabeth, Kejserinde, 70, 77.
 v. Ellbrecht, Ant. Günther, Kommandør, 86.
 Erhardt, Joh. Benj., Filosof, 151.
 v. Estorf, Oberstltnt., 38, 40.
 Estrées, Louis Charles César, Hertug af, Marskal, 67, 77.
 Euler, Leonh., Matematiker, 151.
 v. Eyben, Chr. Aug., Geheimeraad, 71.
 de Feignet, Jos., General, 26, 32, 34 f., 85.
 Ferdinand, Hertug af Brunsvig, 36 —38, 40, 47, 51—56, 59, 61 f., 66, 68.
 Fermor, Vilh., General, 78, 90.
 Feska (Foska), Ltnt., 37, 55.
 Finck, Friedr. Aug., General, 90 f., se Bugenhagen.
 Fischer, Oberst, 48, 51, 53 f.
 Frederik V, Konge af Danmark, 94 ff., 106, 175 f.
 Frederik VI, 105, 137, 181 f.
 Frederik, Arveprins af Danmark, 71, 112, 119, 123.
 Frederik II, Konge af Preussen, 76 —78, 90 f., 179.
 Frederik, Hertug af Meklenborg-Schwerin, 70.
 Freudemann, Georg Friedr., General, 37 f.
 de Friedenreich, Chr. Dan., Gods-ejer, 171 f.
 Frijs, Elisabeth Sophie, Grevinde, g. m. J. H. Desmercières, 145.
 Gedde, Hans Christopher, General, 27. Sam. Christopher, Gen. Maj., 24, 26 f., 30 f., 32, 81 f.
 Gerhardt, Joh. Casp., Kaptejn, 133.
 Gerner, Henrik, Kommandør, 152.
 Gersdorff, Anna Rebecca, se Pflueg.
 Gloucester, William Henrik, Hertug af, 111.
 v. d. Goes, Maarten, Gesandt, 109, 145.
 Gor, Pierre, Broncestøber, 106.
 Gottberg, Hans Balth., Oberst, 32 f.
 v. Gram, Carl Chr., Overjægermester, 82. Fred. Carl, Geheimeraad, 30.
 Granby, John Manners, Marquis, General, 63.
 Gude, Henrik, General, 105.
 Guldberg, Ove Høegh, Statsmin., 166, 181.
 Gunnerus, Joh. Ernst, Prof., 166.
 v. Gähler, Peter Elias, General, 43, 86, 100 f.
 Görtz, Joh. Georg, Auditør, 31.
 Harboe, Ludv., Biskop, 111, 117 f.
 Hauch, Andr., General, 29.
 Hee, Christen, Prof., 174.
 v. Heinen, Casper Herm., Amtmand, 170.
 Hellfried, Joh. Carl Fred., Justitsraad, 125.
 Helmuth, Superintendent, 151.
 Hessen Cassel, Carl, Prins af, 95 f., 98.
 Hetting, Chr., Justitsraad, 80.
 v. Hobe, Levin Ludv., General, 16, 34.
 Holberg, Ludv., 150.
 Holst, Alb., Rektor, 168.
 v. Holstein, Johan Ludv., Greve, Statsmin., 159. Ulr. Ad., Greve, 72.
 Hornemann, Chr., Filosof, 172. Jac., Præst, 172 f. Jens Wilken, Prof., 172, se Sadolin.
 v. Huth, Heinr. Vilh., General, 96
 Isenburg-Büdingen, Gust. Fred., Greve, General, 36.

- Iversen, Laur, Kantor, 173.
 Jardin, Nic. Henri, Arkitekt, 88, 92, 94.
 Jessen, Peter, Konrektor, 168.
 Juliane Marie, Dronning, 94, 131, 176, 178, 181.
 Kall, Joh. Chr., Prof., 175.
 Kant, Imm., Filosof, 151.
 Khevenhüller, Ludv. Andr., Greve, 99.
 Kirchheiner, Joh. Jac., Præst, 116.
 Kraft, Jens, Prof., 139, 166, 181.
 v. Krakowitz, Marie Lucia, g. m. H. H. v. Eickstedt, 178.
 Landsberg, General, 39.
 de Lange, Phil., Murmester, 101 f.
 Langhaar, Hedeveg, g. m. Andr. Munch, 12, 16 f.
 de Lasson, Axel Rosenkrantz, Etatsraad, 160.
 La Tour Dupin, Jean Fréd., General, 54.
 Lausitz, se Xaver.
 Lewenhaupt, Adam, Greve, 58.
 Liebe, Chr., Kræmmer, 125 f., 128 f.
 Lippe-Bückeburg, Fred. Vilh. Ernst, Greve af Schaumburg, 97.
 de Longueville, Jean Baptiste, Gen. Maj., 30, 32 f., 35, 83.
 Lorch, Josias, Præst, 92, 94.
 Louise, Frederik V's Dronning, 175.
 Luckner, Nic., Greve, Marskal, 55.
 Ludvig XVI, Konge, 115.
 Luxdorph, Bolle Willum, Geheimeraad, 152.
 Lynar, Rochus Friedr., Greve, 41 f., 77.
 Lønborg, Fred., Konduktør, 25.
 Løvendal, Ulrik Fred. Vald., Rigs-greve, Marskal, 61, 173.
 Lövenhaupt, se Lewenhaupt.
 Maas, Joh. Fred., General, 151.
 Madorée, Restauratør, 35.
 Malling, Iver Chr., Konferensraad, 167 f., 173. Ove, Statsminister, 154—176. Peder, Borgmester, 157, 159 ff., 166 ff., 173 ff.
 Marmontel, Jean François, Forf., 104, 152.
 Moltke, Adam Gottlob, Greve, 176, Joak. Godske, Greve, 125 f., 128 ff., 137, 178.
 Moreau, General, 58.
 du Muy, Louis Nic. Vict. de Félix, General, 48, 50 ff., 56, 59, 62, 65, 69.
 Mumme, Frantz Chr., Boghdler., 18.
 Munch, Andr., Ltnt., 80 f. Andr., Regimentskriver, 12. Hedeveg, g. m. Major B. L. Pflueg, 11, 19, 21. Mette Sophie, g. m. J. C. Rasch, 16, 73, 79, 81, 109 f., 139.
 Murhardt, Carl Heinr., Major, 84.
 Musæus, Carl, Læge, 13.
 Müller, Fred. Vilh., Gen.maj., 41.
 Münchhausen, Gerl. Ad., Statsmin., 39.
 Münter, Balth., Præst, 150.
 Møllmann, Bernh., Prof., 174.
 v. Møesting, Georg Fred., Amtmand, 82.
 de Nassau, Chevalier, 44.
 Numsen, Chr. Vilh., General, 29, 43. Frederik, General, 57 f., 178.
 Ogier, Jean François, Ambassadør, 35.
 Olufsen, Hans, Raadmand, 171. Hans Chr., Statsøkonom, 171.
 v. d. Osten, Ermegaard Margr., g. m. Grev St. Germain, 48. Johan Vibe, General, 35. Otto Balth. Carl, Oberst, 69. Carl Aug. Josef, Generalltnt, 48, 50.
 Payen, Sprogmaster, 173.
 Peter III, Czar, 59, 70, 72, 77 f.
 Parsberg, Joh., Godsejer, 159.
 Peymann, Chr. Fred. Herm., General, 32 f.
 Pflueg, Anna Rebekka, g. 1° m. Th. Widkier, 2° m. P. R. Gersdorf, 12, 79. Anna Rebekka, g. m. J. Preisler, 107 f., 139 f., 143—45, 149. Bendix Ludv., Major, 11 f., 19 ff., 25, 35, 73 f., 79 f. Bendix Ludv., Ltnt, 12. Chr. Carl, Major, Biografi, 7—153. Fredr. Andr., Generalkrigskomm., 12, 15 ff., 25 f., 34, 73, 82, 86, 100, 145. Nik. Henr., Oberst, 12.

- Sophie Hedevig, g. m. J. Rejersen, 107 f., 139 ff., 142 f., 147 ff., se Munch, Pultz, Rasch.
- Philibert, Claude, Boghdr., 35.
- Philopatreas, se Bie.
- de Pompadour, Jeanne Antoinette, Marquise, 49, 59, 61, 64.
- Preisler, Joh. Georg, Kobberstikker, 143—45, 149. Joh. Mart., Prof., Kobberstikker, 143. Joach. Dan., Skuespiller, 144, se Pflueg.
- v. Pultz, Margr. Agnete, g. m. F. A. Pflueg, 82, 86.
- Rantzau, Sophie Amalie, g. m. Oberst M. Sehested, 22 f., 25.
- Rasch, Joh. Casp., Canc. Assessor, 16 f. Hedevig Rebecca, g. m. Chr. Carl Pflueg, 73, 81, 86, 93, 107 ff., 139. Peder, Assessor, 16—20, 79, se Ebbesen, Munch, Wichmann.
- Rejersen, Carl Chr., Gaardbruger, 108. Jens, Kmdkaptejn, 108, 141 f., 147 ff., se Pflueg.
- Reventlow, Claus, Gehejmerraad, 159.
- Riisbrigh, Børge, Prof., 151.
- Rolf, se Bertrand.
- Rosenkrantz, Fred. Chr., Statsmin., 179 f. Iver, Statsmin., 166, 179. Mogens, Gehejmerraad, 159. Verner, Gehejmerraad, 159.
- Rothe, Tyge, Forf., 166.
- Ryberg, Christen, Justitsraad, 162 f., Niels, Konferentsraad, 162 f.
- Sachsen-Hildburghausen, Jos. Friedr., Vilhelm, Prins af, 76.
- Sadolin, Chr. Alb., Præst, 172. Margr., g. m. J. Hornemann, 172.
- Saint Andrée, General, 58.
- Saint Germain, Louis Claude, Feltmarskal, 29, 41—44, 46—50, 69—70, 72 f., 76, 78, 81—86, 89—91, 95 f., 98—100, 104, 114 f., 151, se v. der Osten.
- Saint-Guedal, Henri Charles, Oberstltnt., 32 f.
- Saly, Jacques Franç. Jos., Billedhugger, 106.
- Sandberg, Erik, Kapt., 117, 121 ff., 126, 129, 133.
- Schack-Rathlou, Joak. Otto, Statsmin., 123.
- Scheel, Hans Jakob, Generalmaj., 32.
- v. Schimmelmänn, Heinr. Carl, Greve, 135, 138. Heinr. Ernst, Greve, Statsmin., 138.
- v. Schmettau, Herm. Wold., Rigs greve, General, 43, 72.
- Schultz, Vagtmester, 116.
- Schultze, Hier. Joh., Gehejmerraad, 34.
- v. Schwiechel, Gehejmerraad, 39.
- Sehested, Christian, Gehejmerraad, 16. Jens Fred. 20. Malte, Oberst, 20—23, 25. Iver Chr. 20, 22, Sophie 20 f., se Rantzau.
- Sinclair, Fred. Carl, Greve, Generaladj., 56.
- Skeel, Jørgen Erik, Statsmin., 180 f., se Ahlefeldt.
- Sneedorff, Jens Schjelderup, Prof., 166, 181.
- v. Sommerfeldt, Georg Fredr., General, 39.
- Sophie Magdalene, Enkedronning, 94.
- Soubise, Charles de Rohan, Prins af, 59, 61, 63 ff.
- Sower, Ludv., Lieutenant, 34.
- v. Spörcken, Friedr., Friherre, General, 46.
- de Stainville, Etienne François, Greve, Hertug af Choiseul, General, 54.
- de Stockfleth, Will. Walker, Kaptejn, 147.
- Strakalov, Oberst, 59.
- Struensee, Joh. Friedr., Greve, 178.
- de Thestrup, Frands, Landsdommer, 171. Maren, g. m. forrige, 171.
- Thott, Otto, Statsmin., 176.
- Trant, Fred. Carl, Kommerceraad, 128.
- Traverse, Baron, General, 45.
- Treschow, Herm., Præst, 96.
- Trolle, Herluf, Oberstlieutnt., Kammerh., 34.

- Turenne, Henri de Latour d'Auvergne, Marskal, 61.
 Ulrichsdal, Vilh., General, 32.
 Undall, Andr., Stiftamtmand, 15.
 Chr., Huslærer, 15.
 Urne, Chr., Overpræsident, 181 f.
 de Vaux, Noël de Jourda, General, 55 f.
 Vilhelm, Hertug af Cumberland, 36, 67 f.
 Volchersen, Abrah., Præst, 89, 117 ff., 121 ff. Christ., Præst, 117 f.
 Wadskiær, Chr. Fred., Prof., 174.
 Wadum, Christen Hee. Justitsraad, 146.
 Wandall, Husjomfru, 22.
 Wangenheim, Georg Aug., General, 48 f., 67.
 Wichmann, Frederikke Amalie, g. m. Præst H. Rasch, 16.
 Widkier, Thomas, Kancelliraad, 79.
 Wolff, Chr., Filosof, 127.
 Wunsch, Joh. Jak., General, 91.
 Wøldike, Andr., Biskop, 171.
 Xaver, Prins af Sachsen, 46.
 Ysenborg, se Isenburg.
 Ziegler, Joh. Chr., Kapt., 93 f., 117.

INDHOLD

	Side
Christian Carl Pfluegs Selvbiografi	7
Ove Mallings Ungdomserindringer	155
Anmærkninger	183

